

قُدُورِي

پښتو

حصه

۲

جلد

مولانا محمد عبدالشديد الايوبى

مصنف

القندھارى الشلېما خېلى الحنفى

﴿نظر ثانی﴾

مولانا نثار احمد عريف

تدقيق و تدقيق

فضل الحق حقانى

فاضل وفاق المدارس ملتان

مكتبة القراءة والتجويد

كافى روڈ، شالدرہ، کوٹہ

حنفی شافعی
بسم اللہ الرحمن الرحیم
کفایت دینی کتب خانہ

کفایت اللہ ابن صدیق

واٹس ایپ گروپ ٹیلی گرام چینل
اس گروپ میں کتابیں اہل السنۃ والجماعت، حنفی، شافعی، مالکی،
حنبل، دیوبند، علماء حق کے عقائد کے مطابق ہوں گی مختلف
زبانوں میں اسلامی کتابیں پشتو عربی اردو فارسی جیسے تفسیریں،
فتاویٰ درسی کتب خارجی کتب وغیرہ۔

کفایت اللہ ابن صدیق
+923052488551
+923247442395
easypaisa
ہیلپ گیسٹ
ماکی

فَانْكِرُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِمَّنِي وَتِلْكَ اَرْبَعٌ (القرآن)

نُكاح قُدُورِي

مولانا الحاج علامه

مُحَمَّدُ عُبَيْدُ اللَّهِ

الايوبي القندهاري السليمانخيلي الحنفِي

مَكْتَبَةُ الْقِرَاءَةِ وَالتَّجْوِيدِ

كانسي رود شالدره كوته

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم _____ نکاح قدوري پښتو جلد ۲ حصه ۱
 د مصنف نوم _____ الحاج علامه زمان محمد عبید الله
 ایوبي قندهاري مدظلہ العالی
 کمپوزر _____ حبیب الحق حقاني
 خپرونکې اداره _____ مکتبة القراءات والتجوید کاسي
 روډ شالدره کوئټه
 کچه _____ ۸ \ ۳۰ \ ۲۰
 د سر ورق لیکونکي _____ محمد فضل الحق حقاني

خبر قيا

د نکاح قدوري د دوهم جلد دوهمه حصه به هم د همدې مکتبې له خوا څخه په ښه خط، ښه کاغذ، او ښه چاپ سره ومینه والو ته ډېر ژر پېژندي سي

خبر قيا

همدې مکتبې له خوا د فقهي حنفي يو معتمد کتاب،، **آسانه فقه**، م وچاپ ته وسپارل سوه مینه وال دي له خپلې نژدې کتاب پلورنځيو څخه تر لاسه کړی

الله تعالی لره دي حمد وي، او رحمت کامله دي وي د ده پر آخري استاذي حضرت محمد ﷺ او د ده پر ملگرو باندې کوم چي تر مونږ او د دنيا تر کونج کونج پوري يې د اسلام سپېڅلی قانون ورساوه، او د دنيا توري تيارې يې په روڼ صبا سره بدلې کړې، او مونږ ته يې د حلال او حرام او امر او نواهي راوړسول.

محترمو مسلمانانو! دا يو سرگند حقيقت دي چي هيڅ کله ترې سترگي نه سي پټېدلای، چي د نکاح، طلاق، شدې رودلو، او د دي په مثال ډېر داسي بحثونه دي چي عام وگړي د هغو په شرعي حيثيتونو ناخبره دي تر داسي، چي ډېر ځله يو سړی څو واره په خپلو خبرو، معاملاتو کي قسمونو څو لڅه څو څو طلاقونه اخلي، خو دی په دې خبر نه وي چي دا طلاق په شريعت مطهره کي څه حکم لري، نبي کریم ﷺ فرمايي: په حلالو شيانو کي هغه زيات د بغض او غضب شی د الله تعالی ﷻ په نزد طلاق دي، خو ډېر ځله يو وگړی و خپلي ښځي ته څو څو طلاقونه ورکړي خو بيا هم د هغې سره يې ازدواجي معاملات برقراره وي، او بيا چي يې بچی وسي نو د حکم نه منلو په صورت کي بيا وايي، زوی مي په خوله نه کوي.

آن تر دې چي زمونږ په معاشره کي څو څو واره طلاقونه زمونږ په خبرو اترو کي د مجلس يوه شېرینه او خوږه مشغله ده، او سره د دې چي د داسي الفاظو څخه د خاوند او ښځي هغه خوږه مينه او محبت د شريعت

په رڼا کې د فرقت او جلاوالي سبب وگرځي.

زه د حضرت علامه عصر مولانا محمد عبید الله ایوبي سلیمان خېلي
کندهاري ډېره زیاته مننه او شکریه ادا کوم چې ده پر دې موضوع باندې
قلم پورته کړ او مسائل د فقهي یې بڼه په وضاحت سره ولیکل.
هیله لرم چې دې کتاب ته به یې ولس د ډېر قدر په سترګه وګوري او
ځان به د داسې کارونو او خبرو اترو څخه وژغوري کوم چې شریعت مونږ
ورڅخه منع کړي یو، خدای پاک ﷺ دې د ده دا سعيه قبوله وگرځوي،
الله تعالی دې ورته صحت کامله ورکړي تر څو په همداسې سلیسه او
عام فهمه پښتو کښي زمونږ د وطن اولس په قرآن مجید او د هغه په
تفسیر پوه کړي، او د ژمنې سره سم "تفسیر ایوبي" ټول افغان اولس
ته تحفه کړي. آمین.
والسلام.

فضل الحق حقاني

مدیر مکتبه القراءات والتجوید کوټه

د طبع اعلان

د دې کتاب د طباعت، کتابت، نقل، یا عکس اخستلو ټوله حقوق د
مکتبه القراءات والتجوید سره محفوظ دي، د دې قانوني مرجستریشن پر نامه د
مکتبه القراءات والتجوید اخستل سوي دي. قانونا اخلاقا هیڅ څوک د طباعت،
کتابت، نقل، عکس اخستلو په هیڅ لوي یا کوچني سائر کې نه لري
ورنه نرمه وایري یې پر خپله غاړه ده
شمس الحق شمس چلونکي د مکتبې

«الحمد لله والصلوة على من اصطفى من عباده»
 «پس له حمد او له صلاته» «دارنگ وایم زه وتاته»
 «چي طلب د علم فرض دي» «لازم سوي لکه قرض دي»
 «په پښتو به دین بیان کړم»
 «ستا دپاره بې آسان کړم»

(رشید بیان)

پښتانه فائزده

پوهنه: چي ما عاصي د قدوري اوله حصه تر عباداتو تر اختتامه پوري خو کاله دمخه په پښتو وطني ژبه سره په ښه په زړه پوري تفصيل سره (حتي المقدور) ترجمه او شرح کړې وه، په صحيح نقل د کتابو څخه د مذهب حيفي، او هغې شرحي دونه لوي مقبوليت په پښتنو وړنيو او خوندو کني پيدا کي چي د وقت څخه د چاپ تردې اوسه پوري تخميناً لس زره نسخې چاف سوې دي او هر ځاي چي پښتانه وروڼه او خوندي استوگنه لري تر عربستان تر امريکا تر لندن وغيره ممالکو پوري دا تحفه بې بها او عروس زيبا ورسېده، او د هر ځايه څخه وعاصي ته (احسنت) او ډير ښه پېغامونه راوړسېده حتي که زه هغه مفصل ليکونه گرده درج کړم ورقي به ډيري په بر کي ونسي، نو پس له مقبوليت د اول جزء شرحي شفاهي او تحريري ليکونه راوړسېده چي د نکاح او طلاق وغيره مسئلې هم ډيري دقيقې دي او که ده علماو سر په خلاصيري، خو

عوام الناس که څه لیک لوست یه زده وي مستقیماً د هغه مسئلو څخه به برخې پاته دي او دوي په دغو کې مسئلوه ملایانو ته رجوع کوي او د عوامو دا خیال دي چې ده مساجدو امامان په دغو مسئلو خبر دي او په حقیقت کې داسې نه ده.

پوښتنه:- د نکاح او طلاق وغیره مسائل خو د فقهي شريفي په اوليه کتابو کې موجود دي لکه قدوري، کنز، مختصر وغیره؛ نو څرنگه یو عالم ځنډي به برخې کيداي سي؟

ځواب:- دا اوليه کتابونه خو پر ټولو جزئیاتو د مسائل مذکوره وو نه دي مشتمل بلکه د مفصل بیان د پاره د دغو مسئلو د جزئیاتو شروح مجلده او فتاواوي معتبره سته چې هغو ته د هر امام المسجد رسیدګي نسي کيداي او علاوه د قدوري او کنز مثلاً، کماحقه فهم، تردیرو افهامو لوړ دي.

سوال:- چونکه د اول جلد د قدوري د پښتو ژبې ډیر کلونه کيږي؛ نو ولي تا کتاب النکاح تردې اوسه ځنډولې وه، او د دونه قدر تاخیر وجه څه ده؟

ځواب:- چونکه بعض خواش مندان په دوران کې د دغه تعطل نور کتابونه وبنده ته پیش کړي دي؛ نو د هغو د مشغولیت له کبله د کتاب النکاح پښتو کولو شرحه د تعطل ښکاره سوه مثلاً، د دغه تعطل په دوران کې عاصي (شروط الصلوة) پښتو کړي او هم مي په عربي ژبه (البلاغ المین فی بیان منہیات الدین) تصنیف کړي او علاوه پر هغه پر خیالی باندي یې لویه حاشیه تر پایه پوري وکړه چې د خیالي تر مقام درس وروسته مي پر بیاض د خیالي یوه رساله چې محتوی ده پر ټولو جوابو

د وهابيانو تحرير كړه چي نوم يې "سيف القندهاري علي عنق الوهابي" دي، او بل په دغه دوران كي يوه مفصله په پښتو ژبه "نور الايضاح" فتاوى ماننده چي درې جلده ده او هر جلد يې پنځه سوه (۵۰۰) صفحې دي تصنيف كړه چي د هغې شرح دوه (۲) جلده د جناب قارى فضل الحق حقانى صاحب په كتابت دل پذير چاف سوي دي او دريم (۳) تر نوشته د كاتب مذكور لاندې دي چي هغه به هم ډير ژر ان شاء الله تعالى د نوشته څخه خلاصه او ده طبع څخه به راووزي، هم دغه وو سبب د تعطل د شرحي د كتاب النكاح د قدوري او په عين دغه اوس وخت كي پښتو كول د كنز الدقائق د اولي حصې هم تر تحرير د عاصي لاندې دي والله الموفق.

بسيات

غرض نقشيت كزما ياد ماند كه هستي رانمي بينم بقائي
مگر صاحب دلي روزي برحمت كند در حق اين مسكين دعائي

ابسيات

الهي يا الهي يا الهي نه دارم جز اميدت تكيه گاهي
ندارم طاعت مقبول درگاه بجز اشك ندامت آه آهي
ندارم توشه راه قيامت بجز شرمندگي و روسياهي
بحق و حرمت فرقان اعظم مرا از ذنب خود كن عذر خواهي
شفيع آورده ام روئي محمد ﷺ كرم كن بر من گم کرده راهي

مقدمه

پوهه :- چي خداي جل شانہ وايي ﴿نساء کم حرث لکم فاتوا حرثکم انی شئتم﴾

ترجمه :- ستاسي ښځي يعني مايني د کښت ځاي دي تاسي لره، پس تاسي ورځي ودوي ته پر هر کيفيت چي وي.

فائدہ:- په دې آيت مبارك كې خدای جلّ و علاه ښځې مشابېه كړي دي د كښت د مخكو سره يعني لكه په مخكو كې چې دانې د غنمو وغيره كرل كيږي په اميد د حاصلاتو دغه رنگه ده ښځو په رحمو كې توپيري نطفې د نرو چې هغه په مثال د دانو د كښت دي په اميد د اولاد چې هغه لكه حاصلات د مخكو دي، اشاره ددې آيت څخه دا معلومه سوه چې لواطت دماينې سره ناروا دي، ولي د كښت ځاي خود مخ خوا د ښځې دي يعني فرج دهغې، نه ده شا خوا د هغې يعني كونه ددې.

فائدہ:- د تعميم د، اني شنتم، معنا داده چې په ولاړي كار ورسره كوي او كه ستوني ستخ يې پرې باسي كار ورسره كوي كه د شا د خوا څخه كار ورسره كوي لکن په فرج كې ددې، نه په كونه كې.

فائدہ:- په دې آيت كې دا اشاره هم راغله چې په جماعو كې د ماينې دي صرف او صرف قضاء شهوه ده سړي اراده نه وي بلكه قصد به يې طلب ده اولاد وي، لكه په كښت كرلو كې، علم طب وائي چې ښه طريقه د جماعو داده چې ماينه دي ستني ستخ پرې باسي او پښې دي ورتولي كړي او بيا دي يو گړي خپل ذكر په دالان كې د فرج ددې وښوروي حتي چې ددې سترگي سرې سوې او زنگنونه يې لوړ كړه، نو پوه سه چې ددې شهوت په جوش راغلي، نو په دغه وخت كې ذكر ټوله ورننه باسه او پر ځيگر ددې ډير زور مه كوي بلكه د كوني پر خوا يې زور وكړي او ښځه دي ښه په ځان پوري تينگه ونسي او كه سړي انزال سو هم دي ذكر نه ځنډي راكارې څو پر دې اودس اوږي، ددې د انزال علامه داده چې اندامونه يې ايله سي، او بيا دي پورا ذكر ځنډي راوباسي او ښځې ته

دي ووايي چي پر رسته اړخ واورېد؛ نو که خدای جل شانہ په دغو جماعو کي ودوي ته اولاد ورکاوه عیال به نر وي.

فائده: - که سړي داغونښته چي عیال ماته په رنگ سوي وي يعني ماینه یې بدرنگه وه مثلاً، نو دي دي کونښن وکي چي تر ماینې د مخه ځان انزال کړي او که یې داغونښته چي عیال مي وه ماینې ته په رنگ سوي وي يعني دي بدرنگه وو، نو دي دی ماینه د مخه انزال کړي.

نورې پېښې وایي: - چي دا اشارات طبیبه د احادثو نبویه سره صراحتہ سمون لري.

پوښتنه: - چي تعمیم د اتی شئتم، د پاره د بیان د جواز او د پاره د فراخ کولو د امر د جماعو پر مړو باندي دي، ولي گاهي د نرو یوه قسم جماعو ته زړه غواړي گاهي بل قسم ته (ولله الامر جیعا).

قال الله ﴿تعالی فانکحوا ما طاب لکم من النساء مثنی وثلاث و رباع فان خفتن ان لا تعدلوا فواحدة﴾ الآية.

ترجمه: - پس تاسي په نکاح کوي چي تاسي ته شرعت حلالوي د ښځو دوي دوي (۲) او درې درې (۳) او څلور څلور (۴) او که تاسي بهرېدلست پردې چي زه به په مابین کي د متعددو عدالت ونه کړم، نو بیا یوه ښځه په نکاح کړه.

پوښتنه: - که ده سړي شهوت ډیر وو حتي چي پر ځان یې د زنا یا لواطت بیره درلوده، نو که یې د مهر او ساتني وس درلودي، نو پر هغه سړي نکاح واجب ده او که یې طاقت نه درلودي، نو دي نفلي روژې ډیري نسي په حدیث صحیح کي راغلي دي چي علیه الصلوة والسلام ځوانه طبقه د خپل امت مخاطبه کړه چي، اې ډلي د ځوانانو د چاچي طاقت وي د نکاح کولو هغه دي نکاح وکړي او که څوک طاقت د نکاح

نه لري هغه دي روژې نسي ولي چي روژې دده لپاره لکه خسي گرت دي، او که سړي معتدل الحاله وو، يعني پر ځان نه بيريدې د زنا او لواطت څخه او وس يې درلودې د هغه سړي د پاره نکاح کول سنت ده، په صحيح حديث کي راغلي دي چي نکاح يو سنت دي زما د سنتو څخه نو څوک چي مخ اړه وي زما د سنت څخه هغه زما د طريقې سړي نه دي، او په بل حديث صحيح کي راغلي دي چي ټوله امت يې مخاطب کړي دي، چي تاسي نکاح کوي او نسل ډيره وي ولي چي زه فخر کوم په تاسي په ورځ د قيامت يعني ستاسي په ډېروالي سره پر نورو امتو.

پوښتنه:- که د سړي دا خيال وي چي که زه نکاح وکړم، نو زه نفلي عباداتو ته نسيم فارغه کيداي ولي چي په نفقه پيدا کولو سره به اخته يم او که نکاح نه وکړم او پر ځان هم نه بيريزي، نو به زه ډير ډير نفلي عبادات کوم کومه خوا يې افضله ده؟

ځواب:- نکاح کول يې افضل دي په نيزد د امام الاعظم رحمته الله عليه ولي چي نکاح کول د نژدې تير سوي حديث سره برابر دي او امام شافعي رحمته الله عليه وايي چي تخلي د پاره د نفلي عباداتو افضل دي او بل دليل د مذهب حنيفي دادي چي نکاح کول طريقه ده د ټولو انبياء عليهم الصلوة والسلام ده، د وخت څخه د آدم عليه السلام الي زمان محمد عليه السلام په استثناء د يوه نبي عليه السلام.

پوهنه:- چي په نکاح کي هم معني د عبادت سته کما مر، او هم معني د معاملې ولي چي مهر پکښي لازم دي او که سړي ته دا په دلائلو سره ثابته سوه چي زه عنين يم بيا نکاح کول ورته حرام دي، د عنينيت دليل بيله ناروا کولو دادي چي تصور د جماع په دې سړي کي آله

انتشار هيڅ نه کاوه، نو غالبانه چي څو واره دا تجربه وکړي عنين دي او که يې آله خو انتشار وکړي، او يو گړي وروسته مذي خارج سوه او آله يې انتشار پرېښو، دا بله علامه د عنينيت ده، نو هم دغه معني د دې قول د سعدي شيرازي رحمته الله عليه . مردې را بيازماي باز زن کيد، لاما فهمه بعض الناس.

پوښتنه:- چي په خوب کي اودس پر اوښتل علامه د صحت نه ده.
ځواب:- بعض کسان د مخه تر واده په دليل مذکور علامه د عنينيت نه ويني لکن چي واده وکړي او د ماینې سره يوځاي سي دا مرض محسوس کړي، نو که يې آله هيڅ انتشار نه کاوه ددې اسباب څو دي، يو دا دي چي ماینه پر مشره وي وده ته دهشت پېښ سي يعني سام پرولويږي، نو آله انتشار نه کوي، بل سبب دا دي چي د ماینې په سبب د بدرنگي دده يا ډيره ځنډي کشره وي او د ميره څخه يي بد راځي هم آله انتشار نه کوي، او که داسي وو چي آله خو به يې منتشره سوه لکن چي ماینې ته به د جماعو دپاره ورنږدې سو قبل الدخول به اودس پر واوښتي دا مريضې ده چي په نامه ده "سرعة الانزال" ياديائي، نو دوا دي وکي او کېدای سي چي يو چا دى په سحر سره د ماینې څخه بند کړي وي چي دې ته محبوس وايي، ددې علاج په دوا نه کيږي د يو عامل سړي څخه تعویز، ځانښت واخلې چي د محبوس د پاره قسم قسم اعمال سته چي په "كتاب الرحمة فى الطب والحكمة" چي د علامه جلال الدين السيوطي رحمته الله عليه تصنيف دي، موجود دى لکن مشکل دى.
 انجیر خوردن نه کار هر مرغیست وگفته اندنه هر که سر بتراشد
 قلندري داند.

فائده:- هر څو چي سره خداي ﷻ ته په اذکارو او عباداتو سره نژدې کيږي مردانگي قوت ډيريږي، وهذا هوا السر في كثرة ازواج الانبياء عليهم الصلوة والسلام" د دې سره په پوهېدو سره دعوام الناس ډيري شېبې د دوي د زړو ووتې. فافهم وتذکر.

مسئله:- اسقاط د حمل د بنځي خو حرام دي، ولو من الزناء اما که چيري يوه بنځه ناجورې وي او يا کال په کال لنگيږي، او د عيال تېرو بېر نسي کولاي او ژوند يې ډېر سخت وي، نو دا او ميره په مشوره دا کار وکړي ورته جواز لري چي د يو څو کلو د پاره حمل بند کړي په ډاکټري دواوو سره لکه په ننۍ زمانه کي دغسي امکانات سته.

مسئله:- د دې د پاره منصوبه بندي کول يعني عيال راوړل بندول چي عيال چي ډېر سي نو د کمي خوا به روزي ورته برابرېږي دا ناجائزه ده ولي چي رازق مطلق خداي ﷻ دي "رزق من يشاء بغير حساب" او دا کار خلاف د هغه حديث نبوي ﷺ هم دي چي وايي "تناكحوا و تناسلوا فاني اباي بكم الامم يوم القيامة ولو بالسقط او كما قال النبي ﷺ" او په اول صورت کي چونکه عذر وو نو په قرار د قانون فقهي، الضرورات تبيح المحظورات بندول د عيال د څو کالو د پاره جائز دي يعني امتناع د حمل څخه په نيز د ضرورت مذکوره رواه ده. فاعرف الفرق.

کتاب النکاح

دا کتاب دي په بيان کي د نکاح، په درمختار کي وايي چي موږ لره داسي عبادت شرعي نسته چي د زمانې څخه د آدم ﷺ بيا تر اوسه، او بيا په جنت کي هم وي بيله ايمان او نکاح.

پوهنه: - چي د نکاح د لفظ په معني لغوي کي ډېر لوي اختلاف دي صاحب الصراح وايي چي نکاح ((بکسرالنون مجامعت کردن و عقد زناشوي کردن آه)) يعني نکاح جماعو ته وايي او عقد ته د ماینې والي او ميره والي هم وايي، نو بعض اهل لغت وايي چي لفظ د نکاح مشترک لفظي دي په مابین کي د جماعو او عقد، او بعض وايي چي لفظ د نکاح حقيقت دي په عقد کي مجاز دي په وطی کي او دا مذهب د امام شافعي رحمته الله علیه دي، بعض اهل الاصول او بعض فقهاء وايي چي لفظ مذکور حقيقت دي په وطی کي، او مجاز دي په عقد کي او دا مذهب دي د ډېرو مشائخو د حنیفیانو رحمته الله علیه او بعض مشائخ زموږ وايي چي د لفظ د نکاح معني ضم يعني جوت والي دي.

درويش وايي: - چي ددې مذهب او د مخني مذهب کوم منافات نسته ولي مطلق ضم عام دي او د جماعو ضم دده فرد دي. ((وقد تقرر في كتب علم البيان والمنطق ان اللفظ الموضوع الاعم حقيقة في كل افراده من حيث هو فردة يعني لامن حيث الخصوصية)) لکه لفظ د انسان چي موضوع دي د پاره د حيوان ناطق، نو دغه لفظ په زید او عمر وغيرهما کي هم حقيقت دي، نو پر دې تقدير لفظ د نکاح مشترک معنوي دي، جميع الانهر مع زیاده.

او صاحب جوهره وايي چي صحيح داده چي لفظ د نکاح حقيقت دي په وطی کي او مجاز دي په عقد کي، من قبل اطلاق اللفظ الموضوع للمسبب علی سببه، ولي چي عقد سبب دي شرعاً د پاره د جواز د وطی او پر دې خبره صاحب جوهره دا دليل ويلي دي چي خدای عز وجله وايي "ولانکحوا ما نکح ابائکم من النساء" وجه استدلال يې داده چي په دغه آيت کي حتماً جماع مراد ده ولي معقوده د پلار خو یا مور ده یا ميره د هغې نکاح کول زوي لره په

نورو آيتو سره حرام ثابت دي؛ نو دا آيت په باره کي د هغه مينځي د سري د پلار دي چي پلار به وطي ورسره کړي وي؛ نو زوي ته يې نکاح ناروا ده. اتي بحاصله مع زياده.

دروېش وايي:- چي دا آيت خو پر تقدير د اشتراك معنوي هم جوړېږي، کما لا يخفي وقد تقرر في كسب الحكمة انه اذا جاء الاحتمال بطل الاستدلال. او بل دليل يې دادي چي په حديث شريف کي راغلي دي چي (لعن الله ناکح الهمية) په دې حدث شريف کي خواه ماخواه وطي مراد دي ولي چي عقد د بهيمې خو ممکن نه دي.

دروېش وايي:- (وفيه ما مر من الاعتراض كما لا يخفى ولصاحب الجوهره ان يقول) چي مراد په دليل کي اراده د وطي ده په مذکوره آيت او حديث کي بېله قرينې او شک نسته چي پر تقدير د اشتراك معنوي، لابد من قرينة على ارادة فرد معين کما تقرر في مقرر.

او صاحب الكنز وايي چي لفظ د نکاح په شرع شريفه کي ملک دي د متعې قصدا يعني بېله ملک د رقبې فلايرد السؤال بالامة.

قال القدوري رحمه الله "النكاح ينعقد بالايجاب والقبول" او نکاح غوټه کېږي په ايجاب او قبول سره.

پوه سه:- چي ايجاب هغه اولي خبري ته وايي که د ميرپه د خوا وسي مثلاً يو سري وبنځي ته يا وقریب ته د بنځي وويل چي ته زما سره نکاح وکه او يا ستا لور ماته په نکاح راکړه دا ايجاب بولي په دې سبب چي پر هغه بل طرف يې جواب واجب کړي يا په لا يا په نعم سره، او يا بنځه سري ته ووايي چي زما سره نکاح وکړه يا پلار د بنځي يو سري ته ووايي

چي ته زما لور په نکاح کړه او قبول د جانب مقابل و جواب ته وايي يا په لا يا په نعم سره، کذا فی حواشی الهدایه و مجمع الانهر ورد المحتار وغيره.

پوښتنه:- چي د عقد معني غوټه کول دي د دوو شيانو اگرچه غوټه کول خو په محسوساتو کي حقيقت دي، لکن استعمال يې په نکاح کي د سبب د مشابهت دي، يعنی نر او ښځه د مخه تر نکاح گويا لکه دوي رسي چي سره جلا وي او په غوټه کولو سره متصل واحد گرځي دغه رنگه نر او ښځه په ايجاب او قبول سره متصل وگرځېده.

قال المصنف رحمه الله: "بلفظين يعبر بهما عن الماضي" او دا ايجاب او قبول به وي په دوو (۲) لفظو سره چي په هغه دوو لفظو سره تعبير کيږي د تېر سوي کار څخه.

پوښتنه:- چي نکاح ان شاء د عقد ده، او وضع اللغت د انشاء العقد د پاره کوم لفظ نه دي وضع کړي، او انشاء د عقد په شرعه شريفه سره پېژندل سوي ده، په لغت کي لفظ د ماضي او مستقبل موجود وو، لکن چونکه لفظ د ماضي پر تحقق دلالت کاوه، نو ځکه يې لفظ د ماضي د پاره د نقل وه انشاء العقد ته تر مستقبل مختاره کي، بحر، رد.

فائده:- مصنف لفظين وويل ولي چي تلفظ د جانبينو څخه غواړي لکن علی التوالی لکن په جوهره کي وايي چي نکاح گاهي په لفظ واحد هم غوټه کېږي لکه د ښځي د اکازوي چي خپله د اکا لور غواړي، نو په حضور د شاهدانو چي ښځه هم حاضره وي داسي ووايي، تزوجت بهذه آه.

فائده:- مندوب داده چي نکاح دي په اعلان سره وي ولي چي په حديث کي د ترمذي داسي راغلي دي (اعلنوا هذا النکاح واجعلوه فی المساجد واخبروا عليه بالدفوف) تاسي اعلان کوي په نکاح سره او په مسجدو کي دا

عقد کوي، او تاسي پر وهي دريې لکن داسي دريې چي ډنگولي نه ورسره، ردالمحتار.

او بل مندوب ده چي د مخه تر عقد نکاح دي خطبه وايي چي د علم د طرفه ويل کېږي، او د جمعي ورځ ډېره ښه ده.

تېسره: - مندوبيت د عقد په مسجد کي په زمانه کي د عليه الصلوة والسلام وو، او اوس هم مندوب دي چي صرف الفاظ د عقد وي لکن اوسنۍ زمانه کي خلک په وخت کي د عقد النکاح ډوډۍ او غوښي شیر چائي او کلچې وغيره په طور د مهماني راوړي، نو د داسي عقد پاره مسجد مکروه دي بلکه په يوه کوټه يا سراي کي دي دا مهماني عقد نکاح تر سره سي ولي چي مسجد د عبادت د پاره دي د اکل شرب د پاره نه دي ماسوي د معتکف څخه.

څلورمه: - د خطبې د نکاح د پاره کومه معينه خطبه خو نسته صرف حمد وثناء د خدای ﷻ او درود او يو يا دوه يا درې آيتونه د قرآن کریم کفايت کوي اما هغه خطبه چي طحطاوي رحمه الله د حصن حصين څخه قول د عليه الصلوة والسلام نقل کړې ده هغه ډېره ښه ده او هغه دا ده الحمد لله نحمده ونستعينه به ونستغفره ونعوذ بالله من شرور انفسنا وسيئات اعمالنا من يهدي الله فلا مضل له ومن يضل فلا هادي له واشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله حق تقاته ولا تموتن الا واتم مسلمون يا ايها الناس اتقوا ربكم الذي خلقكم من نفس واحدة الى رقيباً يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله وقولوا قولاً سديداً يصلح لكم اعمالكم الى قوله عظيماً، در، ط، خص.

او دغه رنگه مندوبه ده چي عقد کوونکي د دواړو طرفو به ښه خلاص زبني سړي وي، نو د ښځي سره چي يو د نرو قريبانو څخه د دي نه وي د

به عقد نه کوي ولي په سبب د شرمه دا خلاصي خبري نسي کولای چي قریب یې ناست نه وي، او شاهدان د عقد به هم عادلان وي که شهود فاسقان وه که څه هم زموږ د حنیفیانو رحمۃ اللہ علیہ په نهز نکاح خو غوټه کېږي لکن د امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ د خلافه د ځان ایستو د پاره عدول شهود مندوب دي، او د نکاح د پاره که څه هم سړی خپلي روپۍ نه لري خو پور ورته کول مندوب دي ولي چي د دې پور د ادا ضمان پر خدای ﷻ دي په ترمذي او نسائي او ابن ماجه کي حديث دي عليه الصلوة والسلام وایي، ثلاث حق على الله تعالى عونهم المكاتب الذي يريد الاداء والنكاح الذي يريد العفاف والمجاهد في سبيل الله تعالى ذكره" درې کسه حق لري پر خدای تعالی ﷻ یعنی په مقتضی د فضل او کرم ورنه پر خدای پاک هیڅوک حق لارم نه لري د کومک، یو مکاتب مريي دي چي اراده یې وي چي د بادار د عقد کتابت پور به ورکوم، او دوهم هغه نکاح کوونکي دي چي نکاح د پاره د ځان ساتولو د زنا څخه کوي، او دریم مجاهد فی سبیل الله دي، او بل مندوب دادي چي هغه ښځه چي سړی غواړي په نکاح پخپله ورته کتلاي سي که څه هم دشهوة بیره پر ځان لري، ردحار ج/۲/ص/۳۶۰.

او بل دا مندوب ده چي ښځه به تر مېړه کشره وي، یو سبب خو دادي که ډېره مشره وي بیا ژر وچېږي د اولاد څخه، او بل سبب دادي که ښځه مساوی العمره وي د مېړه سره او یا له مشره وی نو دوي یو او بل نسي نازه ولای ښځه خو طبعاً د نازولو د مېړه څخه شرمېږي، او ترهم شرمېږي په سبب د برابرې د عمر یا د مشرتوب د ښځی، نو د دوي د گذارې په باب کي خلل واقع کېږي، او دغه رنگه باید ماینه تر مېړه کمه وي د پلارگنی په شرافت کي، او دغه رنگه به کم وي پخپل کسب

کړي عزت کي، او په مال کي به هم تر مېړه کمه وي د دې سببه که ماینه تر مېړه په فوق الذکر شيانو کي بالاي بيا د مېړه فرمان برداري نه کوي او د تحقير په سترگو ورته گوري، او چي ماینه تر مېړه په مذکوره شيانو کي کمه وي نو بيا د مېړه ډېر عزت او احترام ساتي او ډېر يې په خوله کوي، او دغه رنگه مندوبه ده چي ماینه دي تر مېړه په اخلاقو کي، په ادب کي، په بنايست کي، او په پرهېزگاري کي تر مېړه بالاي تا چي پر مېړه گرانه سي او د دې و خبره او ناز ته غوږ و نسي، در، رد، اختيار الزوجه للرجل په بحررائق کي وايي چي په اسانه مرکه سره پيدا سي او تکليف د ولور او د کور د کالو يې سپک وي او نکاح د باکرې ښځي تر کونډي ښه ده، په حديث کي راغلي دي، عليكم بالابکار" پر تاسي لازم ده د باکرو ښځو نکاح، فانهن اعذب افواها" چي د دوي خولې خوږې دي تر کنډيانو، وانقي ارحاما" او رحم د دوي پاک دي، وارضی باليسير" او ښه خوشحاله کېږي په لږ شي ولي چي د باکرو مد نظر جماع دي چي دوي يې تر اوسه خوند نه دي ليدلی، او د کونډي شهوة خو فی الجملة سوږ سوي دي نو دا علاوه تر جماعو ښه ښه پېشنې کالي غواړي او ښه خواږه، او سړی دي نه په نکاح کوي جگه ډنگره ښځه، او نه دي لنډه قامته ښځه چي بهځي لنډې وي، او نه دي ډېره چاغه لوي خېټې ښځه په نکاح کوي ولي يو خود هغې جماع په سبب د لوي خېټې تکليف دي او بل عيال يې ژر نه کېږي په سبب د چاغوالي، او نه دي بد اخلاقه ترينگلې ښځه په نکاح کوي، او نه دي داسي کونډه په نکاح کوي چي د زاړه مېړه څخه اولاد لري، او نه دي داسي ښځه په نکاح کوي چي کلان ساله وي، په حديث شريف کي راغلي دي، سوداء ولود خير من حسناء

عقیم "توره ښځه چي لنگېږي ښه ده تر ښائستې وچي ښځي، او که یې قدرت د خړي ښځي د نکاح درلودي مینځه دي هم نه په نکاح کوي ولي د ده عيال مريان گرځي د مینځي د بادار د پاره او نه دي رنډۍ زناکاره ښځه په نکاح کوي، اختیار المړته للزوج "ښځه باید د دینداره سړي سره نکاح وکړي، او بل چي اخلاق یې ښه وي، او بل غني او سخي وي او د فاسق سړي سره دي نکاح نه کوي، او سړی دي خپل ځوانه لور وه سپين ږېري ته په نکاح نه ورکوي، او سړی دي خپلي پېغلي لور ته ښه زېور او کالي ورکوي چي مرکه والا یې ډېر سي، او چي کفو برابر سي لور دي د ډېر ولور د پاره سړی نه ځنډوي، ولي چي د ډېر ولور د سببه آخر کوته نسي نو باره د ستۍ نوم پرکښېږ دي دا گناه کبیره ده.

واژه: د يو کور علمی خاندان يوه پېغله وه چي خلگو به مرکې ورته کولې پلار یې ويله چي دا زما کفوه نه دي رفته رفته ښځه چي عمر یې ډېرې دي مرکې کمېدلې آخر هيڅ چا مرکه نه ورته کوله، آخر یې پر ښځه د ستۍ نوم کښېښوي، ښځه پاته سوه آخر ډېره معمره سوله او ناجوړې سوله نو قريبان یې پر راټول سول چي ستۍ بي بي موږ ته وصيت وکړه؟ ښځي ورته وويله چي زما دغه يو وصيت دي هغه پر ځای کړي، چي په کورو کي مو پېغله پيدا سوه کوشش کوي چي ژر یې مېړه ته ورکړي، دې وويله چي زما په دغه ۸۰ کاله عمر کي مېړه د زړه نه دي وتلي خو هر گوره حيا راباندي غالبه وه او د ستۍ نوم راباندي بار وو.

قال القدوري "او يعبرو باحدهما من الماضي وبالاخر عن المستقبل مثل ان يقول زوجني فيقول زوجتك.

او يا تعبير کړه کيږي په يوه لفظ سره د ماضي څخه او په بل لفظ د مستقبل څخه لکه چي يو د نر او ښځي څخه ووايي ما په نکاح کړه که ښځي وويل، او يا زما سره نکاح وکړه يا ما ميره کړه که نر وويل، او هغه بل ورته وايي ما ستا سره نکاح کړې ده يا ته مي نکاح کړي يې، يا ته مي ميره کړې يې.

پوښتنه:- چي مراد د مستقبل څخه مستقبل نحوي چي مضارع ده نه دي ولي که هغه مراد وي خو هغه صرف يوه وعده گرځي نو نکاح نه منعده کېږي، بلکه مراد صيغه د امر ده، در، جوړه.

دليل د غوټه والي په لفظ د امر او ماضي دادي چي امر هغه بل طرف وکيل په نکاح سره گرځوي، او هغه بل طرف چي لفظ د ماضي استعمال کړي هغه پرځای د دوو لفظو ولاړ دي يعني توکيل قبول ته زما ماینه يې يا ميره يې يعني يو سړی په نکاح کي اصيل او وکيل دواړه کيدای سي. **پوښتنه:-** په ټوله کتابو کي د فقي شريفي راغلي دي چي په عقد کي د بيع يو سړی يعني بائع يا مشتري اصيل او وکيل دواړه نسي کيدای نو د نکاح او بيع څه فرق دي؟

جواب:- د فقي شريفي په ټولو شرحو کي د متون او په کتابو کي د فتاواؤ وايي چي فرق يې دادي چي ټوله حقوق د بيع و شراء راجع و وکيل ته دي مثلاً که د بائع وکيل وي تسليم د مبيعي و مشتري ته پر وکيل دي مشتري په اصيل هيڅ کار نه لري، او اخستل د ثمن د مشتري څخه هم د وکيل کار دي وهکذا رد البيع بالعيب، او که د مشتري وکيل وو، ورکړه د ثمن او قبض د مبيعي هم د وکيل کار دي وهکذا نو که يو سړی هم اصيل سي او هم وکيل نو يو سړی به هم مطالب او هم مطلب

سي او دا ممڪنه نه ده، او د نڪاح حقوق ٽوله راجع وه اصيل ته دي وڪيل صرف سفير دي په مابين کي مثلاً غوښتنه د ولور، يا ورکړه د ولور، يا د ښځي وده وغيړه د وڪيل کار نه دي نو که يو سړي هم وڪيل او هم اصيل وي نو يو سړي مطالب او مطلب نه گرځي، فلايلز م المحال وهذا هو الفرق الذي ذكره الفقهاء رحمهم الله باجمعهم.

پوښتنه:- په فقه شريفي کي وايي چي توکيل پر مجلس د عقد توکيل نه دي محصور، او سره د دې په صورت مذکوره کي د نڪاح توکيل پر دغه مجلس محصور دي؟

ځواب:- دا خو توکيل مطلق نه دي حتی چي په ماوراء کي د مجلس هم پاته وای. لکه يو سړي چي بل ته ووايي ته زما وکيل يې ماته ماینه راوکره، بلکه دا توکيل دي په ضمن کي د امر چي زوجنی" دي نو داسي توکيل موقوف دي پر کولو د فعل مذکور په داغه مجلس کي، در. تب.

پوښتنه:- مصنف رحمهم الله اول ماضي لفظ ووايه او وروسته يې مستقبل لفظ، او سره د دې چي په مثال کي مستقبل تر ماضي د مخه دي يعني زوجني" نو ولي په عبارت کي هم په دغه ترتيب نه ويله؟

ځواب: چونکه اصل په انعقاد کي د نڪاح لفظ د ماضي وو کما عرف سابقا نو ځکه يې په عبارت کي ماضي د مخه کړه او په مثال کي خو ماضي د مخه کيدای نه سي لعدم التوكيل ح، فتدبر.

قال القدوري رحمهم الله "ولا ينعقد نكاح المسلمين" او نه ټول کپري نڪاح د مسلمانانو، پاته نڪاح د کفارو سوه هغه د دوی په عقیده او مذهب پوري اړه لري نو که د دوي په مذهب کي بې شاهدانو نڪاح روا

وه نو رواده يعني که دغه کفار اهل ذمه وي مسلمانان د دوي په عقد نکاح کي بېله شاهدانو مداخله نه سي کولای، در، فتح.

پوه ۱۰۰: چي په حضور کي د شاهدانو عقد کول يواځي او يواځي په عقد کي د نکاح شرط دي نه په بيع او شراء وغيرهما کي، په دليل د حديث د ترمذي، زنا کاري او رنډۍ بنځي هغه دي چي خپل ځانونه په نکاح ورکوي بېله شاهدانو، ولما روی محمد بن الحسن رحمته الله مرفوعاً لا نکاح الا بشهود" دا شرط والي د شاهدانو په وقت کي د عقد نتيجه داده چي که چېرې نر او بنځي د نکاح عقد يو په يو سر وکړي لکن وروسته بيا دوی دوه کسه شاهدان خبر کړه چي موږ خو نکاح سره وکړه دا نکاح نه ده صحيح، مگر هغه وقت صحيح ده چي په حضور کي د شاهدانو تجديد د عقد سره وکړي، کذا فی بعض الفتاوی.

مسئله ۱۰۰: په خلاصه او خانيه او بحر رائق کي وايي که نر او بنځي په شهادت د خدای جل جلاله او د رسول صلی الله علیه و آله د نکاح عقد سره وکړي نکاح خويي نه ده صحيح مگر دواړه کافران هم سوله، ولي چي د دوي دا عقیده ده چي رسول صلی الله علیه و آله په غيب خبر دي، مع ان الغيب لا يعلمه الا الله.

الابحضور شاهدین حرین بالغین عاقلین مسلمین او رجل وامرأتین" مگر نه په حضور د دوو کسانو شاهدانو يعني دا يې ادنی مرتبه ده چي دواړه به حر او ازاد کسان وي نو په حضور کي د مريانو نکاح نه غوټه کېږي کم کانوا، او دواړه به بالغ وي نو په حضور کي د کوچنيانو عقد نکاح نه دي روا، او دواړه به عاقل وي نو په حضور د ليونیانو نکاح نه غوټه کېږي، او دواړه به مسلمانان هم وي نو د کفارو په حضور کي نکاح نه ده روا، او يا به يو نر دوي بنځي وي.

پوښه :- چي دا قول د مصنف رحمۃ اللہ علیہ حرين آه "د قسمه د ترقي د ادنیٰ څخه د اعلیٰ ته، فلا یرد انه ینبغی تقدم قوله مسلمین علی باقی اشرط، در.

فائده :- د فقي شريفي په کتابو کي وايي چي شهادت په اصل کي نافذېدل دي د قول د شاهد پر بل باندي يعني المدعى عليه نو لهندا قول د مريي يا د نابالغه ياليوني يا د کافر پر مسلمانانو چونکه پر چانه چلېږي نو دوي شاهدان د عقد نکاح نه سي گرځېدلای، لامکان الاختلاف په مابين د بنځي او د مېړه په نکاح يا ولوور وغيره کي، فلا بد من أداء الشهادة.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "عدولا كانوا او غير عدول او محدودين فى القذف" نو د نکاح شاهدان که عادلان او که غير عادل ويي او يا دوي ته حد قذف ورکړه سوى وي.

پوښه :- چي قذف دادي چي يو سړى تر يا بنځي ته ووايي چي تا زنا کړې ده، او هغه بل څوک چي د دغه زنا نسبت ورته وکړي هغه د قاضي په حضور کي د ده څخه طلب د شاهدانو د زنا وکي او دي د شاهدانو څخه عاجزه سي نو قاضي د ته حد قذف ۸۰ درې ورکوي.

فائده :- مصنف رحمۃ اللہ علیہ چي محدود فى القذف جلا ذکر کړي سبب يې دادي چي د قذف په باره کي خداى عز و جل وايي، ولا تقبلوا لهم شهادة ابدا " نو د خلکو به دا خيال کيدى چي محدود فى القذف په نکاح کي شاهد نه سي گرځېداى ولي چي مقصود د شاهدۍ څخه خو قبول دي په وخت کي د خصومت او اختلاف د مېړه او ماينې نو د محدود فى القذف شاهدي خو په امر الهى نه قبلېږي نو د ده شاهد گرځول څه فائده ده.

نو مصنف رحمۃ اللہ علیہ وايي چي محدود فی القذف خو اهل د تحمل د شاهدهي دي ولي چي دی او يا بل فاسق چي مراد د غير عدل څخه دي اهل د ولايت پر خپل ځان دي نو پر بل چا هم اهل د ولايت دي ولي غير خو هم د ده د جنس څخه دي که څه هم دوی اهل د قبول د شاهدهي په نهز د قاضي نه دي، الاتري ان الفاسق من اهل الامامت الکبری فيکون من اهل الشهادة بالاولی، تب، در، سر، می.

او امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ وايي چي په شاهدانو کي د عقد نکاح عدالت شرط دي، وتفصيل الدلائل في شروح القدوري، وشروح الكنز وغيرهما ولا يناسب ايراد بحال المبتدی.

فناظره: -- عادلان شاهدان افضل او مستحب دي تر فاسقانو بدليلين، الاول فضيلة العادل على الفاسق كما لا يخفى، والثاني الخروج عن اختلاف الشافعي رحمۃ اللہ علیہ.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "فان تزوج مسلم ذمية بشهادة ذميين جاز عند ابي حنيفة وابي يوسف رحمهم الله وقال محمد رحمۃ اللہ علیہ لا يجوز الا ان يشهد بحضور شاهدين مسلمين"

او که چېري په نکاح کړه مسلمان کافره بنځه د اهل ذمه وو څخه يعني چي کتابيه وي ولي چي نکاح د مسلمان د مشرکي سره نه ده روا، نو دا نکاح روا ده په نهز د امام اعظم او ابو يوسف رحمۃ اللہ علیہ او امام محمد رحمۃ اللہ علیہ وايي چي دا نکاح نه ده روا، مگر هغه وخت روا ده چي دوه مسلمانان شاهدان وگرځوي.

پڙهڻ ۽ ڄاڻڻ: چي په دغه مسئلہ کي امام شافعی او امام احمد رحمہما اللہ او امام زفر رحمہما اللہ د امام محمد رحمہما اللہ سرہ ہم عقیدہ دي، کما قال العینی فی شرح الكنز.

پڙهڻ ۽ ڄاڻڻ: چي چونکہ دا پښتو شرحہ د نکاح قدوري صرف او صرف د پاره د مبتدیانو او د عامو پښتنو ورنږو د پاره ده نو هغه دلائل چي د دوی تر فهم لوړ وي نه يې راوړم صرف حوالہ د کتابو ورکوم د پاره د خواصو طالبانو نو مذکورہ مسئلې د دلائلو د فریقینو تفصیل په درمختار، ہدایہ، عینی، تبیین او نورو کتابو کي ستہ.

پوښتنہ: په مذکورہ مسئلہ کي کہ چہري وروستہ تر نکاح اختلاف د مسلمان مہرہ او د ذمیہ ماینې راغلي نو د دوو (۲) ذمی شہدانو شہادت بہ قاضي اوري او کہ څرنگہ يعني پر مذهب د شبخینو رحمہما اللہ.

جواب: کہ اختلاف د مہر په مقدار کي وو يعني بنخي د ډېر ولور دعوہ کولہ او مہرہ منکر وو نو د دې دوو شہدانو شہدي بہ قاضي نہ اوري، ولي چي کافر لږہ پر مسلمان شہدي نستہ، کما تقرر فی الفقہ او کہ چہري ماینہ د ملک متعې يعني د نکاح څخہ منکرہ وه نو قاضي دي د دغو شہدانو شہدي قبولہ کړي ولي چي دا شہادت د کافر پر کافر دي.

قال القدوري رحمہما اللہ "ولا يحل للرجل ان يتزوج بامۃ ولا بجداۃ من قبل الرجال والنساء" او نہ ده روا سږي لږہ چي نکاح وکړي د مور سرہ خپل او نہ د اناگمانو سرہ کہ اناگماني د نرد خوا وي يعني د پلار د خوا لکہ د پلار مور وان سفلت، او کہ د بنخي د خوا وي يعني د مور د خوا لکہ د مور مور وان سفلت.

نو مصنف رحمۃ اللہ علیہ وايي چي محدود في القذف خو اهل د تحمل د شاهدي دي ولي چي دي او يا بل فاسق چي مراد د غير عدل څخه دي اهل د ولايت پر خپل ځان دي نو پر بل چا هم اهل د ولايت دي ولي غير خو هم د ده د جنس څخه دي که څه هم دوی اهل د قبول د شاهدي په نهز د قاضي نه دي، الاتري ان الفاسق من اهل الامامت الكبرى فيكون من اهل الشهادة بالاولى، تب، در، سر، می.

او امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ وايي چي په شاهدانو کي د عقد نکاح عدالت شرط دي، وتفصيل الدلائل في شروح القدوري، وشروح الكنز وغيرهما ولايناسب ايراد بحال المبتدي.

فانته: عادلان شاهدان افضل او مستحب دي تر فاسقانو بدليلين، الاول فضيلة العادل على الفاسق كما لا يخفى، والثاني الخروج عن اختلاف الشافعي رحمۃ اللہ علیہ.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "فان تزوج مسلم ذمية بشهادة ذمين جاز عند ابي حنيفة وابي يوسف رحمهم الله وقال محمد رحمۃ اللہ علیہ لايجوز الا ان يشهد بحضور شاهدين مسلمين"

او که چېري په نکاح کړه مسلمان کافره بنځه د اهل ذمه وو څخه يعني چي کتابيه وي ولي چي نکاح د مسلمان د مشرکي سره نه ده روا، نو دا نکاح روا ده په نهز د امام اعظم او ابو يوسف رحمۃ اللہ علیہ او امام محمد رحمۃ اللہ علیہ وايي چي دا نکاح نه ده روا، مگر هغه وخت روا ده چي دوه مسلمانان شاهدان وگرځوي.

پوښتنه:- چي په دغه مسئله کي امام شافعي او امام احمد رحمهما الله او امام زفر رحمهما الله د امام محمد رحمهما الله سره هم عقیده دي، کما قال العيني في شرح الكنز.

پوښتنه:- چي چونکه دا پښتو شرحه د نکاح قدوري صرف او صرف د پاره د مبتديانو او د عامو پښتنو وړنږو د پاره ده نو هغه دلائل چي د دوی تر فهم لوړ وي نه يې راوړم صرف حواله د کتابو ورکوم د پاره د خواصو طالبانو نو مذکوره مسئلې د دلائلو د فریقینو تفصيل په درمختار، هدايه، عيني، تبیین او نورو کتابو کي سته.

پوښتنه:- په مذکوره مسئله کي که چېرې وروسته تر نکاح اختلاف د مسلمان مېړه او د ذميه ماینې راغلي نو د دوو (۲) ذمي شاهدانو شهادت به قاضي اوري او که څرنګه يعني پر مذهب د شېخینو رحمهم الله.

جواب:- که اختلاف د مهر په مقدار کي وو يعني بنځي د ډېر ولور دعوه کوله او مېړه منکر وو نو د دې دوو شاهدانو شاهدي به قاضي نه اوري، ولي چي کافر لره پر مسلمان شاهدي نسته، کما تقرر فی الفقه او که چېرې ماینه د ملک متعې يعني د نکاح څخه منکره وه نو قاضي دي د دغو شاهدانو شاهدي قبوله کړي ولي چي دا شهادت د کافر پر کافر دي.

قال القدوري رحمهما الله "ولا يحل للرجل ان يتزوج بامه ولا بجداته من قبل الرجال والنساء" او نه ده روا سړي لره چي نکاح وکړي د مور سره خپل او نه د اناګانو سره که اناګاني د نر د خوا وي يعني د پلار د خوا لکه د پلار مور وان سفلت، او که د بنځي د خوا وي يعني د مور د خوا لکه د مور مور وان سفلت.

قال "ولا بينة ولا بينة ولده وان سفلت" او نکاح به نه کوي د لور سره، او د لور د اولادو سره د ده که څه هم کښته وي.

پوهنه: چي ولد نر او ښځي دواړو ته وايي نو سړي ته د لمسۍ نکاح که د زوي د خوا وي او که د لور د خوا وي نه ده روا، لقوله تعالى حرمت عليكم امهاتکم وبناتکم الآية

سوال: امهات خو په حقيقت کي مور ته وايي او انا ته مور مجازا ويل کيږي نو په آيت کي مور او انا دواړه څرنگه مراد کيدای سي چي په اصول الفقه کي وايي چي جمع د حقيقت او مجاز ناروا ده، او دغه څرنگه بنت خو حقيقه لور ته وايي او لمسۍ ته لور ويل مجاز دي نو په لفظ که د بنات خو هم جمع د حقيقت او مجاز راغله؟

جواب: مراد په آيت کي د امهاتو څخه مطلق اصول دي چي مور او انا دواړو ته شامل دي او مراد د بناتو مطلق فروع دي چي لور او لمسۍ دواړو ته شامل دي او ودې ته عموم مجاز وايي، کذا في رد المحتار والعيني والرفر، والتبيين، وغير من كتب اصول الفقه.

قال القدوري رحمه الله "ولا باخته ولا بينات اخته واخيه" او نه ده روا نکاح د خور سره که د دواړو خواو يې خور وي او که يې فقط د پلار د خوا خور وي، او که يې فقط د مور د خوا خور وي، لقوله تعالى واخواتکم، او نه ده روا نکاح د لونړو سره د خور چي خور زېځانې يې بولي، او نه د لونړو سره د ورور چي ورېځانې يې بولي، لقوله تعالى وبنات الاخ وبنات الاخت.

قال "ولا بعتمه ولا بخالته" او نه د روا نکاح د عمه سره چي د پلار خور يې ده يعني د هر طرف څخه چي وي، او نه د خاله نکاح روا ده چي

د مور خور يې وي د ده د هر طرفه څخه چي وي، قال في الجوهره و كذلك عمه الاب والجد وخالة الاب والجد حرامه" يعنی د پلار د عمه سره او يا د نيكه د عمه او د خاله سره د پلار يا نيكه نكاح حرام ده.

پوښتنه:- چي په تحریم کي د نکاح د مذکوراتو ښځو حکمت الهی دادي چي سړي باید اهانت او سپکاوي د خپلو اقرباؤو وه نه کړي. او ماینه چونکه د سړي لاندې په وخت کي د جماع پریوځي او دا غایت استخفاف دي کمالایځي، نو باید اقارب داستخفاف څخه وساتل سي. قال قدوری رحمۃ اللہ علیہ "ولابام امرئة التی دخل بابنتها اولم یدخل" او نه ده روا نکاح د مور د ماینې چي خوانبې يې بولي، هغه خوانبې چي د خول يعني جماعي يې د لور سره د دې کړي وي او که يې نه وي کړي، لقوله تعالیٰ وامهات نسائکم" او د دخول قید خدای عز وجل نه دي ذکر کړي نو معلومه داده چي دخول په لور يې شرط نه دي بلکه په مجرد عقد نکاح د لور سره د خوانبې نکاح حرامه ده که څه هم لور يې قبل الدخول طلاقه کړي يا مړه سي لکن هلته نکاح د خوانبې حرامه ده چي د لور سره يې صحيح نکاح کړې وي، او که يې د لور نکاح فاسده وه بيا د خوانبې نکاح روا ده مگر که يې دخول په لور نه وو کړي، کذا في الجوهره.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "ولابابنة امرئته التی دخل بها سواء كانت فی حجره او فی حجر غیره" او نه دي نکاح کوي د لور سره د ماینې يعني چي د بله مېړه څخه يې وي هغه ماینه چي دې سړي د هغې ماینې سره جماع کړې وي خواه دغه د ماینې لور د ده په تربیه او کور کي وي او که د بل چا په تربیه کي وي.

پوښتنه: - چي په حکم کي د جماعو دي مسحه کول په شهوة سره، او يا په شهوة مچه ځنډي اخستل حتی که يوه ښځه د سړي په نکاح کي نه وي لکن ده په شهوة سره مسح کړه د هغې ښځي لور د دغه سړي په نکاح ناروا ده، کذا قال المولى عبدالغفور رحمته الله في حواشي الهداية.

پوښتنه: - چي د ماينې لور چي د بله ميرې څخه وي په عربي ربيبه ورته وايي نو چونکه په قرآن مبارك کي داسي راغلي، وربائبکم التی فی حجورکم "نو مصنف رحمته الله په دغه عبارت کي سواء کانت اه، اشاره ودي ته وکړه چي قيد د فی حجورکم په قرآن کي اتفاقي دي او مېنې پر عادت دي شرط د حرمت د نکاح د ربيبې نه دي حاصل دا که يو سړي کونډه ښځه په نکاح کړه چي هغې د بله ميرې څخه لور درلوده نو دې سړي د مخه تر جماعو د دغي کونډي سره او تر مسح بالشهوة هم د مخه هغه کونډه طلاق کړه نو د لور نکاح يې ورته روا ده."

تنبیه: - د بعض خلکو خواښې ځوانه او ښائسته وي مثلاً، نو دې سړي ته ډېر احتياط په کار دي چي بې کالي د خواښي لاس مچ نه کړي نه بايد چي شهوت مابين ته رانه سي او ماينه ورته حرامه نسي، او دغه رنگه پر خواښي لارمه ده چي زوم خپل لکه د ښځو چي دا عادت دي پر تندي يا مخ مچ نه کړي ولي که د دې د خوا څخه دا کار په شهوت وسي لور يې ورته حرامه وه گرځول لکن د زمانې خواښياني دا فعل کوي دوي وايي چي زوم لکه زوي داسي دي، او سره د هغه د دې زړه د شهوت څخه ډک وي په دغه کار کي نادره داده چي خواښي گاهي يعني بعض خواښياني په بهانه د دې چي لور مي نابالغه ده نو لور او زوم په يوه ځای کي سره پرې باسي، او دا په خپله د زوم وشاته پرېوزي او زوم يې پر

لور لاس واچوي او غيږ په غيږ سره پرېوزي او خوانېې د زوم وشاه ته پر زوم لاس واچه وي.

پوښتنه:- تاته دغه معامله څرنگه معلومه شوې ده؟

ځواب:- زما څخه په دغه باره کي زومانو پوښتني کړي دي چي ورته کار خو به ناروا نه وي.

قال القدوري رحمه الله "ولا بامرئة ابیه ولا اجداده ولا بامرئة ابنه ولا بنی اولاده" او نه ده روا سړي لره نکاح د پلار د ماینې چي دلته مراد ځنډي مېره ده، قال الله تعالی ولا تنکحوا مانکح آبائکم الیه" او دغه رنگه نه ده روا نکاح د ماینو سره د نیکه گانو، یعنی که د پلار د خوا نیکه وي او که د مور د خوا نیکه وي، او دغه رنگه نه ده روا نکاح د ماینې سره د زوي چي مېرور یې بولي یعنی که څه هم زوي یې طلاقه کړي یا مړ سي، او دغه رنگه نه ده روا نکاح د ماینو د زامنو د اولاد د سړي چي لمسیان یې بولي که د زوي د خوا لمسیان وي او که د لور د خوا لمسیان وي.

پسوه ۵۵:- چي اجداد په آباء کي داخل دي چي په قرآن مبارک په تېر سوي آیت کي ذکر سوه، او د لمسیانو د ماینو د نکاح حرمت په دې آیت کي داخل دي، وحلائل ابنائکم الیه" حلیله ماینې ته وایي.

احتیاط:- که څه هم خسر د مېرور محرم شرعي دي لکن بیا هم خسر دي ډېر احتیاط کوي چي کالي دي د مېرور نه مسح کوي، او نه دي د مېرور سره یواځي طویل مجلس کوي تاچي شیطان یې په زړه کي وسوسه د زنا د مېرور سره ورته پیدا نه کي، چنانچه په بعض ځایو کي د خسر او مېرور تر مابین زنا طوعا یا کرها واقع شوې ده.

قال القدوري رحمته الله "ولا بامه من الرضاعة ولا باخته من الرضاعة" او نه ده روا نکاح د هغه ښځي سره چي ده ته يې ته ورکړي وي چي دې ښځي ته رضعي مور وايي، او نه ده روا نکاح د رضعي خور سر چي هلك د يوې ښځي ته وره وي د هغې ښځي ټولي لونږي د دغه هلك رضعي خوندي دي نکاح يې نه ده سره روا، او يا هلك او انجلۍ د بلي ښځي ته سره وره وي هم سره رضعي ورور او خور دي نکاح يې نه ده سره روا، قال الله تعالى وامهاتکم التي ارضعنکم واخواتکم من الرضاعة: الايتۍ

مسئله:- لږ رضاع او ډېره رضاع په حرمت کي د نکاح سره برابر دي د امام اعظم ابو حنيفه رحمته الله، او د امام شافعي رحمته الله او د اصحاب الظواهر په نېز پنځه (۵) واره رضاع شرط د حرمت ده.

مسئله:- رضاع چي سبب د حرمت د نکاح ده هغه رضاع ده چي په مده کي د تې روډلو د کوچني واقع سي چي دوه (۲) کاله يا دوه نيم دي علي اختلاف مذهب ابی حنيفه وصاحبيه رحمته الله، او وروسته تر هغه که يو هلك يا لوي سړي د ښځي شيدې وره وي نکاح يې نه ده سره حرامه بالاجماع.

قال "ولا يجمع بين الاختين بنکاح" او نه دي جمعه کوي دوي خوندي، هر رنگه خوندي چي وي په نکاح کي که څه هم رضعي وي.

مسئله:- که سړي ماینه خپله په طلاق رجعي يا بائن سره طلاقه کړه تر هغو چي د دغي ښځي عده نه وي تېره سوې وده ته د خور سره د هغې ښځي نکاح ناروا ده، نو ځکه خلک امتحانا پوښتنه کوي چي کوم دي هغه ځای چي نر لره عده وي.

قال "ولا بملك يمين وطيا" او نه دي جمع کوي دوې (۲) خوندي په ملک يمين سره لکن وطي د دواړو سره کوي، او که وطي نه ورسره کوي نو جمع د دوو (۲) خوندو په مينځي توب سره روا ده، حتی که چېري د يوې خور سره وطي وکړي د هغې بلي خور سره وطي ورته ناروا دي، کذا فی کتب الفقه، قال الله تعالى، وان تجمعوا بين الاختين الآية. دا آيت عام دي په وطي مقيد له دی.

قال "ولا يجمع بين المراءة وعمتها او خالتها ولا بنت اختها ولا بنت اخيها" او نه دي جمعه کوي سړی په نکاح کي په مابين کي د ښځی او د هغې د عمه يعني چي د پلار خور يې وي، او د خاله سره د هغې دي هم نه جمعه کوي، او نه دي ښځه جمعه کوي په نکاح کي د لور سره د خور د هغې، او يا د لور سره د ورور د هغې، لقوله عليه الصلوة والسلام، لا تنکح المراءة على عمتها ولا على خالتها ولا على بنت اختها ولا ابنة اختها.

سوال:- د دغو ښځو د نکاح حرمت خو په قرآن کي نه دي راغلي او خدای ﷻ په قرآن کریم کي پسله بيان نه د محرماتو داسي ويلي دي، واحل لکم ما وراء ذالک الآية" نو دغه مذکوره ښځي خو په ما وراء کي داخلي دي نو ولي نکاح ناروا ده په سبب د حديث مذکور؟

جواب:- صاحب هدايه رحمته الله عليه وايي دا حديث مشهور دي او په حديث مشهور سره زيادت پر کتاب الله روا دي کما تقرر فی اصول الفقه.

قال القدوري رحمته الله عليه "ولا يجمع بين امرئتين لو كانت كل واحدة منهما رجلا لم يجز له ان يتزوج بالآخرى"

او جمع دي سړی نه کوي په مابين کي د دوو (۲) ښځو که هره يوه نر فرض سي نکاح د هغې بلي ورته ناروا وي، صاحب جوهره وايي که يې تحریم د نکاح په سبب د نسب وي او که به جهت د رضاع وي وهذا الاصل کلی يتفرع عليه مسائل كثيرة.

په ۱۰۰۰ ښځو: چي په نېز د امام اعظم رحمته الله عليه او صاحبينو رحمته الله عليهم حرمت د نکاح هر طرف چي نر فرض کي شرط دي او که يو طرف چي نر فرض کړي د هغه بل طرف نکاح خو ورته حرامه وي او که هغه بل طرف نر فرض کړي د بل طرف ښځي نکاح ورته حلالوي نو د دغو دوو (۲) ښځو جمع کول روا ده، کما سيئاتي فی المسئلة الاتية.

او په نېز د امام زفر رحمته الله عليه او حسن بصري رحمته الله عليه او د ابن ابی لیلی رحمته الله عليه د يو طرف څخه حرمت د نکاح چي نر يې فرض کړي کافی ده په حرمت کي د جمع کولو د دغو دوو (۲) ښځو کما فی المسئلة الاتية عن قريب، مثلاً عمه او ورېره يا خاله او خورزه جمع کول په نکاح کي ناروا دي بالاتفاق ولي که عمه يا خاله نر فرض کي د ورور د لور او يا د خور د لور نکاح ورته ناروا ده، او که ورېره يا خورزه نر فرض کړي د پلار د خور او يا د مور د خور نکاح هم ورته ناروا ده نو جمع کول يې په نکاح کي هم ناروا دي.

قال "ولا باس بان يجمع بين امرئة وابنة زوج لها كان من قبل" او باک نسته چي يو سړی جمع کړي په نکاح کي يوه ښځه او د هغې ښځي د مېړه لور چي د مخه د دې مېړه وو يعني د مېړه لور يې د بلي ماينې څخه وه ولي په دې ځای کي که ښځه نر فرض کي نو د دې د مېړه لور چي د بلي ماينې څخه وه د دې هيڅ قريبه نه ده نو نکاح يې

ورته روا ده، البته که دغه بنت الزوج نر فرض کي د پلار ماینه نه ده ورته روا نو په نهز د ائمه ثلثه وو رحمۃ اللہ علیہ زموږ جمع د دغو دوو (۲) بنځو په نکاح کي روا ده خلافا للزفر رحمۃ اللہ علیہ وغیره.

درویش وایي:- چي په عیني شرح الكنز او فتح المعین کي وایي چي دا خبره په صحیح روایت ثابتہ ده چي عبدالله بن جعفر رحمۃ اللہ علیہ جمعه کړې په نکاح کي لور د حضرت علی علیه السلام او زوجه د علی علیه السلام وکذا جمع ابن عباس علیه السلام بین زوجة رجل وابنته من غیرها.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "ومن زنی بامرئة حرمت علیه امها وابنتها" او که چا زنا وکړه د یوې بنځي سره حرامه ده پر دغه سړي مور د هغې بنځي او لور د هغې بنځي، او امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ وایي چي په زنا سره تحریم د بلي بنځي تعلق نه لري، او زموږ په نهز که د چا ماینه وي په نکاح سره، او دا سړی د هغې ماینې د مور سره او یا د لور سره زنا وکړل هغه منکوحه ماینه ورته حرامه ګرځي، او شافعی رحمۃ اللہ علیہ وایي چي په دغه بنا سرد مور د ماینې او یا د لور د ماینې خپله ماینه نه ورته حرامه ګرځي د دواړو مذهبو دلائل او جوابونه په شروحو کي او د اصول الفقه او د فتوی و په کتابو کي وګوره.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "واذا طلق الرجل امرئته طلاقاً بائناً لم یجزیه ان یتزوج باختها حتی تنقضی عدتها" او که چېري طلاقه کړه یو سړي خپله ماینه په طلاق بائن سره نو ده ته نه ده روا چي د ماینې خور په نکاح کوي تر هغو چي د ماینې عده یې نه وي تېره سوې، ولي په طلاق بائن سره که څه هم نکاح قطعه سوه لکن حکم د نکاح چي عده ده چون باقی ده نو ګویا نکاح باقی ده نو که دی د ماینې خور په نکاح

کړي د هغې په عده کي جمعه د اختين لازميږي په نکاح کي، ومن هذا علمت ان الحكم في الطلاق الرجعي كذلك بالطريق الاولى.

قال "ولا يجوز للمولى ان يتزوج امته ولا المراءة عبدها" او نه ده روا بدار لره چي خپله مينځه په نکاح کړي، او نه ښځي ته روا ده نکاح د خپل مريي سره، ولي نر او ښځه چي مېړه او ماينه وي هر يو پر هغه بل باندي حقوق لري او مريي يا مينځه پر بدار هيڅ حق نه لري، لان المملوكة تنا في المالكية هكذا في الهداية " البته که د سړي د خپلي مينځي نکاح خو ښه وي نو هغه دي اول ازاده کړي او بيا دي نکاح ورسره وکړي، او داغه رنگه ښځه دي خپل مريي اول ازاد کړي او بيا دي نکاح ورسره وکړي، در.

قال "ويجوز تزويج الكتابيات ولايجوز تزويج المجوسيات ولا الوثنيات" او روا ده مسلمان لره چي په نکاح کړي کتابيه ښځه يعني يهودي يا نصراني ښځه لکن د احنافو رحمهم الله په نېز که دغه کتابيه حره وي او که د بل سړي مينځه وي، او امام شافعي رحمهم الله وايي چي د کتابيه مينځانو نکاح نه ده روا او د حره نکاح يې روا ده، او په ملك يمين سره يعني چي کتابيه د سړي مينځه وي جماع يې ورته روا دي بالاتفاق او نه ده روا نکاح د مجوسيانو ښځو، مجوس هغه طائفه ده چي عبادت د اور کوي او نکاح د محارمو ښځو روا بولي کذا في الجوهره.

درويش وايي: چي هغه دليل چي په شرح الاقطع کي راغلي دي په دې عبارت سره "لانهم لا کتاب لهم فدخلوا تحت قوله تعالى ولا تنکحوا المشرکين" د مدعي سره نه دي برابر ولي چي دغه مذکوره آيت خو په باره کي د دې چي مسلمانانې ښځي دي وه مشرکيانو ته په نکاح نه

ورکوي او مدعی په متن کي داده چي مسلمانان دي مجوسيانې بنځي نه په نکاح کوي، او بله خبره داده چي دې ته ضرورت دي لانه لا کتاب لهم آه، ولي چي مجوسيان خو حقیقه مشرکان دي لما تواتر من مذهبهم انهم يعبدون النار" مگر صاحب شرح الاقطع دا خیال کوي چي مشرک هغه دي چي د بت عبادت کوي لکن د غسي نه ده ولي چي مشرک هغه دي چي خدای ﷻ لره شریک وايي يا په ذات کي يا په صفاتو کي او يا په عبادت کي نو ثنويه او وثنیه او مجوسیه ټوله مشرکان دي، فافهم،

او دغه رنگه نه ده روا نکاح د بت پرستانو بنځو چي وثنیه يې بولي او په جامع المضمرات کي وايي چي وثن هغه شی دي چي جسده او بدن لري که د لرگی وي او که د ډبري وي او که د سپینو زرو وي او که د جوهرې شي جوړ وي لکه عقیق فېروژه وغیره، والجمع او ثان قال الله تبارک وتعالی ولانکحوا المشركات حتی يؤمن.

پوښتنه ۱۰۰۰:- چي اهل مکة او شاوخوا عرب د مخه تر اسلام ټوله بت پرستان وه وثنیه او مجوسیه په دوي کي نه وه.

قال القدوری رحمته الله "ويجوز تزويج الصابيات ان كانوا يؤمنون بنبي ويقرون بكتاب وان كانوا يعبدون الكواكب ولا كتاب لهم لم يجز مناكحتهم" او روا دي په نکاح کول د صابياتو بنځو که دوي ايمان پر يوه نبي درلودي او اقرار يې په يوه کتاب هم کاوه، او که دوي عبادت د سترو کاوه او کوم کتاب الهی يې نه درلودي نو د دوي سره نکاح جواز نه لري ولي چي دوي مشرکان دي.

پوښتنه ۱۰۰۱:- چي په نهزد امام اعظم رحمته الله نکاح د صابياتو روا ده او په نهزد صاحبينو رحمته الله نکاح د صابياتو نه ده روا.

درويش وايي:- چي دا اختلاف بناء دي پر دې چي مذهب د صابئينو څه دي لکل افتي بما تقرر عنده من مذهبهم" نو ياران رحمۃ اللہ علیہ وايي چي دوي مشرکين دي ولي چي دوي عبادت د ستورو کوي، او بعض وايي چي دوي د ملکو عبادت کوي نو د مشرکي بنځي نکاح خو اتفاقا ناروا ده، او امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ وايي چي د دوي کتاب زبور دي او پر داود عليه السلام ايمان لري البته دستورو يا د ملکو تعظيم کوي لکه مسلمانان چي د کعبې شريفې تعظيم کوي نو حاصل دادي چي دا اختلاف په مابين کي د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ او د يارانو رحمۃ اللہ علیہ بنا دي پر اشتباه د مذهب ده دوی،

او بعض فقهاؤ رحمۃ اللہ علیہ د دواړو مذهبو اصلاح او حقيقت داسي بيان کړي دي چي صابئين دوي (۲) ډلي دي يوه حقه د ستورو يا د ملکو عبادت کوي او کوم کتاب الهی ته عقیده نه لري او نه د کوم نبي په نبوت سره اقرار کوي، نو يارانو رحمۃ اللہ علیہ ته دغه ډله په اثبات رسېدلې ده، او شک نسته داغسي ډله خو مشرکان دي نکاح نه ده روا ورسره، او بله ډله د دوي زبور کتاب خپل بولي او داود عليه السلام ته د نبوت عقیده لري لکن فقط د ستورو يا د ملکو تعظيم کوي، امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ ته دغه ډله په اثبات رسېدلې ده نو دوي خو په حقيقت کي اهل کتاب دي او نکاح ورسره روا ده نو د دې سببه قدوري رحمۃ اللہ علیہ د دوي په نکاح او په مذهب کي ترديد وکړي، او اختلاف ته د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ او د يارانو رحمۃ اللہ علیہ ضمنا اشاره وکړه فلله دره مآدق نظره، در.

قال "ويجوز للمحرم والمحرمۃ ان تزوج في حالة الاحرام" او روا ده محرم نر لره او محرمي بنځي لره يعني چي په حال کي د احرام د حج وي مثلاً چي عقد د نکاح وکړي په حال کي د احرام، او امام

شافعي رحمۃ اللہ علیہ وايي چي محرم او محرمه عقد د نکاح په حال کي د احرام سى کولای د لیل د ده دادی، قال علیه الصلوة والسلام المحرم لا ینکح ولا ینکح" او موږ وايو چي په صحيح حديث کي راغلي دي چي عليه الصلوة والسلام نکاح وکړه د ميمونه رضي الله عنها سره په حال کي د احرام، او حديث د امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ موږ پر وطي حمل کړي، کذا فی الهدايه قال "وينعقد نکاح المرأة الحرة البالغة العاقلة برضاها وان لم یعقد عليها ولی عند ابی حنیفة رحمۃ اللہ علیہ بکرا کانت او ثيبا و قال لا ینعقد الا باذن ولی" او غوټه کيږي نکاح يعني روا ده د بنځي نکاح چي حره وي يعني د مينځي نکاح بېله اجازې د مولانه ده روا چي مړاني ته رسېدلې وي يعني چي بالغه وي په خپله نکاح نه سي کولای او عاقله وي د لیونۍ نکاح هم د دې د خوا څخه نه سي کيدلای په رضاء د دې يعني جبرا يې عقد نه دي صحيح که څه هم عقد نکاح د دې د ولي د خوا نه وي په نېز د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ که دغه بنځه پېغله او که کونډه وي، او ياران رحمۃ اللہ علیہ وايي چي نکاح د بنځي نه غوټه کيږي بېله ولي يعني په اجازه د ولي.

پوهه :- چي په هدايه کي وايي چي په ظاهر الروايه کي امام ابو يوسف رحمۃ اللہ علیہ د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ سره موافق دي، او دا مذکور په متن کي يو روايت دي د ابو يوسف رحمۃ اللہ علیہ څخه او امام مالک رحمۃ اللہ علیہ او امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ وايي چي په خبرو د بنځو نکاح اصلا نه ده روا، والدلائل والجوابات للفريقين فی الشروح المطولة وکتب الفتاوى.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "ولا يجوز للولی اجبار البکر البالغة العاقلة" او نه دي روا ولي لره يعني که پلار او که نيکه وي يا بل څوک

مجبوره کول د پېغلي ښځي يعني د کونډې دا خو په طريقه اولی روا نه ده ولي چي په روايت کي د ابن عمر رضي الله عنه او جابر رضي الله عنه داسي راغلي دي چي نبی علیه الصلوة والسلام رد کړه نکاح د يوې ښځي دليل دی پر امام شافعي رحمته الله باندې چي دی وايي، اکراه او اجبار د پلار او نيکه روا دي. قال "واذا استاذنها الولی فسکتت او ضحکت او بکت بغير صوت فذالك اذن منها" او که اجازه د نکاح وغښتل د باکرې بالغې څخه ولي نو دا پټه خوله سوه يعني نه وو، او نه يې يا وويله، او يا يې وخندل او يايې وژړله بېله آوازه يعني مړې او ښکي يې راتوي کړې او بغاري يې نه ووهلی نو داغه د دې اجازه ده.

وان ابت لم يزوجها" او که دې صراحة منع وکړه نو ولي دې په نکاح نه ورکوي، په حديث مبارك کي راغلي دي چي عليه الصلوة والسلام وويله البکر تستأشر" د باکرې ښځي سره دي مشوره د نکاح کېږي، فقیل انها تستحی" نو چا وويله چي پېغله خو شرمېږي يعني چي دابه وايي چي ښه دي، فقال اذننها صماتها وتسکوتها اقرارها" نو عليه الصلوة والسلام وويله چي د دې اجازه کول پټه خوله کيدل دي، او سکوت د دې اقرار دي په راضي والی د نکاح، په دې حديث مبارك سره هغه خبره رد سوه چي سکوت څرنگه دليل د رضا کيدای سي ولي چي ساکت گاهي راضي وي او گاهي منکر وي نو په شک سره څرنگه رضا ثابتېږي.

دروېش وايي: چي علاوه پر حديث عقلا هم سکوت د باکرې په باره کي د نکاح دليل د رضا دي ولي چي د نعم په ويلو کي که څه هم دا

شرمېږي د لاپه ويلو کي خوشرم نسته نو چي راضي نه وای نو يې لا ولي نه وايي، او خندا خو تر سکوت لا بالا دليل دي د رضا.

مسئله:- په ژړا کي امام محمد رحمته الله وايي چي دليل د رضا نه ده، او امام ابو يوسف رحمته الله وايي چي ژړا د دې د جهت څخه د سخت حيا د دې دي نو لکه سکوت ده.

فائده:- سکوت يا ضحك چي دليل د رضا گنړل کيږي هلته دي چي په نکاح ورکونکي يې د بنځي ولي لکه پلار يا نيکه وغيرهما، او که نکاح يې غير د ولي څخه وو نو صراحة قول د دې غواړي په راضي والي سره ولي چي د غير ولي نکاح خو د دې د خوا په وکالت سره کيږي او وکالت خو صريح نطق غواړي، اق، کما لا يخفي.

قال القدوري رحمته الله "واذا استاذن الشيب فلا بد من رضائها بالقول" او که ولي اجازه د نکاح وغوښته د کونډي څخه نو پس چاره نسته د رضا څخه د دې په خبرو سره يعني د دې سکوت يا خندا و غيره د دليل د رضا د دې نه دي ولي چي کونډه په سبب د نکاح سابق تر شرم په ويلو سره تېره سوې ده نو چي صراحة بڼه دي نه ووايي اجازه نه ده، او په حديث شريف کي هم راغلي دي، والشيب تعرف عن نفسها" او کونډه به اظهار کوي يعني په اقرار سره د ځان د خوا.

قال رحمته الله "واذا زالت بکارتها بوثبة: يعني د لوړځايه په راغورځېدو سره، او حيض" او يا په حيض يعني په ډېروالي د وينو د حيض د دي، او جراحة" يعني په سبب د ټپ چي په رحم کي د دې. او تعنيس" يعني په ډېره زمانه تېرېدو سره.

فهې فی حکم الابکار" يعني سکوت وغیره یې دلیل د رضا دي صریح قول شرط نه دي.

پوه سه:- چي بکارت یوه پرده ده چي په مذکوره آفات سره هم د مابین څخه ځي يعني څیرې لکه په وطی سره چي د ټولو پېغلانو داده مابین څخه ځي، نو دغه ښځه چي په مذکوره آفات یې بکارت د مابین څخه تللې وي، نو حیا د دې خو د مابین څخه نه ده تللې نو ځکه سکوت وغیره یې دلیل د رضا دي، او امام شافعي رحمته الله علیه وایي چي باکره هغه ښځي ته وایي چي عذره يعني پرده یې پرځای وي نو د دغو مذکوره ښځو عذره خو زائل سوې ده نو دوي ثیبات دي، موږ وایو چي باکره په دې سبب باکره بولي چي وطی کوونکي د دې اول وطی کوونکي وی او دا مذکوره ښځي خو هم داغسي دي ولي چا تر اوسه وطی نه دي وکړه کړي نو چي د دوي سره وطی کوي هغه سړی اول واطی د دوي دي

قال القدوري رحمته الله علیه "وان زالت بکارتها بالزنا فهی کذا لک عند ابی حنیفة رحمهم الله وقالوا رحمها الله هی فی حکم الثیب" او که زائله سوې وه عذره او پرده د دې په زنا نو هغه ښځه هم په حکم کي د باکره ده نو په نهز د امام اعظم رحمته الله علیه يعني سکوت وغیره یې رضا ده، او یاران رحمته الله علیه وایي چي دغه په حکم د کونډیانو ده يعني صراحة اظهار د رضا یې شرط د نکاح د ولي دي.

پوه سه:- چي امام شافعي رحمته الله علیه په نوي قول کي ملگري د یارانو رحمته الله علیه دي دوي وایي چي د باکره هغه معنا چي ذکر سوه په دغه زانیه کي نسته ولي چي د دې وطی کوونکي په نکاح سره اول وطی کوونکي نه دي ولي

چي اول وطي کوونکي د دې خو زاني وو، امام اعظم رحمته الله عليه وايي چي دغه زنا د دې ښځي يو پټ کار وو، د خلگو په عقیده خو دا باکره ده نو خلگ پر دې عیب د بې حيايي وايي که چېري دا نطق په رضا د نکاح وکي او دا هم و خلگو ته دا ښکاره کوي چي زه په نطق شرمېرم ولي خو زه باکره یم نو که چېري تصريح د دې شرط سي په نکاح کي د ولي نو د دې ښځي نکاح به بالکل معطله پاته سي تر آبدې پوري نو بايد د دغي زانيه ښځي په سکوت وغيره سره اکتفاء وکړه سي، او هغه چي يارنو رحمته الله عليه وويل چي د دې ښځي وطي کوونکي خو اول سپړي نه دي د هغه ځواب دا دي چي د خلگو په عقیده خو د دې وطي کوونکي د نکاح اول واطي دي.

فائده:- که د ښځي په زنا خلگ خبر سوه او زنا يې شهرت ته ورسېده بيا په اتفاق د مذاهبدو د دې حکم د ثبباتو دي او سکوت يې رضا نه گنرل کېږي بلکه صراحة وينا شرط ده، و هذ کله في العيني ومستخص وجمع الاخر " ولي چي دغه زانيه پس له شهرته د زنا د دې په تصريح بالنکاح سره نه شرمېږي لکه کونډه کملايخفي..

قال " واذا قال الزوج للبكر بلغك النکاح فسکت وقالت بل رددت فالقول قولها " يعني خبره د نکاح وه ولي چي دا منکر ده د لزوم څخه د عقد پر دې باندي او مېړه يې مدعی دي او قول په دعا کي خو منکر لره دي، او امام زفر رحمته الله عليه وايي قول د مېړه دي.

ولايمين عليها " يعني که مېړه پر سکوت د دې شاهدان نه کړه تېر نو ښځي ته دي قسم نه ورکوي، او دا هم مذهب دي د ابو حنيفه رحمته الله عليه او

ياران رحمۃ اللہ علیہ وايي قسم دي ورکوي که ښځي قسم نه اخستي نو قاضي دي پردي حکم وکړي په نه کول سره لکه په نورو دعوو وکي.

قال "ولا يستحلف قى النکاح عند ابى حنيفة رحمۃ اللہ علیہ وقال يستحلف فيه" او طلب د قسم نسته په نکاح کي په نيز د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ او ياران رحمۃ اللہ علیہ وايي چي په نکاح کي هم طلب د قسم نسته.

پوه س: چي په اته (۸) شيانو کي قسم نسته چي يو د هغو څخه نکاح ده په نيز د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ او په نيز د يارانو رحمۃ اللہ علیہ په دغو اتو (۸) شيانو کي هم قسم سته، وتحقيق هذا الاختلاف والمسائل الثمانية سياى فى كتاب الدعوى انشاء الله تعالى.

قال "وينعقد النکاح بلفظ النکاح والتزويج والتملیک والهبة والصدقة ولا ينعقد بلفظ الاجارة والاعارة والاباحة" او غوته کيږي نکاح په لفظ د نکاح لکه چي نر يا ښځه ووايي، نکحتک بکذا من المهر عند الشهود" او د تزويج په لفظ لکه چي نر يا ښځه ووايي په حضور کي د شاهدانو "تزوجت معک بکذا" او هغه بل طرف ووايي، قد قبلت" او د تملیک په لفظ "لکه چي ښځه ووايي په حضور کي د شاهدانو، قد ملکت نفسى لك بکذا" او نر ووايي قبلت، او په لفظ د هى لك چي ښځه ووايي قد وهبت نفسى لك بکذا من المهر" او نر ووايي قبلت او په لفظ د "صدقه لك، چي ښځه ووايي قد تصدقت نفسى عليك" او نر يې قبله کړي او نه غوته کيږي په لفظ د اجاري او په لفظ د اعاري او په لفظ د اباحت يعني ښځه ووايي چي زه خپل ځان تاته په اجاره درکوم او يا په عاريت درکوم او يا ځان تاته مباح گرځوم دليل د دغو مسئلو دادي چي چونکه نکاح خو د هميشه د پاره ده نو هر هغه

لفظ چي پر تمليك موبد دلالت كوي په هغه لفظ غوټه كيږي نو ځكه صاحب هدايه وايي چي په لفظ د بيع هم نكاح غوټه كيږي ولي چي په بيع كي توقيت نسته، او په اصل كي د اجارې او عاريت چونكه توقيت وو نو د مقتضى سره د عقد نكاح منافي دي نو ځكه يې مجاز د پاره د عقد نكاح نه دي روا، او په اباحت كي خو بېخي تمليك نسته.

پسوه ۱۱۴۰:- چي لفظ د نكاح او لفظ د تزويج صريح دي په عقد كي د نكاح او هغه نور الفاظ مذكوره كناية او مجاز دي د عقد نكاح څخه دا ټوله مذهب دي د احنافو رحمتهم الله او امام شافعي رحمتهم الله وايي چي نكاح بېله لفظ د نكاح او تزويج نه غوټه كيږي، والدلائل في الكذب المطولة وهذا حاصل ما في الجوهرة والعين وفتح المعين ودر.

قال "ويجوز نكاح الصغير والصغيرة اذا زوجها الولي بكرة كانت الصغيرة او ثيباً" او روا ده نكاح د نر كوچني او د بنځي كوچني چي نكاح ور وکړي ولي د دوي، كه پېغله انجلی وي او كه كونده وي يعني مېړه ورغلي وي، لقوله تعالى وانكحوا الايا ما منكم" او لايم بې مېړه بنځي ته وايي كه لوي وي او كه كوچني وي، او په صحيح حديث كي د بخاري راغلي دي چي عليه الصلوة والسلام په نكاح كړه عائشه رضي الله عنها او دا د شېږو (۶) كلو وه.

قال القدوري رحمتهم الله "والولي هو العصبه" او ولي د نكاح د بنځي عصبه د دې دي يعني په ترتيب سره معنا دا چي حق د نكاح اول نژدې عصبه لره دي لكه پلار او نيکه بيا د هغه څخه وروسته ورور لره حق د نكاح سته وروسته بيا اكا، ثم وثم على ترتيب العصبات المذكور في السراجي.

پوهه: چې په سراجي کي وايي چي مطلق عصبه هغه څوک دي چي د ده قریب مړ سي په میراث کي ده ته هغه مال د مړي رسیږي چي د ذوی الفروض څخه پاته سي او که ذوی الفروض وی بیا نو ټوله د مړي میراث دی وړي، د دې خبري فهم هغه چاته چي سراجي یې نه وي زده کړې ډېر مشکل دي معذرت، دروېش که د عصباتو تفصیل کوي چي هغه د ذوی الفروض پر بیان موقوفه هم دي نو تخمینا نیمه سراجي به رانقل کوي او که یې نقل هم کړی خدای ﷻ خبر دي چي مبتدیانو ته به فائده وکړي او که څرنگه لهذا په دغه اجمال سره یې کفایت وکړي.

قال "فان زوجها الاب اولجد فلاحيار لهما بعد البلوغ وان زوجهما غير الاب والجد فلكل واحد منهما الخيار" یعنی وروسته تر بلوغ، انشاء اقام علی النکاح وان شاء فسخ" یعنی النکاح.

پوهه: چې مصنف رحمته الله د عصباتو تر مابین فرق بیانې وي نو وایي چي که چیري صغیر او صغیره ته نکاح پلار یا نیکه کړې وه نو بیا دوي لره خیار نسته وروسته تر بلوغ یعنی نکاح پر لارمه ده د ناخوښي ځای پکښي نسته، ولي د پلار او نیکه ولایت کامل دي او پوره شفقت هم لري نو د پلار یا نیکه نکاح داسي ده لکه چي صغیر او صغیره یې په خپله وکړي بعد البلوغ جوهره، او که صغیر او صغیره ته نکاح غیر د پلار او نیکه څخه بل چا ورکړې وه لکه ورور اکا وغیره نو دوي لره پر یوه د صغیر او صغیره خیار سته که یې خوښه وي پر هغه نکاح د پرېږدي او که یې خوښه وي هغه نکاح دي فسخ کړی لکن فوراً پس له مرور د زمانې بیا فسخ نه سی کولای، در.

قال القدوري رحمته الله عليه "ولا ولاية لعبد ولا للصغير ولا للمجنون ولا لكافر على مسلمة" او ولايت نسته د نکاح مريي لره يعني د باکري ولي د يو چا مريي وي، او نه نا بالغه لره او نه ليوني لره دوي ولايت د نکاح نه سي کولای ولي چي دا مذکوره کسان پر خپل ځان ولايت نه لري نو پر بل چا به يې څرنگه ولري، او نه ولايت لري کافر پر مسلمان نه بنځه باندې يعني چي د بنځي پلار يا ورور مثلا کافر وي پر مسلمان لور يا خور ولايت د نکاح نه لري، لقوله تعالى کن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا.

وقال ابو حنيفة رحمته الله عليه يجوز لغير العصابات من الاقاربة التزويج" يعني چي عصابات نه وي ولي چي سره د وجود د عصباتو خو غير عصباتو په اجماع ولايت د تزويج نسته.

فائدة: قال صاحب الكنز رحمته الله عليه وان لم تكن عصبته.

مثل الاخت و الام و الخالته.

پوهنه: چي د امام اعظم رحمته الله عليه مذهب چي په متن کي راغلي دي په روايت د ابو يوسف رحمته الله عليه او محمد رحمته الله عليه د امام اعظم رحمته الله عليه څخه ثابت دي، او په روايت کي د حسن بن زياد رحمته الله عليه د امام اعظم رحمته الله عليه څخه داسي روايت راغلي دي چي تزويج د صغيرې غير عصبه نه سي کولای، والي هذه الرواية ذهب ابو يوسف رحمته الله عليه و محمد رحمته الله عليه وهو مذهب الشافعي رحمته الله عليه ايضا" دليل د دغو دوو (۲) رواياتو په شرح کي د اقطع او عيني کي وگوره.

فائده:- علماء او فقهاء رحمۃ اللہ علیہ د احنافو رحمۃ اللہ علیہ وايي که صغيرې انجلۍ لره هيڅ ولي نه وي نو بادشاه يا نائب د هغه ولايت د تزويج کولای سي "لقوله عليه الصلوة والسلام السلطان ولي من لا ولي له، ق، در، ع، قال" ومن لا ولي لها اذا زوجها مولاها الذي اعتقها جاز" او هغه بنځه چي ولي هيڅ نه لري يعني د اقرباؤ نسبي څخه چي په نکاح يې ورکړي هغه با دار د دې چي دا يې ازاده کړې وي يعني چي دا مينځه د هغه وه او هغه ازاده کړې وي دا نکاح رواده، ولي چي په سراجي کي وايي چي آخیر د عصباتو مولی العتاقه دي.

قال المصنف رحمۃ اللہ علیہ "و اذا غاب الولی الاقرب غيبة منقطعة جاز لمن ابعد منه ان يزوجه" او که چېري ولي د صغيرې انجلۍ چي اقرب ولي وو په داسي غيبت غائب وو چي خبر د ده قطعه وو، نو روا ده ولي ابعد لره تر هغه غائب چي دغه صغيره په نکاح چاته ورکړي. **پوښتنه:-** څه ضرورت دي چي ولي ابعد د صغيرې نکاح کوي بلکه انتظار دي وکړي يا به ولي اقرب راسي او يا به انجلۍ بالغه سي او يا به خپله څوک وکیل کړي يا به خپله عقد نکاح وکړي.

جواب:- چونکه نکاح په يو اوږده لار ده او هر وخت کفو د بنځي نه پيدا کيږي نو هم دا اوس چي کفوه پيدا سو نو د صغيرې د قائدې د پاره نه بايد انتظار د ولي اقرب وکړه سي او نه د انجلۍ د بلوغ ولي دا کفو د لاسه وزي په دغه دليل رد يږي قول د امام زفر رحمۃ اللہ علیہ چي هغه وايي چي تر راتګ د ولي اقرب هيڅوک نکاح د صغيرې نه سي کولای او امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ وايي چي سلطان دې په نکاح ورکړي.

والجواب عنه چي په حديث شريف کي خو داسي راغلي دي چي "السلطان ولي من لا ولي له" او دا صغيره خو ولي لري.

قال "والغيبة المنقطعة ان يكون في بلد لا تصل اليه القوافل في السنة الامرة" او غيبت منقطعه هغه دي چي دغه ولي اقرب په داسي ښار کي وي چي قافلي و هغه ښار ته نه رسېږي مگر يو وار په کال کي، په هدايه کي وايي چي دا مذهب مختاره د قدوري رحمته الله دي او بعض متاخرين وايي چي ولي اقرب په دغسي ځاي کي وي چي ادنی مدت د سفر تر هغه ځايه پوري وي يعني درې (۳) ورځي او بعض فقهاء رحمته الله وايي چي ولي اقرب که د ونډه ليري وو چي که د ده سره مشوره په باره کي د نکاح د صغيرې کره کېږي کفو د لاسه وزي نو هغه غيبت منقطعه دي، قال صاحب الهدايه وهذا اقرب الى الفقه لانه لا نظر في ابقاء ولايته يعني په باقي والي کي د ولايت د ده شفقت پر صغيرې نسته لذهاب الكفو فافهم.

فائدة:- قال صاحب الكنز رحمته الله وان لم تكن عصبة فالولاية للام ثم للاخت لاب وام ثم لاب ثم لولد للام" نو ولايت مور لره دي که مور نه وه بيا ولايت خور لره دي چي د مور او پلار د خوا دواړو خور يي، او که هغه نه وه بيا ولايت د پلار دخوا خور لره دي او که هغه هم نه وه نو ولايت د مور اولاد لره يعني نر او ښځي يې په ولايت کي سره برابر دي، کما في الميراث او که هغه نه وه بيا نو ولايت ذوی الارحام لره دي په دوي کي اول عمه گانو لره دي او بيا ماما گانو لره دي بيا خاله گانو لره دي او بيا لونړو لره د اکا گانو دي، ثم الاقرب فالاقرب يعني په ذوي الارحام کي

لکه په ميراث کي، علی مابین فی السراجی، قال ثم للحاکم یعنی قاضي یا هغه څوک چي قاضي د ده ولي وي.

فانده: په نسخ کي د نکاح په خیار بلوغ سره یعنی په غیر کي د اب او جد قضاء د قاضي شرط دي، هذا ما فی الكنز و شرح العینی وزاد علیه الفقیر ایضا. ۱۲

قال القدوري رحمه الله "وله لكفاية في النكاح معتبرة" او کفو والی یعنی مثل والی د نر د ښځي سره چي دی په نکاح کي معتبر دي یعنی د ښځي د پاره نه د نر د پاره ولي که یوه شریف النسب ښځه د یوه نر سره چي په نسب کي بېکاره وي نکاح وکړي نو خلگ وه قربانو ته د ښځي پېغور ورکوي نو د دې سببه اقرباء د ښځي حق لري چي پر دغه نکاح اعتراض وکړي او په امر د قاضي خپله ښځه د هغه د نکاح څخه خلاصه کړي او دا پېغور د ځان څخه دفع کړي، کذا فی النهایه ودر، او که یو شریف النسب نر یوه بې النسب ښځه په نکاح کړي خلگ و قربانو ته د نر پېغور نه ورکوي ولي ښځه خو لکه فراش ده نو یو سړی که د غالیو د فرش طاقت هم لري لکن پر سترنجي کښېني او بېدېري نو خلگ هیڅ حق د اعتراض نه لري، جوهره، ودر، وقد جاء فی حدیث رواه جابر رضي الله عنه ان النبي ﷺ قال لا تنکح النساء الا من الکفاء. اطع.

پوه سه: که یو سړی شرف د نسب لري فقط او بله ښځه مثلاً شرف د کمال علمي او عملي لري هغه سره کفوه دي مثلاً عربي جاهل چي شرف نسبي لري کفوه دي د عجمي عالم، او عالم فقه کفوه دي د غني جاهل، ولهذا اشتهر الحسب کفو النسب، کذا فی الجوهره.

فاذا تزوجت المرأة بغير كفوفلاولياء ان يفرقوا بينهما" سو که چهرې ښځه پر خپل سر نکاح وکړي دغیر کفوه سره نو قربان د ښځې دوي سره جلا کولای سي يعنې نکاح د دوي فسخ کولای سي د پاره د دفع د پېغور دخلگو.

قال القدوري رحمه الله "والاكفاء يعتبر في النسب والدين" لقله عليه السلام قریش بعضهم اكفاء بعض" په دیانت او تقوی کي وهذا قول ابي حنيفة رحمه الله و ابي يوسف رحمه الله وهو الصحيح" ولي چي دینداري او تقوی د لوړو شیانو څخه د فخر ده، او ښځې ته او اقرباوو ته د ښځې خلگ پېغور ورکوي بالاتر هغه چي د نسب په کښته والي سره پېغور ورکوي،

او امام محمد رحمه الله وايي چي دینداري او تقوی د کار څخه د آخرت ده، نواحکام د دنیا نه پر بنا کیږي مگر که داسي فاسق چي بازار ته به ووتی کشیانو په سات په تېراوه او دی به نشه وو په شرابو وغیره نو بیا اعتبار لري عند محمد ایضا کذا فی الهدایه.

والمال وهو ان يكون مالكا للمهر والنفقة" او کفائت فی المال هم غواړي او اکفاء د مال داده چي نر به مالک وي د ولور او د نفقې د ښځې.

پسوه ۵۵:- چي مراد د ولور څخه هغه قدر مال دي چي په عرف کي په دسمال کي خلگ ورکوي چي مهر معجل یې بولي او مهر مؤجل هغه ولور دي چي په وخت کي د ارادې د واده یې ورکوي، د مهر قدرت په دې شرط چي هم ولور بدل د بضع د ښځې دي اختلاف الفقهاء فی النفقه

بعضی وايي چي د هري ورځي پر نفقه به قادر وي، او بعضي وايي چي په وقت د عقد به قادر وي پر نفقې د يوې مياشتې، او بعضي وايي چي پر نفقې د يوه کال به قادر وي په وقت کي د عقد.

فائده:- کالي د ښځي په حسب د عرف او ضروريات د کور يعني د اوارېدو شى د پرېوتو شى دېگک او داسي نور هم په نفقه کي داخل دي يعني د هغو قدرت هم اکفاء کي معتبر دي.

مسئله:- که زوجه کښنۍ وه چي طاقت د جماع يې نه درلودې بيا نو قدرت د نفقي اعتبار نه لري، کذا فی ذو مجمع، در.

قال "وتعتبر فى الصنائع" او معتبر دی په اکفاء کي صنعت د مېړه يعني د مېړه صنعت او کسب به تر صنعت او کسب د خاندان د ښځي کم نه وي په اظهر روايت کي د يارانو رحمهم الله،

او د امام ابو يوسف رحمهم الله څخه روايت دي چي د مېړه کسب به ډېر بېکاره کسب نه وي په عرف کي لکه د وينو کښل يا کمبلې وډل چي خانگ يې بولي په عربي او په پښتو يې جولا بولي.

فائده:- د حضرت الامام الاعظم رحمهم الله څخه دوه روايتونه راغلي په يوه روايت کي چي ظاهر روايت هم دي کسب په کفالت کي اعتبار نه لري، ولي پر سړي خو کسب ذليل لازم نه دي بلکه کولای سي چي کسب ذليل به پرېږدي او کسب شريف به مختاره کړي،

او په بل روايت کي اعتبار لري ولي په ذليل کسب کي د مېړه خلگ پېغور ورکوي وماينې ته او اقرباء ته د دې،

او دى که هغه ذليل کسب پرې همېږدي لکن تر ډېري

زمانې د هغه ذليل نوم نه ځنډي اوږي او نه پېغور د هغه د فعه
کېږي نو ځکه په اعتبار د حرفت په کفائت کي ډېرو معتبرو کتابو د
مذهب فتوی ورکړه، کذا فی مجمع الانهر، ودر، وفتح.

قال القدوري رحمته الله "واذا تزوجت المرأة ونقصت عن مهر
مثلها فلاولياء الاعتراض عليها عند ابي حنيفة رحمته الله حتى
يتم لها مهر مثلها او مربها" او که نکاح وکړه بنځي پر خپل سر د
يو چا سره او دې ځان ته کم ولور کښېښوی تر مهر مثل يعني چي د دې
د قوم بنځي په هغه نکاح کېدلې نو د دې قربانو ته حق د اعتراض سته
پر دې باندي يعني دا نکاح موږ نه منو، په نېز د امام اعظم رحمته الله تر څو
چي پوره کېږي د دې مهر مثل او يابه مېړه د دې څخه جلا کېږي يعني
پرېږدي به يې.

پاڼه ۵۲: چي دا فرقت قاضي نه غواړي، او ياران رحمته الله وايي چي
قربان حق د اعتراض نه لري ولي چي ولور د دې خپل حق دي نو ځکه
پس له ايښولو د ولور دا يې مېړه ته بخښلاي سي بالاتفاق، امام اعظم
رحمته الله وايي چي ولور تر لس درهمه پوري حق د شرعي شريفې دي نو ځکه
تر لس درهمه کمول شرعا ناروا دي او تر مهر مثله پوري حق د اولياوو
دي، ولي چي تر مهر مثل کم ولور سره خلگ و دوي ته پېغور ورکوي نو
ځکه دوي اعتراض کولای سي او وروسته تر پوره کولو د مهر مثل او د
پېغور د دفع والي بيا قبض د ولور بهشکه حق د بنځي دي که يې د
مېړه څخه اخلي او که يې وربخښي، مجمع الانهر.

واذا زوج الاب ابنته الصغيرة ونقص من مهر مثلها او ابنة الصغير وزاد في مهر امرئته جاز ذلك عليها ولايجوز ذلك لغير الاب والجد" او كه په نكاح وركړه پلار يعني يا نيکه خپله لور چي كوچنۍ وه او تر مهر مثل يې كم ولور ورته كښېښوي، او يا يې كوچني زوي ته كوزده وروكړه او تر مهر مثل بالا ولور يې كښېښوي د هغه د ماينې د پاره نو دا عقد پر دوي نافذ دي يعني دوي خپار بلوغ نه لري.

پوه ۵۵ :- چي دا مذهب دي د امام اعظم رحمته الله دى وايي چي د پلار او نيکه شفقت تر ټولو قريبانو ډېر دي نو پلار يا نيکه چي په دغه كم ولور د لور او يا زيات ولور د زوي راضي سوه نو معلومه ده چي دوي په دې كي يوه فائده وينې،

او نكاح داسي عقد دي چي پټ غرضونه پكښي سته نو د هغو غرضو د لاس ته راوړو د پاره دوي ولور د لور كم كي يا ولور د زوي د ماينې تر مهر مثل بالا كي، او ياران رحمته الله وايي چي دا عقد روا گرسره نه دي ولي خو ظاهر ضرر دي يعني خپار بلوغ ته ضرورت هم نسته، او نه دى روا داسي عقد په كم ولور تر مهر مثل د ښځي د پاره او يا بالاتر مهر مثل د ماينې د صغير د پاره غير ته د پلار او نيکه يعنى نورو قريبانو ته د ښځي او نر.

قال "ويصح النكاح اذا سمى فيه مهرا ويصح النكاح وان لم يسم فيه مهرا واقل المهر عشرة دراهم فان سمي اقل من عشرة فلها عشرة ومن سمي مهرا عشرة فما زاد فعليه

المسمى ان دخل بها او مات عنها" او صحيح ده نکاح که مسمى کړه سو په عقد کي د نکاح ولور، او صحيح ده نکاح که څه هم په عقد کي ولور نه وي معلوم سوی، او کمه اندازه د ولور لس (۱۰) درهمه ده ولي چي عليه الصلوة والسلام ويلي دي، لامهر اقل من عشرة دراهم" نو که چېري مسمى کړه سو په عقد کي د نکاح کم تر لس (۱۰) درهمه نو بنځی لره لس درهمه دي حقا للشرع يعني که څه هم د دې مهر مثل زر روپۍ وي مثلاً هغه ته اعتبار نسته ولي چي دا تر لس کم راضي ده نو په لس خو په طريق اولی راضي ده.

او چا وټاکي ولور لس (۱۰) درهمه يا زيات تر لس درهمه نو پر هغه سړي باندي لازم دي هغه مهر مسمى چي لس درهمه يا زيات دي، لکن چي دخول په دې وکړي يعني جماعي ورسره وکړي يعني يا خلوت صحيحه ورسره وکړي او يا يې مېړه مړ سي يعني يا بنځه مړه سي.

درويش وايي :- چي دليل د دوهمي مسئلې چي مهر يې نه کي مسمى دادې چي نکاح په لغت کي عقد د انضمام ته وايي او مقصود ورڅخه توالد دي مال نه دي نو انضمام په مېړه او ماینه سره پوره دي نو ذکر د مهر شرط د صحت د نکاح نه دي، لکن سره د هغه مهر واجب دي شرعا د جهته د شرافت د عضو د بضع لکه د سرقي د قطع الید په نصاب کي.

مسئله :- که سړي په وقت کي د عقد نکاح عدم د مهر شرط کړي هم عقد صحيح دي د حنفيانو رحمۃ اللہ علیہ په نهز او امام مالک رحمۃ اللہ علیہ وايي چي نکاح سره د نفی د مهر نه صحيح کيږي دی يې پر بيع قياسه وي، مور

وايو چي بيع خو عقد مالي دي او مقصود ځنډي مال دي، ولهذا لا يصح عند نفى المال بخلاف النكاح كما عرفت.

فائده:- امام شافعي رحمته الله وايي چي هر څه مال چي ثمن دي په عقد کي د بيع کيدای سي هغه قدر ولور هم کيدای سي زموږ دليل هغه حديث دي چي د مخه تېر سو، ومزيد التفصيل فی الشروح.

قال القدوري رحمته الله "فان طلقها قبل الدخول بها ولخلوة فلها نصف المسمى"

نو که دغه سړي طلاقه کړه دغه ماینه د مخه تر دخول په دې سره يعني قبل الجماع او قبل الخلوه نو دې لره نیمې د مهر مسمی دي. لقوله تعالى فان طلقتموهن من قبل ان تمسوهن وقد فرضتم لهن فريضة فنصف ما فرضتم" يعني که تاسي طلاقي کړې ماینې خپلي د مخه تر مسحه کولو نو پر تاسي باندي نیمې د هغه ټاکلي ولور سته.

قال القدوري رحمته الله "وان تزوجها ولم يسم لها مهورا او زوجها على ان لا مهر لها فلها مهر مثلها ان دخل بها او مات عنها" او که سړي ښځه په نکاح کړه او ولور یې نه کي معلوم او یا یې داسي په نکاح کړه چي ولور به نه وي دې لره نو دې ښځي لره مهر مثل د نورو ښځو يعني د دې د قوم څخه سته، که یې دخول په کړي وي او یا یې مېړه مړ سو د دې څخه، په یوه وېر حديث کي راغلي دي چي د عبد الله ابن مسعود رضي الله عنه د د غسي مسئلې په باره کي چا فتوی و غوښته نو ده ورته وويل چي دغې ښځي لره ولور د ښځو د دې د قوم دي يعني د قوم څخه به نه کمبوت او نه به بالابود وي.

قال "وان طلقها قبل الدخول بها او الخلوة فلها المتعة وهي ثلاثة ثياب من كسوة مثلها وهي درع وخمار ومسلحفة" او كه سړي دغه مذكوره ښځه طلاقه كړه د مخه تر دخول په دې سره او تر خلوت يعني په يوه خونه كي د دې سره يوځای كيده بېله مانع شرعي لكه فرضي روژه او بېله مانع طبعي لكه د ناجوړۍ او غير ذلك نو دې لره متعه ده، او متعه درې جامې دي او دا تقدير مرووي دي د بي بي عائشه رضی الله تعالى عنها او د عبدالله بن عباس رضي الله عنه او دا درې جامې به د قام څخه د مثل د دې ښځي وي چي هغه نو يو لوي قميص دي او بل پورنى دي چي په كور كې پر سر كوي او بل لوي پونړي چي سر تر پايه پكښي پټې دای سي.

فصل ۵۰:- مصنف رحمته الله عليه مثلها ووايي مثله يې نه وويل اشاره يې ودې ته وکړه چي په دې متعه كي چي واجبه ده اعتبار حال لره د ښځي دي په غنا او سكنت كي د مېړه حال ته اعتبار نسته، او دا هم قول د امام كرخي رحمته الله عليه دي دى وايي چي دا متعه په ځای كي د مهر مثل ولاړه ده او د مهر مثل اعتبار خو په ښځي پوري اړه لري، لکن قال صاحب الهدايه رحمته الله عليه چي صحيح داده چي حال د مېړه معتبر دي د دې آيت په مقتضى، على الموسع قدرة وعلى المقتر قدرة" يعني دا متعه پر غني سړي په قدر د غنى ده ده، او پر مسكين باندي په قدر د قدرت ده ده، لکن دا متعه به زياته تر نيمايي د مهر مثل نه وي او تر پنځه درهمه چي نصف د مهر شرعي كمه به هم نه وي، هدايه، ودر.

قال "وان تزوجها المسلم على خمر او خنزير" مثلاً ښځه كتابيه وه "فالنكاح جائز ولها مهر مثلها" او كه په نكاح كړه يوه ښځه يوه

مسلمان پر ولور د شرابو او يا د سرکوزي نو نکاح خوروا ده ولي شرط د قبول د خمر او خنزير شرط فاسد دي، او په فقه شريفه کي وايي چي نکاح په شروط فاسده وو نه فاسديږي بلکه شرط يې لغوه دي، بخلاف البيع لاته يبطل بالشرط الفاسدة، نو چون مهر مسمی چي خمر او خنزير دي صحيح نه سو، لعدم کونها مالا عند المسلم ولا يقدر المسلم على تسليمهما" نو اصل عوض ته د بطع يعنی فرج رجوع کيږي، وهو المهر المسمی.

فانته: اصل عوض د عضو محترم د ښځي چي فرج دي خو مهر مثل دي لکن تر هغه چي تېری کيږي په سبب د رضا د نر او ښځي پر مهر مسمی باندي، لان العرضی اذا اقتضاه المقام يفوق الذاتی کما قال اهل المعانی فی الحمد لله، تأمل.

قال "وان تزوجها ولم يسم لها مهورا ثم تراضا على تسمية مهر فهو لها ان دخل بها او مات عنها وان طلقها قبل الدخول بها والخلوة فلها المتعة" او که يوسړي په نکاح کړه يوه ښځه او مهر يې نه کي معلوم د دې د پاره وروسته بيا دواړه راضي سوه پر معينه ولور نو هغه معين ولور وروسته تر عقد نکاح د ښځي حق دي که يې دخول په وکړي او يا په مرګ د دې څخه جلا سو، او که دغه مېړه ماینې ته طلاق ورکړي د مخه تر دخول په دې سره او د مخه تر خلوت نو دې لره متعه حق ده.

دروېش وايي: چي دا مذهب دي د امام اعظم رحمته الله، او امام ابو يوسف رحمته الله وايي چي نیمی د مهر مسمی دي، او د امام شافعی رحمته الله هم دغه مذهب دي دوی وايي چي دلته مهر مسمی موجود دي، ولو بعد

العقد والمسمى ينصف عند الطلاق قبل الدخول والخلوة كما هو المقرر في الفقه" حضرت الامام الاعظم رحمته الله وايي چي اصل العقد خو مهر مسمى څخه خالي وو نو د اصل عقد مقتضى خو مهر مثل وو او مهر مثل خو په وقت كي د طلاق قبل الدخول نه نيمى كيږي بلكه متعه واجبه ده كما مر، او عارضي رضا د نر او بنځي پر ولور معين كه څه هم په وخت كي د دخول او يا مرگ د مېړه اعتبار لري، لتمام الملك بهما لكن دا عارض پسله طلاق قبل الدخول اعتبار نه لري.

قال" وان زاد فى المهر بعد العقد لزمته الزيادة ان دخل بها او مات عنها وتسقط الزيادة بالطلاق قبل الدخول" او كه زياتى وكړي مېړه د بنځي په ولور كي د هغې وروسته تر عقد لارم دي پر مېړه باندي هغه مقدار زائد يعني رجوع نه سي كولاي، لكن زيادت هلته لارم دي چي دا مېړه جماعي ورسره وكړي او يا دى مېړه سي او دا پاته سي يعنى ورته د مېړه به ټوله ولور سره د مقدار زائد ودي ته ورکوي، او هغه زائد مقدار د مېړه د ذمې څخه ساقطېږي په طلاق قبل الدخول سره.

پښه ۱۳۵۰:- چي مذکور فى المتن مذهب دي د امام اعظم رحمته الله او د امام محمد رحمته الله چي د فقهي په كتابو كي دوي دوو ته طرفين وايي دوي وايي هر مبلغ چي د عقد په صلب كي نه وي لكه دلته دا زائد مقدار هغه باطله وي طلاق قبل الدخول، او امام ابو يوسف رحمته الله وايي چي هغه د نورو ائمه ثلثه وو يعني امام شافعي رحمته الله امام مالك رحمته الله او امام احمد رحمته الله مذهب هم دي چي په طلاق قبل الدخول سره لكه اصل ولور چي نيمى كيږي دغه رنگه قدر زائد هم نيمى كيږي ولي دا قدر

زائد خو مېړه او ماينې سره فرض کړي او خدای پاک ﷻ په دې باره کي وايي، فنصف ما فرضتم "مجمع لاهر.

قال "فان حطت من مهرها صح الحط" او که ښځي کم کړي د خپل ولور مقرر فی العقد څخه وروسته تر عقد دا کموالي صحيح دي يعنې وروسته بيا دا دعوی د دغه مقدار چي دې کم کړي نه سي کولای ولي ولور حق د دې دي ابتداء وبقاء دا اختيار د ټوله ولور د بڅښلو اورد بعض د کمولو لري، کذا فی الهدایه.

قال القدوري رحمته الله "واذا خلا الزوج بامرئته وليس هنای مانع من الوطی ثم طلقها فلها کمال مهرها" او که چېري یوځای سو مېړه د خپلي ماينې سره او هيڅ مانع د جماعو نه وو په هغه خلوت کي او بيا دې مېړه دا ماينه طلاقه کړه نو دې لره پوره ولور سته پر مېړه باندي يعنې کې څه هم وطی نه وې ورسره کړي، او امام شافعي رحمته الله وايي چي دې ښځي لره نیم ولور دي ولي چي عقد د نکاح خو د دې پر فرج سوي وو نو د فرج تسليمي خو په وطی سره کيږي او دلته خو وطی نه دي سوي نو پوره ولور يې حق نه دي موږ وايو چي ماينې خو تسليم د فرج حتی الوسع وکړي چي موانع يې لري کړه نور نو وطی خو د مېړه کار دي دا خو داسي نسي کولای چي د مېړه ذکر خپل په فرج کي داخل کړي نو د دې پوره ولور حق دي لکه په بيع کي چي بائع مبيعه د مشتري مخ ته ودره وي نو د هغه پوره ثمن حق دي که يې مشتري بوزي او که يې نه.

قال المصنف رحمته الله عليه "وان كان احدهما مريضا او صائما في رمضان او محرما بحج او عمرة او كانت حائضا فليست بخلوة صحيحة ولو طلقها فيجب نصف المهر. په بيان کي د موانعو د جماعو.

پوښتنه:- چي سره د بعض موانعو د وجود خلوت د مېړه د ماينې سره خلوت فاسده بولي او چي ټوله موانع پورته وي هغه خلوت صحيحة دي. **تسوية:-** که چېرې وو يو د نر او ښځې څخه ناجوړي يعني داسي ناجوړي چي سره د هغې ناجوړي يې وطي د وسه نه وي پوره چي دې ته

مانع عقلي وايي، او يا د يوه د دوي دوو روژه وه په مياشت کي د روژې او يا احرام بنده وه په حج يا په عمره سره، چي دې ته مانع شرعي وايي او يا ښځه په حيض کي وه چي دې ته مانع طبعي وايي نو دغه خلوت صحيح نه دي نو که يې طلاق پسله دغسي خلوته ورکړي نو پر مېړه نيمی ولور واجب دي.

مسئله:- که د مېړه يا ماينې معمولي پر سر درد وه يا بدن خوږېدي مثلا نو خلوت يې صحيح دي په صورت کي د طلاق پوره ولور لارم دي. **پوښتنه:-** چي که يو د مېړه او ماينې څخه صائم وو لکن نفلي روژه يې وه بيا خلوت صحيحة دي، کذا في الهداية.

قال "واذا خلا المجبوب بامرئته ثم طلقها فلها كمال المهر عند أبي حنيفة رحمته الله عليه" او که خلوت صحيحة وکړي مجبوب يعني چي خوتي او غنر يې ځني پرې کړه سوي وو، او بيا يې طلاقه کړه نو د ماينې يې پوره ولور حق دي په نهز د امام اعظم رحمته الله عليه او ياران رحمته الله عليهم وايي چي

نیمې ولور یې کیږي ولي چي په محبوب کي خو مانع د وطي حساً موجود دي چي آله د وطي نه دي، او امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ وايي چي په هر عقد کي لږمه داده چي معقود عليه به حتی الامکان پوره وسپارل کیږي وه جانب مقابل ته تا چي د پوره عوض مستحق وه گرځي، کما فی البیع اذا سلم البائع المبیعة الى المشتري کاملاً يستحق الثمن کاملاً او فیمانحق فيه مانع د محبوب معقود عليه چي د دې بضع او فرج دي په پوره ډول محبوب ته تسلیم کي نو حق د پوره ولور لري په طلاق کي.

پوښتنه:- چي د مېړه فرضي روژه وي، او یا محرم وي او یا سخت ناجوړي وي او ماینه ځان او بضع ور تسلیم کي او هغه یې طلاقه کړي نو ولي نیمې ولور کیږي سره د دې ښځي خو پوره تسلیم بحسب الامکان وکړي مانع خو د مېړه د خوا دي، کما فی المحبوب فما الفرق بین هاتین المسئلتین؟

ځواب:- په صورت مذکوره کي مایني حتی الامکان بضع نه ده تسلیم کړې ولي چي موجوده اعدار خو پای درلو دي نو دې به هلته بضعه ور تسلیم کړې وايي چي د مېړه عذرونه پای ته رسېدلې وايي مثلاً چي روژه یې ماته کړي وای دې به بضعه ورپېش کړې وای یا د احرام څخه خلاص سوي وای دې به بضعه ورته ایښي وای او یا جوړ سوې وای او په مسئله کي د محبوب خو جب (مقطوع الذکر) پای نه لري چي دا یې وه پای ته انتظار وکړي نو په حال د جب تسلیم د بضع تسلیم کامل دي نو حق د پوره ولور لري په وخت کي د طلاق په جوهره کي وايي چي د عنین ماینه چي بېله موانعو مذکوره وو د مېړه سره خلوت وکړي او بیا یې طلاقه کړي پوره ولور یې حق دي ولي چي خلوت صحیحه وکړي، مع ان

العة ايضا مانع من الجماع" نوڅه فرق دي د جب او عنته او سره د
دې چي ياران رحمته الله د امام اعظم رحمته الله سره متفق دي د عین په مسئله
کي، جوهره، ودر.

قال القدوري رحمته الله "ويستحب المتعة لكل مطلقة الا
المطلقة واحدة وهى التى طلقها قبل الدخول ولم يسم لها
مهرًا" او مستحب ده متعه يعني د مخه يې بيان تېر سو هري طلاقي
بنځي لره مگر يوې طلاقي بنځي لره نه ده مستحب بلکه واجب ده هغه
هغه طلاقه سوې ماینه ده چي طلاق مېړه ورکړي د مخه تر دخول يعني
جماعو او مېړه نه وي مسمی کړي دې لره ولور.

فائدة: د دې کليہ قاعدې څخه د قدوري رحمته الله دا معلومېږي چي
هغې طلاقي سوي بنځي لره قبل الدخول چي مهر مسمی لري هم متعه
مستحب ده لکن حکم داغسي نه دي، کما قال بدرالدين العيني رحمته الله په
شرح کي د کنز.

پسوه: چي مطلقات څلور (٤) قسمه دي (١) مطلقه قبل الدخول
ولم يسم لها مهر نودی ته متعه ورکول واجب دي کما فی متن القدوري.
(٢) مطلقه د بعد الدخول او مهر مسمی لري ودې ته متعه ورکول
مستحب ده. (٣) مطلقه د بعد الدخول چي مهر مسمی نه لري ودې ته هم
متعه مستحب ده. (٤) مطلقه د قبل الدخول چي ولور مسمی لري دې ته
متعه ورکول نه واجب ده او نه مستحب ده، جوهره عینی، در.

در ویش وایسی: چي د دې سوال پر عبارت مذکوره د قدوري ځواب
دي په شروح کي و لټول سي والله اعلم بالصواب.

قال المصنف رحمته الله "واذا زوج الرجل ابنته على ان يزوج الاخر اخته او بنته ليكون احد العقدین عوضا عن الاخر فالعقدان جائزان ولكل واحدة منهما مهر مثلها"

دروېش وايي:- چي داسي عقد ته په اصطلاح کي مخي واي او که يوه سړي خپل لور مثلا په نکاح و بل چا ته ورکړه په دې شرط چي هغه بل سړي به خپله خور يا لور وده ته په نکاح ورکوي په دې معنا چي دغه دوه عقد به يو د بل عوض وي يعني مهر به په مابين کي نه وي نو دواړو عقد صحيح دي او هرې ښځي لره د دغو دوو (٢) ښځو مهر مثل لازم دي، نو مهر مثل د دوي که سره برابر وي او که يو تر بل بالاوی او امام شافعي رحمته الله وايي چي دواړه عقد فاسد دي ولي چي په حديث شريف چي روايت يې ټولو صحابه وو رضي الله عنه کړي دي په روايت د نافع د عمر رضي الله عنه څخه چي آنحضرت صلى الله عليه وسلم نهې وکړي د شغار څخه چي نوي په مابين کي ولور يعني فرج د فرج بدل وي، او په بل حديث شريف کي راغلي دي په روايت د عبدالله بن عمر رضي الله عنه چي عليه السلام وويل لاشغار في الاسلام يعني فرج د فرج عوض نه سي کيدای په اسلام کي موږ وايو چي بېله شکه دا شرط خوفاسد دي لکن عقد د نکاح په فاسد شرطونه فاسد يږي مثلا که يو سړي د چا لور په نکاح کړه چي زه به ويني درکوم مثلا، يا بل داسي شي شرط کړي چي هغه مال نه وي عقد يې صحيح دي او ښځي لره مهر مثل د، نو چي عقد نکاح په شرط فاسد نه فاسد يږي بلکه شرط لغوه دي نو گويا نکاح بېله تسميه د مهر ده نو خود مهر مثل لازم دي، او د حديث مروي لاشغار آه، محمل پر هغه نکاح ده چي په وخت کي د جاهليت رواج وه چي په هغې نکاح کي به نه

تسميه د ولور وه او نه بل مال بلکه صرف او صرف تعویض د بضع په بضع سره به وو په شرع شریف کي خو تعویض مذکور لغوه دي بلکه دواړو ښځو لره مهر مثل دي، وهذا فرق دقیق يجب التامل فيه.

سوال:- په پښتنو کي خو هم دا رواج دي بعض وخت پیدا کيږي چي دوي مخی ورته وایي نو د دې عقد هم لزوم د مهر مثل دي او که څرنگه؟

جواب:- د پښتنو د مخی په عقد کي د هري ښځي ولور ټاکل کيږي یا لږ یا ډېر يعني تر مهر شرعي بالانو په دې عقد کي خو مهر مسمی سته هغه هري ښځي ته لازم وي نو مهر مثل په دې عقد کي نسته،
تبیین، ودر.

قال "واذا تزوج حر امرئة على خدمته سنة او على تعليم القران جاز فلها مهر مثلها" يعني مثلاً او یا تعليم د کتاب د فقهي شريفي، او که په نکاح کره حر سړي يوه ښځه په دې شرط چي دی به د دې خدمت کوي يو کال او یا به تعليم او ښونه د قرآن ورته کوي عقد خو ورته روا دي او دې لره مهر مثل سته ولي چي خدمت د حر خو مال نه دي او دغه تعليم القران هم مال نه دي نو خود مهر مثل لازم دي، او امام محمد رحمته الله وایي چي په صورت کي د خدمت قیمت د يوه کال د خدمت لازم دي او مذکور فی المتن مذهب د شيخينو دي رحمته الله.

پوښتنه:- په قرآن مبارک کي په قصه د موسی او شعيب عليهما السلام داسي راغلي دي، علی ان تاجرني ثمانی حجج الآيه" نو په عقد کي خو خدمت د حر چي موسی عليه السلام ولور د لور د شعيب عليه السلام وکرځېدي؟
جواب:- هو، لکنه منسوخ فی دیننا.

قال القدوري رحمه الله "وان تزوج عبد امرئة حرة باذن مولاه على خدمته سنة جاز ولها خدمته" او که په نکاح کړه مريي ښځه حره په اجازه د بادار پر خدمت د ده ښځي لره يو کال، نو ښځي لره د ده خدمت دي ولي چي منافع د مريي که څه هم حقيقت مال نه دي لکن مال دي حکما نو ځکه په ځای کي د ولور مالي درېږي، چ.

واذا اجتمع في المجنونة ابوها وابنها فالولي في نكاحها ابنها عند أبي حنيفة وابو يوسف رحمهما الله وقال محمد رحمه الله "ابوها" او که چېري جمعه سوه په ليونۍ ښځه کي يعني په وخت کي د نکاح د دې پلار او زوي د دې نو ولي په نکاح کي د دې زوی دي په نېز د امام اعظم رحمه الله او ابو يوسف رحمه الله، او امام محمد رحمه الله وايي چي ولي د نکاح يې پلار دي دليل د مذهب د شيوخينو دادي چي ولايت د نکاح بناء پر عصوبت دي، او اقرب د عصباتو زوي دي کما تقرر في علم الميراث، او امام محمد رحمه الله وايي د پلار شفقت تر زوی ډېر دي والله اعلم.

قال "ولا يجوز نكاح العبد ولامه الاباذن مولاهما" او نه ده روا نکاح کول د مريي او مينځي مگر په اجازه د بادار د دوي او مالک رحمه الله وايي چي مريي ته نکاح بېله اجازې د بادار رواده دي وايي چي مريي خپله ماینه بېله اجازې د بادار طلاقه ولاي سي نو نکاح هم کولای سي، موږ وايو چي به صحيح حديث کي عليه السلام داسي فرمايلي دي، ايا عبد تزوج بغير اذن مولاه فهو عاهر" هر مريي چي نکاح وکړي بېله اجازې د بادار هغه زنا کاره دي.

قال القدوري رحمه الله "واذا تزوج العبد باذن مولاه فالمهر دين في ذمته ورقبته يباع فيه" او که چېري مريي کوزده وکړه په اجازه د بادار نو ولور د ماینې یې پور دي په ذمه کي د مريي لکن په سبب د اجازې د باردار دا پور د ده په رقبه پوري مربوط دي نو رقبه د مريي چي حق د بادار ده په کښي خرڅېږي لکه نور پورونه د تجارت چي پر عبد ماډون باندې وي. ج

قال "واذا زوج المولى امته فليس عليه ان يبوئها بيتا للزوج ولكنها تخدم المولى ويقال للزوج متى ظفرت بها وطئتها" که چېري بادار په نکاح ورکړه خپل مینځه ويو چا ته نو پر

بادار دا نسته چي د مینځي د پاره يوه خونه ورکوي چي دا او مېړه په کښي اوسېږي او خپلي وطني سره کوي ولي چي د بادار حق د مینځي څخه خدمت غوښتل دي اوس هم باقي دي په نکاح د ده حق نه باطلېږي، هدايه. لکن دا به خدمت د بادار کوي لکه په خوا او مېړه ته دې وويل سي چي هر وخت دي پر منځه چي ستا ماینه ده قدرت پيدا کړي وطني ورسره کوه، ولي مېړه لره حق د وطني په نکاح سره ثابت سو نو بادار مېړه د مینځي د وطني څخه د دې نسي منع کولای مگر هغه وخت يې منع کولای سي چي مېړه مهر معجل نه وي ورکړي، او مېړه هم دا حق نه لري چي دا مینځه ماینه خپله د خدمت څخه د بادار منعه کړي ولي چي په نکاح سره صرف وده ته حق د روا والي د جماعو پيدا سو د رقبې د مینځي ملک خو اوس هم د بادار دي.

مسئله:- د دغي مينځي مائني نفقه پر مېړه نسته ولي چي نفقه خو جزاء د احتباس د مائني ده د مېړه په کور کي ولم يوجد ، حاصل مجمع الانهر. قال "وان تزوج امرئة على الف درهم على ان لا يخرجها من البلد او على ان لا يتزوج عليها امرئة فان وفى بالشرط فلها المسمى وان زوج عليها او اخرجها من البلد فلها مهر مثلها" او که يو چا په نکاح کړه يوه ښځه په زر درهمه مثلاً په شرط د دې چي دا به د ښار څخه نه باسي يعني د عقد نکاح د ښار څخه او يا په دې شرط چي پر دې باندي به نه په نکاح کوي بله ښځه يعني بن ، نو که مېړه وفا وکړه په شرط مذکور سره نو دې لره هغه مهر مسمى دي ولي په هغه ولور دا راضي سوې ده او هغه هم مهر کيدای سي ، او که مېړه بله ښځه پر دې باندي په نکاح کړه او يا يې د ښاره څخه وه ايستله نو دې لره مهر مثل دي ولي دا ښځه چي شرط يې وه لگاوه غالباً د دې سببه چي زر روپۍ (۱۰۰۰) د دې تر مهر مثل کمي دي نو دغه ښځه په نقصان تر مهر مثل نه ده راضي چي شرط نسي پر ځای او په دې شرط کي د دې فائده ده کملا يخفا ، نو مهر مثل د دې پوره کيده غواړي ، بالغاً مابلغ .

قال القدوري رحمته الله "ولو تزوجها على حيوان غير موصوف صحت التسمية ولها الوسط منه والزوج مخير ان شاء اعطاها ذالك وان شاء اعطاها قيمته" او که چېري سړي په نکاح کړه ښځه چي ولور يې يو حيوان ورته وټاکي او د هغه وصف يې بيان نه کړي يعني چي جيد به وي يا اوسط يا ادنی نو مسمى والي صحيح دي او دې ښځي لره ميانه د هغه حيوان کيږي ، او مېړه يې اختيار لري که هغه

وسط حيوان ورکوي او که قیمت د حيوان وسط ورکوي، وجه داخييار د مېړه داده چي که هغه وسط حيوان ورکړي هغه خو گويا اصل مسمی دي او که يې قیمت ورکوي هم روا دي ولي چي حيوان وسط خو په قیمت معلومېږي نو قیمت هم گويا اصل دي.

په دې څه: - چي مراد د حيوان څخه جنس حيوان نه دي ولي چي په جنس حيوان کي محض تفاوت دي او اوسط يې نه معلومېږي، لاختلاف انواعه فالتسمية اذا باطله ولها مهر مثلها" بل که مراد نوع د حيوان د يعني آس، يا خر، يا اوبښ وغيرها چي نوعي اوسط معلومېږي په قیمت سره، او امام شافعي رحمته الله وايي چي په صورت د ارادې د نوع هم تسميه باطله ده، او بنځي لره مهر مثل دي، لفرط التفاوت فی افراد نوع واحد ولهذا لايجوز البيع بجعله ثمناً فی البيع" موږ وايو چي د بيع او د نکاح فرق سته ولي چي بناء د بيع پر چنو او ټينگ والي ده نو چي حيوان متعين النوع ثمن وگرځوي نو هم مفضی وه نزاع ته گرځي چي په وسط کي هم تفاوت سته، او بناء د نکاح او ولور پر مسامحه ده، او يو بل ډېر نه ټينگ ولو باندي ده نو چي حيوان اوسط پېش کړه سي د دواړه طرفو يعني مېړه او ماينې مراعات پکښي موجود دي نو نزاع تر مابین نه راځي فافهم.

ولو تزوجها علی ثوب غير موصوف فلها مهر مثلاًها" او که يې بنځه په نکاح کړه پر يوه جامه يعني فقط يې ثوب ذکر کړي او وصف او بيان د جامې نه وکړي چي ابرشمي به وي يا نخي به وي گلدار به وي يا بېگلې بخل به وي يا خوشبو به وي، الی غير ذالك من انواع الثوب" نو دې لره مهر مثل دي په اتفاق ولي ثوب لفظ شامل اجناسو

ډېرولره دي نو دلته جنس هم مجهول دي نو د وسط هيڅ حال نه معلومېږي، فلهاذا بطل المسمى وجب مهر المثل كذا في الهداية.

ونكاح المتعة والموقت باطل" او نكاح د متعې چي اهل ايران يې صيغه بولي او روا يې هم بولي په نېز د اهل السنة والجماعة باطله ده، صورت يې دادي چي يو نر و ښځي ته ووايي، اتمتع بك كذا مدة بكذا من المال" يعنى زه فائده اخلم ستا خخه يعنې وطي درسره كوم دونه مده يعنې يوه مياشت يا يو كال په دونه روپو يا سل روپۍ يا زر روپۍ او ښځه يې قبوله كړي، فهذا باطل.

پښتو: چي د حديثو په كتابو كي راغلي دي چي عليه الصلوة والسلام يو وار اجازه د نكاح متعه وه اصحابو عليه السلام ته وركړه او خو ورځي وروسته يې بيرته منعه ځنډي وكړه او په بله غزا كي بيا اجازه وكړه لكڼ وروسته يې د ابد د پاره منعه ځنډي وكړه، والتفصيل في شروح كتب الاحاديث.

مستفاد: كه په متعه كي دونه ډېره مده ذكر كړه چي تر هغو نده مدي پوري غالبا ژوند د دوي نه وو ممكن لكه چي ووايي، اتمتع بك ثلث مائة سنة" نو دا متعه نه ده باطله بلكه دا نكاح شرعي ده او مال يې ولور دي. كذا في شرح البرجندي.

او نكاح موقت هم باطله ده صورت يې دادي چي يو سړي په حضور كي د شاهدانو د يوې ښځي سره نكاح وكړي يوه مياشت.

مستفاد: فرق د متعې او نكاح موقت دادي چي متعه په لفظ، اتمتع بك آه" او نكاح موقت په لفظ د نكاح ياتزوج وي، قاله البرجندي رحمته الله، دليل د بطلان د نكاح موقت دادي چي په دې نكاح كي قلب دي د موضوع د شرعي شريفني ولي چي نكاح په سرعت كي د پاره د ابد يعنې

مدّة العمر فالتوقيت ینافیہ" او بل داچي دوي که څه هم لفظ د نکاح ذکر کړي دي لکن په معنا کي دا د زنا عقد دي العبرة للمعنی فافهم. در قال القدوري رحمته الله "وتزويج العبد والامة بغير اذن مولاھما موقوف فان اجازہ المولی جاز وان رده بطل" او نکاح ورکول د فضولي سړي وه مړي ته د یوچا، یا وه مینځي ته د یوچا بې اجازې د بادار د دوي موقوف ده یعني نه جائز ده او نه باطله بلکه که مولی اجازه وکړه نکاح روا ده او که یې رد کړه باطل ده.

پوښتنه:-- چي موږ قید د فضولي ووايه نو هغه سوال نه واریدېږي چي په دې عبارت کي خو تکرار دي د هغه د مخني عبارت، ولایجوز نکاح العبد والامة الا باذن مولاھما آه" ولي چي د هغه عبارت معنا دا وه چي دوي په خپله عقد وکړي، او د دې عبارت معنا داده چي بل سړي د دوي د پاره عقد نکاح وکړي، جوړ.

قال "وکذا لک ان زوج رجل امرئة بغير رضاها" یعني د دې څخه یې رضا او وکالت د نکاح نه وو ترلاسه کړي، او دا غه رنگه رجل بغير رضا یعني د ده څخه یې رضا او وکالت نه وو حاصل کړي. او دغه رنگه نکاح د فضولي سړي د یوې ښځي د یو سړي سره بېله رضا د دې یعني دا نه وه په خبره نو دا نکاح هم موقوفه ده که ښځي پسله خبرېدو څخه اجازه وکړه نو نکاح یې روا ده او که ښځي هغه نکاح رد کړه نو نکاح باطله ده، او دغه رنگه نکاح موقوفه ده پر اجازه که یو فضولي سړي وه یوه نر ته کوزده وکړه نو پس د هغه چي تر خبر سو که یې اجازه وکړه نو نکاح مذکوره نافذه ده او کي رد کړه نکاح باطله ده.

پوښتنه:-- چي فضولي هغه چاته وایی چي نه اصيل وي او نه وکیل.

سوال:- ولي دا نکاح د فضولي د اول الامر څخه مردود نه ده؟

ځواب:- ښځه او نر چونکه محل د نکاح وي او فضولي هم اهل د عقد د نکاح دي نو صرف رضا د ښځي او نر پاته ده نو ځکه دا نکاح د فضولي د ابتدا څخه مردود نه ده، بلکه تر رضا پوري د دوي موقوفه ده، کذا فی رد المحتار وغيره.

قال "ويجوز لابن العم ان يزوج بنت عمه من نفسه" يعني په حضور کي د شاهدانو، او روا ده د اکا زوي لره چي په نکاح کړي د اکا لور د ځان د پاره، دليل يې دادي چي دغه د اکا زوي خو ولي د ښځي دي چي نور ترده نژدې عصبات نه وي نو ده لره ولايت د تزويج د اکا د لور ثابت دي، او د فقهي شريفي په ټولو کتابو کي وايي چي يو سړي د دواړو طرفو د عقد يعني ښځه او نر دي کيداى سي که څه هم په بيع کي يو سړي د بائع او مشتري په ځاى کي نسي دريدلاى، وجه د فرق داده چي حقوق د بيع لکه تسليم د مبيعي يا طلب د ثمن راجع وه عاقد ته دي نو که يو سړي عاقد د بيع سي نو دي به هم طالب او هم به مطالب سي، وهذا محال بخلاف النکاح" ولي چي حقوق د عقد نکاح لکه طلب د ولور او ولور ردول د ښځي راجع وه عاقد ته نه دي بلکه په خپله مېړه او ماينې ته دي، نو تمانع نه پېښېږي، د دې مسئلې صورت دادي چي يو سړي په حضور کي د شاهدانو دا ووايي چي ما خپل د اکا لور چي فلانى يې نوم دي او د فلاني لور ده په زړه روپي مثلاً، ځان ته په نکاح ورکړې ده او زما هم قبوله ده بلکه هغه مخني عبارت يواځي پر ځاى د ايجاب او قبول درېږي، کما فی کتب الفقه.

قال "واذا اذنت المرأة للرجل ان يزوجها من نفسه" يعني دى وکیل کړي نو دې سړي دا عقد نکاح په حضور کي د شاهدانو وکړي روا دي.

قال "واذا ضمن الولی المهر للمرأة صح ضمانه" او که ولي د ښځي د نکاح يعني هر ولي چي وي ضمانت د ولور پر غاړه واخستي و ښځه ته نو دا ضمان يې صحيح دي ولي چي د ولي پر غاړه خو طلب د ولور نسته نو دى د ولور په باره کي لکه اجنبي سړى داسي وي نو خود يې ضمان صحيح دي.

مسئله:- که ولي د ښځي ولور ادا کړي نو که يې ضمانت په امر د زوج وو نو پر مېړه د ښځي رجوع کولای سي او که يې امر د زوج نه وو بيا نو دي متبرع دي پر مېړه رجوع نه سي کولای، کذا فى الجواهر.

قال "وللمرأة الخيار فى مطالبة زوجها او وليها" او ښځي لره اختيار دي که طلب د ولور د مېړه څخه کوي او که يې د ولي څخه کوي لکه چي د ټولو کفالاتو چي دغه حکم دي.

قال "واذا فرق القاضى بين الزوجين فى النكاح الفاسد قبل الدخول فلامهرلها" او که قاضي جلا والي په مابين کي د مېړه او ماينې په نکاح فاسده کي راولي د مخه تر وطي د مېړه نو ښځه د ولور حق نه لري ولي چي د ولور وجوب خو په نفس عقد سره نه دي بلکه وجوب د ولور په قبض د منافع د فرج دي چي هغه قبض وطي دي او هغه نه دي پيدا سوي.

پوهه سه: - چي عقد فاسد د نکاح لکه چي په درمختار کي راغلي دي هغه عقد نکاح دي چي يو شرط د شرائطو د صحت د نکاح نه وي پکښې لکه نکاح د ښځي سره په عدت د بل مېړه، که د طلاق عده وي او که د وفات عده وي او يا د سړي څلور مياښې وي دی يوه طلاقه کړي او د هغې عده نه وي تېره سوې، دی پنځمه ښځه په نکاح کړي، او يا نکاح بېله شاهدانو وي، او نوري ورته مسئلې چي په بحث کي د عقد فاسد د نکاح راغلي وي.

وکذالك بعد الخلوة" او دغه رنگه تر خلوت وروسته هم دې ښځي لره ولور نسته ولي چي نکاح د دوي چي فاسده ده نو هر رنگه خلوت يې فاسد دي، او ولور چي لارمېږي خو په خلوت صحيحه سره لارمېږي حتی زموږ مشايخ رحمهم الله وايي چي خلوت صحيحه په نکاح فاسده کي لکه خلوت فاسده په نکاح صحيح کي لکه خلوت د ښځي سره په حال کي د حيض، په جوهره کي وايي چي په نکاح فاسده کي ښځه مېړه مسحه کړي او يا مچه ځنډي واخلي او يا يې په کونه کي وطي کي (يعني لواطت ورسره وکړي) هم ښځه د ولور حق نه لري.

پوښتنه: - چي د کوني د خوا کار ورسره وکي نو منافع د ښځي يې قبض کړه نو ولي ولور يې حق نه دي؟

ځواب: - منافع د ښځي په نکاح کي د کوس د خوا کار کول دي کوني لره اعتبار نسته، جوهره، ودر.

قال القدوري رحمهم الله "واذا دخل بها فلها مهر مثلها ولايزاد على المسمى وعليها العدة ويثبت نسب ولدها منه"

او که مېړه سره د فاسدي نکاح په ښځه سره دخول کړي وو يعني بميني وطي يې ورسره کړي وې نو دغي منکوحې لره مهر مثل پر مېړه لږم دي لکن که مهر مثل د دې تر مهر مسمی فی العقد بالاوو. بالاوود يې حق نه کيږي او پر دې ښځه که قاضي حکم د تفريق وکړي يا يې مېړه طلاقه کړي پر دې باندي عدت تېرول سته او کې عيال پېدا سو نسب يې د مېړه څخه گنړل کيږي يعني ولد زنا نه ورته ويل کيږي ولي چي د نسب په اثبات کي احتياط کول کيږي تاچي دا عيال په سبب د نسب ژوندي گنړلای سي، ولي ارمونی په حکم کي د مړه دي نو په دغه نکاح فاسده سره هم نسب ثابتيږي چي دا نکاح فاسده په سبب د وجود د رکن د نکاح چي ايجاب و قبل دي من وجه نکاح ده، نو د اثبات نسب د پاره دغه هم کافي دي، هدايه ودر.

او دليل د عدت پردې دادي چي شبهه د نکاح چي په نکاح فاسده کي سته په ځای کي د حقيقت نکاح حسابيږي. للاحتياط فی اشتباه انساب. هدايه.

پښتو ۱۰۰۰:- چي عدم زيادت پر مهر مسمی هلته دي چي مهر مسمی معلوم المقدار شی وي او که يې داسي ورته وي لي وې چي يو شی په ولور کي درکوم يا يو څو روپۍ به درکړم نو په دې صورت کي دا نکاح فاسده ده چي مهر مسمی مجهول وي نومهر مثل د ښځي بالغ ما بلغ دی، کذا فی حاشيه الطحطاوی رحمته الله، ودرایه، چي عدم زيادت د مهر مثل پر مهر مسمی په نکاح فاسده په هغه صورت کي دي چي عقد د نکاح د ښځي غير محرم د دې لکه پلار ورور وغيره يعني د اکا زوي مثلاً کړي

وي، او که محرم عقد کړي وو بیانو مهر مثل بالغاً مبالغ لازم دي. کذا فی الخانیة.

فائده:- د عقد فاسد مهر مسمی که تر لس (۱۰) درهمه کم وي هم تر هغه بالاتوب نه کیږي بخلاف النکاح الصحيح چي په هغې که مهر المثل لازم سو او مهر مسمی تر لس (۱۰) درهمه کم وو لس درهمه به خواه مخواه ورپوره کوي. کذا فی هامش القدوری.

قال القدوری رحمته الله علیه "ومهر مثلها يعتبر باخواتها وعماتها وبنات عمها" او مهر مثل د ښځي معتبر دي په خوندو سره د دې او په امه گانو سره د دې او په نونړو سره د اکا د دې يعني د پلار د طرف په ښځو ولي چي هر انسان د قوم څخه د پلار شمېرل کیږي.

پهوه :- که د ښځي خوندی په یوه اندازه مهر په نکاح ورکړه سوي وي او امه گانی یې تر هغه مقدار کمی یا بالا په نکاح ورکړه سوي وي نو اعتبار ولور لره د خوندو دي، وهكذا الترتیب فی بنات العم والاخوات والعمات فتامل، در.

قال "ولايعتبر بامها وخالتها اذا لم تكونا من قبيلتها" او اعتبار د مهر مثل په مور سره د ښځي او یا په خاله سره د دې نه کېږي چي مور یا خاله د دې د قوم او قبیلې څخه د دې نه وي حاصل داچي جانب ته د مور اعتبار نسته مگر هلته چي مور یې د قوم څخه د پلار وي لکه چی مور یې د پلار د اکا لور وي نو د مور ولور یې په مهر مثل کي د لور اعتبار لري، کذا فی الهدایه. او ابن ابی لیلی رحمته الله علیه وایي چي اعتبار د مهر مثل په مور د ښځي دي او په قوم د مور، ولنا حدیث ابن مسعود رضی الله عنه لها مهر مثل نسائها وهن اقارب الاب، کذا فی مجمع الانهر ودر.

قال القدوري رحمه الله "ويعتبر في مهر المثل ان يتساوى المثلان في السن والجمال والمال والعقل والدين والبلد والعصر" او معتبره بري په مهر مثل کي چي سره برابري به وي دغه دوي ښځي يعني دوي خوندي او يا ښځه او عمه او يا ښځه او د اکا لور چي په دغو شيانو کي اول (۱) په سن کي يعني په عمر کي.

پوهنه: - چي مراد د مساوات څخه د سن دا نه دي چي په يوه ورځ او يا په يوه مياشت يا کال کي به دواړي زېږېدلي وي بلکه مراد دادي چي تر مابين د دوي په سن کي د ونډه فرق نه وي چي په هغه د دوي په مهر کي فرق راسي، دوهم (۲) په ښايست کي.

پوهنه: - چي مراد د مساوات د ښايست حقيقي مساوات نه دي مراد چي د امکان څخه وتلي کار دي، بلکه مراد دادي چي دونه فرق به په ښايست کي نه وي چي په هغه سره د مهر فرق راځي.

درېم (۳) مساوات دي په مال کي ولو که د پلار گڼي مال وي يعني داسي به نه وي چي يوه ښځه د ډېر سرمايه داره کور وي او بله د مسکيني کورنۍ وي ولي په دې سره هم ولور فرق کوي او حقيقت برابري د مال هم نه ده مراد کما مر.

څلورم (۴) په عقل او پوهي کي به برابري وي د دې څخه حقيقت برابري نه ده مراد بلکه دومره تفاوت به يې په عقل کي نه وي چي په ولور کي تفاوت راولي مثلاً يوه ښځه ليونۍ وي، او يا پاگلې په کار وبار د کور نه پوهېږي او بله پر سد وي او په کار وبار پوه وي ولي په دې سره تفاوت په ولور کي راځي.

او پنځم (۵) په دينداري او تقوى كې برابرې ده د دې څخه هم حقيقت برابري نه ده مراد بلكه يوه ښځه لمونځ كوي او روژه نسي وغيره او بله ښځه د لمانځه په غم كې نه وي، وهكذا الصوم وغيره من الامور الدينيه" او شپږم (۶) چې دغه دوې ښځې د يوه ښار وي مثلاً ولي چې په ښارو كې هم د ښځو مهر سره متفاوت وي. ووهم (۷) او دا دوې ښځې به د يوه عصر وي ولي چې په تفاوت د زمانې سره هم مهرونه بدلېږي، زما په ياد دي چې تردې اوسنۍ سنه چې ۱۴۲۳ هجري قمري ده، پنځوس كاله د مخه د ښځو غالب ولور لس زره (۱۰۰۰۰) افغانۍ وو چې هغه تخمينا لس (۱۰) كالداري پاكستانۍ كېږي، او په اوسنۍ زمانه كې لږ ولور د ښځې يوازي (۱۰۰۰۰۰) كالداري دي، نو حاصل د دې متن دادي چې په نفس قرابت مذكوره سره د مهر المثل اعتبار نه كول كېږي حتى چې دغه دوې ښځې په مذكور فى المتن شيانو كې سره برابري نه دي.

پسوه ۵: چې په فتح القدیر کې داهم زیاته کړې ده چې په بکارت او ثیبه کې به هم سره بابري وي یعنې که یوه ښځه کونډه وي او بله باکره پېغله وي مهر مثل یې نه سره قیاسېږي، او په اخلاقو کې به هم سره برابري وي، که د یوې ښځې په گزاره کې ښه اخلاق وي، او بله بدپوزه بد اخلاقه وي، نو مهر مثل پر یوه اندازه نه کېږي، او په عیال درلودلو کې اونه درلودلو کې به هم سره بربري وي، نو که دوې (۲) دغه قریباني ښځې کونډیاني وې او یوې عیال درلودي او بلې نه درلودي مهر مثل یې نه سره قیاسېږي ولي چې د عیال داري کونډې څخه د خلکو بد راځي نو ولور یې سپک وي.

مسئله:- که د پلار گڼی د خوا په ښځو کې اشتراک او برابري په دغه مذکوره او صافو کې نه پیدا کېدله نو اعتبار مهر مثل د بېگانه قوم په ښځو سره کېږي لکن هغه بېگانه قوم چې دغې ښځې ته چې موږ په تلاش کې د مهر مثل کې د دې یو په قومیت کې نژدې وي.

قال "ويجوز تزويج الامة مسلمة كانت او كتابية ولايجوز ان يتزوج امة على حرة ويجوز تزويج الحرة عليها" او روا دي په نکاح کول د مينځي که مسلمانان وي او که د اهل کتابو څخه وي يعني يو سړی کولای سي چې مينځه دبل سړي په نکاح کړي.

فائدې:- که دغه سړي لره طاقت مالي د نکاح د حري ښځې وي او که نه وي او امام شافعي رحمته الله وايي که يې طاقت د نکاح د حري ښځې وو نو د مينځي نکاح نه ده ورته روا، او د حنيفيانو رحمته الله دليل عموم دي د دغه آيت، واحل لکم ماوراء ذالکم آيه ولي چې مينځه په ماوراء کې د محرمات داخله ده، او نه ده روا سړي ته چې حره ماینه لري اودې پر هغې باندي مينځه په نکاح کوي، لقوله عليه الصلوة والسلام لانکح الامة على الحرة" او روا ده د حري ښځې کول پر مينځه باندي.

پسوه :- چې په نکاح کې د مسلماني مينځي خو اختلاف نسته ولي چې دا مسلمانان نه نو د مسلماني نکاح روا ده لکه حره او په کتابيه مينځي کې امام شافعي رحمته الله زموږ څخه مخالف دي. دی وايي چې د کتابيه مينځي نکاح و مسلمان ته نه ده روا زموږ دليل هغه آيت سابق دي چې عام دي، او بل داچې د کتابيه مينځي وطي په ملک يمين سره مسلمان ته روا دي نو په ملک نکاح سره په طريق اولي روا دي، او روا ده په نکاح کول د حري ښځې پر مينځه باندي.

قال "وللحر ان يتزوج اربعا من الحرائر والاماء وليس له ان يتزوج اكثر من ذلك" او حر سړي ته روا ده چي په نکاح کړي څلور ماینې که حري وي او که مینځي، او د لره نسته يعني نه ده روا چي بالاتر څلور په نکاح کوي، قال الله تعالى فانکحوا ما طاب لکم من النساء مثنی وثلاث ورباع" او دا تصریح په اعداد مذکوره وسره په مقام د امتنان الهي دلالت کوي پر عدم جواز د زیادت پر څلورو ماینو، کما تقرر فی کتب التفاسیر.

فوائد:- نکاح د څلورو ښځو که څه هم روا ده لکن که سړی پردې بېرېدی چي زه به عدالت ددغه متعددو ماینو تر مابین مراعات نه کړم نو بیادي یوه ماینه وکړي، لقوله تعالى فان خفتم ان لاتعدلوا فواحدة" یعنی که تاسي بېریدلاست چي زه به عدالت وه نه کړم د ډېرو ماینو تر مابین نو بیا یوه ښځه په نکاح کوي تاچي تر درانه بار د ظلم لاندې رانه سي، په صحیح حدیث شریف کي راغلي دي چي هغه سړی چي متعددي ماینې یې درلودلې وي، او عدالت یې تر مابین د هغو نه وي

کړي هغه په ورځ د قیامت داسي حشرگاه ته راځي چي یو اړخ یې څړېږي.

تجربیه:- په اوسنۍ زمانه کي ماته په تجربه ثابته سوې ده چي د ډېرو ماینو څښتن هرگز عدالت نه سي کولای الا ماشد ندر، یو سړی ما ولیدي چي اوله ماینه یې ډېره بدرنگه تور وه او څو عیاله یې هم ځنډي سوي وه نو بیا چي یې دنیا ډېره سوه بله ښائسته ماینه یې وکړه اخیر یې هغه بدرنگه طلاقه کړه سره د عیال یې د کوره ویستله.

پوهه سه:- چي که څه هم سړي تقوى داره هم وي او قصد د عدالت هم لري لکن ماینې یې عدالت ته نه پرېږدي ولي چي په اوسنۍ زمانه کي خصوصا په پاکستان کي او بیا په کوټه کي په نامه د ملايانو جادوگران سحرگران کوډگران سته چي د سلو روپو د پاره مثلا خپل اسلام دلاسه ورکوي او دغه تعویذونه د تفریق او د بغض د مېړه او ماینې تر مابین کوی، کما قال الله تعالی عز سلطانه یفرقون به بین المرء وزوجه" نو ښځي په دغو کوډگرانو آموخته سوي دي او ورته تعویذونه راوړي په خپله غاړه او په مېړه یې چيښي حتی چي د مېړه د دماغ څخه تقوى او عدالت بېخي سلب کړي، په دغسې صرف په نامه ملايانو باندي باید موږ دا بیت ووايو.

برزبانت یا صمد پیدا ودردل یا صنم

ای به باطن کافرو ظاهر مسلماني چي سود.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "ولایتزوج العبد اکثر من اثنتین" او نه به په نکاح کوي مړي بالاتر دوو ښځو ولي نعمت او عذاب د مړي خو نیمي دي د حر سړي، او شک نسته چي نکاح خو نعمت دي، درویش.

قال "فان طلق الحر احدى الاربع طلاقا باينا لم يجزله ان يتزوج رابعة حتى تنقضى عدتها" که حر سړي طلاقه کړه يوه د څلورو ماینو څخه يعني چي د ده په نکاح کي وي په طلاق بائن سره که مخفف وي او که مغلف وي، نو نه ده روا ده لره چي په نکاح کوي څلورمه ماینه تر څو پوري چي تېرېږي عدت د طلاقي سوي ښځي، د دې مسئلې دليل دادي چي نکاح د طلاقي سوي ښځي که څه هم په طلاق بائن سره پورته سوه لکن چونکه حکم د نکاح چي عدت د باقي

دي نو گویا نکاح من وجه باقي ده، نو که دی څلورمه ماینه وکړي نو حکما د ده ماینې پنځه سوې، در.

او د هم دې سببه که سړي ماینه طلاقه کړه په بائن طلاق سره نو دغه سړي ته ناروا ده چي د هغې ماینې خور په نکاح کوي تر هغو پوري چي د طلاق کړه سوي ماینې عده یې نه وي تېره سوې. لاهه يلزم الجمع بين الختین حکما وهو حرام.

پسوه ۱۰۰۰ :- چي که مېړه هغه ماینه چي ده طلاقه کړه دخول یې نه وو په کړی نو ده ته څلورمه ښځه روا ده، لعدم العدة فيرفع بطلاقها النکاح من کل الوجوه. او همداغه حکم دي په دوو خوندو کي چي طلاقي کړي خور طلاق یې قبل الدخول بها وي لعدم الزوم جمع الاختین حکما ایضا بعدم العدة فافهم. در. ط

نورې ښځې وايي :- چي په دغو دواړو مسئلو کي امام شافعي رحمته الله عليه مخالف دي، والتفصيل فی الشروح المطوله ودلائل الجانبین ایضا يطلب هناك.

قال المصنف رحمته الله عليه "واذا زوج الامة مولاها ثم اعتقت فلها الخيار حرا كان زوجها او عبدا" که په نکاح ورکړه مینځه بادر د دې وروسته بیا دا مینځه ازاده کړه سوه نودې لره اختیار دي که د هغه مېړه سره اوسي یعنی چي بادر هغه ته دا په نکاح ورکړي ده او که د هغه مېړه څخه جلا کیږي کې مېړه حروي او که مړي وي، او امام شافعي رحمته الله عليه وايي کې مېړه حروو بیا دې لره اختیارنسته زموږ دليل دادي چي بربره چي د عائشه رضي الله عنها مینځه وه او هغې ازاده کړه او دا په نکاح کي د مغیث وه نو رحمته الله عليه بربره ته داسي وويله، ملک

بضعك فاختياري" يعني ته مالك سوې د خپل بلاهي نو ته اختيار لري، د دې حديث آخر داسي دي چي بريره وويل چي مغيث نه مېړه كوم راوي وايي چي مغيث په بريره پسي ځغاستي او اوښكي يې په ډيره كي بهېدلې چي زما څخه مه جلا كيږه او بريره ويله چي هرگز دي نه مېړه كوم نو عليه الصلوة والسلام وځلگو ته وويله چي تعجب دي وه محبت ته د مغيث د بريره سره او وبغض ته د بريره د ده سره بيا عليه الصلوة والسلام وه بريره ته وويله چي كاشكي ته د مغيث څخه ځان نه كي جلا بريره ورته وويل كه ستا دا حكم وي خوزې منم عليه الصلوة والسلام ورته وويل چي حكم نه دي بلكه د مغيث شفاعت درته كوم بريره ورته وويل چي حكم نه دي نو زه مغيث نه مېړه كوم كه څه ماته څوك اويازره (۷۰۰۰۰) اوښان راكوي، او عقلي دليل زموږ دادي، كمافي نور الاتوار وغيره منكتب الاصول والفقه" چي د طلاق اعتبار په ښځه پوري اړه لري باتفاق آلاړ، يعني كه ښځه مينځه وي په دوه طلاقه مغلظه طلاقېږي كې مېړه حروي او كه مريي، او كه ښځه حره وه نو طلاق مغلظ د دې درې (۳) طلاقه دي، نوښځه چي مينځه وي او بيا ازاده كړه سي د مېړه ملك پر دې سختهږي كې مېړه حروي او كې مېړه مريي وي يعني په درې طلاقه د مېړه د ملك څخه وځي نو چونكه ضرر ودې ته متوجه دي نو ځكه اختيار د دې دي، او امام شافعي رحمته الله عليه دا دليل وايي چي عائشه رض وايي چي عليه الصلوة والسلام چي بريره ته اختيار وركړي په دې سبب چي مېړه يې مريي وو او كې مېړه حروي نو بې اختيار نه وايي وركړي موږ وايو چي دا د عائشه رض اجتهاد وو نو د صريح نص سره مقابله نه سي كولاي يعني ملكت بضعك فاختاري.

دروېش وايي: - هذا ما اخذته ولخصته من كتب متعددة من الاحاديث والفقه والاصول.

قال القدوري رحمته الله عليه "وكذا لك المكاتبه" او داغسي حکم دي د مکاتبي مينځي چي په اجازه د بادار يې مېړه کړي وي او بيا آزاده سي يعني هغه هم د خپل ځان اختيار لري.

قال المصنف رحمته الله عليه "وان تزوجت امة بغير اذن مولاهما ثم اعتقت صح النكاح ولا خيار لها" او که چېري مينځي مېړه وکړي بېله اجازې د بادار ددې نو بيا آزاده سوه هغه نکاح چي دې کړې وه هغه صحيح سوله لکن دې لره خيار عتق نسته، وجه د صحت د نکاح داده چي مينځه خو عاقله بالغه ده اهل د تصرف ده په ځان او مال کي لکن د بادار حق مانع د صحت د نکاح وو د اول الامر څخه حتی چي د دې دغه نکاح موقوفه وه پر اجازه د بادار نو چي دا آزاد سوه هغه مانع زائل سو نو ځکه هغه د دې نکاح نافذه سوه، او خيار عتق چي نه لري په دې سبب چي نفوذ د نکاح ددې خو پسله عتق څخه د دې حاصل سو او پسله حریت د دې خو پردې ملک د مېړه نه سختېږي بلکه د حري بنځي طلاق ددې برخه دی او اختيار وه مينځي ته چي وو خو په سبب د ازدیاد الملك وو کما مر و لم يوجد هنا ذالك فافهم، دروېش.

قال القدوري رحمته الله عليه "ومن تزوج امرأتين في عقدة واحدة احدهما لا يحل له نكاحها صح نكاح التي يحل له نكاحها وبطل نكاح الاخرى" او که يو سړی په نکاح کړي دوې بنځي په يوه عقد سره او يوه د دغو بنځو څخه داسي وه چي نکاح يې وده ته نه وه

روا مثلاً رضاعي خوري يې وه نو صحيح ده نکاح د هغې ښځې چې نکاح يې وده ته روا وه او باطله ده نکاح د هغې بلې ښځې.

پوښتنه:- په کتاب البيوع کې وايي چې که يو چا حر او مريي په يوه عقد پر بل چا خرڅ کړه د دواړو عقد باطل دي حر خو په دې سبب چې دي محل د خرڅېدو نه دي، او د مريي عقد په دې باطل دي چې بائع قبول د حر، د مريي په بيع کې شرط وگرځاوه ولي چې عقد د دواړو يو دي نو په دې دوو ښځو کې هم بايد د دواړو عقد باطل وایي ولي چې په دې نکاح کې خو هم قبول د محرم ښځې شرط د نکاح د حلالي ښځې گرځول سوي دي، لاتحا دالعقد فما الفرق؟

جواب:- اشتراط په عقد نکاح کې خو هم موجود دي لکن په اتفاق سره عقد نکاح په شروط فاسده وو نه فاسديږي او بيع په شرط فاسد فاسديږي، کذا فی الهدايه ثم قال فی الهدايه چې هغه مهر مسمی ټوله د حلالي ښځې حق دی په نیز د امام اعظم رحمته الله عليه او په نیز د يارانو رحمته الله عليهم مهر مسمی دي د دې پر مهر مثل وويشي هر څونه چې د حلالي ښځې حق سو هغه دي ودې ته ورکړي باقي ساقط دي.

قال المصنف رحمته الله عليه "واذا كان بالزوجة عيب فلا خيار لزوجها" که چېرې وو په ماینه کې يو عيب يعني داسې عيب چې مانع بالکلیه د جماع نه وي که څه هم يوڅه خلل په جماعو کې واقع کوي نو خيار مېړه لره نسته يعني که عقد نکاح باقي پرېږدي او کې فسخ کوي ولي د مېړه حق پر ماینه باندې د عقد له سبب خو وطي دي او عيب خو وطي بيځي د مابین څخه نه وړي، کما قلنا البتة څه خلل په وطي کې راوړي مثلاً داسې عيب وي چې د مېړه به په سبب د صحت او ځوانۍ

درویش وایي: - هذا ما اخذته ولخصته من كتب متعددة من الاحاديث والفقه والاصول.

قال القدوري رحمه الله "وكذا لك المكاتبه" او داغسي حكم دي د مكاتبې مينځي چي په اجازه د بادار يې مېړه كړي وي او بيا آزاده سي يعني هغه هم د خپل ځان اختيار لري.

قال المصنف رحمه الله "وان تزوجت امة بغير اذن مولاهام اعتقت صح النكاح ولاخيار لها" او كه چېرې مينځي مېړه وكړي بېله اجازې د بادار ددې نو بيا آزاده سوه هغه نكاح چي دې كړې وه هغه صحيح سوله لكڼ دې لره خيار عتق نسته، وبجه د صحت د نكاح داده چي مينځه خو عاقله بالغه ده اهل د تصرف ده په ځان او مال كي لكڼ د بادار حق مانع د صحت د نكاح وو د اول الامر څخه حتى چي د دې دغه نكاح موقوفه وه پر اجازه د بادار نو چي دا آزاد سوه هغه مانع زائل سو نو ځكه هغه د دې نكاح نافذه سوه، او خيار عتق چي نه لري په دې سبب چي نفوذ د نكاح ددې خو پسله عتق څخه د دې حاصل سو او پسله حريت د دې خو پردې ملك د مېړه نه سختېږي بلكه د حري بنځي طلاق ددې برخه دي او اختيار وه مينځي ته چي وو خو په سبب د ازدياد الملك وو كما مرو لم يوجد هنا ذالك فافهم، دروېش.

قال القدوري رحمه الله "ومن تزوج امرأتين في عقدة واحدة احدهما لا يحل له نكاحها صح نكاح التي يحل له نكاحها وبطل نكاح الاخرى" او كه يو سړي په نكاح كړي دوې بنځي په يوه عقد سره او يوه د دغو بنځو څخه داسي وه چي نكاح يې وده ته نه وه

روا مثلاً رضاعي خور يې وه نو صحيح ده نکاح د هغې ښځې چې نکاح يې وده ته روا وه او باطله ده نکاح د هغې بلې ښځې.

پوښتنه:- په کتاب البيوع کې وايي چې که يو چا حر او مريي په يوه عقد پر بل چا خرڅ کړه د دواړو عقد باطل دي حر خو په دې سبب چې دي محل د خرڅېدو نه دي، او د مريي عقد په دې باطل دي چې بائع قبول د حر، د مريي په بيع کې شرط وگرځاوه ولي چې عقد د دواړو يو دي نو په دې دوو ښځو کې هم بايد د دواړو عقد باطل وايي ولي چې په دې نکاح کې خو هم قبول د محرم ښځې شرط د نکاح د حلالي ښځې گرځول سوي دي، لاتحا بالعقد فما الفرق؟

ځواب:- اشتراط په عقد نکاح کې خو هم موجود دي لکن په اتفاق سره عقد نکاح په شروط فاسده وو نه فاسد يږي او بيع په شرط فاسد فاسد يږي، کذا فی الهدايه ثم قال فی الهدايه چې هغه مهر مسمی ټوله د حلالي ښځې حق دی په نيز د امام اعظم رحمته الله او په نيز د يارانو رحمته الله مهر مسمی دي د دې پر مهر مثل وويشي هر څونه چې د حلالي ښځې حق سو هغه دي ودې ته ورکړي باقي ساقط دي.

قال المصنف رحمته الله "واذا كان بالزوجة عيب فلا خيار لزوجها" که چېرې وو په ماینه کې يو عيب يعني داسې عيب چې مانع بالکلیه د جماع نه وي که څه هم يوڅه خلل په جماعو کې واقع کوي نو خيار مېړه لره نسته يعني که عقد نکاح باقي پرېږدي او کې فسخ کوي ولي د مېړه حق پر ماینه باندي د عقد له سبب خو وطي دي او عيب خو وطي بيخي د مابين څخه نه وړي، کما قلنا البتة څه خلل په وطي کې راوړي مثلاً داسې عيب وي چې د مېړه به په سبب د صحت او ځوانۍ

سره هره شپه وطی زړه غواړي او د ماینې په سبب د عیب چي په دې کي سته طاقت یې نه لري، او چي په مرگ سره د ماینې نکاح نه فسخه کېږي، نو په خلل د وطی به څرنگه مېړه خیار د نسخي د عقد ولري، نو بناء علی هذا که ماینه گوډه وي او یا رنده وي یا کنړه وي مثلاً مېړه لره خیار د فسخي نسته ولي په دغو عیبو کي خو خلل په خدمت د کور راځي وطی خو کولای سي.

پوښتنه:- مېړه څه ضرورت لری وه خیار الفسخ ته کې د عیب سره نه وه خوښه خو طلاقه دې کړي ځان دي ځنډي خلاص کړي؟

ځواب:- په طلاق کي خو د مېړه تاوان دي ولي که یې قبل الدخول طلاقه کړي نیمي ولور پر لارم دي، او کې بعد الدخول طلاقه کړي پوره ولور پر لارم دي او په فسخه کي د عقد خو د ته دنیاوي هیڅ تاوان نه راجع کېږي.

قال القدوري رحمته الله "واذا كان بالزوج جنون او جذام او برص فلا خيار للمرأة عند أبي حنيفة رحمته الله وأبي يوسف رحمته الله وقال محمد رحمته الله لها الخيار" او که په مېړه کي لېونتوب وو يعني لیونی وو او یا اتشک وو چي هغه یو مایوس العلاج مرض دي چي پوست یې سره چوي او او به تر توبېږي او غوښي د اندامو یې توبېږي اعاذنا الله من المرض المذكور،

او یا پیس وو چي یو معلوم مرض دي چي نه په یوناني دوا وو جوړېږي او نه په عصري ډاکتري علاج ښه کېږي نو په درو سرو عیبو کي ښځي لره خیار د فسخي د عقد نسته په نزد د شیخینو رحمته الله او امام محمد رحمته الله وایي چي ښځي لره خیار د فسخي د

عقد سته امام محمد رحمۃ اللہ علیہ دغه مرضونه پر جب او عنت قیاسه وي کما سیاتی لپاره د دفع د ضرر د ښځي څخه باید دې لره خیار د فسخ وي بخلاف د دې چی په ماینه کي دغه عیبونه وی نو مېړه لره خیار د فسخ نسته ولي که ددغو عیبو په سبب د ماینې څخه خوا گرځي خو په یو لږ مالي تاوان یعنی طلاق قبل الدخول به ځان ځنډي خلاص کړي او ماینه خو د طلاق حق نه لري، شیخان رحمۃ اللہ علیہ وایي چي دا قیاس مع الفارق دي ولي چي په جب او عنت کي خو هغه مطلب چي نکاح د هغه د شروع د بالکلیه فوت دي یعنی وطي او جماع نو ځکه ماینې لره خیار سته او په دغو امراضو کي خو مېړه وطي ورسره کولای سي د ماینې به بد ځنډي راځي نو که دې لره خیار جائز سي د مېړه حق چي وطي دي بالکلیه د مابین څخه ځي، کذا فی الهدایه، ودر.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "واذا كان الزوج عنيانا اجله الحاكم حولا فان وصل في هذه المدة فلا خيار لها والافرق بينهما ان طلبت المراءة ذالك والفرقة تطليقة بائنة ولها كمال المهر اذا كان قد دخل بها" او که مېړه عین و.

پسوه ۱۰۰:- چي عین هغه چاته وایي چي د جماعو قدرت نه لري نو بعض خلک د اصل خلقت څخه عین وي چي د هغه هیڅ علاج نه سي کېدای نه په دوا او نه په تعویذ او ځانیت،

او بعض خلک د جهت څخه د ناجوړی یا د جهته د ضعف جماع نه سي کولای د هغه علاج په دوا د طبیبانو کیږي چي د مرض دوا ورکړي یا د قوت دوا ورکړي او بعض د کبر سن په سبب چي ډېر سپین ږی وي او د دې علاج هم نه کیږي

مگر په لوی مصرف د روپو چي ډاکټران د ده د بلاغي سره تخته تړي چي سیده سي او بيا هره ورځ په زر زر کالداري پېچکاري ورلگوي، او په بعض خلکو نر يا ښځي جادو کړي وي او د جماعو څخه يې بند کړي وي ددې علاج په قرآني آياتو سره کيږي کما جربناه مرارا،

او بعض خلک د خپلي ماینې سره جماع نه سي کولای او د بېگانه ښځي سرې کولای سي هغه نو د ماینې د خوا څخه يو جادو په سوي وي چي د دې بد ځنډي راځي نو د ځانه څخه يې بند کړي وي د دې غرض داوي چي گوندي طلاقه مي کړي بل مېړه به وکړم د دې علاج په تعویذه او ځانېت سره کيږي کما جربته مرارا ايضا، او بعض د کونډي سره وطې کولای سي ولي چي د ده غنډ ډېر کلک نه دريږي نو د کونډي بلاغي خو فراخه وي نو مړ ژواندي غنډ هم په ننوزي، او د پېغلي سره جماع نه سي کولای ولي د هغې کوس خو تنگ وي د ده آله نه په ننوزي د دې علاج په طبي دوا وو کيږي چي آله ورسخته کړي وهذا اقسام العنين، نو عنین ته دي مهلت ورکړي حاکم يعني قاضي يو کال نو که مېړه د يوه کال په دوران کي دې ته ورسېدي يعني وطې يې ورسره وکړې نو خیار نسته ښځي لره ولي د دې مطلب چي وطې، وې پوره سو،

او کي په يوه کال کي جماع نه وکړه نو قاضي دي حکم په جلاوالي د دوي دوو وه کړي، که ښځي طلب د جلاوالي کاوه يعني که ماینې طلب د فرقت کاوه ولي چي وطې خو حق ددې دي نو دا چي تر خپل حق تېره سوه نو قاضي څه کار په لري او که قاضي تفريق وکړي دا تفريق طلاق بائن دي او ماینې لره پوره ولور سته که چېري مېړه د دې سره خلوت صحيحه کړي وو، ولي چي ښځي خو

خپله بضع مېړه ته په خلوت سره تسليم کړه نور نو وطي خود ده کار دي نو دې چي معوض تسليم کړي نو دا د پوره عوض حق داره ده چي ولور دي. فی الهدايه تحت قول المصنف رحمته الله عليه جلد الحاکم آه چي د اقا جيل مروی دي د عمر او علی او د ابن مسعود رضي الله عنه څخه، او عقلي دليل د تاجيل دادی چي ماینې لره خو حق د وطي ثابت دي شرعا، او د مېړه وطي نه کول شاید د آفت اصلي او خلقي څخه وي او شاید دا امتناع د وطي به عارضي وي، نو د دې دوو آفتو د پېژندنې د پاره مدت غوښت غواړي نو چونکه کال مشتمل دي پر څلور فصله (۱) دوبي (۲) ژمی (۳) منی (۴) پسرلی، نو که عارضي آفت وو نو د فصلو په تبدل به يې د فعه وښي نو چي کال تېر سي او آفت دفعه نه سي نو معلومه داده چي دا آفت اصلي دي او قابل د جبران نه دي نو امساك بالمعروف د ښځي خوفوت سو نو پر مېړه ايله کول بالاحسان لازم سو، قال الله تعالى فامساك بمعرف او تسريح باحسان" نو چي مېړه ماینه نه ايله کوي نو قاضي په ځاي کي د ده ولاړ دي هغه دي تفريق د دوي دوو تر مابین وکړي، او فقهی قانون دي چي هر تفريق چي د قاضي د خوا وسي هغه طلاق بائن دي، فکذا هذا انتهى مع زیادة ونقصان.

قال القدوری رحمته الله عليه "وان كان مجبوبا فرقا القاضی بينهما فی الحال ولم یوجله" او که مېړه مجبوب وو يعني په بېخ کې غنې او خوتي دواړه ځنډي پرې کړه سوي وي کما فی البنايه نو قاضي دي دستي تفريق وکړي او مهلت دي نه ورکوي لعدم الفائدة.

ولخصی یوجل کما یوجل العنین" او خصي ته يعني چي ذکر يې پاته وی صرف يې خوتي ځنډ قطع کړي وی مهلت ورکوي لکه چي عنین

ته يې ورکاوه ولي شايد د خصي يورگک د شهوت پاته وي او هغه رگک به ژوندی سي او د ده غنډ ته به حرکت ورکړي او وطي به وکړای سي که څه دا ډېره نادره خبره ده لکن احتمال يې سته، او قاضي دي په تفریق کي د مېړه او ماينې ډېر احتياط وکړي نو د يوه کال په تېرېدو سره دا احتمال هم قطع کيږي، در.

قال المصنف رحمته الله عليه "واذا اسلمت المرأة وزوجها كافر عرض عليه القاضي الاسلام فان اسلم فهي امرئته وان ابى عن الاسلام فرق بينهما وكان ذالك طلاقا بائنا عند ابى حنيفة ومحمد رحمهما الله وقال ابو يوسف رحمته الله عليه هو الفرقة بغير طلاق" او که اسلام راوړی بنځي او مېړه يې کافر وو نو پېش دي کړي پر ده قاضي دين د اسلام يعني ورته وه دي وايي چي ته کلمه ووايه مسلمان سه نو که هغه اسلام قبول کړی نو هغه ماينه دده چي د مخه مسلمان نه سوې وه دده ماينه ده او کي منع وکړه د اسلام څخه نو قاضي دي دوي دوه سره جلا کړي، او دغه د طلاق جلا کول د قاضي طلاق بائن دي يعني که وروسته بيا مسلمان هم سي وه ماينې ته رجوع نه سي کولای او احکام د طلاق پر مرتب دي لکه عدت د ماينې په نېز د طرفينو رحمته الله عليه، او امام ابو يوسف رحمته الله عليه وايي چي دا جلا کول جلا کول دي بېله طلاقه يعني احکام د طلاق نه پر مرتبېږي ولي چي ماينې لرې عدت نسته.

دروېش وايي:- چي زموږ د مذهب دليل هغه واقعه ده چي په خلافت د امير المومنين عمر بن الخطاب رضي الله عنه بېښه سوه چي يو سړي د بني تغلب

څخه چي ماینه یې نصرانیه وه هغې ایمان راوړي نو عمر ؑ یې وه مېړه ته وویل چي ته مسلمان سه ورنه ماینه دي در څخه جلا کوم هغه اسلام نه کي قبول نو حضرت عمر ؑ یې ماینه ځنډي جلا کړه، وعن ابن عباس ؑ مثل تلك الواقعة" او دا فیصله د عمر ؑ په حضور کي د صحابه کرامو ؑ صادره سوه هېڅ چا انکار پر و نه کړي فکان اجماعاً منهم علی ذالک، او امام شافعي رحمته الله وایي که اسلام د ښځي قبل الدخول وو نو د مېړه څخه بائن سوه فی الحال، او که اسلام د دې بعد الدخول وو نو د دې بینونت د عدې تر تیریدو پوري معطل دي نو که په دغه وقت د عدې کي مېړه مسلمان سو نو د ده ماینه ده، او کي عده تېره سوه مېړه یې مسلمان نه سو نو فرقت ددوی تر مابین واقع سو.

قال القدوری رحمته الله "وان اسلم الزوج وتحتته مجوسية" **پسوه ۱۳۴۰** - چي مصنف رحمته الله مجوسیه وویل د دې سببه که ماینه د مسلمان جدیده کتابیه وه پر هغې عرضول د اسلام نه غواړي ولي چي نکاح د کتابیه خو مسلمان ته روا ده، ابتداء فبقاء اولی بخلاف المجوسیه" چي د هغې نکاح وه مسلمان ته نه ابتداء روا ده او نه بقاء. قال "عرض علیها الاسلام فان اسلمت فهي زوجته وان ابت فرق القاضی بینهما ولم تکن الفرقة طلاقاً" ولي چي دا فرقت خو د ښځي د خوا پیښ سو او ښځه حق د طلاق نه لري.

"فان کان دخل بها" یعنی وطي یې ورسره کړي وې. فلها کمال المهر" ولي چي په وطي سره ولور ټینګ سو.

وان لم یکن دخل بها فلا مهر لها" ولي خودا مفارفت ددي
د خوا پیدا سو نو لکه ردت د دې دي او یا د مېړه د زوي سره وطی
وکړي.

ترجمه: - که چېرې مېړه مسلمان سو او دده ماینه مجوسیه یعنی اتش
پرسته وه نو قاضي دي پېش کړي وه ماینې ته دده اسلام که چېرې دې
اسلام قبول کي نو دا د مېړه ماینه ده، او که ښځې د اسلامه څخه منع
وکړه نو قاضي دې جلا والی وکړي تر مابین د دوي، او دا جلاوالی
طلاق نه دي نو که چېرې مېړه د دې سره په وقت کي د کفر وطی کړي
وې نو دې لره پوره ولور دي او که یې وطی نه وي ورسره کړي نو دې لره
ولور نسته، مجمع الانهر هدايه، درویش.

قال المصنف رحمه الله "واذا اسلمت المرأة في دار الحرب لم
تقع الفرقة عليها حتى تحيض ثلث حيض فاذا حاضت بانت
من زوجها" او که اسلام راوړي ښځې یعنی چي د کافر ماینه وه پردې
جلاوالي د مېړه څخه نه واقع کیږي تر هغو چي درې حیضه ودې ته
ورځي او چي درې حیضه وره غله دا د مېړه څخه بائنه سوه، په هدايه
کي وايي چي اسلام د دې خو سبب د فرقت نه دي ولي چي اسلام خو
حافظ د حقوق دي سالب د حقوق نه دي، بلکه سبب د فرقت ابااء
جانب آخر د اسلام څخه او ابااء د جانب آخر په عرض د قاضي د اسلام پر
جانب آخر راځي او په دار حرب کي خودا عرض ممکن نه دي ولي چي
هله خو قاضي نسته اونه ولایت د اسلام سته او فرقت خو ضروري دي
ولي چي نکاح د مسلماني ښځې د کافر سره نه ابتدا رواده او نه بقاء،
نو د مجبوریت د کبله موږ شرط د فرقت چي درې حیضه دي په ځای کي

د فرقت ودر وي، نوچي درې حيضه تهر سي نو داده کافر مېړه څخه خلاصه سوه په دې مسئله کي د مدخول بها او غير مدخول بها فرق نسته، او که چېري بنځي ته حيض نه ورتلی په سبب د کوچنوالی او يا د سپين سرتوب په سبب نو بيا درې مياشتي وروسته پردې فرقت د مېړه واقع کېږي، هدايه، دروېش، مجمع الانهر.

قال المصنف رحمته الله "واذا خرج احد الزوجين اليها من دار الحرب مسلماً وقعت البينونة بينهما" او که راووتی يو د مېړه يا ماينې څخه زموږ دار الاسلام ته د دار الحرب څخه چي مسلمان سوی وو، واقع سو جلا والی په ماين کي د دوی دوو او امام شافعي رح وايي چي په اختلاف د دار الاسلام او دار الحرب بينونت فرقت نه راځي، و الدلائل فی الشروح المطوله.

وان سبي احمدهما وقعت البينونة بينهما وان سبياً معاً لم تقع البينونة" او که يو د مېړه او ماينې څخه په مينځي توب يا مريي توب ونيول سول جدایي يې واقع سوه او که دواړه په سبي کي ونيول سول جدایي نه ده واقع.

په اوله مسئله کي چي يو ددوی دوو څخه په سبي راوستل سي که څه هم پر يوه دين وي لکن چي دار مختلف سو نو منافع د نکاح يې سره قطع سوه نو په بقا کي د زوجيت ددوی څه فائده ده.

او په دوهمه مسئله کي چي دواړه په سبي راوستل سي هم يې دين سره يو دي او هم يې دار سره يو دي نو د قطع د نکاح هيڅ وجه نسته.

قال "واذا خرجت اليها مهاجرة جاز لها ان تتزوج في الحال فلا عدة عليها عند ابي حنيفة رحمته الله فان كانت حاملا لم تتزوج حتى تضع حملها" او كه بنسخه يعني مابينه د يو كافر موب ته يې هجرت وكړي يعني دار اسلام ته راغله معنا دا چي مسلماننه سوي وه او مېړه دورې په دار حرب كي پاته سو نو دې ته روا ده چي دستي بل مېړه وكړي او پر دې باندي عدت هم نسته په نهز د امام صاحب رحمه الله تعالى ولي چي هم دين بدل سو او هم دار او عده خود پاره د احترام د نكاح ده، د كافر نكاح احترام نه لري او كه چيري دې حمل درلودي د كافر مېړه څخه نو تر هغو پوري به نكاح نه كوي چي لنگه سوې نه وي **درويش وايي:-** چي دا د امام اعظم رحمته الله څخه صحيح روايت دي او په بل روايت كي وايي چي نكاح كول ورته روا دي مگر مېړه به وطې نه ورسره كوي تاچي د بل پر كنبت دي اوبه ونه لگوي چي دا په شريعت پاك كي ناروا ده، او كه مېړه د بنسخي هجرت وكړي او بنسخه په دار كفر كي پاته سوه بيا په اتفاق د درو سره امامانو زموږ د مذهب پر دې باندي عده نسته ولي چي عده اسلامي حكم دي په دار كفر كي نه اجراء كيږي، او د منځي د هجرت په مسئله كي ياران رحمته الله وايي چي پردغه بنسخه عده سته ولي چي ددې قطع د نكاح هلته وسوله چي دار اسلام ته داخله سوه نو پر دې مراعات د اسلامي احكامو لارم دي، يعني چي عده ده، او امام اعظم رحمته الله وايي چي عده خود جهت څخه د احترام ده، او بتباين الدار لم يبق النكاح حتي يلزم عليها احترامه، كذا في مجمع الانهر وكذا في در والهدايه.

قال القدوري رحمه الله "واذا ارتد احد الزوجين عن الاسلام وقعت البينونة بينهما وكانت الفرقة بينهما بغير طلاق" او داهم مذهب دي د شيخينو رحمه الله او امام محمد رحمه الله وايي که ردت د مېړه د خوا وونو طلاق دي ولي مېړه اهل د طلاق دي او که ردت د ښځي د خوا ووبيا طلاق نه دي ولي ښځه اهل د طلاق نه ده، او امام اعظم رحمه الله وايي چي ردت خو منافي د نکاح دي او طلاق خورافع د نکاح دي، فالجمع بينهما كالجمع بين الضب والنن، جوړه، زياده.

ترجمه:- که مرتد سو د اسلام څخه يو د مېړه او ماينې څخه واقع سوه جدائي په ماين کي د دوي او جدائي هم بې طلاقه ده، وقد مرهنا عنقرب والاختلافا فيه.

فان كان الزوج هو المرتد وقد دخل بها فلها كمال المهر" ولي چي مهر قرار پيدا کړي په دخول سره.

وان لم يدخل بها فلها نصف المهر" ولي چي دا فرقت د مېړه د خوا پېښ سو د مخه تر دخول نو حکم يې د طلاق قبل الدخول دي، جوړه. وان كانت المرأة هي المرتدة فان كان قبل الدخول فلا مهر لها" ولي چي دې خپله بضعه د مېړه څخه منع کړې په ارتداد سره نو حکم د طلاق قبل الدخول نه ورکول کېږي ولي چي طلاق خود ښځي د خوا څخه نه وي.

وان كانت الردة بعد الدخول فلها المهر" ولي چي په دخول سره مهر مستحکم سو په ردت نه باطلېږي.

ترجمه:- که مرتد سو يو د مېړه او ماينې څخه د اسلام څخه جدائي خو واقع سوه او دا جدائي هم طلاق نه دې نو که مېړه مرتد وو او وطي د دې سره کړي وي نو دې لره پوره ولور سته او کې وطي نه وي ورسره کړي، نو دې لره نيمی ولور حق دي او که ښځه مرتده سوې وه نو که د مخه تر وطي دا مرتده سوې وه نو دې لره هېڅ ولور نسته او که ردت د ښځي بعد الوطی وو نو دې لره پوره ولور دي وقد مر الدلائل لتلك المسائل.

قال المصنف رحمته الله "ولو ارتدا معا ثم اسلما معا فهما على نكاحهما" او که مرتد سوه مېړه او ماينه دواړه يو ځاي او بيا يې وروسته اسلام راوړي يو ځاي نو دوي پر خپل نکاح پاته دي، وفي شرح الاقطع والهدايه، چي دا حکم استحساني دي او قياسي حکم دادي چي فرقت دي واقع سي، واليه ذهب زفر رحمته الله والشافعي رحمته الله د استحسان دليل دادي چي پسله وفاته د آنحضرت ص بعض قبائل د عربو مرتد سوه نر او ښځي يعني د زکوٰۃ د فرضيت څخه يې انکار وکړي، کما فی البخاري نو ابو بکر صديق ص اراده وکړه چي لښکر ورواستوي او د دوي سره غزا وکړي نو حضرت عمر ص وه حضرت ابو بکر ص ته وويل، كيف تقاتلهم وهم يقولون لا اله الا الله الى آخر الحديث بقوله في البخاري، وروسته تر دلائلو حضرت عمر ص هم اتفاق ورسره وکړي پر جنگ د دوي نو لښکرونه چي يې ورواستول هغو جنگ نه وکي اسلام يې از سر نو قبول کړي، يعني د زکوٰۃ فرضيت يې ومانه نو حضرت ابوبکر ص او اصحابو ص د مړو او ماينو تر مابين تفريق ونه کړي فکان اجماعا على ذلك.

سوال:- دغه قبائل د عربو چي مرتد سوي وه نو دا څه معلومه ده چي نر او ښځي يو ځاي مرتد سوي وه او بيا يې يو ځاي ايمان راوړي؟

جواب:- چونکه پر ارتداد د دوي ډېر وخت تېر سو او تاريخ د ارتداد د نر او ښځو يې مجهول وو نو مونږ ځکه دا فرضه وو چي ارتداد د نر او ښځو د دواړه وو، کما فی السراجی فی بحث الغرقى والحررقى والهدمى، يعنې يو خاندان په اوبو کي غرق سي يا په اور کي وسوځي او يا خونه پر راوه نړېږي که څه هم د دوي په روح ختلو کي پس وپېش وي لکن د سبب د جهالت د تاريخ د دوي د مرگ داسي حکم کيږي چي گويا دوي معاً يوځاي مړه دي نو د دوي ميراث پر پس ماندگانو وېشل کيږي او دوي يو د بل ميراث خواره نه بلل کيږي، فارجع الی شرح سيد رحمته الله علی السراجی وغيره من کتب الميراث.

قال المصنف رحمته الله "ولا يجوز ان يتزوج المرتد مسلمة ولا مرتدة ولا كافرة وكذلك المرتدة لا يتزوجها مسلم ولا كافر ولا مرتد" او نه ده روا چي په نکاح کوي مرتد مسلماننه ښځه او نه په نکاح کوي مرتده ښځه اونه کافره ښځه، او داغسي حکم دي د مرتدي ښځي چي نه به يې نکاح کوي مسلمان سړي او نه کافر سړي او نه مرتد سړي، د دې اولي مسئلې دليل دادي چي مرتد والي ټوله املاک زائله وي نو ملک نکاح فائده نه لري سره د وجود د ردت نور دت لکه مرگ دي او بله خبره داده چي په ردت سره بقاء د نکاح پورته کيږي نو ابتداء د نکاح خو په طريق اولی نه ده روا.

او د دوهمي مسئلې دليل دادي «قال الله تعالى ولا تنکحوا المشرکات» وهو عام قاله الاقطع رحمته الله

او دا دليل غلط دي ولي چي د بنځي ارتداد خو په دې هم راځي چي يهوديه يا نصرانيه سي، د کتابيه نکاح خو مسلمان ته روا ده آيت خو صرف د مشرکاتو بنځو نکاح منع کړې فکيف يصح وهو عام، بلکه صحيح دليل دادي چي په ارتداد د بنځي پخواني نکاح د مابین څخه ځي نو نوې نکاح به دا څرنگه وکړي.

قال "واذا كان احد الزوجين مسلما فالولد على دينه" او که يو د مېړه او ماينې څخه مسلمان وو نو کوچني عيال د هغه پر دين دي، دليل دادي چي عيال به يا د کافر تابع کوي يا د مسلمان لکن چونکه عليه السلام وائي، الاسلام يعلوا ولا يعلی "د اسلام دين غالب دي مغلوب نه سي کيدلي نو غلبه د اسلام داده چي ولد تابع د مسلمان سي.

وکذالک ان اسلما احدهما وله ولد صغير صار ولده مسلما باسلامه " او داغسي حکم دي که يو د مېړه او ماينې څخه نوی اسلام راوړي او د لره ولد صغير وي نو دده ولد دده په اسلام مسلمانېږي فرق د اولي مسئلې او د دې مسئلې دادي چي په اوله مسئله کي مراد اسلام اصلي دي لکه چي د مسلمان سړي ماينه کتابيه کافره وي او دوهمه مسئله په اسلام عارضي کي ده يعني اولادواړه کافران وي بيا يو مسلمان سي.

سوال: په اسلام عارضي کي خو کيدای سي چي مېړه او ماينه دواړه دي کافران وي په هره نوعه د کفر چي وي بيا دي يو مسلمان سي نو کوچني بچي يې د هغه په اسلام سره مسلمان بلل کيږي لان الولد يتبع اشرف الوالدين " اما په صورت د اسلام اصلي داسي خو کيدای سي چي

پلار د کوچني دي مسلمان وي او مور دي ڪتابيه ڪافره وي نو کوچني په اسلام د پلار مسلمان دي او داسي خو نه سي ڪيداي چي مور دې مسلماننه وي او پلار دې ڪافرو وي کما مر نو خرگه مصنف رحمۃ اللہ علیہ د مخه په متن کي وويل، اذا كان احد الزوجين آه" بلکه پکار دا وه و اذا كان الوالد مسلماً آه.

جواب:- قانون د متن سابق خو کلي دي يعني هر يو د زوجينو چي مسلمان وي ولي د هغه تابع دي والصورة المذكورة امتناعها لامر خارج وهو ان الاسلام يعلو ولا يعلی.

دوهم (۲) جواب داداي چي اذا كان احد الزوجين الخ قضيه مهمله آه، په صدق د يوه فرد هم مهمله صادق گنهرل ڪيږي کما تقرر فی المنطق معذوره، دوهم جواب که څه هم د ډېرو متعلمانو تر فهم ډېر لوږ دي لکن بعض طلباء به شايد فائده ځني واخلي.

قال المصنف رحمۃ اللہ علیہ "وان كان احد الزوجين ڪتابيا والاخر مجوسيا فالولد ڪتابي" که چيري يو د مېړه او ماينې څخه ڪتابي يعني د اهل ڪتابو څخه وو او هغه بل ددې دوو څخه آتش پرسته وو نو ولد صغير يه ڪتابي گنهرل ڪيږي ولي چي ڪتابي يو څه فضيلت لري پر مجوسي.

قال "واذا تزوج الكافر بغير شهود او في عدة كافر وذاك في دينهم جائز ثم اسلما اقرا عليه" او که چيري ڪافر نكاح وکړه بېله شاهدانو او يا په عده د بل ڪافر او دا هم په دين کي د دوي روا وه او بيا دواړه مسلمانان سوه پر هغه نكاح ديې پرېږدي، او که چيري دغه دوي نكاح وي ددوي په دين کي هم نا جائزي وي نو پسله اسلامه دې پر

نکاح نه پرېږدي بلکه تجديد د نکاح ديې وکړي، مجمع الانهر، ودر، او قرار پر نکاح اوله په اول صورت کي مذهب د امام ابو حنيفه رحمته الله عليه دي. وهو الصحيح لانهم غير مخاطبين بفروع الاسلام" او ياران رحمته الله عليه وايې چي په صورت د نکاح په عده کي د بل مېړه تجديد د نکاح دي وکړي لان ذلك حرام بالاجماع، ق.

قال "وان تزوج المجوسي امه او بنته ثم اسلما فُرق بينهما" که چېري په نکاح کړې وه يوه مجوسي خپله مور او يا لور چي د محارمو ټولو نکاح د دوي په دين باطل مغلظ کي روا ده ولي چي نکاح د محارمو لکه مور لور خور وغيره نکاح ابتداء وبقاء په اسلام کي په اجماع د امه مرحومه ناروا ده، مجمع

قال "وان كان للرجل امرئتان حرتان، او يا درې يا څلور فعليه ان يعدل بينهما في القسم" او که وي يو سړي لره دوي ماینې چي ازادي وي نو پر ده واجب ده چي ددوي تر مابین به عدالت او برابري کوي په وېش کي.

پوهه سه:- چي قسم د ماینو دادي چي د ماینو په مابین کي په اختیاري کارو کي برابري کوي يعني په خورا کي شيانو، د چنبلو په شيانو، په کالو کپړو کي، او په شپه تېرولو کي د هري ماینې په خونه کي.

تنبیه:- په محبت قلبي سره د یوې ماینې مېړه ماخوذه نه دي ولي محبت بې اختیار شئ دي او په دې کي هم ماخوذه نه دي چي د یوې ماینې سره د هغې په وار کي وطي کوي او د بلي په وار کي د هغې سره وطي نه کوي ولي داهم اختیاري کار نه دي ولي یوه به ځوانه او بنائسته

وي او بله به بدرنگه يا سپين سرې وي نو غږ خو دده په اختيار کي نه دي چي بد رنگي سپين سري ته نه پورته کيږي او ځواني نبائستې ته پورته کيږي، اما وجوب القسم، په دې حديث سره ثابت دي، من کانت عنده او له امرتتان فمال الی احدهما جاء يوم القيامة وشتقه مائل" که چا لره دوې ښځي وې او ده ميل وکړي وه يوې ته ددوي دوو، دي به په ورځ د قيامت راسي چي طرف به يې ځوړنده وي، يعني دا يې علامه د عذاب يې علی حده ده، اما عدم الوجوب التسويه فی الحب وغيره، فلحديث عائشه رضی الله عنها، چي رسول الله ﷺ خو عدل کوي په مابين کي د ازواجوﷺ او دا به يې هم ويله، يا الله ﷻ دا خو زما قسم دي په هغه شی کي چي زما په وسه پوره دي نو ته يا الله ﷻ ما مه نسې په هغه شي سره چي زما په وسه نه وي پوره لکه زیاده محبت د يوې ښځي وغيره کذا فی الهدایه.

قال "بکړين کانتا او ثيبتين او احدهما بکرا والاخری ثيبا" که دواړې ماینې يې پېغلي وې او که دواړي کونډيانې وې او که يوه باکره وي او بله کونډه، وزاد فی بعض الحواشی چي پخوانۍ ماينه او نوې ماينه هم سره برابري دي.

درويش وايي:- چي په اوسنۍ زمانه کي د مسلمانانو په اکثرو کي داغه حال نه دي، بلکه بدرنگه او زړه ماينه د کوره څخه بېخي وه باسي د نبائستې نوي ماینې سره ژوند کوي او د هغه بلي وخوا ته په مياشتو او کلو نه ورتهږي.

قال "وان کانت احدهما حرة والاخری امة فللحرة الثلثان وللأمة الثلث"

او که يې يوه ماینه حره وه او بله مینځه وه نو حري لره دوي حصې دي
يعني په قسم کي او مینځي لره يوه حصه ده.
ولاحق لهن فی القسم فی حالة السفر" او حق نسته ماینو لره په
قسم کي په حال د سفر د مېړه يعني د مېړه اختيار دي هره يوه چي
ورسره بيایي.

ويسافر الزوج بمن شاء منهن والاولی ان یقرع بینهن
فیسافر بمن خرجت قرعتها" او اولی داده چي په مابین کي د دوي
قرعه اندازي وکړي چي په پښتو پچه ورته واي يا اسکه نو دی سفر کوي
په هغه ماینه چي د هغې قرعه اندازي راووزي.

پوه سه: چي دا قرعه اندازي د دوي د زړو د خوشحالی د پاره ده
وبس او پردغه تطیب القلب باندي محمول دي هغه حدیث د عائشه ؓ
چي بخاري او مسلم يې روایت کړي دي چي عليه الصلوة والسلام چي
به اراده د سفر وکړه نو به يې قرعه اندازي وکړه په مابین کي د ښځو
خپلو نو د هري يوې قرعه چي به وختله هغه به يې ورسره بېوله سفر ته،
والقرينة عليه ان النبي ﷺ لم یکن التسوية بين النساء واجبا عليه
بالاجماع فی الحضر مع انه یفعله تفضلا منه وتطیبا لقبولهن"

دروېش وايي: چي په حدیث د عائشه ؓ دليل ويل د امام شافعي
عليه السلام پر دې چي د سفر په حالت کي قرعه اندازي واجبه ده پر مېړه تام نه
دي، والله اعلم بالصواب.

قال" واذا رضيت احدا الزوجات بترك قسمها لصاحبها
جاز ولها ان ترجع فی ذالك" او که راضي سوله يوه د ماینو په

پرېښولو سره د خپلي برخي وېلي ته د دې روا ده ليکن دې لره حق د رجوع سته، په حديث کي د بخاري راغلي دي چي آنحضرت ﷺ چي اراده وکړه وطلاق ته د سوده بنت زمعه ﷺ نو دې ورته وويل چي ما مه طلاقه وه يعني د دې لپاره چي په اخرت کي ستا د ازواجو ﷺ په ډله کي وه پاڅېرم نوزه به خپل نوبت وه عائشه ﷺ ته وبخښم نو عليه الصلوة والسلام دا خبره ومنل او دا يې نه کړه طلاقه وروسته به ﷺ د عائشې ﷺ په حجره کي دوه شوا روزه تېرول او د نورو ښځو په کورو کي به يې يو شبانه روز تېرول، او بل روايت د حديث چي فقهاء يې روايت کوي داسي راغلي دي چي عليه الصلوة والسلام سوده ﷺ په طلاق رجعي طلاقه کړې وه دې ورته وويل چي ماته رجوع وکړه الی اخير الحديث، او حق د رجوع چي لري، لما فی الهدايه لانها اسقطت حقا لم يجب بعد فلا يسقط" يعني دې ساقط کي هغه حق د دې چي تر اوسه واجب نه وو يعني معدوم دي نو په اسقاط د دې نه ساقطېږي يعني قسم په تدريج سره پيدا کېږي، يوما فيوما والمعدوم لا يقبل السقوط فافهم.

دروېش وايي: چي د کتاب النکاح څخه په خير او عافيت پر څلور نيمې بجې د ماسپښين د يکشنبې په ورځ د جمادى الاول په څلورمه ورځ، په سنه ۱۴۲۳ هج فارغ سوم فلله الحمد على توفيقه اياى لذلك هم دا اوس کتاب الرضاع شروع کېږي ان شاء الله.

خوشخبري

د مفسر العصر حضرت ابوې مدظله العالیه تفسير پر (۱۵) جلدو مشتمل به

ان شاء الله ډېر ژر شائقينو ته وړاندي سي.

کتاب الرضاع

دا کتاب په بیان کي د شدو ورکولو يعني چي رضاع په باره کي د نکاح د جواز او عدم جواز څه تاثیر لري .

پوښتنه:- تا په پخوا کي پر عربي درسي گرانو او مشکلو کتابو باندې حاشيې کولې اوس دا يو څو کاله کيږي چي د عربي آسانه کتابو ته لکه شروط الصلوه، قدوری صلوة، قدوری نکاح، نور الايضاح په درې (۳) جلدو کي، نور الظلم، ابو المنتهی، وېنستو ژبي ته را اړولي دي او بعض کتابونه دي په دري ژبه ليکلي دي لکه شهادت الحسين، نو زما پوښتنه داده چي دغه مذکوره کتابونه خو په عربي ژبه کي ډېر آسانه وه چي هر امام او طالب به کوچنيانو ته درسول نو پښتو کولو ته يې څه ضرورت وو؟

جواب:- اول خو دغه کتابونه چي دروېش پښتو کړي دي صرف په لفظي ترجمه د عربي په پښتو باندې اکتفاء نه ده کړې بلکه د نورو علمي کتابو څخه د فقهي او عقایدو يې ډېري مسئلې پر بالا کړي تاکه څوک عربي لوي کتابونه نه سي مطالعه کولي او يا نه په پوهيږي لکه د ښوونځي وړونه او خوندي چي پښتو خط يې زده وي د دغو کوچني کتابو د فقهي او عقائدو څخه به د لويو کتابو مسائل زده کړې، ته فکر وکړه که د دروېش لفظي ترجمه غرض وای او د علم فقهي لمن يې نه فراخه کولای په شرحه د دغو کوچنيو کتابو، نور الايضاح چي هر چا ته معلومه ده چي يو کوچنی کتاب د فقهي دي شرحه به يې ولي درې جلدو (۱۶۰۰) صفحې ته رسېدلای وهکذا دوهم د دنيا د حالاتو ته په فهم

نيولو سره دروېش ته دا خاطر محسوس سو چې خدای ناکرده د عربي مدرسو دروازې به ډېرې بندي سي اخر الامر به خلک د دغه پښتو شرحو څخه به عقائد او اعمال زده کوي يعني په اوسنۍ زمانه کې چې ټولو مسلمانانو ته دا معلومه ده چې کافرانو د اسلامي ديني مدرسو بندولو ته لستونې راپورته کړي دي چې په دې ذريعه د دوي په زعم فاسد به اسلام براي نام پاته سي او مسلمانان به په عقائدو او اعمالو کې ددوي پر مسلک روان سي او له درسته د کفارو وه مسلمانانو ته سره زر او سپين زر ورکول دي، کما هو المعلوم فی هذا الزمان، او کافران يو اندازه په دې پاليسي کې په بعض ځايو کې بېله نوم اخستلو کاميابه سوي هم دي چې خپل زر خريد همخياله خپل يې په مسلمانانو کې پيدا کړي هم دي، نو خدای جل سلطانه دي دا مرض د طاعون په شکل نه عامه وي په اسلامي نړۍ کې.

اللهم انصر الاسلام والمسلمين ودمر واهلك اعداء الدين آمين.

پوهنه: چې په مسائلو د رضاع بايد سړي ډېر غور وکړي ولي جواز او عدم جواز د نکاح د رضاع د لاري پر دغو مسئلو سوتوف دی او بايد ملا صاحب په جواز او نه جواز کې نکاح چې په رضاع پوري اړه لري په حکم ورکولو دي تلوار نه کوي ولي چې مسئلې د رضاع دومره ساده نه دي چې هر امام مسجد دي په وه پوهيږي نو بايد "فاسئلوا اهل العلم ان کنتم لاتعلمون ط" څخه دي کار واخلي او په لادري کې دي ځان ته شرم نه دروي بلکه په صورت کې د نه پوهېدو دي وبل عالم کامل ته خبره راجع کړي، ولي چې امکان لري په صورت کې د عجلت او شرم ناروا بڼه د رضاع د لاري د روا تر حکم لاندې رانسي، وبالعکس کس گفته

اند نه هر که سر بتراشد قلندري داند، ونيز گفته اند، انجیر خوردن نه کار هر مرغی است.

سوال:- باید مصنف رحمته الله باب الرضاع ویلی وای ولی چي کتاب په عرف کي د فقهاء هغه مبحث ته وای چي مشتمل پر انواعو مختلفوو وي مع ان الرضاع نوع واحد وليس كالجنس قاله الامام الطحطاوي رحمته الله.
جواب:- نعم امر د رضاع خوداغسي دي لکن چونکه رضاع د محرماتو سببیه څخه وو لکه محرمات نسبیه کما مرت لکن د رضاع داسي مسئلې دي چي د مسائلو د محرماتو نسبیه وو څخه یې ډېر تفاوت درلودي کما سیاتی، نو گویا هره مسئله د رضاع نوع علحده ده نو ځکه یې په عنوان د کتاب راوړي، کذا فی ملتقى الابحر.

قال القدوري رحمته الله "قليل الرضاع وكثيرة اذا حصل في مدة الرضاع تعلق به التحريم" لې ټی وړکول او ډېر ټی وړکول چي موجود سي په مده کي د رضاع تعلیق په هغه پوري نسي تحريم کما سیاتی تفصیله ان شاء الله.

پوه سه:- چي دا مذهب دي د جماهیرو علماؤ د لیل یې دادي چي آیات قرآنیه چي په باره کي د محرمیت د رضاع راغلي دي ټوله عام دي، وامهاتکم التي ارضعنکم واخواتکم من الرضاعة" او احادیث نبویه هم په دې باره کي مطلق او عام دي، قال عليه الصلوة والسلام تحرم من الرضاعة ما تحرم من النسب" او امام شافعي رحمته الله وائي چي پنځه (۵) واره رضاع هغه هم په ماړه نس تحريم راولي په کم تر هغه تحريم نسته، والحجة عليه ماذکرناه تفصيل المقام، په بخاري شريف کي وایې چي په ابتداء کي په قرآن شريف کي داسي آیت نازل سوي وو، عشر رضعات

يحرمن، ثم نسخ ونزل بدله خمس رضعات يحرمن" بي بي عائشه رض وايې چي امر د رضاع پر دغه پنځه واړه پاته سو نو امام شافعي رحمته الله هم مذهب د عائشه رض ته تللي دي، او جمهور وائي چي خمس رضعات هم منسوخ سوي دي، حضرت عائشه رض ته علم د نسخي گويانه وو، والدليل عليه، چي قرآن مبارك چي په اجماع د صحابه كرامو رضي الله عنهم په زمانه كي د خلافت د ابوبكر صديق رضي الله عنه، او بيا په زمانه كي د حضرت عثمان رضي الله عنه جمع سوي دي په هغه كي د پنځو رضعاتو آية نسته بلكه آيات قرآنيه چي په دې باب كي كما مر مطلق راغلي دي، والله اعلم.

فائدة:- په رضاع كي دا شرط دي چي د نسخي به يقين وي چي دغه شدي و نس ته د رضيع ورسېدې درویش وايې د مذاهبو شاذه وو څخه دا مذهبونه دي بعض وايې چي رضاع تر (۱۵) كاله پوري تحريم پيدا كوي او بعض وايې تر (۴۰) كاله پوري د رضاع تحريم راولي او بعض وايې چي رضاع تر اخيره د عمره تحريم پيدا كوي او زفر رحمته الله وايې چي تر درې كاله پوري تحريم راولي.

والجواب:- چي په حديث شريف كي راغلي دي چي رضاع هغه معتبر ده چي فتق او فراخي د كلمو په راسي يعني غذاء د كوچني وگرځي او پس له مده څخه د رضاع داسي نه كيږي، او كه امام شافعي رحمته الله ووايې چي آيت د خمس رضعات آه منسوخ التلاوة دي حكم يې باقي دي نو جواب دادي چي په نفس احتمال سره خو حكم نه ثابتيږي.

قال "ومدة الرضاع عند أبي حنيفة رحمه الله تعالى ثلثون شهرا وعندهما سنتان"

او مدت د رضاع يعني تر دغي مدي به بالاتي نه ورکوي دهرش مياشتي دي يعني دونيم کاله په نيز د امام اعظم رحمته الله عليه او په نيز د يارانو دوه کاله دي.

پوه سه:- چي قول د يارانو رحمته الله عليه هو الاصح، فتح، وبه يفتي تصحيح القدوري.

مسئله:- پس له دونيم کاله تي ورکول حرام دي وعليه الفتوى کذا في الدر المختار، والدليل قولهما قوله تعالى، والوالدات يرضعن اولادهن حولين كاملين وايضاً قال الله وحمله وفصاله ثلثون شهراً" نو چونکه اول مدت د وضع حمل شپږ مياشتي دي نو رضاع ته دوه کاله پاتيږي وهذا قول الامة الثلاثة الشافعي، واحمد، ومالك رحمته الله عليه.

دروېش وايي:- چي د امام اعظم رحمته الله عليه د مذهب ډېر معقول دليل سته هغه دادي چي مونږ منو چي اصل رضاع خو دوه کاله کما ورد في الاية لکن، طفل رضيع خو په يوه پلا د تي څخه نه بنديږي او نه په يوه وار د ډوډۍ په خوراک اموخته کيږي نو بايد تر دوه کاله يوڅه مده نور ده ته مور گاه گاه تي ورکوي او گاه گاه ډوډۍ ورکوي تاچي رفته رفته د تي عادت پرېږدي او د ډوډۍ د خوراک سره عادت ونسي، نو امام اعظم رحمته الله عليه ودغه ته ادنی مدت د حمل چي شپږ مياشتي دي متعين کړي دي نو د يك لخته تي څخه د پرې کېدو مده دوه نيم کاله سو، لکن ياران وايي مونږ چي مده د رضاع دوه کاله ټاکلې ده ددې دا معني نه ده چي په دې دوه کاله کي به مور وځپل کوچني ته بېله شيدو خپلو بل شي نه ورکوي بلکه په دوران کي د دوو (۲) کلو دي مور هم خپلي شيدې ورکوي او هم دې په ډوډۍ وغيره عادت کوي لکه بنځي چي اوس دا

غسي کوي چي کوچني ته لږ زمانه وروسته گاهي په لاس کي ډوډۍ ورکوي او گاهي په چايو کي په کاچوغه يې په خوري او گاهي بسکوت ورکوي بلکه گاهي گاهي د وخت موجودي مېوې ورکوي چي په دغه سبب په دغو دوو کلو کي د تي د مور الفت ډېر پکښي کم سي نو چي پر دوه کاله يې يک لخته د تي څخه بند کړي کوم تاوان بدني و کوچني ته نه پېښېږي، والتجربة شاهدة لذلك، والعلم عند الله.

قال "واذا مضت مدة الرضاع لم يتعلق بالرضاع التحريم" او چي تېره سي مده د رضاع نو تعلق نه لري په رضاع پوري هيڅ تحريم، لقوله عليه السلام لارضاع بعد الفصال "رضاع نسته يعني حکم د تحريم وروسته تر پرېکولو د کوچني، او بل حرمت خو په اعتبار د نشو او نما د کوچني وو په شيدو د ښځي او دا معلوم خبره ده چي پس له مدت څخه نشو او نما د مور په شيدو نه کېږي.

قال "ويحرم من الرضاع ما يحرم من النسب الام اخته من الرضاع فانه يجوز ان يتزوجها" او حرامېږي د رضاع د لاري هغه څوک چي د نسب د لاري حرامه وي لکه مور او خور وغيرهما مگر مورد خور د سړي د رضاع څخه ولي چي سړي ته روا ده چي په نکاح کړي هغه.

دروېش وايي:- وايي چي په مذکوره عبارت کي دوه احتماله دي.
(۱) يابه خور د سړي رضي وي يعني يو هلك او نجلی د بېگانه ښځي شيدې سره رودلي وي نو د هغې نجلی مور وده ته روا ده چي د سړي هيڅ نه کېږي.

(۲) او يا مور د سږي رضعي وي يعني يو سږي نسبي خور لري او هغه خور يې رضعي بېگانه بنځه مور لري نو د هغې د مور نکاح وده ته رواده.

قال "ولا يجوز ام اخته من النسب" اونه ده روا نکاح د خور نسبي د مور سره ولي هغه به يا د ده هم مور وي، او يابه د ده ميره وي د دواړو نکاح نه ده روا، او يابه يې مور د نسب د خوا وي نو بيا خو د هغې مور خور دده خاله کيږي نکاح يې نه روا ده.

قال المصنف رحمه الله "واخت ابنة من الرضاع يجوز ان يتزوجها ولا يجوز ان يتزوج اخت ابنة من النسب"

او روا ده خور د زوي د سږي د رضاع څخه يعني د يو سږي ماينې ويو کوچني ته شيدې ورکړي نو دا سږی خود دې کوچني رضعي پلار دي نو د هغه کوچني خور ودغه سږي ته روا ده ولي چي دي د دې هيڅ نه دي او دا سي نه ده روا چي خور د نسبي زوي په نکاح کوي ولي چي دغه خور د نسبي زوي يا به د ده لور وي او يابه د سږي د کونډي ماينې لور وي چي د ده ربيبه کېږي، او په قرآن شريف کي راغلي په محرماتو کي وربايېکم الآية.

قال المصنف "ولا يجوز ان تزوج امرئة ابنة من الرضاع كما لا يجوز ان يتزوج امرئة ابنة من النسب" او نه ده روا چي څوک په نکاح کوي ماينه د خپل زوي چي د رضاع د لاري وي يعني د ده ماينې شدي ورکړي وي ولي چي دا بنځه دده مېرور ده، لکه څنگه چي نه ده روا چي سږي په نکاح کوي ماينه د نسبي زوي چي دا هر څوک مېرور بولي.

قال القدوري رحمته الله "ولبن الفحل"

پوسه: - چي مراد د لبن الفحل څخه دانه دي چي د نر د تيو څخه شيدې راووزي او يوې شير خوري نجلۍ ته دا شيدې د خپل تي ورکړي ولي چي په دغه ارضاع پوري تحريم تعلق نه لري بالاجماع حتی چي دغه نجلۍ وده ته رواده، فتح، بلکه اضافت د لبن فحل يعني نر ته يې اضافت دي د مسبب وه سبب ته يعني هغه د بنځي شيدې چي د نر په سبب پيدا سوې چي ده وطي کړې وه او هغه اميدواره سوه او لنگه سوه او شيدې يې پيدا سوې هذا حاصل ما فی العناية.

يتعلق به التحريم" يعني هغه نجلۍ چي دغه شيدې وروډې وده ته نا روا ده، او امام شافعي رحمته الله وايې چي په دغو شيدو پوري تحريم تعلق نه لري ولي شيدې د بنځي جزء دي نه د نر جزء، والتفصيل فی فتح القدير وغيره.

قال "وهو ان ترضع المرأة صبیه فتحرم هذه الصبیه علی زوجها وآبائه وابنائهم ويصير الزوج الذي نزل لها منه اللبن ابا للمرضعة" او صورت د لبن الفحل دادي چي يوه بنځه شدي ورکړي وه يوې نجلۍ ته نو پس حرامه گرځي دغه نجلۍ پر مېړه د هغې بنځي او پر پلار او نيکه گانو د هغه سړي او پر ځامنو او لمسيانو د هغه سړي او دغه سړي چي د بنځي شدي پيدا سوي د ده لخوا چي ده وطي ورسره وکړې او دا لنگه سوه، پلار گرځي د دغي شير خوري نجلۍ يعني رضعي پلار يې دي.

قال "ويجوز ان يتزوج الرجل باخت اخيه من الرضاع كما يجوز ان يتزوج باخت اخيه من النسب" او روا ده چي په نکاح کړي يو سړی خور د ورور چي رضعي ورور يې وي يعني دوو هلکانو د يوې بېگانهې ښځې شدي رودلي وې نو دوي دوه خو رضعي وروڼه سوه نو هر يو چي نسبي خور لري هغه بل ته روا ده، لکه څنگه چي روا ده چي سړی نکاح وکړي د خور سره د ورور چي نسبي ورور يې دي، صورت د دې مسئلې دادي چي يو سړی ورور لري د پلار د خوا څخه او هغه ورور يې خور لري د مور د خوا څخه يعني د بل مېړه لور يې وي نو دغه نسبي ورور ته روا ده چي هغه خور دا بل ورور چي د مور د خوا دي فقط په نکاح کړي عینی شرح الکنز، لکه مصنف رحمته الله چي هم داغه صورت په دغه عبارت سره بيان کړي دي.

فقال "وذاک مثل الاخ من الاب اذا کان له اخت من امه جاز لایخيه من ابنيه ان يتزوجها" قال فی الجوهره لانه ليس بينهما ما یوجب تحريرا. وترجمة العبارة قد مرت ناقلا من العینی آنفا.

قال القدوري "وکل صبیین اجتماعاً علی ثدی واحد لم ینجز لاحداهما ان يتزوج بالآخر" اوهر دوه کوچنيان چي جمع سي پر يوه تي يعني د يوې ښځې شيدې وروي يعني که د دوې دوو د يوه مور وي او که بېگانه ښځه وي نه ده روا هغه يوه لره چي نکاح وکړي د هغه بل سره.

پوښتنه:- صبیین خو تشنیه د صبي ده، صبی خو نر کوچني ته وايي نو د دوو نرو کوچنيانو نکاح خو هيڅ صورت نه لري؟

جواب:- مراد د صبيين څخه صبي او صبيه ده مگر تغليباً يې صبيين ورته ويلى دي، كما فى القمرين للشمس والقمر باب التغليب يجيئ فى كثير من المواضع مثل الوالدين والابوين وغير ذلك، دليل لعدم جواز د نكاح دادي چي دوي دوه سره ورور او خور دي رضاعاً.

قال "ولا يتزوج المرضعة احدا من ولدالتى ارضعت ولا يجوز ان يتزوج الصبى المرضع اخت زوج المرضعة لانها عمته من الرضاع" او نه دي په نكاح كوي شير وركونكي بنځه هيڅ څوك نر د اولاد څخه د هغه هلك چي دې تى وركړي وي ولي خود دې لمسيان دي او داغه رنگه نه ده روا هغه هلك شير خور ته خور د مېړه د شير وركونكي ولي هغه خود ده عمه ده من الرضاع.

قال القدورى "واذا اختلط اللبن بالماء واللبن هو الغالب يتعلق به التحريم فان غلب الماء لم يتعلق به التحريم" او كه گډي سوي شدي د بنځي يعني دې د خپل تي څخه ولوشلې او په اوبو يې گډي كړلي او كوچني ته يې وركړې، نو كه شدي غالبې وې پر اوبو يعني په خوند كي او په رنگ كي او په بوي كي نو د دغو شدو سره تحريم تعلق نسي يعني حرمت راوړي او كه اوبه غالبې وې نو تحريم نه راوړي، ان الاعتبار للغالب" نو په اول صورت كي گويا كوچني خالص شدي د بنځي وچېنلې او په دوهم صورت كي گويا خالص اوبه يې وچېنلې.

قال "واذا اختلط بالطعام لم يتعلق به التحريم وان كان اللبن غالباً عند ابي حنيفة رحمه الله وقالوا رحمهم الله يتعلق

به التحريم" يعني په صورت کي غلبه د شددو، او که گلهي سوي شدي د بنځي د خورک په شي کي لکه ډوډۍ نو په هغه سره حرمت نه راځي که څه هم شدي غالبې وي په نيز د امام اعظم رحمته الله عليه او ياران وايي چي تحريم تعلق پوري نسي.

پوهه: چي قول د يارانو چي تحريم تعلق پوري نسي چي شدي غالبې وي په هغه صورت کي دي چي پر اور نه نه سي پخې او که پر اور طعام او شدي سره پخې سوي بيانو تحريم تعلق نه پوري نسي بالاجماع، هدايه: د امام اعظم رحمته الله عليه د قول دليل دادي چي ډوډۍ چي شددو ته واچوي که څه هم لږ ډوډۍ وي قوت د شيدو د مابين څخه ځي نو گويا طعام غالب دي، او ياران رح وايي چي شيدې چي غالبې وي نو شيدې اصل دي او طعام يې تبع ده نو ځکه تحريم په واقع کيږي لکه د اوبو په مسئله کي، کذا في العيني شرح الكنز.

قال "واذا اختلط بالدواء واللبن غالب تعلق به التحريم" او که گلهي سوي شدي د بنځي د دوا سره او شدي پر دوا غالبې وي په دغو شيدو سره تحريم راځي، ولي چي په دې صورت کي دا معلومېږي چي اصلي مقصود شيدې دي، دوا به د دې لپاره په گډه سوي وي چي شيدې قوت په پيدا کړي او مقصودي ځاي ته يې ورسوي او که دوا غالبه وه بيا تحريم نه راوړي، هدايه.

قال القدوري "واذا حلب اللبن من المراءة بعد موتها فاجز به الصبي تعلق به التحريم" او که چېري چا شيدې ولوشلې د تير څخه د بنځي وروسته تر مرگه او بيا يې په کاچوغه د کوچني په خلق کي توي کړې تحريم تعلق پوري لري، يعني اصول او فروع د دغي بنځي

ودغه کوچني ته ناروا دي دليل يې دادي چي دغه خو شيدي حقيقي دي لکه په حال د ژوند کي او امام شافعي رحمته الله عليه وايي چي په دې سره تحریم نه راځي والدليل والجواب في مجمع الانهر.

قال القدوري "واذا اختلط اللبن بلبن شاة وهو الغالب تعلق به التحريم فان غلب لبن الشاة لم يتعلق به التحريم" او که گهي سوي شيدي د بنځي په شيدو سره د ميري يعني مثلاً او غالبه شيدي د بنځي وي يعني په مقدار کي، تحریم تعلق پوري نسي او که د ميري شيدي غالبې وي تحریم تعلق نه پوري نسي، په سبب د اعتبار د غالب لکه د بنځي شيدي چي د اوبو سره گهي کړې او اوبه غالبې وي، کذا في الهداية.

قال المصنف رحمته الله عليه "و اذا اختلط لبن امرئتين يتعلق التحريم باكثرهما عند ابي يوسف رحمته الله عليه وقال محمد رحمته الله عليه تعلق بهما التحريم" او که گهي سي شيدي د دوو بنځو يعني بيا دغه مخلوطي شيدي ويوه کوچني ته ورکړي نو تحریم په اکثر سره د دغو شيدو تعلق لري يعني د هري بنځي شيدي چي په مقدار کي ډېري وي هغه حرام ميري فقط، او دا روايت دي د امام اعظم رحمته الله عليه څخه، دی وايي چي مغلوب تبع د غالب دي نو ده لره اعتبار نسته لکه په مسئله کي د اوبو، اود امام محمد رحمته الله عليه د قول دليل دادي چي دغه هم قول د زفر رحمته الله عليه دي چي شئي چي نابود ميري په غير جنس کي د ده، او په خپل جنس کي نه ورکيري نو د دواړو بنځو شيدي حقيقي موجودي دي نه بايد د يوې بنځي شيدي به لږ وي او په رضاع کي خو لږ او ډېر فرق نه سره لري.

قال "واذا نزل لبن البكر فارضعت صبيا يتعلق به التحريم" او که د پېغلي ښځي تر تيو شدي راووتې او بيا دې ويو کوچني ته ورکړې نو تحريم تعلق پوري نسي ولي دغه انساني شدي سبب د نشر نماء د کوچني ګرځي لکه د لنگي ښځي شيدې نو خود تحريم په ثابتېږي، کذا في الهدايه.

واذا نزل للرجل لبن فارضع به صبيا لم يتعلق به التحريم" او که راووتلي شيدې د نر د تيو څخه نو ده ويو کوچني ته ورکړې تحريم تعلق نه پوري نسي، ولي چي دا شيدې حقيقه شيدې نه دي بلکه اوبه دي په رنگ د شيدو ولي چي حقيقتي انساني شيدې د هغه چا دي چي د دې څخه ولادت ممکن وي.

مسئله:- په جوهره کي وايې که د نر ښځي تر تيو شيدې راغلې او ويوه کوچني ته يې ورکړي نو که د نر خوا په دغه نر ښځي کي غالبه وه تحريم تعلق نه پوري نسي او که د ښځي خوا غالبه وه تحريم تعلق پوري نسي او که خنثی مشکل وو يعني د نر او د ښځي اسباب يې سره برابر وه نو د دې حکم ونورو ښځو ته سپارل کيږي که هغو وويل چي دا دغسي شيدې دي لکه د لنگو ښځو شيدې نو تحريم تعلق پوري نسي او که دوي وويل چي دا صرف نري اوبه دي په رنگ د شيدو نو تحريم تعلق نه پوري نسي.

قال القدوري "واذا شرب صبيان من لبن شاة فلا رضاع بينها" او که وچښلې دوو کوچنيانو يعني نر او ښځي د مېړي شيدې نو د دوي تر مابين حرمت د رضاع نسته، ولي په دغو شديو سره نه مېړ د دوي مور ګرځي او نه د هغې مېړي عيال د دوي ورور او خور ګرځي

بلکه شیدې د حیواناتو حکم د طعام لري ، گوا دې دوو کوچنيانو یو طعام په گډه سره خوړي، کذا فی الجوهره شرح القدوري، والهدایه.

هکایت: -- د تاریخ په کتابو کې وایې چې څه وخت امام بخاري رحمۃ اللہ علیہ بغداد ته وارد سو او خلیفه الوقت رحمۃ اللہ علیہ دېر لوړ احترام د ده وکړي او د ده لپاره یې ریاست د علوم دینیه وټاکي، نو په سبب د دې چې امام بخاري رحمۃ اللہ علیہ په بخاري شریف کې بعض اهانت امیزه ردونه پر امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ باندې کړي وه، او په بعض الناس یې د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ څخه تعبیر کړي وو چې علماء په دې پوهیږي چې دا لفظ د اهانت دي، دلیل یې دادي که په عالم کبیر پسې بل یو سړي نعره وکړي چې اې سړه هغه عالم بد په وړي او خپل اهانت یې بولي، نو د دې سببه حنفي علماء رحمۃ اللہ علیہ د بغداد په دغه اعزاز د خلیفه و امام بخاري رحمۃ اللہ علیہ ته ناراض سوه، نو ابو حفص کبیر رحمۃ اللہ علیہ چې د حنفي مذهب لوي عالم وو په بغداد کې یوه ورځ داسې مسئله نوشته کړه او امام بخاري رحمۃ اللہ علیہ ته یې ورواستوله، چې څه حکم کوې امام المسلمین فی الحديث په دې موضوع کې چې دوه کسه وه د ډواړو ماینې مړې سوي او شیر خور بچیان یې پاته سول یونز او یوه ښځه نو دوي په گډه یوه مېر رانیوله او دادوه نر او ښځه کوچنيان په شیدو د دې مېرې لوي کړه آیا د دغه نر او ښځې نکاح سره روا ده او که نه بینوا تحریرا توجروا، امام بخاري رحمۃ اللہ علیہ چې مضمون د پوښتنې مطالعه کړي، نو یې داسې حکم صادر کي چې په حدیث شریف کې راغلي دي چې دوه کوچنيان چې پریوه ندي سره جمع سي د هغو نکاح سره ناروا ده، ابو حفص کبیر رحمۃ اللہ علیہ چې دا جواب د امام بخاري رحمۃ اللہ علیہ ورسیدي هغه فوراً خلیفه الوقت ته ورغلي چې تا څرنگه رئیس د اشرافو

دينيه وو محمد بن اسماعيل رحمته الله عليه مقرر كړي او ده هغه تر اوسه پوري عربي ژبه نه ده زده، او دا مسئله يې ورته كښېښوله چي په حديث شريف كي لفظ د ټډي راغلي دي او ټډي لفظ د ښځي وتي ته وايي او د حيواناتو تي ته ضرع وايي نو امام بخاري رحمته الله عليه تر اوسه د ټډي او ضرع په فرق نه پوهيږي، هغه وو چي خليفه الوقت د خپلي ورسپارل سوي عهدې څخه بر طرف كړي او امام بخاري رحمته الله عليه په بغداد كي ضرب المثل وگرځېدي آخر الامر يې بغداد ته الوداع وويله.

قال القدوري "واذا تزوج الرجل صغيرة وكبيرة فارضعت الكبيرة الصغيرة حرمتا علي الزوج" او كه په نكاح كړه يو سړي شير خوره نجلۍ، او بله لو ښځه او دې لوي ښځي شدي ور كړې كوچنۍ نجلۍ ته نو پر مېړه دواړي حرامي سوي ولي دوي دوې سره مور او لوردي د رضاع د لاري او جمع د دوي ناروا لكه جمع د لور او مور د نسبت څخه، هدايه.

پوه س: - چي د لوي ښځي شدي د دغه مېړه د خوا نه دي ولي چي دا وروسته ترديد نه صحيح كيږي فان كان لم يدخل آه، بلكه دا لويه ښځه كونه وه او د بل مېړه څخه يې كوچني پر تي وو، فافهم.

قال المصنف "فان كان لم يدخل بالكبيرة فلا مهر لها وللصغيرة نصف المهر" نو كه يې دخول يعني وطى د كبري سره نوې كړي نو دې لره هيڅ ولور نه سته ولي چي دا فرقت د دې د خوا څخه پيدا سو د مخه تر دخول نو داسي مثال يې دي لكه دا ښځه چي مرته ده سي قبل الدخول، ط، ع، ق. او كه يې دخول او وطى ورسره كړي وې نو په هغه دخول سره كه څه هم يو وار وي پوره ولور پرده لارم دي، او

صغيرې لره نيم ولور دي ولي فرقت د دې قبل الدخول دي او د دي د خوا هم نه دي، هدايه

قال "ويرجع به الزوج على الكبيرة ان كانت تعمدت به الفساد فان لم يتعمد الفساد فلا شيء عليها" او رجوع به کوي نر په هغه نيم ولور چي د کوچنۍ جنلۍ ته ورکړي پر لوي ښځي ولي دا فرقت خو دي واقع کړي که چيري دې اقرار وکړي چي ما په قصد شيدي ورکړې چي دا نکاح فاسده سي، او که هغې وويل چي زه په فساد د نکاح نه پوهېدم اتفاقاً چونکه دا انجلۍ وږې وه نو ما شيدي ورکړې نو بيا پر کبيرې تاوان ده ولور د صغيرې نسته.

قال القدوري "ولا تقبل في الرضاع شهادة النساء منفردات وانما يثبت بشهادة رجلين او رجل و امرئين" او نه قبلېږي په رضاع کي شاهدي د ښځو چي يوازي وي يعني که څه هم ډيري وي، بلکه رضاع ثابتېږي په شاهدي د دوو نرو او يا د يوه نر او د دوو ښځو.

مسئله:- په در مختار کي واي چي تفريق د ميرپه او ماينې چي رضاع يې ثابته سي په شرعي ډول وروسته تر نکاح قاضي به يې کوي او امام شافعي رحمته الله عليه وايي چي رضاع په شاهدي د څلورو ښځو هم ثابتېږي دوې ښځي په ځاي کي د يوه نر درېږي، موږ وايو چي رضاع خو داسي پټ شي نه ده لکه لنگېدل د ښځي چي نر هلته نسي ورتلاي نو شاهدي د يوازي ښځو پکښي منظور ده بلکه رضاع خو محارم د ښځو هم ويني، او قانون فقهي دي چي هغه کار چي اطلاع د نرو پکښي ممکنه وي يوازي شاهدي د ښځو نه ده منظور، کما في الامور المالية كالبيع والشراء والاجارة وغيرها، قد تم کتاب الرضاع.

کتاب الطلاق

يعني دا کتاب ثابت دي په بيان کي د احکامو او د اقسامو د طلاق.
پوه سه: - چي فقهاء رحمۃ اللہ علیہ وايي چي ابغض د مباحاتو کارو په نېز د
 خداي ج طلاق لري د دې معنی داده چي بېله ضرورته دي سړي ومایني
 ته طلاق نه ورکوي، دروېش.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "الطلاق على ثلاثة اوجه احسن الطلاق
 وطلاق السنة وطلاق البدعة، فاحسن الطلاق ان يطلق الرجل
 امرئته تطليقة واحدة في طهر واحد لم يجامعها فيه ويتركها
 حتى تنقضي عدتها" طلاق پر درې قسمه دي (۱) يو احسن الطلاق
 دي يعني تر ټولو بڼه طلاق دي (۲) او بل طلاق سنت دي يعني دا خو هم
 بڼه طلاق دي ليکن اول پر بڼه دي (۳) او بل طلاق بدعت دي يعني د
 سنت طريقې څخه مخالف دي.

نو احسن الطلاق دادي چي طلاق ورکړي نرو خپلي مایني ته يو طلاق
 د دې فائده داده چي که وروسته سړي پښېمانه سي بيله تجدیده د نکاح
 به رجوع ورته وکړي او دا طلاق به په يوه طهر کي وي ولي چي په حيض
 کي طلاق ورکول خو بدعت دي چي مېړه د دې سره جماع نه وي کړي په
 دغه طهر کي د دې فائده داده، چي ښځي خپل د عدت حال معلوم کي،
 ولي که يې په دغه طهر کي وطی ورسره وکړي نو دا نه پوهېږي چي زه
 مېندواره سوي يم چي عده به مي وضع حمل وي، او که حامله سوي به نه
 يم چي عده به مي حيضونه وي البته د بل حيض تر وخت دې ته دا درک
 نه معلومېږي وروسته به معلوم سي او دا ښځه دي پرېږدي تر هغو چي

عده يې تېرېږي يعني بل طلاق دي نه ورکوي ولي چې عده يې تير سو او دا په خپله باينه سوه، د دې طلاق د احسنيت وجه داده چې د ابراهيم النخعي څخه روايت دي چې د صحابه کرامو رضي الله عنه دا خونبه وه چې طلاق دي تر يوه بالانه ورکوي وښځي ته تر هغو چې عده يې تير يږي کذا فی شرح الكنز.

قال القدوري رحمته الله "وطلاق السنة ان يطلق المدخول بها ثلاثاً في ثلاثة اطهار" او طلاق سنت دادي چې مدخول بها ښځي ته يعني چې وطي يې ورسره کړي وي دري طلاق په دري طهره کي ورکړي په مدخول بها يې متعين کړه ولي چې غير مدخول بها کي تفريق ممکن نه دي.

سوال:- د طلاق سنت معنی خو په اصطلاح کي داده چې ثابت په سنت نبوي صلی الله علیه و آله سره وي نو احسن الطلاق خو هم طلاق سنت دي په دغه معني کما فی الفتح القدير، نو طلاق سنت يې په دې طلاق پوري ولي خاص کړي؟

جواب:- هو احسن الطلاق خو هم سني وو کما مر فی الرواية ابراهيم النخعي رحمته الله، ليکن چونکه احسن الطلاق سني باجماع الصحابه رضي الله عنه و الاثمه رضي الله عنه وو نو تصريح ته يې په سنيت د هغه ضرورت نه وو، بخلاف طلاق السنة ولي چې د هغه په سني والي کي امام مالک رحمته الله مخالف دي چې هغه وايي چې دغه طلاق هم بدعت دي نو تصريح په سني والي چې وکړه احتراز يې د مذهب څخه د مالک رحمته الله وکړي نو په تصريح د سني والي د دې طلاق فائده داده چې دغه طلاق زموږ په نيز سني دي نه په اجماع بخلاف الاول، کذا فی مجمع الانهر، ودر.

او تفصيل د دليل د امام مالك رحمته الله عليه او زموږ د جواب په عيني شرح الكنز او نورو شرحو كې مطالعه كې.

دروېش وايي:- چي د تفصيل څخه په بعض مسئلو اختلاف فيده كې ډډه كوي په مراعات د حال د مطالعه كونكو چي اكثره مبتديان دي او يا اميان خط پوهېدونكي وروڼه او خویندي دي.

قال المصنف رحمته الله عليه "وطلاق البدعة ان يطلقها ثلثا بكلمة واحدة او ثلاثا في طهر واحد فاذا فعل ذلك وقع الطلاق وبانت امرته منه وكان عاصيا" او طلاق بدعت يعني مخالف السنة دادي چي مېړه طلاق ورکړي مایني ته درې طلاقه په یوه کلمه يعني داسي ورته ووايې چي ته پر ما په درې طلاقه طلاقه یې، او يا درې طلاقه په یوه طهر کي ورکړي يعني په تفريق سره نو که سړي داغسي وکړي نو ماینه جلا سوه د ده څخه يعني په بینوته غلیضه چي بیا نو ده ته نه روا کېږي بېله بل مېړه، او دی گناه گار هم سو په سبب د مخالفت د سنت نبوي ﷺ.

پوه سه:- چي درې طلاقه ورکول بدعت دي که په طهر کي وي که په حیض کي وي او داغه رنگه بدعت دي یو طلاق په حیض کي او داغه رنگه بدعت دي دوه طلاقه په حیض کي، او داغه رنگه بدعت دي دوه طلاقه په طهر کي او یو په حیض کي، او امام شافعی رحمته الله عليه وایې چي د درو طلاقو پر یو ځای ورکولو سره گناه کار نه دي ولي چي ماینه د ده ملک ده نو د ته هر رنگه تصرف روا دي.

قال القدوري "والسنة في الطلاق من وجهين سنة في الوقت و سنة في العدد فالسنة في العدد يستوي فيها المدخول بها وغير المدخول بها" او سنت په طلاق کي د دوو طريقو څخه سته يو سنت دي په وقت کي يعني په څه وخت کي به سړي ماینې ته طلاق ورکوي، او بل سنت دي په عدد کي يعني څو طلاقه ورکول سنت دي، نو سنت په عدد کي يعني چي يو طلاق دي په سنت کي برابره ده مدخول بها بنځه يعني چي وطي يې ورسره کړي وي، او غير مدخول بها يعني د دواړو سني طلاق يو طلاق دي، لقوله تعالى فتلقوهن لعدتهن وجه د استدلال په دغه آيت داده چي د ابن مسعود او ابن عباس او ابن عمر په څخه روايت دي چي معني د دې آيت داده چي د مخه د عدت بنځي تاسي طلاق وي، وهو عام مدخول بها او غير مدخول بها دواړه پکښي داخلي دي، الاقطع.

والسنة في الوقت تثبت في حق المدخول بها خاصة" او سنت په وخت ثابت دي په حق کي د مدخول بها خاصه ولي چي غير مدخول بها په يوه طلاق بائن گرځي، فلايمکن فيها تفرق التطليقات على الاطهار.

وهو ان يطلقها واحدة في طهر لم يجامعها فيه" او هغه سنت د وخت چي خاص په مدخول بها سره دي دادي چي مېړه يې په يوه طلاق طلاقه کي په طهر او پاكي د بنځي د حيض څخه او داسي طهر به وي چي په هغه کي يې وطي هم نه وي ورسره کړي، تاجي دې ته د خپلي عدې درک دستي معلوم سي چي عده زما په حيضو ده.

قال القدوري "وغير المدخول بها يجوز ان يطلقها في الطهر والحيض" او چي د بنځي سره دخول او وطي نه وي سوي روا دي چي طلاق ورکړي مېړه که په طهر کي وي او که په حيض يعني دواړه وخت يې سني دي ، ولي شوق د مېړه و غير مدخول بها ته په دواړه حال کي تازه دي او د وطي سودا د ده سره ورسره ده ترڅو چي غوولي يې نه وي ، بخلاف د مدخول بها ولي چي وه هغې ته د مېړه سودا په حيض کي نسته ولي ده زړه په سوړ کړي دي په حال کي د طهر نوڅه وخت چي دا ده حيضه څخه خلاصه سي نو ده ته نوي رغبت ورپيدا کيږي نو سره د هغه چي دي طلاق ورکړي نو دا معلومه سوه چي دی وطلاق ته ضرورت لري سره د تجدد د رغبت، و بهذا يرد قول د زفر رحمته الله عليه چي هغه وايي د غير مدخول بها طلاق په حيض کي هم بدعت دي دي قياسي سوي پر مدخول بها باندي، وقد عرفت الفرق بينهما هذا حاصل ما في الهداية.

قال المصنف "واذا كانت المرأة لا تحيض عن صغر او کبر فاراد ان يطلقها السنة طلقها واحد فاذا مضى الشهر طلقها اخرى واذا مضى الشهر طلقها اخرى" او که وبنځي ته يعني د يو سړي ماینې ته حيض نه ورتلي په سبب د کچنوالي يعني بالغه نه وه او يا په سبب د سپين سر توب ، او مېړه يې اراده وکړه چي د طلاق سنت پر طريق يې طلاقه کي نو يو طلاق خوده ورکړي نو بيا چي مياشت تېره سوه بيا دي بل طلاق ورکړي او بيا چي بله مياشت تېره سوه بيا دي بل طلاق ورکړي غرض دا چي په طلاق سني کي مياشت ددې د يوه حيض په ځاي کي درېږي.

قال المصنف رحمته الله عليه "ويجوز ان يطلقها ولا يفصل بين وطئها وطلاقها بزمان" او روا ده چي سرې مابنه طلاقه كړي او فصل يعني جلا والي نه وي په مابين كي د وطئ او د طلاق د دې په زمانه سره.

پوه سه - چي مراد د ضمير موثث څخه په دغه عبارت كي هغه ښځه ده چي حيض نه ورځي ولي چي د دغي ښځي سره چي وطئ وكړي نو احتمال د حمل خو نسته ولي چي بېله حيضه خو عمل نه پيدا كېږي، نو ددې ښځي عده نه مشته كېږي بلكه عده يې يقينا په مياشتو ده.

وطلاق الحامل يجوز عقيب الجماع" او طلاق د حمل داري ښځي روا دي وروسته تر جماع ددې سره ولي دا وطئ خو سبب د اشتباه ددې د عدي نه گرځي ولي چي ددې عده خو يقينا وضع الحمل دي او داغه رنگه وطئ ددې سره سبب د سرد دلي د مېړه نه گرځي بلكه زمانه د حمل تر پايه پوري زمانه د رغبت ددې جماعو ده ولي چي د مېړه عيال د دې په رحم كي دي نو رغبت دده په وطئ سره ددې څخه نه لږېږي، محصل الهدايه.

قال ويطلقها للسنة ثلاثا يفصل بين كل تطليقتين بشهر عند ابي حنيفة وابي يوسف رحمته الله عليه وقال محمد رحمته الله عليه لا يطلقها للسنة الا واحدة" او دغه حامله ښځه به مېړه طلاقه وي د سنت پر طريقه درې طلاقه په مابين كي د هرو دوو طلاقو به فصل د يوې مياشتي وي په نيز د امام اعظم او ابو يوسف رحمته الله عليه او امام محمد رحمته الله عليه وايي چي نه دې طلاق وي د سنت د اجراء لپاره مگر يو طلاق به وركوي.

پوهه: چي مذهب ته د امام محمد امام زفر رحمۃ اللہ علیہ هم تللي دي د دوي دا دليل دي چي مدت د حمل د دغي بنځي خو گرده يو طهر دي نو په طهر کي خو تفريق د طلاقو صورت نه لري لکه بعض بنځي چي حاملې هم نه وي لکن طهر يې اوږد وي يعني دوي درې يا بالا مياشتي حيض نه ورځي نو دغي بنځي ته چي مېړه طلاق سني ورکوي په دغه اوږد طهر کي خو دري طلاق نه سي ورکولای، فکذا الحامل المذكورة لانها بمنزلة تلك المرأة الممتدة الطهر، شيخان رحمۃ اللہ علیہ وايي چي حاملې لره خو امکان د حيض نسته حتی که په مده کي د حمل دا وينه ووينه هغه استحاض دي، نو د دې مثال لکه د آيسه بنځي دي، يعني د حيض څخه نا اميده وي بخلاف ممتدة الطهر ولي هغه ته خو هر وقت احتمال د حيض د ورتلو سته ولي عادت د بنځو خو بدلېږي، مجمع التهر ودرويش.

قال القدوري "واذا طلق الرجل امرأته في حالة الحيض وقع الطلاق ويستحب له ان يراجعها فاذا طهرت وحاضت وطهرت فهو مخير ان شاء طلقها وان شاء امسكها" او که طلاقه کړه يوه سړي ماینه خپله په حال کي د حيض يعني طلاق بدعي يې ورکړي طلاق خو واقع سو لکن مستحب ده دغه سړي لره چي رجوع دي وروته وکړي يعني د پاره د رفع د بدعت نو چي دا د هغه حيض څخه پاکه سي چي دي ته مېړه طلاق پکښي ورکړي وو او بيا بل حيض ورغلي او چي د هغه حيض څخه پاکه سي نو مېړه يې اختيار لري که يې خوښه وو بېرته دې طلاقه کړي چي طلاق يې پر سنت برابر سي او که يې خوښه وي ماینه دي کړي.

دي د جمهورو علماء وو مگر بعض علماء وايي چي طلاق په حال كي د حيض مذهب
حيض لغوه دي ولي چي د داسي طلاق څخه نهې راغلي دي بلكه علاوه
پر دغه دا ډله داهم وايي چي درې طلاقه په يوه كلمه هم نه واقع كيږي
لورود النهي عنه ايضا والجواب في نور الاتوار، او په نورو كتابو كي د
فقهې شريفي وايي چي په مابين كي د نفي او نهې فرق سته په دي په
دې معني چي نفي امكان د منفي نه غواړي او د وقوع سره د منفي
منافي دي او نهې دا غواړي چي منهي عنه به متصور الوجود وي، والا
فلا معنى للنهي عنه، او فائده د نهې تحريم دي د منهي عنه والنهي عن
ايقاع الطلاق حالة الحيض لانه زمان مدة الشهوة فلعله اوقع الطلاق
لذلك وكذا النهي عن ايقاع الطلاق الثلاثة لاجل انه لعله يندم على
الطلاق" نو بيا خو پر رجوع قدرت نه لري بلكه زوج آخر غواړي، وقد
تقرر في الفقه" چي نهې چي د معني في غيره د سببه وي هغه نه منع
كوي وقوع د منهي عنه لكه بيعه په وقت كي د آذان د جمعې.

قدوري رحمته الله عليه تصريح په استحباب وكړه ليكن صاحب هدايه
رحمته الله عليه وايي چي رجوع ورته كول واجب دي، لانه عليه الصلوة والسلام امر
كي ابن عمر رضي الله عنهما چي هغه په حيض كي مابنه طلاقه كړې وه په رجوع سره،
او په اصول الفقه كي وايي چي امر مطلق د پاره د وجوب دي او ندب
وغيره معني مجازي ده بېله قريني نه مرادېږي، او بل دا چي د
معصيت د مېړه څخه دفعه وسي حتى الامكان، يعني اثر د هغه طلاق
منهي عنه په رجوع سره پورته سي، او بل داچي د بنځي څخه به هم ضرر
د تطويل العدة دفعه سي ولي كه دي رجوع ونه كړي داغه موجوده حيض

چي طلاق پکښي واقع سوي دي ددې دغه څخه نه شمېرل کېږي نور درې حيضه به نور تېروي .

دروېش وايي:- چي يو د دغه دروو وجهو کافي دي د پاره د وجوب د رجوع، فكيف اذا اجتمع الثلثة.

فائده:- قدوري رحمته الله طهر ثاني شرط کړي په مبسوط کي د سرخسي هم داغسي عبارت موجود دي، وقال فيه وهو ظاهر الرواية عن الامام الاعظم رحمته الله وهو قولهما " اوفقيهه امام جعفر الطحاوي رحمته الله وايي چي په طهر متصل کي هم طلاق ورکولاي سي، او په تحفه کي د امام کرخي رحمته الله څخه نقل کړي دي چي طحاوي رحمته الله چي ويلي دي هغه د امام اعظم رحمته الله دي او هغه چي په مبسوط کي ذکر سوي دي هغه قول د يارانو رحمته الله دي، او قول د امام اعظم رحمته الله د هغه قانون سره برابر دي چي طلاق دي په داسي طهر کي ورکوي چي جماع يې نه وي پکښي کړي، والطهر المتصل كذلك، مجمع، ودروش.

قال القدوري " ويقع طلاق كل زوج " يعني که حروي او که مريي په خپل خوښه طلاق ورکوي او که په زوره، د زړه واي او که مسخرې کوي، لقوله عليه الصلوة والسلام ثلثة جدها جد وهز لها جد ذکر ههنا الطلاق، يعني واقع کېږي طلاق د هر مېړه .

اذا كان عاقلا بالغاً " يعني په عقل مميزه سره، نو نائم او او ليوني خارج سو، بالغاً يعني چي بلوغ ته رسېدلي وي نو کوچني خارج سو.

ولا يقع طلاق الصبي والمجنون والنائم " نو نه واقع کېږي طلاق د کوچني چي بالغ نه وي او لهوني او د بېده ولي دغه کسان نه لري قول

صحيح اختياري، په جوهره کي وايي چي د معتوه طلاق هم نه واقع کېږي.

فائده: -- معتوه هغه سړي بولي چي بعض خبري يې د عاقلانو پر طريقه وي او بعض خبري يې د لهونيانو پر وزم وي چي داسي سړي په پښتو کي پاگل وايي.

پوهه سه: -- چي د معتوه طلاق هلته نه واقع کېږي چي په وقت د عته طلاق ماینې ته ورکړي، او که يې په حالت کي د صحت ورکړي نو صحيح داده چي طلاق يې واقع کېږي، او که د سړي د بهېوښي په حالت کي طلاق د ماینې تر خوله ووتي هغه هم نه واقع کېږي.

قال القدوري رحمه الله "واذا تزوج العبد باذن مولاه وطلق وقع طلاقه" او که نکاح وکړه مریپه اجازه د بادار او بیا يې طلاقه کړه طلاق يې واقع کېږي.

دروېش وايي: -- چي فرق په مابین کي د نکاح د مریې چي اجازه د مولی غواړي او د طلاق د ده چي اجازه د مولی نه غواړي دادي چي د مریې د نکاح په صورت بادار ته تاوان رسيږي (۱) اول ولور خو په رقبه پوري د مریې تعلق لري رقبه د مریې خو ملک د مولاده او (۲) دوهم نفقه د ماینې د مریې خو هم پر مولاده (۳) دریم مریې چي ماینه ولري څه نا څه د مولی په خدمت کي قصور راځي نو د دې سبب پر بناء په نکاح کي اجازه د مولا غواړي، او په صورت کي د طلاق بضع د ښځي خو د مریې ده او مریې عاقل وبالغ هر کلام د ده صحيح دي، او په طلاق مولی ته ضرر هم نه رسيږي نو ځکه د اجازې ته ضرورت نسته، کذا فی الهدایه ومجمع الاثر والعینی وغیره.

قال القدوري "ولا يقع طلاق مولاة على امرئته" او نه واقع کيږي طلاق د بادار پر ماینه د مریې ولي ملک النکاح خو حق ده مریې دي نه د مولانو اسقاط یې هم په مریې پوري اړه لري نه په مولا پوري، هدايه.

والطلاق على ضربين صريح وكنايه، فالصريح قوله انت طالق او مطلقة او طلقتك فهذا يقع به الطلاق الرجعي ولا يقع به الا واحدة وان اكثر من ذلك ولا يفتقر في هذه الالفاظ الى نية" او طلاق پر دوه قسمه دي صريح دي يعني چي مراد یې هر چاته ظاهر وي، او بل قسم کنایه دي يعني مراد یې پټ وي د ویونکي په ارادې پوري اړه لري او یا په قرینه پوري، نو صريح الفاظ د طلاق دادي چي مېړه ومانې ته ووايي چي ته طلاقه یې، او یا ته مطلقه یې او یا ماته طلاقه کړې یې، والفرق بين هذه العبارات دادي، چي اول او دوهم جمله اسمیه دي اول چي طالق د مجرد د باب دي او دوهم د مزید د باب دي، او دریم جمله فعلیه ده او په دغو الفاظو طلاق رجعي واقع کيږي يعني چي پس له دغو الفاظو ویلو مېړه بهرته د عده په دوران کي ماینې ته رجوع کولاي سي یا په قول یا په عمل چي مچه ځنډي واخلي یا وطي ورسره وکړي او تجدید ته د نکاح ضرورت نسته، سبب دادي چي طلاق چونکه خلاف د ملک نکاح دي نو په دغو الفاظو سره ادنی طلاق ثابتیږي چي رجعي دي، او نه واقع کيږي په دغو الفاظو مگر یو طلاق ولي چي مصدر د دغو الفاظو خو صراحة نه دي ذکر سوي چي طلاق دي بلکه په مقتضی د مشتقاتو گویا دي مذکور دي، او قانون فقهي دي

چي پر لفظ چي مذکور اقتضاء وي هغه په قدر ضرورت يې معني اراده کيږي او ضرورت خو په اقل سره دفعه کيږي چي هغه متيقن دي فلا حاجت الی اثبات الاكثر، که څه هم د سړي مراد اکثر تر يوه طلاق وي ولي لفظ د مصدر يې احتمال نه لري، والصل فيه قوله تعالى الطلاق مرتان فامساك بعروف او تشریح باحسان" يعني طلاق چي د رجوع حق ورسره سته دوه واره دي وروسته تر هغه به يا امساك د ماینې کوي يعني رجوع به ورته کوي لکن پر شرعي ډول، يعني رجوع به يې د دې لپاره نه وي چي پسله رجوع څخه يې بيرته طلاقه کړي د پاره د اضرار د بنځي چي عده پر اوږده کړي، کما کان اهل الجاهلية يفعلون ذالك" او يابه ايله کوي ماینه په ښه طريقه يعني رجوع دي نه ورته کوي پرې دیردي چي عده يې تېره سي پخپله د مېړه څخه خلاصه سي لیکن دا ټوله په مدخول بها کي دي او غیر مدخول بها چونکه عده نه لري او په يوه طلاق بائن گرځي نو مېړه پس له طلاقه حق د رجوع نه لري. مجمع الانهر هديه عيني درویش.

قال القدوري رحمه الله "وقوله انت الطلاق او انت طالق الطلاق او انت طلاق طلاقا فان لم يكن له نية فهي واحدة رجعية وان تنتين لا يقع الا واحدة وان نوى ثلاثا كان ثلاثا" او دا قول د سړي چي ماینې ته ووايې چي ته طالق الطلاق يې، يعني مصدر معرفه ذکر کړي، او يا ووايي چي ته طلاقه يې يعني يوازي مصدر ذکر کړي، او يا ووايي چي ته طالق يې طلاقا يعني مصدر نکره ووايي.

پوهه :- چي قوله مبتداء ده او دا جمله شرطيه يعني فان لم يكن آه، جزد مبتداء دي نو که د ده په نيت کي هيڅ شي نه وو نو يو طلاق رجعي واقع کيږي ولي چي دمخه تېره سوه چي صريح لفظ د طلاق واحد

رجعي دي او که يې د دوو (۲) طلاقو نيت وو نو دوه نه واقع کېږي مگر
يو طلاق ، او که يې نيت ي د دروو (۳) طلاقو وي بيا درې طلاقه واقع
کېږي.

درويش وايي:- چي حل د دې مقام موقوف دي پر دې چي لفظ د
طلاق چي په دغو عبارتو کي صراحة ذکر دي اسم جنس دي او جنس
دوه قسمه افراد لري، يو يې فرد حقيقي بولي چي يو فرد دي، او بل يې
فرد اعتباري بولي چي ټول افراد د هغه جنس دي نو گويا دا مجموعه
اعتبارا يو فرد دي لکن دا هلته چي مجموع افراد د جنس محصور وي
لکه طلاق چي ټوله افراد يې درې دي نو په مثل د رجل فرد اعتباري نه
جوړېږي، الا اذا دخله لفظ د کل مضافا الی اسم الجنس المعرف بالام
نحو کل الانسان لايسعه هذه الدار" نو په مانحن فيه چي د سړي نيت نه
وي نو ففرد حقيقي د طلاق مراد چي يو طلاق دي ودغه رنگه کي نيت د
يوه طلاق وو، او که يې نيت د دوو طلاقو وو نو نيت يې نه دي صحيح
ولي چي دوه طلاقه نه ففرد حقيقي دي او نه فرد اعتباري مگر هغه
وخت که يې ماینه مینځه وه، ولي د هغې د طلاق ټوله جنس دوه دي کما
تقرر فی کتب الفقه، نو يو طلاق په دې سبب واقع کېږي چي نيت د دوو
چي لغوه سوه نو لفظ د طلاق مطلق پاته او په مطلق طلاق سره واحد
رجعي طلاق واقع کېږي، او که يې نيت د دروو طلاقو وو نو بيا درې
طلاقه واقع کېږي ولي چي درې طلاقه فرد اعتباري دي لفظ يې احتمال
لري او په نيت سره تائيد وسو.

پوه سه:- چي دا تفصيل هلته دي چي عربي الفاظ استعمال کړي کما
فی عبارت المصنف رحمۃ اللہ علیہ

فائده درويش وايي: - که څه هم مذکور تفصيل د مبتديانو تر فهم لوړ دي او دغه د خط پوهانو اميانو تر پوهېدو هم لوړ دي ليکن درويش د پاره د حل د مقام ودي تفصيل ته مجبور سو، البته طالبان ښه نفعه پر اخيستلي سي کما لا يخفي فافهم، درويش.

قال القدوري "والضرب الثاني الكنايات"

پوه پوه: - چي کنات جمع د کنايه ده چي هغه مشتق د کنی څخه دي چي د کنی معنی ده پټ والي دي نو دا هغه الفاظ دي چي د طلاق هم احتمال لري او د بلي معنی احتمال هم لري نو د دې سبب په دغو الفاظ طلاق نه واقع کېږي بېله قرینې د طلاق، در.

ولا يقع بها الطلاق الابالية" ولي چي په دغه الفاظو کي احتمال د غير د طلاق هم سته کما سياتی.

او بدلالة الحال" لکه حال د جنگ د مېړه او ماينې وغير ذالك.

وهی علی ضربین منها ثلثة الفاظ يقع بها الطلاق الرجعی ولا يقع بها الا واحدة" او کنایات پر دوه قسمه دي بعض د کنایاتو درې لفظه دي چي په هغو طلاق رجعی واقع کېږي او نه واقع کېږي په هغو سره مګر یو طلاق.

وهی قوله اعتدی واستبرئى رحمک وانت واحدة" او هغه دا درې کلمې دي اعتدی دا قول ده احتماله لري یو دا چي ته وشمېره نعمتونه د خدای ﷻ پر تا باندي، او بل دا چي زما د نکاح څخه عده تېر کړه نو چي دی نیت د دوهمي معنی وکړي نو عده تېرول خو پسله طلاقه وي، نو ده گویا داسي ورته وویل چي ته دي خپله عده تېره کړه ولي چي

ما طلاقه کړې يې او د طلاق د لفظ وروسته خو رجوع صحيح ده، او بل لفظ استبرئي، يعني ته دي پاک کړه رحم دا لفظ هم احتماله لري يو داچي ته خپل رحم پاک کړه د حيض څخه چي زه وطي درسره وکړم، او بل دا معني کيدلي سي چي ته رحم پاک کړه چي زه دي طلاقه کړم، نو چي دوهمه معني د ده مراد وي خو بيا صريح لفظ د طلاق مابین ته راغلي او تر هغه وروسته خو رجوع صحيح کما مر مرارا، او دريم لفظ انت واحده دا لفظ هم دوه احتماله لري يو داچي ته يوه بنځه يې په قوم کي په بنائست يا په کمال سره، او بل داچي واحده صفة د مصدر محذوف ده يعني تطليقة واحده او مفعول مطلق خو فعل عامل غواړي گویا د داسي وويل، طلقتك تطليقة واحده، او تر صريح لفظ د طلاق رجوع وروسته صحيح کوي، نو چونکه دغو دروو لفظو دوه احتماله درلوده نو ځکه حاجت وه نيت ته لري، او طلاق هم يو او رجعي دي ولي د طلاق لفظ چي ښکاره و وايي خو طلاق يې يو او رجعي دي نو چي محذوف وي لکه فيما نحن فيه کي نو په طريق اولی واحد رجعي دي.

پوښتنه:- بعض علماء وايي چي په انت واحده چي معني اوله مراد وي نو خو خبره د انت ده نو بايد مرفوع وويل سي کما لا يخفى، او که معني ثاني مراد سي بايد منصوب وويل سي ولي چي صفت د مصدر محذوف دي او هغه مفعول مطلق دي او مفعول مطلق خو منصوب وي کما تقرر فی النحو نو پوښتنه داده چي په دې لفظ کي دوه احتماله چېري دي که يې مرفوع ووايي هم يو احتمال دي او که يې منصوب ووايي هم يو احتمال لري؟

جواب:- بعض شارحان دا جواب ورکوي چي دا دوه احتماله په حال کي وقف دي، لیکن صحیح داده لکه صاحب هدایه رحمۃ اللہ علیہ چي وایي چي د مشائخو رحمۃ اللہ علیہ په نهز اعتبار اعرابو لره نسته ولي چي عوام د وجوهو د اعراب په فرق نه پوهیږي البته نحوي سړي یې په فرق پوهیږي، والاعتبار للاکثر وهم العوام.

سوال:- د مخه تېره سوه چي د طلاق په لفظ کي نیت د دروو طلاقو صحیح دي دلته تطليقه محذوف دي باید نیت د دروو طلاقو صحیح وای؟

جواب:- هو لیکن دلته چونکه قائل تصریح په وحدت وکړه نو د دروو طلاقو نیت کول د مابین څخه ولاړل.

قال القدوري "وبقية الكنايات اذا نوى بها الطلاق كانت واحدة بائنة" او باقي مانده کنایات چي نیت د طلاق په دوي سره وکړه سي نو طلاق یې یو او بائن طلاق دي چي رجوع د مېړه نه ده صحیح البته په نکاح جدیده ورته روا کېږي ولي چي طلاق یې مغلظ يعني ثلاثه نه دي ولي ثلاثه په نیت پوري اړه لري، او نیت د طلاق چي غواړي ددې وجهي چي دا الفاظ هم د دوو معنی و احتمال لري، فلا بد من النية كما مروسیاتی احتمالان عند ذکر کل لفظ انشاء الله تعالى.

قال "وان نوى ثلاثا كان ثلاثا وان نوى ثنتين كانت واحدة" او که یې نیت د درو (۳) وو نو درې طلاقه واقع کیږي او که یې نیت د دوو (۲) طلاقو وو نو یو طلاق واقع کیږي، او نیت د دوو طلاقو نه دي صحیح، او امام زفر رحمۃ اللہ علیہ وایي چي نیت د دوو هم صحیح دي، زمونږ

دلیل دادي چي بينونت د عدد احتمال نه لري او دوه په حق کي د حري عدد دي نو چي احتمال د عدد نسته نو نيت يې هم نه دي صحيح.

سوال:- درې خو هم عدد دي نو ولي يې نيت صحيح دي؟

جواب:- د دروو نيت په حيث د عدد نه دي صحيح بلکه په دې حيث صحيح دي چي نوعه واحده غليضة بينو نه ده نو ددې سببه که ماینه د سړي مينځه وي نو نيت د دوو (۲) طلاقو صحيح دي نه من حيث العدد بلکه په دې حيثيت چي دوه طلاقه نوع واحده غليضة ده بينونه ده په حق کي د مينځي کامر، لکه درې په حق کي د حري بنځي، هذا حاصل مافی الجوهره.

قال القدوري رحمه الله "وهذه مثل قوله انت بائن و بته وبتلته و حرام" او هغه الفاظ لکه دا قول د مېړه مينې ته چي ته بائینه يې، په لفظ کي دوه احتماله سته يو داچي ته جلا بنځه يې د قوم څخه خپل، او بل احتمال يې دادي چي ته زما د نکاح څخه جلا يې نو چي دي دوهم قصد وکړي نو يو بائن طلاق يا درې طلاقه پر بنځه واقع کيږي ولي چي په رجعي طلاق کي جلاوالي نسته لامکان الرجعي، او بته او بتلته چي د دواړو معني قطعه ده هم دوه احتماله لري يو دا چي ته مقطوع يه د هر کار څخه د خير او يا مقطوع يې د پلارگني څخه، او بل داچي ته زما د نکاح څخه بري يې نو چي نيت د دوهمي معني وکي نو طلاق بائن واحد يا بائن مغلظ په واقع کيږي ولي چي په رجعي کي قطع د نکاح نسته لامکان الرجوع، او د حرام د لفظ هم دوې معني وي دي يو دا چي ته حرام په غير زما او محترمه يې پر ما باندي، او بل داچي ستا وطي وماته حرامي دي، فاذا نوى الثانى يقع البائن الخفيف او الغليظ ان

نوی الثالثة، ولي چي په طلاق رجعي ماینه نه حرامیږي بلکه په وطي سره د ده رجوع ثابتیږي.

قال القدوري "وحبك على غاربك" ماینې ته مېړه ووايې چي ستارسي ستا پر غاړه ده.

پوهه سه:- چي اوښ يا اوښه چي مالك يې نه غواړي چي پر خای څر وکړې نو يې رسي په موږي پوري وتړي نو دا اوښ په په قدر د طول د رسي شاوخوا څر کولای سي وبس، او چي مالك وغواړي چي دا اوښه هر خاي چي يې زړه وغواړي څر دي کوي نو رسي پر غاړه ورپېچي او ايله يې کړي نو هغه اوښه پرهر خای چي د دې مرضي وي څر کولای سي د مالك د خوا مانع نسته، نو دلته مېړه خپله ماینه مشابه کوي د هغي آزادي اوښي سره لیکن د دې آزادي دوه احتماله دي چي که د مېړه نیت داوي چي ما دي رسي د نکاح پر غاړه در وپېچله هر چيري چي مېړه کوي وې کره نو پر دې تقدیر طلاق بائن دي، او داهم احتمال لري چي مېړه دي وماینې ته اختیار ورکوي چي د پلار کره ځي او که د وروڼو کره ته مختاره يې زما د خوا قید نسته که يې دا نیت وي نو طلاق نه دي، نو ځکه د طلاق نیت غواړي چي دا معني يې اولی حاصل وو.

قال "والحقى باهلك" او ولاړه سه خپلو خپلوانو ته.

پوهه سه:- چي دا لفظ هم دوه احتماله لري يو داچي زما د خوا فارغه يې د نکاح څخه ولاړه سه خپلو قریبانو ته، او بل داچي ولاړه سه د خپلوانو کره يو څو شپې به وکړې طبعیت به دې رسته سي، ولایقع الطلاق الابالنية الاولى کما لایخفی.

قال "وخلية وبرية" او ته خالي يې يا خلاصه يې.

پوهه سه: - چي دا دوه لفظه هم دوې معني وي لري يوه دا چي ته خالي يې د عقل او ادب څخه او خلاصه يې د کور د کار څخه، او بله دا معني چي ته خالي يې زما د نکاح څخه يا خلاصه يې زما د زوجيت څخه، ولا يقع الطلاق الا بالنية الثانية، نو ځکه نيت ضروري دي.

ووهبتك لاهلك" ماته بخښلې يې وخیلو قربانو ته، دا لفظ هم دوې معنا وي لري يا دا چي ته ما بخښلې يې ستا و قربانو ته د هر قريب کره چي ځې تلای سي، او يا ما بخښلې يې ستا قربانو ته ولي زما څخه طلاق او بائن يې، والطلاق يقع بالنية الثانية.

پوهه سه: - چي امام اعظم رحمته الله عليه په دې لفظ کي په زړه پوري تحقيق لري، هغه دا چي که مېړه وويله، وهبتك لاهلك، او لاييك او لامك او للازواج فهو طلاق" که يې نيت د طلاق وو ولي چي ښځه چي پس له طلاقه ودغو کسانو ته ردیږي، او بل څوک د دې مېړه گرځي پس له طلاقه.

دروېش وايي: - چي آخر د فکر ځای دي فتامل، او که يې داسي وويله، وهبتك لاييك او لعمك او لخالک او لفلان الاجنبی لم یکن طلاقا" يعني که څه هم نيت د طلاق وي ولي په طلاق ښځه پر دغو کسانو نه ردیږي، کذا فی الجوهره.

قال "وسرحتك" ماته ايله کړې يا معنا دا ده چي د ماینه توب څخه مي ايله کړې يې او يا معنا داده چي ماته خپل سر ته ايله کړې هر څه تصرفات چي زما په مال کي کوې او په بازار کي چکر وهي، طلاق په صورت اول کي واقع کیږي.

واختیاری" يا معنا داچي ته د ځان د پاره خپل مېړه خوښ کړه نو په دې صورت کي طلاق دي،

او يا معنا دا چي ته ځان ته کالي، سره زر، يا امېل وغيره خوښ کړه نو په دې صورت کي طلاق نسته.

وفارقتك" يا معنا دا چي زه ستا څخه په عقد نکاح کي جلا سوم، نو طلاق دي او يا معنا داده چي زه د ناجورۍ د سبب څخه تا د ځان څخه جلا کوم او يا د سفر په وجه تا د ځان څخه جلا کوم.

وانت حرة" ته ازاده يې يعني زما د نکاح څخه نو طلاق دي، يا ته ازاده يې په دنيايي تصرفاتو کي نو طلاق نه دي.

وتقنعي" ته مخ پټوه، يا معنا دا چي زما څخه مخ پټوه نو طلاق دي يا چي د کوره ووځي مخ پټوه نو طلاق نه دي.

واستترى" ځان پټوه د بېگانه وو څخه نو طلاق نه دي، يا ځان پټه وه د ما څخه نو طلاق دي.

واغربي" د ما څخه لېري سه ولي چي په خوله مي نه کوي، يا لېري سه ولي د ما څخه بائنه يې نو طلاق دي.

وابتغى الزوج" طلب کوه د مېړه چي زما څخه بائنه يې نو طلاق دي، يا ته تلاش وکړه د مړو د ښځو چي زما غوندي ښه مېړه بله ښځه لري نو طلاق نه دي.

قال" فان لم يكن له نية الطلاق كما ذكرنا لم يقع بهذا اللفاظ الطلاق، لان النية ضرورية في الكنايات كما مر الا ان يكونا في مذاكرة الطلاق فيقع بها الطلاق في القضاء ولا يقع فيما بينه وبين الله الا ان ينويه" مگر په دغو کناياتو کي طلاق واقع کيږي که چېري مېړه او ماينه په حال کي د ذکر د طلاق وه، يا ماينې

ورته ويل چي ما طلاقه كړه، يا زما بن طلاقه كړه نو مېړه يوه د دغو كڼاياتو څخه ورته ويل نو طلاق واقع سو په حكم كي د قضاء يعني كه مرافعه د دغه ماجرا وقاضي ته وسوه قاضي به مېړه ته وايي چي دغه ستا ماینه په طلاق بائن پر تا طلاقه ده، ولي چي قاضي خو و ظاهر ته گوري ظاهرا مذاكره د طلاق قرينه پر ارادي د طلاق كه څه هم مېړه ووايي چي زما غرض په دغه كڼايه كي هغه معنا مراد وه چي طلاق نه په واقع كيږي، او كه خبره داغسي پاته سي او مرافعه وه قاضي ته نه وسي، نو په مابین كي د ده اود خداي ﷻ طلاق نه واقع كيږي يعني وطي او جماع يې ورته روا دي مگر كه يې نيت د طلاق وو او معامله تر قاضي نه ورسيدله، نو صرف د ده د خولې په وينا چي زما نيت د طلاق وو ماینه ورته حرامه ده، لانه تعالى ينظر الى السرائر.

قال القدوري "وان لم يكونا في مذاكرة الطلاق و كانا في حالة الغضب والخصومة وقع الطلاق بكل لفظة لا يقصد بها السب والشتم ولم يقع بما يقصد بها السب والشتم الا ان ينويه" او كه نه وه مېړه او ماینه په حال كي د مذاكرة الطلاق بلکه په غضب او د جنگ وه نو طلاق واقع كيږي په كڼايانو چي په هغو سره نه قصد كړه كيږي ښكښل او بد ويل، او نه واقع كيږي طلاق په كڼاياتو چي په هغو كي احتمال د ښكښلو وي، البته كه په هغو كي د مېړه د طلاق نيت وو، نه د بد ويلو بيا طلاق واقع سو، تفصيل دا دي چي په انت حرام، او بائن، او بته، او بتله، او خليه، او بريه، او اعتدي، او استبرئ رحمك" نو كه يو د دغو الفاظو څخه مېړه په حال كي د مذاكرة الطلاق استعمال كړي نو طلاق په واقع كيږي، او كه دي ووايي چي زما

غرض طلاق نه وو قاضي به يې تصديق نه کوي او د دغو کنایاتو څخه یو په حال کې رضا ووايې نو که یې نیت د طلاق وو ماینه پر طلاقه سوه او که ده وویل چې زما غرض طلاق نه وو نو قاضي به یې تصديق کوي، او که دغه کنایاتې ده په حال کې د غضب استعمال کړي نو په ټولو کې طلاق واقع کېږي که څه هم دي ووايې چې زما غرض طلاق نه وو، مگر په پنځو (۵) کنایاتو کې د دغو مذکوره کنایاتو چې مېړه دعوه وکړي چې زما طلاق نه وو غرض ښکښل وه ومانې ته. ولي دغه پنځه احتمال د ښکښلو لري بخلاف بقیه الکنايات المذكورة چې په هغو کې احتمال د ښکښلو نسته، هغه پنځه الفاظ چې احتمال د ښکښلو لري دادي، انت حرام" يعني ته حرامي توب کوي د مېړه حقوق نه منې، انت بائن" ته د دين څخه وتلې ښځه يې، انت بته" ته د غيرت انساني څخه قطع ښځه يې، انت بتلة" ته د خير د کارو څخه بېخي خالي يې، انت برية" ته د دين او اسلامه بېزاره ښځه يې نو چونکه حال د غضب دي نو ظاهراً د مېړه په دغو الفاظو ښکښل غرض دي، او بيا هم که دی ووايې چې زما طلاق غرض وو طلاق په دغو کنایاتو سره هم واقع کېږي.

دروېش وايي:- چې په دې باب کې مزید تفصیل په عیني شرح الكنز او په رد محتار او جوهره کښي يې مطالعه کړي ولي چې مبتدي د ډېر تفصیل د درک وس نه لري او دا تفصیل چې دروېش وکړي د دې چاره نه وه په فهم د عبارت قدوري چې دلته يې ذکر کړي دي او علماء وايي، ما لا يدرك كله لا يترك كله" يعني ټوله تفصیل د سړي د ادراک وس نه په رسېږي، نو يك لخته تفصیل دي نه پرېږي يعني چې حل د مقام پر موقوفه وي کما فی نحن فیه.

قال" و اذا وصف الطلاق بضرب من الزيادة كان بائنا مثل
انت طالق بائن او انت طالق اشد الطلاق او فحش الطلاق او
طلاق الشيطان و البدعة" معطوف دي پر شيطان يعني طلاق
البدعت، او طلاق البدعت تفسير دي د طلاق الشيطان كما يفهم من
الهدايه، چي دی وايي چي سنت خو طلاق رجعي دي نو بدعت طلاق
الشيطان دي، او په هدايه كي يې داهم زياته كړې ده چي، او اخبث
الطلاق او اسو الطلاق" او كا لجبل او ملاء البيت"

د عبارت ترجمه:- كه موصوفه كړه سو يعني د مېړه د خوا اطلاق په يو
قسم زياتوب سره نو طلاق بائن دي يعني يو طلاق دي لكن بائن، ولي
چي زياتوب د طلاق گاهي په بائن توب سره وي چي تر رجعي زيات دي،
او گاهي په عدد سره وي لكه درې طلاقه نو بائن خو متيقن دي چي په
درې طلاقه كي هم بينونت سته، فاخذنا بالمتيقن وهو الواحد البائن" او
داهم قول د امام اعظم رحمته الله عليه دی په دې ټولو الفاظو كي، او امام ابو
يوسف رحمته الله عليه په بعض الفاظو كي خندي مخالف دي، كما في شروح
الكنز وغيرها.

قال القدوري رحمته الله عليه "كمثل ان يقول انت طالق بائن" په مثال د
دې چي مېړه ووايي ته طلاق بائنه يې نو د بائن لفظ يې زيات كړي چي
پر زيادت دلالت كوي، كما لا يخفى.

او انت طالق اشد الطلاق" او يا ته طلاقه يې په سخت طلاق سره.
او طلاق الشيطان والبدعة" او يا طلاقه يې په طلاق د شيطان او
بدعت سره.

اوڪالجبيل او ملاء البيت" يا طلاقه يې د غره په شان طلاق سره، او يا په دومره طلاق طلاقه يې چي خونه په ډكېږي، امام ابو يوسف رحمته الله عليه وايې چي كه مېړه داسي ورته وويل، انت طالق كحبة الخرذل" هغه بائن طلاق نه دي بلكه رجعي دي، امام اعظم رحمته الله عليه وايې چي كه د ده طلاق رجعي مراد واي نو تشبيه ته څه ضرورت وو هغه خو په طلاق سره هم حاصلېږي.

سوال:- په دې تشبيه كي خو دلالت پر زيادت نسته؟

جواب:- زيادت سته په اعتبار د كيف خونده دي.

قال" واذا اضافت الطلاق الى جملتها او الى ما يعبر به عن الجملة وقع الطلاق" او كه نسبت وكړي مېړه د طلاق وتولي بنځي ته او يا وداسي جزء ته چي په هغه لفظ گاهي تعبير د تولي بنځي څخه كيداي سواى، نو طلاق د بنځي يقيني دي. مثل ان يقول انت طالق" ولي چي تا د خطاب عبارت د ټوله مخاطب څخه دي.

او رقتك طالق" ولي لفظ د رقبې د انسان څخه تعبير كيداي سي، قال الله تعالى فتحرير رقبة" د رقبې څخه مراد ټوله مريي دي. او عنقك طالق" ولي چي لفظ د عنق هم د ټوله شخص څخه عبارت كيداي سي، قال الله تعالى قطلت اعناقهم" يعني ټوله دوي. او روحك طالق" وفي المحاوراة العربية هلك روح فلان اي نفسه. او بدنك او جسّدك طالق" ولي چي بدن او جسّد د ټوله شخصه څخه تعبير كيداي سي وهو ظاهر.

او فرجك طالق" ولي چي فرج هم د ټوله شخص څخه تعبير كيداي سي، كما ورد في الحديث النبوي لعن الله الفروج على السروج" نو مراد د فروج څخه ټوله ښځه ده يوازي فرج يې نه دي.

او وجهك طالق" ولي په لفظ د وجه د ټوله شخصيت څخه تعبير راغلي دي، په عربوكي وايي فلان وجه العرب" او په هدايه كي لفظ د دم هم پر زيات كړي دي، كما يقول دمك طالق، ولي په لفظ د دم هم تعبير د ذات څخه روا دي، كما يقال فلان دمه هدر يعني د فلاني وينه لغوه ده، وكذلك لفظ د نفس نحو نفسك طالق وهو ظاهر.

قال القدوري" وكذلك ان طلق جزء شائعا منها مثل ان يقول نصفك او ثلثك طالق" او داغه رنگه ښځه طلاقه كېږي كه يې مېړه نسبت ددې و جزء شائع ته وكړي، يعني هغه جزء ته چي د دې په بدن كي هر طرفته ويل كيدای سي لكه چي مېړه ووايې چي ستا نيمی او يا ستا دريمه حصه طلاقه ده، ولي چي نيمی يا ثالث د ماينې طلاق سي هغه حرام سو په صريح طلاق نو ټوله ښځه حرامه سوه ولي چي حرمت د ماينې تجزيه نه قبلوي.

قال الدورى" وان قال يدك طالق او رجلک طالق لم يقع الطلاق" او مېړه كه وماينې ته وويل چي ستا لاس طلاق دي او يا ستا پښه طلاقه ده، نو نه واقع كيږي طلاق ولي چي په لاس يا پښه سره د ټوله څخه تعبير د كل نه كيږي او نه دا دوه جزء شائع دي، او زفر رحمته الله او نور ائمه ثلاثه رحمته الله وايي چي طلاق واقع كيږي ولي چي پر لاس د ماينې او په پښه د ماينې نفع اخستل كيږي په سبب د نكاح، رمز، در.

سوال:- په لفظ د يد خو تعبير د كل څخه كيداى سي، قال الله تعالى
تبت يدا ابي لهب" يعني نفس ابو لهب، وقال ايضا، لاتلقوا بايديكم الى
التهلكة اى بانفسكم على ما ذكره المفسرون؟

جواب:- مصنف رحمه الله د مجمع الانهر وايي چي نفس استعمال په ذات
كي د طلاق په باره كي كافى نه دي بلكه د طلاق په وقوع كي دا شرط
دي چي هغه استعمال به هم شائع وي، او استعمال د يد په كل كي نادر
دي نو ځكه طلاق نه په واقع كيږي.

دروېش وايي:- چي د اول ايت په جواب كي داسي هم ويل كيداى سي
چي په يوه حديث طويل كي راغلي دي، چي آنحضرت ﷺ چي د قریش
قبائل د صفا پر غره سره راجمع كړه او كلمه توحيد يې پر عرض كړه نو
ابو لهب په دواړو لاسو كي شگي را اخستي وې او عليه الصلوة والسلام
يې په ووستي او داسي يې وويله، تبا لك سائر اليوم آلهذا جمعتنا
فنزلت هذه السورة فعلى يدا ليس لفظ يدا تعبيرا عن نفس ابي لهب.

قال القدوري رحمه الله "ولو طلقها نصف تطليقة او ثلث تطليقة
كانت تطليقة واحدة" او كه سړي ماینه طلاقه كړه په نیم طلاق او یا
په دریمه د طلاق، دروېش وهکذا په څلورمه په پنځمه په شپږمه د طلاق
الى غير النهایه" نو یو طلاق یعنی رجعي په واقع کیږي ولي چي طلاق
خو تقسیم او تجزیه نه قبلوي، لاهه معنى من المعانى، او كلام د عاقل
حتى الامكان بايد سړي لغوه ونه بولي، نو ادنى طلاق چي یو رجعي
طلاق دي بايد واقعه سي.

قال "وطلاق المكره" پر صیغه د اسم مفعول "والسكران واقع"

او طلاق د هغه چاچي بل په زور سره د ده تر خولې لفظ د طلاق وباسي، او داغه رنگه طلاق د نشه سړي په خمر وغيره سره واقع دي.

دروېش وايي:- د مکره طلاق چي واقع کيږي په دې سبب چي د ده خو عقل پر ځای دي ليوني نه دي، او په لفظ د انت طالق هم پوهيږي بيده نه دي او انت طالق يې په اختيار او اراده سره ووايي ولي مکره په صيغه د اسم فاعل ده ته پېش رو وکړي چي يا به ماینه طلاقه وې او يا دي زه لاس در پرې کوم مثلاً او يادي وژنم نو ده ښه فکر وکړي چي ماینه خو بله پيدا کيږي لاس او ژوند خو نه پيدا کيږي، نو د ماینې طلاق ته يې ترجيح ورکړه، البته په طلاق د ماینې راضي نه وو نو په دې کي اراده او اختيار د طلاق موجود دي رضا نه ده موجوده او طلاق د اختيار او ارادې سره کار لري، واما وقع طلاق السكران د هغه سبب دادي چي سکران په عين وقت کي د سکر مکلف په لمونځو او روژو دي او ټوله اوامر او منهيات وده ته متوجه دي حتی چي د هغو لمونځو چي ده په حال کي د سکر نه دي کړي قضا يې پر لارمه ده چي پر سد سي او داغسي روژې هم نو د دې څخه دا معلومه سوه چي شرعي شريفي دی په ځای کي د سليم العقل نازل کړې دي، تشديد ا کلیة فی استعماله المسکر.

فانده مهمه:- فقهاء رحمهم الله کما فی الدر المختار د پاره د حق د زوجه تفسير د سکران په مذهب د امام اعظم رحمهم الله کړي دي چي سکران په باب کي د طلاق هغه سړي دي چي د نشې د سببه آسمان، مځکه، نر او ښځه نه سره پېژني وهو المعتمد، در. او په باب د وجوب د حد يې زجراله مذهب د يارانو رحمهم الله مختار کړي چي سکران هغه سړي دي چي په ډېرو

خبر وک چټياتي او بههوده خبري کوي، او په باره کي د اودس د ماتېدو يې تفسير د سکران داسي کړي دي چي په تلو راتلو کي خلل وي، کذا فی الحاشیه الطحاوی رحمۃ اللہ علیہ د نشې اسباب، په دې زمانه کي، هیروئن چرس، د امو بنگو اوبه چنبیل، او تارياق، حتی که نبیذ التمر یا زبیب حد ته د نشې ورسېږي هم يې مسکر بولي، قال فی الدر المختار وبه یفتی.

قال المصنف رحمۃ اللہ علیہ "ویقع الطلاق اذا قال نويت به الطلاق" او واقع کیږي طلاق که سکران وویل په زمانیت په دغه سره طلاق وو. **پوښتنه:** چي دا عبارت د مصنف رحمۃ اللہ علیہ معرکه الآراء د شارحینو رحمۃ اللہ علیہ ګرځېدلي دي حتی چي بعض احناف رحمۃ اللہ علیہ وایې چي دا عبارت سهوه د کاتب ده، دوي وایې چي زمونږ د عامو احنافو رحمۃ اللہ علیہ مذهب دادي چي طلاق د سکران بېله نیته واقع کیږي زجرا، او بعض شارحان وایې چي مصنف رحمۃ اللہ علیہ د امام کرخي رحمۃ اللہ علیہ او امام طحاوي رحمۃ اللہ علیہ مذهب مختار کړي دي چي هغه وایې چي نفس سکر په طلاق کي تاثیر نه لري نوکه سکران چي په هوش کي راغلي او دا يې وویل چي زما اراده د طلاق وه نو طلاق واقع کیږي، او دا هم مذهب د یارانو دي په نهز د دغو دوو امامانو رحمۃ اللہ علیہ فتفکر وخذ ما صفا ودع ما کدر.

قال "ویقع طلاق الاخرس بالاشارة" او واقع کیږي د ګونګي طلاق په اشاره سره یعني چي خلګ په دې پوه سي چي د ده مراد طلاق دي ولي چي اخرس په اشاراتو سره بیعه او شراء کوي نو د ده اشاره لکه د روغو خلګو عبارت ده نو طلاق په واقع کیږي، نو که اخرسه یوه ګوته اشاره د طلاق وکړه واحد رجعي طلاق واقع کیږي او که يې په درو ګتو

اشاره وڪرڻ ٽلثا طلاق ڳرڻي او د دوو ڳتو اشاره چي دوو طلاقو ته يي وڪرڻ نه ده صحيح بلڪه واحد رجعي طلاق واقع ڪيري، ڪما في الشخص الناطق على ما مر من قبل فتذكر.

قال القدوري رحمته الله "واذا اضاف الطلاق الى النكاح وقع عقيب النكاح مثل ان يقول ان تزوجتك فانت طالق او قال كل امرئة اتزوجها فهي طالق" او ڪه چيري نسبت وڪري يو سري د طلاق ونڪاح ته واقع ڪيري هغه طلاق وروسته تر نڪاح لڪه چي يو سري ويوي معيني بنهي ته وايي ڪه چيري ما ته په نڪاح ڪري، نو ته پر ما طلاق يي، او يا داسي ووايي چي هره بنهي چي زه يي په مستقبل ڪي په نڪاح ڪرم هغه پر ما طلاق ده.

در ويبي وايي:- چي فرق د دغو دوو مثالو دادي چي په اول مثال ڪي هغه معينه بنهي پسله نڪاح پر ده طلاق ده، او په دوهم مثال ڪي هره بنهي چي په مستقبل ڪي دي په نڪاح ڪري هغه پر ده طلاق ده.

فائدو:- دا مذهب د احنافو رحمته الله دي، او په صحابه رضي الله عنه وو ڪي قول د امير المؤمنين عمر رضي الله عنه دي، اوداغه رنگه قول د عبدالله بن مسعود رضي الله عنه دي. او امام شافعي رحمته الله وايي چي داسي نسبت نه دي روا او دا لغوه خبره ده، والدلائل والجوابات في الكتب المبسوطة لا يليق ايرادها للمبتدين

قال "واذا اضافة الى الشرط وقع عقيب الشرط مثل ان يقول لامرئته ان دخلت الدار فانت طالق" او ڪه نسبت وڪري سري د طلاق ويوه شرط ته يعني ڪه يي طلاق جزاء د يو شرط وڳرڻاوه نو دا

طلاق وروسته تر هغه شرط واقع کيږي، لکه د ټولو جزاءگانو او شرطو دغه حکم دي چي جزاء به تر شرط وروسته او متصل په هغه پوري به واقع کيږي، کما تقرر فی النحو.

قال "ولا يصح اضافة الطلاق الا ان يكون الحالف مالكا او يضيفه الى ملكه" او نه دي صحيح نسبت کول د طلاق يعني و يوه شرط ته مگر هغه وخت صحيح ده چي دا ويونکي چي حالف يې بولي مالکا د بنځي يعني بالفعل دي او يابه يې نسبت کوي ومملکه ته خپل بان يقول ان ملکته فانت طالق، يا ان تزوجته فانت طالق. کما مر.

قال الدورى رحمه الله "فان قال لاجنبية ان دخلت الدار فانت طالق ثم تزوجها فدخلت الدار لم تطلق" يعني بناءً على الاصل المذكور، که يو سړي وويله بېگانه بنځي ته چي ماینه يې نه وو که ته سراي ته ورغلې ته پر ما طلاقه يې وروسته يې هغه بنځه په نکاح کړه او هغه بنځه سراي ته ورغله نو طلاق نه پر واقع کيږي ولي چي دا تعليق د طلاق د ملک په وخت کي نه دي، ولي خو اجنبیه وه او نه يې نسبت ومملک ته سوي دي.

دروېشن وايي: چي د تعليق په باب کي يوه ډېره مهمه مسئله سته چي امامان د مساجدو يې حل ته حيران دي هغه داده چي که يو سړي وويل که ما د افلاني کار وکړي نو يې ماینه پر ما درې (۳) طلاقه نو طلاقه ده لیکن کلما يې نه ووايه وروسته وه هغه کار ته دا سړي مجبوره سو، نو امامانو ته که دا مسئله هغه سړي پېش کړي هغه ورته ووايي چي که دي هغه کار وکړي ماینه دي په ثلاثا درباندي طلاقه سوه نو دا

به يو وار عدت تېروي ستا د طلاق څخه، نو بيا که ستا زړه غوښتله چې بېرته يې زه ماینه کړم نو دا به بل مېړه کوي او هغه به هم خوا مخوا وې ورسره کوي او ولور به ورکوي او بيا به يې هغه مېړه طلاقه وي او بيا د هغه وروسته به بله عده تېروي نو بيا وتاته روا کېږي بله لار د حل نسته، او ستا هم ودې بل مېړه کولو او د هغه غولو ته د غیرت د لارې زړه نه غوښتي، نو د حل لاره داده که څه هم تکلیف پکښې دي لیکن د بې غیرتیا څخه خلاصه ده، نو ته داسې وکړه چې يو وار هغه کار مه کوه وه چې د ماینې طلاق ثلاثه دي پوري مربوط کړي دي، بلکه ماینې ته يو طلاق رجعي ورکړه او بيا د اسبابو څخه د رجوع ځان ساته، يعنې مېړه مه ځنډي اخله، په يوه ځای کې مه ورسره بیدېږه، او لمس بالشهوة يې هم مه که، او حاصل دا چې لکه پردې ښځه داسې ورته گوره خو چې پردې ښځه درې حیضه تېرسي، که حیض ورتلي که نه درې میاشتي به پردې تېرېږي، او که حامله وه خو لنگېږي، نو په دغه ډول دا ښځه ستا څخه بالکل بېگانه سوه. ولي چې د طلاق رجعي عدت يې تېر کي، وروسته ته هغه کار وکړه نو پر هغه ښځه چې ستا په خوا ماینه وه ستا د خوا درې طلاقه نه پر واقع کېږي ولي خو دا بېگانه ښځه ده وروسته، نوې نکاح په حضور د شاهدانو په يوه اندازه ولور ورسره وکړه نو ستا بېرته ماینه سوه، نو تر بې غیرتیا که څه هم دا کار وېږد دي يعنې درې حیضه انتظار غواړي يا درې میاشتي لیکن زړه يې ښه مني او دهغه حدیث د لعنته هم سړي په خلاصیږي چې رسول کریم ﷺ فرمائي دي،

لعن المعلل والمعلل له" دروېش باگناه محمد عبید الله ایوبي کندهاري.

قال" و الفاظ الشرط ان و اذا و اذاما و كل و كلما و متي و متي ما" او الفاظ د شرط، ان دي، او اذا دي، او اذا ما دي، كل دي، كلما دي، متي دي، او متي ما دي، په بڼايه كي وايي چي مصنف رحمۃ الله عليه حروف الشرط نه وويل بلكه الفاظ شرط يې وويل، ولي حرف فقط ان دي، او دا نور ټوله اسماء دي د شرط په معنا راځي، تفصيل ددې الفاظو په مجمع الانهر كي داسي بيان كړي دي، چي ابتداء يې مصنف په ان سره وكړه ولي چي دي فقط حرف شرط دي يعني معنا د وقت نسته پكېښي او دا نور د ملحقاتو څخه د ان دي نو اذا گاهي په قرينه د شرط په معنا د شرط راځي او گاهي صرف ظرف زمان په معنا د وقت دي، نو كه په معنا د شرط وو نو جزاء هم غواړي "نحو اذا كانت الشمس طالعه فالنهار موجود" او كه په معنا د وقت وو نو جزاء نه غواړي نحو "اتيك اذا طلعت الشمس" او متي د پاره د وقت مبهم دي نحو "متي القتال" او د مجازات د پاره هم استعمالېږي لکن سره د مراعات د معنا وقت نحو "متي تذهب اذهب" و تفصيل البواقي في الجوهره.

قال القدوري" ففي كل هذه الالفاظ ان وجد الشرط انحلت اليمين ووقع الطلاق" نو په دې ټولو الفاظو كي چي شرط پيدا سي خلاص سو يمين يعني تعليق د طلاق مثلاً يو سړي وويل ماينې ته ان دخلت الدار فانت طالق، نو ښځه دار ته ورغله نو يو طلاق خو واقع سو لکن تعليق چي په فقه كي يمين ورته وايي خلاص سو، يعني كه ښځه بل وار دار ته ورسې بل طلاق نه پر واقع كيږي او كه مېړه داسي ماينې ته وويل "كلما دخلت الدار فانت طالق، نو هغه هر وار چي سراي ته

ورسې طلاق پر واقع کېږي خو چې درې طلاقه پوره کېږي او که هغه ښځه چې درې طلاقه پر واقع سوه پس له عدت څخه يې بل مېړه وکړي او هغه هم وطی ورسره وکړي او بيا يې طلاقه کړه پس له عدت تېرېدلو څخه اول مېړه په نکاح کړه او دا بيا سراي ته ورغله هيڅ شئ نه واقع کېږي ولي چې تطليقات او تعليقات ديوي نکاح پر هغي نکاح محصور دي بلي نکاح ته تجاوز نه کوي، وهذا معنا قول المصنف رحمۃ اللہ علیہ.

قال "الافى كلما فان الطلاق يتكرر بتكرر الشرط حتى يقع ثلث تطليقات فان تزوجها بعد ذالك وتكرر الشرط لم يقع شئ"

دروېش وايي: - چې لفظي ترجمه د دغه عبارت ظاهره ده، پس له بيان سابق څخه او پاته نور الفاظ بېله کله څخه چونکه هغه د تکرار مقتضى نه وه په لغت عربی کي نو په يوه وار وجود د شرط طلاق واقع سو او شرط پای ته ورسېدې.

پسوه وايي: - چې په پښتو کي سړي ماینې ته ووايې چې هر پلا چې ته سراي ته ورغلې پر ما طلاقه يې، دا مثال د کله دي او که يې داسي وړېه وويل که ته سراي ته ورغلې پر ما طلاقه يې دا مثال د هغو نورو الفاظو دي، حومه، دروېش.

قال المصنف رحمۃ اللہ علیہ "وزوال الملك بعد اليمين لا يبطلها فان وجد الشرط فى ملك انتحلت اليمين ووقع الطلاق وان وجد فى غير الملك انتحلت اليمين ولم يقع شئ" او زائلېدل د ملک نکاح پسله يمين او تعليق څخه يمين نه باطلوي نو که شرط موجود سو

په ملك كې نو یمین خلاص سو او طلاق واقع سو، او كه شرط په غیر ملك كې پیدا سو نو یمین خو خلاص سو په وجود د شرط لکن شی نه واقع کیږي، ولي چي بنځه په دغه وخت كې وجود د شرط محل د طلاق نه ده ولي چي د ده ماینه نه ده،

صورت د مسئلې دادي، چي سړي ماینې ته وویل كه ته سراي ته ورغلي پر ما طلاقه یې نو بیا ده یو طلاق ورکړي او بنځي عده تېره کړه نو ملك خو زائل سو لیکن تعلیق باقي دي، ولي شرط چي دخول دار دي هنوز نه دي پیدا سوي نو جزاء چي طلاق دي هم پاته دي په بقا د یمین سره، نو كه دې سړي بیرته هغه بنځه په نکاح کړه او شرط پیدا سو په ملك كې یمین خو منحل سو مگر طلاق واقع سو لمحلّیه المریة للطلاق، او شرط چي دخول الدار دي په هغه وخت كې پیدا سو چي د سړي ملك پر بنځه نه وو نو یمین خو منحل سو لوجود الشرط او طلاق نه واقع کیږي ولي چي بنځه په دغه وخت كې محل د طلاق نه ده.

فائدہ:- دا مسئلہ پر هغه تقدیر بناء ده چي زوال د ملك په یوه یا دوه طلاق سره سوي وي، او كه په درې طلاقه سوي وو بیا تعلیق باطل دي کما. مر سابقا، جوهره.

قال "اذا اختلفا فی وجود الشرط فالقول قول الزوج فيه الا ان تقیم المریة البینه" او كه اختلاف راغلي په مابین كې د مېړه او ماینې په وجود كې د شرط یعنی ماینې وویل چي شرط پیدا سوي دي نوزه طلاقه یم، او مېړه وویل چي شرط نه دي پیدا سوي نو ته طلاقه نه یې پس قول قول د مېړه دي په دې باره كې، مگر كه بنځي شاهدان تېر کړه پر وجود د شرط، دا مسئلہ پر دې خبره بناء ده چي نر مدعي د اصل

دي چي نڪاح ده لکه پخوا، او بنڄه مدعي د زوال په وجود د شرط چي د هغه علم يوازي په دې پوري خاص هم نه دي لکه د خول د دار نو ددې قول بېله شاهدانو نه قبليري کما تقرر في الفقه من ان القول قول من يدعي الاصل في الدعاء الا ان يقيم الجانب الآخر البينة على خلافه.

قال القدوري رحمته الله "فان كان الشرط لا يعلم الا من جهتها" لکه حيض "فالقول قولها في حق نفسها" او که داسي شرط وو چي وجود دهغه نه معلوميدي مگر نه د جهت د بنځي نو پس قول په وجود کي د شرط قول ددې دي، ولي چي قانون کلي دي چي هر څوک امين دي په باره کي د خپل ځان چي بل چا ته نه معلوميږي نو بنځه په باره کي د هغه شرط چي علم د دې خاص په دې پوري وي آمينه ده، تا چي مېړه يې په حرام کي واقع نه سي چي وطی دي سره د زوال د ملک، بر، در. قال "مثل ان يقول" اى الزوج "فانت طالق ان حضت فقالت قد حضت طلقت" مثال يې دادي چي مېړه ووائي يعني مایني ته چي که تاته حيض درغلي ته پر ما طلاقه يې نو دې ورته وويل چي ماته حيض راغلي نو طلاقه سوه.

دروېش وايي: - چي فائده د هغه قول د مصنف رحمته الله في حق نفسها مصنف په دې عبارت کي ښکاره کړه.

وان قال لها اذا حضت فانت طالق وفلانة فقالت قد حضت طلقت هي ولم تطلق فلانة" او که مېړه داسي وويله چي که تاته حيض درغلي نو ته طلاقه يې او زما فلانی ماینه، وروسته دې وويله چي ما ته خو حيض راغلي نو دا خو طلاقه سوله، لکونها امينه في

حقها کما مرفی الاصل الکلی، او نه طلاقيږي فلانۍ ولي دا خود فلانۍ په باره کي صرف شاهدده ده، او د يوې ښځي شاهدي بېله بعض خاصو ځايو بل ځاي نه قبليږي بلکه سره د هغه دا متهمه ده په حق کي د ښي، مجمع الانهر مع الزیاده.

واذا قال لها اذا حضت فانت طالق فرئت الدم لم يقع الطلاق حتی یستمر الدم ثلثة ايام فاذا تمت ثلثة ايام حکمنا بوقوع الطلاق من حين حاضت" او که مېړه وويله وه ماينې ته چي هر کله تاته حيض درسي نو پر ما طلاقه يې، نو ماينې يې ويني وليدلي نو طلاق نه واقع کېږي پردې ولي طلاق خو مېړه معلق گرځولي وو په حيض سره، او اقل مدت د حيض خو درې (۳) ورځي دي نو د مخه تر درې ورځي د پوره کيدو احتمال لري چي دا وينه دي استحاض (مرض) وي نو ځکه تر هغه وخته پوري طلاق نه واقع کېږي چي ويني درې ورځي استمرار او هميشه توب کوي، نو چي درې ورځي د وينو پوره سي نو موږ حکم په وقوع د طلاق کوو ولي چي شرط چي حيض وو موجود سو نو جزاء چي طلاق دي هم واقع کېږي، او طلاق هم د هغه وخت څخه واقع دي چي دي وينه ليدلې وي ولي پسله درو ورځو دا معلومه سوله چي ويني ابتداء هم د حيض وې، هذا حاصل ما فی الهدايه.

واذا قال لها اذا حضت حيضة فانت طالق لم تطلق حتی تطهر من حیضها" او که مېړه ماينې ته وويله چي تاته حيض درسي يو وار نو ته پر ما طلاقه يې، نو تر هغو پوري نه طلاقيږي چي دا د حيض څخه پاکه نسي.

پوښه ۵ :- چي د صرفو په کتابو کي چي فعلت وزن د پاره د مرثه دي، يعني د حيضة معنا داده چي يووار حيض، او يووار حيض هلته پوره کيږي چي بنځه پاکه سي بخلاف مسئله السابقة يعني اذا حيضة آه، ولي هلته شرط د حيض وجود وو، او وجود د حيض په ظهور د وينو دي ليکن د درو ورځو استمرار چي موږ هورې شرط کړي ددې لپاره چي معلومه سي چي هغه وينه چي ښکاره سوي وه د حيض وينه ده فافهم الفرق.

قال المصنف رحمته الله " وطلاق الامة تطليقتان وعدتها حيضتان حراً كان زوجها او عبداً وطلاق الحرة ثلاثة حراً كان زوجها او عبداً " او طلاق د مينځي دوه طلاق دي، يعني په دوو طلاقو مغلظه طلاقيري چي بيرته نکاح يې وبل مېړه ته ضرورت لري، او عدت ددې دوه حيضه دي يعني که حيض ورتلي، او که چيري حيض نه ورتلي نو بيا دوي مياشتي دي په صحيح حديث کي راغلي دي " طلاق الامة ثنتان وعدتها حيضتان " نو که يې مېړه حروي او که مريي، او طلاق د حري ښځي درې دي که يې مېړه حروي که مريي وي، يعني په درې طلاقه دا مغلظه طلاقيري، والسرفيه چي نعمت او فقمت د حري ښځي او مينځي پر نيمائي دي نو پر دې بناء بايد طلاق د مينځي يو نيم واي او عدت يې هم يو نيم واي، ليکن چونکه طلاق او عدت تقسيم نه قبلوي نو ځکه موږ هر يو دوه کړه.

سوال :- اعتبار د طلاق ولي په ښځي پوري دي په مېړه پوري نه دي ؟

جواب :- چي بنځه حره وي مېړه چي يې هر څوک وي ددې په حریت مېړه ملک پر دې ټنګيږي، او که دا مينځه وي او مېړه يې حروي نو که اعتبار د مېړه وحریت ته ورکړل سي نو پر ملک د مېړه محکم کيږي.

ولي چي په دوه طلاقه دا دمېره د ملك څخه نه وځي بلكه په درې طلاقه سره، او چي اعتبار ددې و حال ته سي مينځه ده نو په دوه طلاقه د ملك د مېره وځي، وعلى هذا فقس العدة للحره والامة،
 نو كه بنځه حره وي او مېره يې هم حروي نو په اعتبار كي د حال د نر او بنځي فرق نه راځي، او داغه رنگه فرق نه راځي چي مېره عبد وي او بنځه هم مينځه وي، او كه يې مېره حروي او بنځه مينځه وي يا بالعكس نو په اعتبار كي د حال د نر او ماينې په طلاق او عدت كي فرق راځي، نو زموږ او د نورو امامانو رحمهم الله چي اعتبار حال ته د مېره وركوي په دوو اخيرو مسئلو كي اختلاف دي، فتامل حتى يكون ذوقياً لك، دروېش خوشه چين از خرمن فقهاء رحمهم الله "

قال "واذا طلق الرجل امرأته قبل الدخول وقعن عليها"
 او كه طلاقه كړه سړي خپله ماينه د مخه تر جماعو په درې طلاقه يعني په يوه كلمه "مثل ان يقول انت طالق ثلاثا"، نو درې سره طلاقه پر واقع كيږي، يعني كه بيا دي د نكاح اراده ورته وكړي زوج آخر غواړي وهذا مذهب الجمهور رحمهم الله او امام محمد رحمهم الله وايي چي دغه حكم د عليه الصلوة والسلام څخه مروي دي او د علي عليه السلام او ابن عباس عليه السلام او د ابن مسعود عليه السلام څخه هم مروي دي، او عقلي دليل يې دا دي چي اصلاً پر بنځه چي واقع كيږي هغه خو مصدر دي د طالق او هغه مصدر موصوف دي په ثلاثا او قانون دي چي د صفت او موصوف وقت به يو وي، نو گويا ده داسي ورته وويل چي انت طالق طلاقاً ثلاثاً نو په دې سبب درې سره واقع كيږي او بعض فقهاء رحمهم الله وايي چي يو طلاق واقع كيږي ولي چي سړي وويل انت طالق "حساب ته نارسيده ماينه بائنه سوه، نو بنځه د عدد د

ذکر په وخت کي محل د طلاق نه ده، مجمع، دروېش، وهدايه.

قال القدوري رحمه الله: "وان فرق الطلاق بانت بالاولی ولم يقع الثانية والثالثة" او که طلاقونه سره جلا جلا کړي يعني داسي ووايې انت طالق "طالق" طالق، نو دا غير مدخول بها بنسخه په اول طلاق سره بانه سوه دوهم او دريم طلاق نه پر واقع کيږي لعدم المحل.

دروېش وايي: چي په پښتو کي د اولي مسئلې الفاظ دادي چي ته طلاقه يې په درې طلاقه، او د دوهمي مسئلې لفظ ته پر ما طلاقه يې طلاقه، طلاقه يې، دروېش ددې د پاره په پښتو عبارت بيان کړي چي پښتانه خو په عربي جملو سره مایني ته طلاق نه ورکوي او نه هم په پوهيږي.

قال المصنف رحمه الله: "وان قال انت طالق واحدة وواحدة وقعت عليها واحدة" او که مېړه مایني ته وويله چي ته طلاقه يې يو طلاق او يو طلاق، نو پر دې واقع سو يو طلاق ولي چي اول طلاق خو پر دې واقع سو چونکه دا غير مدخول بها ده نو د بل طلاق دا محل نه ده.

ولو قال لها انت طالق واحدة قبل واحدة وقعت واحدة" او که وويل مېړه و مایني ته چي ته طلاقه يې يو طلاق د مخه تر يو طلاق نو واقع کيږي يو طلاق ولي چي په، انت طالق واحدة، دا بائن سوه، او قبل واحدة لغو خبره ده.

قال "وان قال انت طالق واحدة مع واحدة او معها واحدة وقعت ثنتان" او که مېړه وويل مایني ته چي ته طلاقه يې په يوه طلاق سره د يوه طلاقه، يا داسي چي د هغه سره بل طلاق هم سته نو دوه

طلاقه واقع کېږي ولي چي لفظ د مع که ضمير ورسره وي او که نه وي د پاره د مقارنت دي نو دواړه يو ځای واقع کېږي، او غير مدخول بها د دوو طلاقو پر ځای محل ده.

قال المصنف رحمته الله عليه "وان قال لها انت طالق واحدة قبلها واحدة وقعت عليها اثنان" او که مېړه وويل وغير مدخول بها ماينې ته چي ته طلاقه يې يو طلاق چي تر هغه د مخه يو طلاق بل دي، نو واقع کېږي پردې دوه طلاقه دليل يې دا دي چي واقع کونکي د طلاق پر بنځه دغه ملفوظ اولی دي وهو قوله انت آه" وروسته چي ده وويل چي د مخه تر هغه بل طلاق سته، او د مخه خو ده هيڅ طلاق نه دی ویلی نو حفظا لکلام العاقل من الالغاء، دواړه طلاقه يو ځای واقع کېږي.

قال "وان قال انت طالق واحدة بعد واحدة وقعت عليها ثنتان" او که مېړه وويل وماينې ته چي ته طلاقه يې په يوه طلاق، سره د يوه طلاقه، ياداسي چي د هغه سره بل طلاق هم سته نو دوه طلاقه واقع کېږي ولي چي لفظ د مع که ضمير ورسره وي او که نه د پاره د مقارنت دي نو دواړه يو ځای واقع کېږي او غير مدخول بها د دوو طلاقو پر يوه ځای محل ده.

قال المصنف رحمته الله عليه "وان قال لها ان دخلت الدار فانت طالق واحدة وواحدة فدخلت الدار وقعت عليها واحدة عند ابي حنيفة رحمته الله عليه وقال يقع ثنتان" او که وويل مېړه وماينې ته که ته سراي ته ورغلې ته طلاقه يې يو طلاق او يو طلاق، نو دا سراي ته ورغله نو واقع سو پر دې باندي يو طلاق په نهز د امام ابو حنيفه رحمته الله عليه، او ياران

وايي چي واقع سوه دوه طلاقه، والي مذهبهما ذهب الائمة الثلاثة رحمهم الله.
امام اعظم رحمهم الله وايي چي طلاق چي معلق په شرط پوري وي داسي دي
لكه في الحال طلاق په وقت كي د وجود د شرط او د وقوع د طلاق، او
منجز حالي خو هغه وو چي مېړه ويلي واي "انت طالق واحدة وواحدة"
وقد مر انه يقع عليها واحدة فكذا المعلق" او ياران رحمهم الله وايي چي
طلاق معلق بالشرط په نهز د وجود د شرط يو ځاي واقع كيږي بلا تقدم
او تاخر او د مخه تېره سوه چي غير مدخول بها صالح او محل ده د دوو
بلكه د دروو طلاقو چي پر يوه ځاي وي .

فانته:- امام كرخي رحمهم الله وايي چي په طلاق معلق بالشرط كي فرق نه
سته په مابين د عطف بالواو او عطف بالفاء، لكن صحيح هغه قول دي
چي فقيه ابو الليث رحمهم الله وايي چي كه عطف بالفاء وو نو يو طلاق واقع
كيږي ولي چي كلمه د فاء ترتيب غواړي نو په ترتيب كي خو غير مدخول
بها محل د دوهم طلاق نه ده، فتح.

قال القدوري رحمهم الله "وان قال لها انت طالق بمكة فهي طالق
في الحال في كل البلاد وكذا لك ان قال لها انت طالق في
الدار" او كه وويل مېړه ومايني ته چي طلاقه يې په مكه كي نو دا
طلاقه ده في الحال په ټولو ښارو كي، او داغه رنگه كه يې ورته وويل
چي ته طلاقه يې په سراي كي يعني دغه ښځه په داخل او خارج كي
د سراي طلاقه ده، ولي قانون كلي دي د شرعي شريفي چي طلاق
تخصيص په مكان دون المكان پوري نه لري بلكه ښځه چي په يوه قريه
كي مثلا طلاقه سوه په ټوله نړۍ كي طلاقه ده، او كه مېړه دا وويل چي
زما نيت دا وو چي ته داخله سي مكې ته، ياته داخله سي سراي ته نو پر

ماطلاقه يي، نو بينه و بينه تعالىٰ خو دده تصديق ڪيڙي چي محتمل دي ڪلام دده داغه هم ده، لکن قاضي دي تصديق نه کوي ولي چي دا نيت اراده د خلاف الظاهر ده، او وحذف ته فعل ضرورت لري يعني، اذا دخلت مكة او دخلت الدار فانت طالق فبارادة هذا الحذف نيته هذه خلاف ظاهر ڪلامه ڪذا في الهدايه.

قال المصنف رحمته الله عليه "وان قال لها انت طالق اذا دخلت بمكة لم تطلق حتى تدخل مكة" او ڪه يي ورته وويل چي ڪه ته مڪي ته داخله سڀ نو ته طلاقه يي، نو نه طلاقه ڪيڙي ترهغو چي دا مڪي ته داخله سوڀ نه وي، ولي چي دا طلاق خو معلق په شرط سره سو نو د مخه بر وجود د شرط نه واقع ڪيڙي، ڪذا في الجوهره.

قال القدوري رحمته الله عليه "وان قال لها انت طالق غداً وقع الطلاق عليها بطلوع الفجر الثاني" او ڪه يي وويل ومانڀي ته چي ته طلاقه يي صبا نو طلاق پر دي واقع ڪيڙي په نهڙ د راختلو د صبح صادق د صبا ورڻي، دليل يي دادي چي د صبا ورڻ ٿوله د ده طلاق ظرف وگرڇوله، نو د اوله ڇخه د صبا ورڻي دا طلاقه ده، تاچي ٿوله ورڻ ظرف د طلاق ددي وگرڇي، او ڪه مڀره وويل چي زمانيت اخير جزء د صبا وو، صدق ديانه، ولي چي ده په عام لفظ ڪي د غه اراده د تخصيص چي اخير جزء دي وڪره، والعام يحتمل التخصيص لکنه خلاف الظاهر فلا يصدق قضاء، ڪذا في الجوهره والهدايه والعيني والفتح.

قال القدوري رحمته الله عليه "وان قال لامرئته اختاري نفسك ينوي بذلك الطلاق" او ڪه مڀره وويل ومانڀي ته چي ته مختاره ڪره خپل

ځان او نيت يې د طلاق وو، نيت ته په دې ضرورت سته چي دغه د عبراتو څخه د كڼايې دي، او كڼايه خو نيت ته ضرورت لري كڼا مر. **دروېش وايي**:- كه حال د مېړه غضب وو پر مهينه او يا حال د مذاكره د طلاق وو نو هغه قائم مقام د نيت كېدای سي، وان لم يقل انوي بذالك الطلاق.

قال" او قال لها طلقى نفسك فلها ان تطلق نفسها" يعني په دواړو صورتو كي، مادامت في مجلسها ذالك" كه چېري مېړه وويل ماینې ته چي ته طلاق كړه خپل ځان، نو دې ته اختيار د طلاق سته تر څو چي په داغه مجلس كي وي، ولي چي مخيره ښځي ته خيار مجلس سته په اتفاق د صحابه وو ۷۰.

قال" فان قامت منه او اخذت في عمل آخر خرج الامر من يدها" او كه دا ولاړه سوه د هغه مجلس څخه، او يايې شروع وكړه په يو بل كار، نو ووتي امر د طلاق ددې د لاس څخه يعني وروسته تر هغه دا ځان نسي طلاقه ولاي ولي چي قيام د مجلس څخه يا شروع په بل عمل دليل د اعراض دي.

فائدة:- په بحر الرائق كي واي چي مراد د عمل څخه مطلق عمل نه دي بلكه هغه عمل دي چي هغه دلالت كوي پر اعراض د ښځي د مېړه د تخيير مثلاً مېړه چي دې ته تخيير وركړي دا داغسي ناسته وو، وروسته دې په دغه مجلس كي د څرخ كار شروع كي، يا پخلي ته ولاړه سي يا سر وغوړوي، او يا نور ورته كارونه يې شروع كړه، نو دا كارونه دليل د اعراض ددې دي، او په دي كار سره ددې اختيار قطع سو، او كه يې اوبه وچښلې دا دليل د اعراض نه دي ولي دا به مخته تېرې وه نو د پاره د

فکر و هلو د مېړه په خبره کي به فکر وهي، او يا چي مېړه دې ته اختيار ورکړي دې پورني پر سر کي، داهم دليل د اعراض نه دي ولي چي ممکنه ده چي دا به دباندې وځي شاهدان به راغواړي چي د هغو په مخ کي ځان د مېړه څخه جلا کړي.

پوه ۱۰۰:- چي مذکوره بيان د مصنف رحمته الله عليه په هغه صورت کي دي چي د مېړه تخيير مطلق وي يعني وقت يې نه وي ورته ټاکلي، او که يې وقت ورته ټاکلي وو، يا يوه ورځ يا هفته يا مياشت مثلاً نو د ښځي اختيار نه باطلېږي تر هغه وخته پوري چي هغه معين وقت باقي وي که څه هم د مجلس څخه ولاړه سي يا په عمل شروع وکړي، بحر، دروېش.

قال "وان اختارت نفسها في قوله اختاري نفسك كانت واحدة بائنة ولا يكون ثلثا وان نوى الزوج ذالك ولا بد من ذكر النفس في كلامه او كلامها" او که ښځي مختاره کړي خپل ځان په داسي قول کي د مېړه، اختاري نفسك، نو طلاق بائن واقع کېږي يعني بېله نوي نکاح وده ته نه ده روا، او درې طلاقه نه گرځي که څه هم د مېړه نيت د دروو طلاقو وي، او چاره نسته د ذکر څخه د نفس د لفظ يا د مېړه په کلام کي يا د ښځي په کلام کي.

المقصد الاول (۱) طلاق ولي بائن دي سبب يې دادي چي اختاري نفسك" د کنایاتو څخه دي ولي دا احتمال هم لري چي ته د ځان د پاره نفع مختاره کړه، او يا يو قسم کالي مختاره کړه، او يا سراي د اوسېدو مختاره کړه، او داهم احتمال لري چي ته ځان مختاره کړه که زما دنکاح څخه ځان خلاصه وي او که زما سره پاتېږي، او د مخه تېره سوه چي

کنايه نيت غواړي، او د ځان اختيار په طلاق بائن کي دي په رجعي کي نه سته.

المقصد الثاني (۲) طلاق ولي سره د نيت د مېړه درې نه واقع کېږي؟ وجه يې داده چي طلاق خو دلته اقتضاء ثابت دي، او په اصول الفقه کي وايي چي مقتضى لره عموم نسته، او امام شافعي رحمته الله عليه وايي چي په نيت د درو درې طلاقه واقع کېږي، او که يې هيڅ نيت نه وو بيا رجعي طلاق واقع کېږي، او امام مالك او امام احمد رحمته الله عليه وايي چي بېله نيت او سره د نيت درې طلاقه واقع کېږي، کذا في مجمع التهر.

المقصد الثالث (۳) د نفس ذکر ولي غواړي؟ وجه يې داده چي لفظ اختاري چي طلاق پېژندل سوی دي په اجماع د صحابه کرامو رضي الله عنهم او اجماع ددوي په لفظ مفسر کي راغلي يعني چي لفظ د اختاري په کښي وي او لفظ د نفس هم د يو طرف څخه پکښي وي، کذا في الحاشيه الطحطاوي، حتی که مېړه ماینې ته وويله، اختاري هغې وويل اخترت فهو باطل، کذا في الهدايه.

قال "وان طلقت نفسها في قوله طلقت نفسي فهي واحدة رجعية وان طلقت نفسها ثلاثا وقد اراد الزوج ذالك وقعن عليها" او که بنځي طلاق کي خپل ځان په دې قول کي د مېړه، طلقت نفسي ته طلاق کره خپل ځان نو يو رجعي طلاق پر واقع کېږي، او که دې طلاق کړي خپل ځان په درې طلاقه او حال داوو چي د مېړه يې هم درې طلاقه مراد وه نو درې سره طلاقه پر واقع کېږي، د اولي مسئلې دليل او جواب دادي چي مېړه خو لفظ د صريح طلاق ووايه او صريح طلاق چي بائن نه وي رجعي دي، جوهره. او د دوهمي مسئلې دليل

دادې چې د طلقي معنا خو داده افعلی فعل الطلاق" او طلاق مفرد لفظ دي نو که نیت د زوج نه وي نو پر واحد حقيقي چې يو رجعي طلاق دي حمل کېږي، او د مفرد حکمي چې کل الجنس دي يعني درې طلاقه هم احتمال لري، نو چې مېړه د دروو طلاقو نیت کړي وي او دا هم پر ځان درې طلاقه واقع کړي نو درې سره واقع دي، ولي چې دوه طلاقه ښځه پر ځان نه سي واقع کولای که څه مېړه يې نیت کړي وي، ولي دوه طلاقه نه فرد حقيقي دي او نه فرد حکمي دي، مګر که يې ماینه مینځه وه نو دوه طلاقه مفرد حکمي دي کمامر تفصیله.

مسئله:- که ښځې پر ځان درې طلاقه واقع کړه، او مېړه وویل چې زما يو طلاق رجعي مراد وو، نو په نېز د امام اعظم رحمته الله علیه هيڅ طلاق نه پر واقع کېږي لاختلاف نیت الزوج وفعل الزوجة، او په نېز د یارانو يو طلاق واقع کېږي. اعتباراً لنية الزوج، جوهره دروېش، وعیني.

قال "وان قال لها طلقی متی شئت فلها ان تطلق نفسها فی المجلس وبعده" او که مېړه وویل وماينې ته چې ته طلاق کړه خپل ځان هر وخت چې دي خوښه وي، نو دا ځان طلاقه ولای سي په هغه مجلس کي او وروسته تر مجلس هم، دليل يې دادې چې لفظ د متی د پاره د عموم دي او قانون دي، کمامر فی علم النحو.

پښتو مسئله:- چې يو وار ښځې مشیت د طلاق ظاهر کړي نو شرط پیدا سو، او جزاء چې طلاق دي هم واقع سو، نو د اینده د پاره مشیت د طلاق ددې د لاسه څخه ووتی، کما تقرر فی النحو ان لفظ لا تقتضی التکرار، ج. درع

قال القدوري رحمه الله: "واذا قال لرجل طلق امرئتي فله ان يطلقها في المجلس وبعده وان قال طلقها ان شئت فله ان يطلقها في المجلس خاصة" او که چېري وويل مېړه د ښځي وړو سړي ته چي زما ماینه طلاقه کړه، نو هغه سړي ته دا اختیار سته چي که یې په دغه مجلس کي طلاقه وي او کپ وروسته، ولي داخو تو کیل دي د مېړه دخوا او گهمک غوښتل دهغه څخه، او تو کیل خو پر مجلس منحصر نه دي، بخلاف قوله لزوجه طلقی نفسك" ولي هغه تمليك دي تو کیل نه دي نو پر مجلس منحصر دي لکه ايجاب او قبول د بيعي. **پوه س:** چي مېړه ته روا ده چي د مخه تر عمل دوکیل رجوع وکړي د هغه توکیل څخه، لان التوکیل لایلزم، هدایه، دروېش.

او که مېړه وبل سړي ته وويل چي زما ماینه طلاقه کړه، که ستا خوښه وي نو وکیل یې صرف په دغه مجلس کي طلاقه ولاړی سي نه وروسته، ولي چي مېړه تعلق ورکړي طلاق ته د ماینې په خوښه پوري د هغه بل سړي، نو دا تمليك دي توکیل نه دي، او تمليك پر مجلس منحصر دي او په دغه مجلس کي مېړه رجوع هم نه سي کولای مجمع الانهر.

قال" وان قال لها ان كنت تحبني او تبغضني فانت طالق فقالت انا احبك او ابغضك وقع الطلاق وان كان في قلبها خلاف ما ظهرت" او که یو سړي ماینې ته وويل که ته زما سره محبت لري، او یا یې داسي ورته وويل چي که ته زما سره بغض لري نو ته طلاقه یې ښځي په جواب کي ورته وويل چي زه ستا سره محبت لرم، او یا زه ستا سره بغض لرم نو طلاق واقع سو پر ښځه باندي.

دلیل ددې مسئلې دادي چي اگرچه محبت او بغض خو صفت قلبي دي، لکن علم پر قلبي شي ممکن نه دي، نو سبب ظاهر د هغه چي اخبار دي په ځاي کي د عمل قلبي ودراره، لکه خوب د سړي چي سبب ظاهر د حدث دي نو په حال کي د حدث درېږي او په خوب او دېس ماتېږي.

مسئله:- که مېړه ماینې ته وویل چي که ته زما سره محبت قلبي لري نو پر ما طلاقه یې ښځي په جواب کي ورته وویل چي زه ستا سره محبت قلبي لرم، او دایه هم درواغ ویله، په نهز د شیخینو رحمۃ اللہ علیہ طلاق پر واقع کېږي لتعذر الاطلاع علی حقیقه الحب القلبي فالأخبار عنه یقوم مقامه، او امام محمد رحمۃ اللہ علیہ وایي چي که دا کاذبه وه طلاق نه واقع کېږي، لعدم الشرط، ج، در.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "وان طلق الرجل امرئته فی مرض موته طلاقاً بائناً فمات وهی فی العده ورثت منه وان مات بعد انقضاء عدتها فلا میراث لها" او که طلاقه کړه یو سړي ماینه خپله په مرض موت کي (یعني د هغې ناجوړې پس مړسو) په طلاق بائن سره یعني که یې رجعي طلاق ورکړي بیا خو رجوع ورته کولای سي، او مصنف رحمۃ اللہ علیہ وویل چي د هغه مرضه څخه مړ سو، ددې لپاره چي که دي د هغه مرضه چي ماینې ته یې طلاق بائن پکښي ورکړي وو جوړ سو، او وروسته مړ سو طلاق خو واقع سو او ښځي لره میراث نسته که څه هم عدت یې نه وي تېر سوي، نو په اول صورت کي ماینه میراث وړای سي چي دا په عده کي وي، او که دی مړ سو پسله تېرېدو د عدې ددې نو ښځه بیا په میراث کي حق نه لري.

مسئله:- که ماینه غیر مدخول بها وه بیا خو میراث نه لري، ولي چي عدت نه لري.

پوه ۱۰۰۰:- چي ابن ابي لیلی رحمۃ اللہ علیہ او امام احمد رحمۃ اللہ علیہ او اسحاق رحمۃ اللہ علیہ او ابي عبید رحمۃ اللہ علیہ وایي چي دغه بنځه پس له عدې څخه هم میراث لري خوبل مېړه يي نه وي کړي، او د امام مالک رحمۃ اللہ علیہ او لیث څخه روایت دي چي دغه بنځه په میراث کي د هغه مېړه چي دا يي په مرض موت کي طلاقه کړه حق د میراث لري که څه هم ډېر مړونه وکړي، او امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ وایي چي په هیڅ وجه دغه بنځه مطلقه حق د میراث نه لري، مجمع، منا، در.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "واذا قال لامرئته انت طالق انشاء الله تعالى متصلاً لم يقع الطلاق عليها" او که سړي وويله ماینې ته چي ته طلاقه يي که د خدای جل جلالہ اراده وه او متصل يي وويله، نو طلاق نه واقع کېږي پر دې.

فائده سنيہ:- خصوصاً لعوام الناس، اولاً (۱) ان الوفا بالعهد واجب، فان وعد احد مع احد بشيئ، لكن متصل يي ان شاء الله تعالى وويل بيا ايفاء پر ده نه ده واجبه،

ثانياً (۲) څوک چي قسم پر يو شي واخلي چي ولله افعل کذا" نو که هغه کار دی ونه کړی سو کفاره پر لارمه سوه، او کي متصل د قسمه سره ان شاء الله تعالى وويل نو دي حانث نه گرځي که هغه کار څه هم ونه کړي، وثالثاً (۳) فلان العوام پر هره خبره د ماینې طلاق اچوي، بعض صريح طلاق بعض په کنایه طلاق، او بعض درې واره طلاق، نو که دوي

انشاء الله تعالى د طلاق په وخت کي بلکه په عمومي خبرو کي خپل عادت وگرځوي، نو هيڅ وخت به هيڅ طلاق پر دوي لارم نه سي.

پوهنه: چي په ايماني شيانو کي ان شاء الله مه وايي مثلاً چاورته وويل چي ته مسلمان يي؟ ته به ورته وويه چي هو زه مسلمان يم، داسي به نه ورته وايي چي مسلمان يم ان شاء الله تعالى، وهکذا چادرته وويل چي خداي جل جلاله يو او بې شريکه دي، يا جنت حق دي، يا دوزخ حق دي، ورځ د قيامت حق ده وامثال ذالك، په دې ټولو کي به ان شاء الله نه وايي، بلکه صرف په هو به جواب ورکوي.

قال القدوري رحمه الله "وان قال لها انت طالق ثلثا الا واحدة طلقت ثنتين وان قال ثلاثا الا ثنتين طلقت واحدة" او که سړي ماينې ته ويل چي ته طلاقه يي په درې طلاقه مگر يو کم نو دوه طلاقه پر واقع کېږي، او که يې داسي ورته وويل چي ته په درې طلاقه طلاقه يي مگر دوه کم نو يو طلاق پر واقع کېږي ولي چي د دروو څخه يو کم کې دوه پاتېږي، او د دروو څخه چي دوه کم کړې يو پاتېږي.

فهره: او که يې داسي ورته وويل چي ته په درې طلاقه يي په درې طلاقه کم نو درې سره طلاقه پر واقع کېږي، ولي د دروو څخه خو درې نه کمېږي نو اثنتنا لغو ده، او هغه اول درې طلاقه واقع سوله، دروېش، ومنافع، وعيني.

قال القدوري رحمه الله "واذا ملك الزوج امرئته او شقصا منها" که مالک سو مېړه د ماينې ټولي او يا ددې د يوې حصې لکه نصف ياثلث يا ربع، يعني د سړي ماينه مينځه وه د يو چا او ده ته يي په نکاح

ورکړې وه، وروسته مېړه ټوله مینځه ماینه یاددې یوه حصه په بیع د مالک څخه د مینځي رانیوله.

او ملکت المریة زوجها او شقصا منه وقعت الفرقة بينهما.
 او یا مالکه سوه ماینه د مېړه یا د یو حصې دده، صورت یې دادي چې بنځه حره وه او مېړه یې د یو چا مریې وو نو دې دا خپل مېړه ټوله او یا یوه حصه د مالک څخه دده رانیوله، نو واقع سو جدا والي په مابین کي ددوي یعنی نکاح یې فسخه سوه، په اول صورت کي چې مېړه د ماینې مالک سي ددې سببه چې ملک نکاح پر حره باندي د جهت څخه د بقاء د نسل انساني وو نو چې ملک یمین یعنی مینځي توب پیدا سو نو ضرورت د ملک نکاح نه سو پاته، نو ځکه ملک نکاح نه صحیح کېږي، او په (۲) دوهم صورت کي چې ماینه د مېړه مالکه سي فلعدم جواز المالکة والمملوکیة فی شخص واحد، یعنی ماینې چې مېړه رانیوي نو دا مالکه سوه او مېړه یې مملوک سو، نو که ملک نکاح پاته سي نو خو مېړه مالک د ماینې گنل کېږي، نو مېړه هم مملوک سو هم مالک، ددې دوو صورتو فرق دادي چې مېړه په اول صورت کي که څه هم نکاح فسخه سوه په ملک یمین ددغي بنځي وطی کولای سي، او په دوهم صورت کي یې وطی نه دي ورته روا، ولي چې ملک یمین د بنځي د خوا د مریې وطی نه روا کوي. قال القدوري رحمه الله عليه.

بَابُ الرَّجْعِ

دا باب دي په بیان کي د رجوع د مېړه و خپلي ماینې ته چې ده طلاقه کړې وه.

پښوه ۱۶۹: چي چونکه رجوع خو پسله طلاقه کېدلای سي نو ځکه مصنف رحمۃ اللہ علیہ باب الرجعة تر طلاق وروسته راوړي، او لفظ د رجعت په کسره سره د را او په فتح د را دواړو راغلي دي، او گاهي متعدي وي چي مصدر يي رجع ده، او گاهي لازمي وي چي مصدر يي رجوع ده، در، در، او فتح يي افصح ده، ط.

او رجعت په لغت کي راگرځولو ته وايي "مجمع الانهر" در، او په شرع شريفه کي دوام ورکول دي ونکاح ته پر پخواني حال تر څو چي مطلقه ماینه په عدت کي وي، ولي چي وروسته تر عدې خو پخوانی مېړه او اجنبي سړی سره برابر دي يعني چي نکاح جديد غواړي او د عدت په دوران کي خود مېړه ملک قائم دي ولي چي عدت د اثارو څخه دملک ده.

پښوه ۱۷۰: چي په رجوع کي د مېړه رضا د بنځي شرط نه ده، والاصل فيه قوله تعالى وبعلوثهن احق برد هن.

فائده: احق لفظ چي اسم تفضيل دي پر خپله معنا نه دي پاته فتدبر.

قال المصنف رحمۃ اللہ علیہ "اذا طلق الرجل امرئته تطليقة رجعية او تطليقتين فله ان يراجعها رضيت المرأة بذلك ام لم ترض" که سړي طلاقه کړه خپله ماینه په يوه رجعي طلاق او يا دوه طلاقه سره قيد بذالك، ولي که درې طلاقه ورکړي بيا دغه ماینه ود ته حرامه ده په حرمت غليظه سره نو رجوع نه ده ورته روا، بلکه په نکاح جديده سره به يې هم نه سي ماینه کولای تر څو چي بل مېړه وکړي، کما مرفی باب الطلاق، او طلاق يي مقيد کي په رجعي سره ولي که طلاق بائن وي لکه د کنایاتو په صورت کي کما مرفی رجوع مېړه نه سي ورته کولای بېله نوي نکاح په رضا د بنځي او ولور او شاهدانو، او په رجعي طلاق کي نه

نکاح حديدہ غواړي او نه رضا د ښځې غواړي، لما مر من الآیة الکرمۃ
حيث لم يذكر فيها رضی المرأة.

قال القدوري رحمه الله "والرجعة ان يقول لها راجعتك او راجعت
امرئتي" او رجعت دادي چي مېړه ماینې ته ووايي چي ما تاته رجوع
کړې ده، يعني که دا حاضره وه، او يا مارجوع کړې وه خپلې ماینې ته
که دا غائبه وه، په هدايه کي وايي چي دا رجوع ده په اتفاق د ائمه اربعه
وو رحمه الله.

قال المصنف رحمه الله "او يطأها او يقبلها او يلمسها بشهوة
او ينظر الى فرجها بشهوة" او يا يې وطي ورسره وکړي، په مجمع
الانهر کي وايي چي که وطي په دېره کي د ښځې وي که په کوس کي
وعليه الفتوى، او يا مچې خندي واخلي او يايي مسحه کړي په شهوت
سره، او يايي کوس ته وگوري په شهوت سره.

بصوه ۱۱۱۱:- چي دا زموږ مذهب دي، او امام شافعي رحمه الله وايي چي
رجوع نه ده صحيح بېله قوله وتفصيل الدلائل في الهداية.

ويستحب ان يشهد على الرجعة شاهدين وان لم يشهد
صحت الرجعة" او مستحب ده مېړه ته چي پر رجعت دوه کسه شاهدان
ولري يعني چي عادلان وي او يا يو نور دوې ښځې، دليل د استحباب
دادي چي په وروسته کي يعني د عدې تر تېرېدو وروسته ماینه منکره نه
سي د رجوع څخه او که يي شاهدان ونه درول هم رجعت صحيح دي، قال
الله تعالى (وتشهدوا ذوى عدل منكم) او صورت د شاهدانو درولو دادي
چي دى دي شاهدانو ته ووايي چي تاسي شاهدان اوسي چي ماخپلې

ماينې ته رجوع كړې ده.

فائدې: امام شافعي رحمته الله عليه او امام مالك رحمته الله عليه وايي چې رجعت بېله شهادته نه دي صحيح، لما مر من الآية، ولي په هغه آيت امر دي په شاهدانو درولو او امر خو د پاره د وجوب وي، مونږ وايو چې په دې پاره كي نصوص مطلق دي يعني انتها د قيد نسته پكښي، قال الله تعالى فامسكوهن بمعروف" يعني تاسي وساتي مطلقاتي ښځي په شرعي طريقه يعني بېله قصده د اضرار رجوع ورته وكړي، وقال، وبعولتهن احق بردهن" نو د اطلاق څخه د دغو آيتو دا معلومه سوه چې په ايت المذكوره كي امر د پاره د استحباب دي، در. تين.

قال" واذا انقضت العدة فقال الزوج قد كنت راجعتها في العدة فصدقته فهي رجعة وان كذبت فالحول قولها ولا يمين عليها عند ابي حنيفة رحمه الله" او كه عدت تېر سو او مېړه وويل چې ما دې ته رجوع كړې وه په عدت كي په قول يا په فعل، او ماينې دده تصديق وكړي نو رجوع صحيح ده ولي په تصادق سره د نر او ښځي نكاح ثابتېږي، نو رجعت په طريقه اولي ثابتېږي، او كه ښځي تكذيب د مېړه وكړي په رجعت كي نو قول ددې دي، قول په دعاوي كي قول د منكر دي چې مدعي شاهدان نه لري، او قسم ودې ته نسته په ښر د امام اعظم رحمته الله عليه او ياران وايي رحمته الله عليه چې پر دې قسم اخستل لارم دي، لقوله عليه الصلوة والسلام (البينة على المدعى واليمين على من انكر)

درويش وايي: چې دا يوه د هغو اتو مسئلو ده چې امام اعظم رحمته الله عليه په هغو كي استخلاف د منكر نه وايي او ياران رحمته الله عليه يې وايي.

قال القدوري رحمته الله "واذا قال الزوج قد رجعتك فقالت
 مجيبة له قد انقضت عدتي لم يصح الرجعة عند ابي حنيفة
رحمته الله دليل د دې مسئلې دادي چي رجعت خو بنا پر عدت دي او قول
 خو قول د بنځي دي په باره كي د عدې فكذا فيما يبتنى عليها.

ترجمه:- او كه مېړه وويله چي ما تاته اوس رجوع وكړه دي په جواب
 كي ورته وويل چي زما خو عده تېره سوله، نو رجوع د مېړه نه ده صحيح
 په نهز د امام اعظم رحمته الله او ياران وايي چي رجوع يي صحيح ده،
 ودليلها في الهدايه، در... ع

قال "واذا قال زوج الامة بعد انقضاء عدتها قد كنت راجعتك
 في العدة فصدقه المولى وكذبته الامة فالقول قولها عند ابي
 حنيفة رحمته الله" او كه وويله مېړه د بنځي وروسته تر تېرېدو د عدې
 ددې، چي ما وتاته رجوع كړې وه چي ته په عده كي وې، نو بادار ده
 تصديق وكړي يعني چي تا رجوع ورته كړې وه، او خپله مينځي تكذيب
 وكړي يعني چي تا ماته رجوع نه ده كړي په عده كي، نو قول قول د
 مينځي دي په نهز د امام اعظم رحمته الله او ياران وايي چي قول د مولى
 معتبر دي، ولي چي بضع د مينځي خو مملوكه د مولى ده، او مولى
 اقرار وكړي په خپل خالص حق كي چي دا د مېړه دي يعني د هغه مائه
 ده چي رجوع يې ورته كړې ده، او امام اعظم رحمته الله وايي چي رجوع بناء
 پر عدت ده او په عدې كي خو قول قول د بنځي معتبر دي، كما مر
 فكذا فيما يبتنى على العدة وهو الرجعة " كذا في الهدايه.

قال " واذا انقطع الدم من الحيضة الثالثة لعشرة ايام انقضت الرجعة وانقضت عدتها وان لم تغتسل وان انقطع الدم لاقل من عشرة ايام لم تنقطع الرجعة حتى تغتسل او يمضي عليها وقت صلاة او تيممت وتصلى عند ابي حنيفة وابي يوسف رحمهما الله تعالى عنهما وقال محمد رحمه الله اذا تيممت المرأة انقضت الرجعة وان لم تصلى " او كه ويني ددریم حیض د مطلقې ودرېدلې پر لس ورځي رجوع د مېړه قطعه سوه، او عده د ښځي تېره سوه کې څه هم غسل نه وي کړي، ولي حیض خو تر لس ورځي بالانسته نو صرف په انقطاع دم دا د حیض څخه ووتله او عده يې تېره سوه نو رجعت هم قطع سو، هدايه.

او که يې وينه تر لس ورځي کمه ودرېدله نو رجعت نه دي قطعه ولي چي په کم کي تر لسو ورځو احتمال د بيا راگرځېدو د وينو سته تر هغو پوري چي دا يا غسل کوي او يا تېرېږي پر دې وخت د کامل لمانځه او يا دا تيمم کوي چي اوبه نه وي او لمونځ کوي، يعني په دغو دروو کارو سره دا حکم د طهارتو اخلي نو ځکه عده يې تېره سوه، او رجعت قطه سو.

مسئله:- که ښځه کتابيه وه نو دهغې عدت په مجرد انقطاع دم سره تېرېږي، که پر اقله مده وي او که پر اکثره مده، واي چي غسل وغېره پر دې لازم نه دي ولي چي دا مکلف په فروع سره ددين نه ده پر مذهب صحيح، او امام محمد رحمته الله عليه وايي چي دې نفس تيمم وکړي رجعت قطع

سو که يې څه هم لمونځ نه وي کړي، ودلائل الطرفين في الجوهره والهدايه والعينى ورد المحتار.

قال المصنف رحمه الله: "وان اغتسلت ونسيت شيئاً من بدنّها لم يصبه الماء فان كان عضواً كاملاً فما فوقه لم تنقطع الرجعة وان كان اقل من عضو انقطعت الرجعة" او که مطلقې ښځې په طلاق رجعي سره غسل وکړي او ددې هېر سوي وو يو ځاي د بدن څخه ددې چي هيڅ اوبه نه وې ورسېدلي، نو که غير مغسول پوره اندام وو او يا بالاتر پوره اندام نو حق د رجوع د مېړه نه دي قطع سوي، ولي عاده او غالباً پوره اندام د ښځې څخه نه هېرېږي، او پوره اندام که سړي پرېمنځي ژر وچېږي هم نه، نو مونږ احتياطاً وايو چي حق د رجوع نه دي قطع سوي، او دې ته تزوج د زوج آخر نه دي روا ولي غسل يې نه دي کړي، او که چېرې هغه غير مغسول تر يوه اندام کم وو نو حق د رجوع د مېړه قطع دي ولي کم تر اندام ژر وچېږي نو مونږ وايو چي دې به پرېولی وي او وچ سوي به وي، نو غسل ددې پوره گنړو نو قطع د حق د رجوع چي په غسل پوري اړه درلوده قطع سو، مجموع الاظهر.

فائدة: مصنف رحمه الله د هېري قيد ووايه ولي که ښځې په قصد سره کم د عضوی پرېښوي حق درجعت نه قطع کېږي، ولي چي غسل يې تام نه دي.

قال المصنف رحمه الله: "والمطلقة الرجعية تتشوف وتترين" **پوه يسه:** چي تشوف خاص په مخ پوري دي، او ترين عام دي، يعني طلاق رجعي ولا ښځه دي سرڅې وسپېدې کوي او شونډان دي سره کوي او تر دې د مخه دي مخ پاك په صابونه مينځي او سترگي دي توره وي

او ښه کالي دي اغوندي، سبب دادي چي رجعت د مېړه خو مستحب کار دي او تشويق او ترين باعث پر رجعت دي نو خود دې ډاکوي چي د مېړه شوق پر راسي او رجوع ورته وکړي.

قال المصنف رحمته الله "ويستحب لزوجها ان لا يدخل عليها حتى يستأذنها ويسمعها خفق نعليه" او مستحب دي مېړه لره يعني که يې قصد د رجوع نه درلودي، چي نه ورځي کور ته يعني هلته چي مطلقه موجوده وي، حتی چي اجازه ونه غواړي يعني د مطلقې څخه، چي ووايي چي درغلم او په دې واورې ترې د چوتو په دروازه کي، او يادي غاړي تازه کړي دادي د پاره چي که دي ناپامه ورننوزي شايد ددې به عورت او د اشتها ځاي لڅ وي، او دده سترگي پر ولگېږي، نو د ده به بې اختياره رجوع ورته وسي نو بيا بې بهرته طلاقه وي، نو پر ښځه خو بيا عدت وږدېږي، رمز، در.

قال "والطلاق الرجعي لا يحرم الوطى" او رجعي طلاق نه منع کوي وطي د مېړه د مطلقې سره او امام شافعي رحمته الله وايي چي وطي يې نه دي ورته روا تر هغو پوري چي رجوع بالقول ورته ونه کي، ولي چي زوجيت خو باطل سو په سبب د طلاق قاطع، مونږ وايو چي زوجيت نه دي باطل تر څو چي دا په عده کي وي، ولي مېړه ته رجوع روا ده ودې ته بېله رضا ددې اجماعاً، ولي رجعت خو حق د مېړه دي چي دې پر قول د طلاق پښېمانه سي، نو چي زوجيت قائم دي نو مېړه ته رجوع په قول او په عمل دواړو سره روا ده، هدايه، دروېش.

قال المصنف رحمه الله عليه "وان كان طلاقاً بائناً دون الثلث فله ان يتزوجها في عدتها وبعد انقضاء عدتها" او كه چيري طلاق بائن وو او كم تر درې طلاقه وو نو مېړه ته روا ده چي دا ښځه په جديده نكاح په نكاح كړي، خو لكه په عدت كي وي ښځه او يا يې عدت تېرسوي وي ولي چي په بائن طلاق سره خو د مخه فكاح يك لخته ختم سوه ښځه بېگان ښځه سوه، د بېگانه ښځي سره هر وخت نكاح روا ده لكه د ښځي په رضاء په حضور د شاهدانو په نوي مهر "دروېش .

قال المصنف رحمه الله عليه "وان كان الطلاق ثلثاً في الحرة او اثنتين في الامه لم تحل له حتى تنكح زوجاً غيره نكاحاً صحيحاً ويدخل بها ثم يطلقها او يموت عنها" او كه چيري درې طلاقه وه په حره ښځه كي او يا دوه په مينځه كي، ولي د مينځي مغلظ طلاقه دوه دي لكه د حري دا چي درې دي كېداي، نو نه روا كېږي د مخه مېړه ته تر هغو چي دا به د بله مېړه سره نكاح كوي او نكاح به يې هم صحيح وي و قد مر الفرق بين الصحيح و الفاسد في كتاب النكاح، او بيا به هغه مېړه هم دخول په وكوي يعني وطي به ورسره كوي حقيقه او بيا به يې طلاقه وي او يا به دوهم مېړه مري او دا به پاتېږي، نو اول مېړه ته يې نكاح روا ده.

فائدة:- د دوهم مېړه صرف دخول د ذكر شرط دي انزال نه دي شرط، ولي انزال خو مبالغه ده په وطي كي او په صحيح حديث كي داسي راغلي دي، كېداي مسلم و بخاري، چي رفاعه قريظي رحمه الله خپله ماينه په درې طلاقه سره طلاقه كړه هغې وروسته تر عدې د عبد الرحمن بن

زبير بفتح الزا، سره نكاح وكړه وروسته هغه ښځه و عليه السلام ته راغله، فقالت كنت عند زماعة فطلقني وبث طلاقى فتزوجت مع عبد الرحمن بن الزبير ومامعه الا كهذبته ثوبى هذا" يعني چي ذكر يې نه لكې دي چي زماپه فرج يې ننه باسي، نو عليه السلام ورته وويل، اترديدن ان ترجع الى رفاعه قالت نعم فقال عليه السلام لا حتى يزوق من عسيلتك وتذوق من عسيلته" په دې حديث كې دلالت پر دې دي چي انزال شرط نه دي، ولي چي عليه السلام نفس خوند خكل شرط كړه ددواړو طرفو څخه، او مهتيا چي انزال دي شرط يې نه كړه، او بل عليه السلام لفظ د تصغير چي عسيله دي ووايه يعني لږ غسل چي هغه په نفس دخول سره پيدا كيږي، او په بل صحيح حديث كې راغلي دي چي عليه الصلوة والسلام چي پر منبر ناست وو، چا پوښتنه ځنډي وكړه چي يو سړي ماینه په دروو طلاقو طلاقه كړه هغه ښځه بيا بل چا په نكاح كړه، او دواړه په يوه خونه سره ننوته او دروازه يې بنده كړه پر ده يې واچول او ښځې پورني د سره څخه ليري كړي، او بيا يې طلاقه كړه آيا اول مېړه ته رواده؟ عليه الصلوة والسلام ورته وويل چي، لاتحل للاول حتى تزوق عسيلة الآخر.

فائدة:- ددوهم مېړه وطي عامي دي كه په حيض كي وي او كه په نفاس كي، او كه په روژه كي د ورځي او كه په احرام كي وي، پسله طلاقه اول مېړه ته رواده كه څه هم دغه ټولني وطي حرامي دي كما لايفي.

فائدة:- په اشتراط كي د وطي ټوله ائمه سره متفق دي، يو سعيد بن المسيب رحمته الله مخالف دي او فقهاء رحمهم الله وايي چي د هغه قول ته اعتبار نسته، حتى كه قاضي فتوى پر ور كړي حكم يې نه دي نافذ.

د ابن المسيب رحمۃ اللہ علیہ دليل دادي چي په قرآن مبارك كي خوداسي راغلي دي، حتی تنکح زوجاً غیره" او د نکاح معنا خو عقد دي، نو د شرط والي د وطي زیادت پر قرآن دي، وهو لایجوز بالحديث، د جمهور رحمۃ اللہ علیہ دليل داي، (۱) اول چي حديث د عسیله مشهور دي او په مشهور حديث زیادت پر قرآن روا دي کما تقرر فی اصول الفقه،

(۲) دوهم په ایت مبارك كي خوداسي رغلي دي (فلا تحل له حتی تنکح زوجاً غیره الآية) نو عقد خود زوج د لفظ وفهمېدي نو د نکاح څخه مراد حقیقه دا لفظ دي چي وطي دي، نو وطي د اشاره څخه د آیت وفهمېدي.

دروېش وايي: چي مذکوره تفصيل د بخاري، مسلم، در مختار، رد مختار، هدایه، جوهره، او نور الاثوار وغیرها څخه ماخذ دي.

دروېش وايي: چي د کوتي په ښار كي يو کتاب فروش دي چي نوم اخستل يي مناسب نه دي، او دی خپله په هيڅ علم كي برخه نه لري صرف گویا دي کتب خانه لري، هغه د يو بل عالم چي په قوم بلوڅ دي مولوي برکت علي يي نوم دي اوسيدونکي د مشکاف دي او د دروېش شاگرد هم دي داسي ويلي وه، چي مولوي عبید الله خونه عالم دي لکن دا يو عیب لري چي د کتابو څخه غلا کوي، نو برکت علي صاحب ورته ويلي وه چي که نقل د کتابو څخه غلا وي، نو ستا په مذهب كي ټوله مصنفین غله دي، ولي چي قدیماً وحديثاً نقل د مصنفینو تر مابین يود بله څخه جاري دي، برکت علي صاحب ورته ويلي وه چي ته کتابونه د تفاسيرو لکه روح المعاني، روح البيان، تفسير کبير وغیرها او کتابونه د فقهي شريفي لکه هدایه، رد مختار، فتح القدیر، وغیره وهکذا

ڪتابونه ذ اصول الفقه وغيرها مطالعه ڪرڻ چي ڇونڊه نقل يو د بله پڪڻي دي، بلڪه بناء ددين او د شريعت پر نقل ده "چشم بد اندېش كه بر كننده باد، عيب نمايد هنرش در نظر.

قال المصنف رحمته الله عليه "والصبي المراهق في التحليل كالبالغ" او كه كوچني چي مراهق وي يعني بلوغ ته نيڙڏي وي او جماعي ڪولائي سي، او بعض فقهاء رحمته الله عليه وايي چي مراهق هغه كوچني دي چي غنڀي پورته ڪهڙي او غوولو ته بي شوق ڪهڙي، چي شمس الانه السرخسي رحمته الله عليه وهغه ته لس ڪاله عمر اينبي دي، ڪما في مجمع الانهر. **پوئينه:-** د مراهق تحليل ڇه فائده ڪوي ولي دي خو مائني ته طلاق نه سي ورڪولائي؟

جواب:- فائده بي داده چي كه دا مرهق مڙ سي نو بنڌه و اول مڀر ته روا ده، او يا مراهق په ڏي بنڌي يو وار دخول وڪري او بيا بي پرېنول ڪار بي نه ورسره درلودي چي بالغ سو بيا بي طلاقه ڪرڻ، درويش. قال المصنف رحمته الله عليه "ووطي المولى امته لا يحلها" او وطي ڪول د بادار د مينځي نه روا ڪوي مينځه ومڀر ته،

صورة المسئلة، د يو سڙي مينځه وه بل سڙي ته بي په نڪاح ورڪري وه، او مڀر هغي مينځي ته دوه طلاقه ورڪرڻ چي هغه مغلظ طلاقه دي د مينځي ڪامر، او وروسته تر تڙېدو د عدي مولي د هغي سره وطي وڪري، نو په ڏي وطي سره دا نه روا ڪهڙي وه اول مڀر ته ولي چي خداي پاك ﷻ خو داسي وايي، حتى تنكح زوجا غيره" او بادار خو زوج نه بلل ڪهڙي په شرعه شريفه ڪي، عنايه، در.

قال المصنف رحمۃ اللہ علیہ "واذا تزوجها بشرط التحليل فالنكاح مكروه فان طلقها بعد وطئها حلت لاول" او كه يي په نكاح كړه مطلقه بنځه يو چا په شرط د تحليل يعني په روا والي د زوج اول ته، معنا دا چي يا دا نوي مېړه بنځي ته ووايي چي زه ستا سره د روا كولو د پاره ومېړه اول ته، او يا بنځه ووايي چي زه ستا سره نكاح كوم صرف د دې د پاره چي زه اول مېړه ته روا سم نو نكاح يي مكروه ده، لقوله عليه الصلوة والسلام، لعن المحلل والمحلل له "صاحب هدايه وايي چي معنا د حديث شريف هم دغه محلل او محلل له دي چي نكاح په داسي شرط وكړي، يعني نه مطلق محلل او محلل له، نو كه هغه مېړه هغه بنځه طلاقه كړه پس له وطئ څخه بنځه روا سوه واول مېړه ته، دليل يي دا دي چي نكاح په شرطو فاسدو سره نه فاسدېږي، نو دخول او وطئ په نكاح صحيح كي راغلي دي وهو الشرط.

پسوه چي د امام ابو يوسف رحمۃ اللہ علیہ څخه روايت دي چي هغه مذهب قديم د شافعي رحمۃ اللہ علیہ هم دي، او مذهب د امام مالك رحمۃ اللہ علیہ او امام احمد رحمۃ اللہ علیہ هم دي، چي داسي نكاح فاسده ده او اول مېړه ته نه روا كېږي ولي نكاح په شرط د تحليل لكه نكاح موقت ده، او هغه خو فاسده ده، مونږ وايو چي عين نكاح موقت خو نه ده ولي چي د نكاح موقت صورت خو دا دي چي سړي وبنځي ته ووايي چي زه ستا سره نكاح كوم د يوې مياشتي د پاره په دونده ولور او نكاح په شرط د تحليل كه څه هم مشابه ده صوره د نكاح موقت سره لکن دا خو نه ده لازم چي مشابه او مشابه به په ټولو احكامو كي سره شريك دي كما تقرر في النحو والمعاني، مجمع الانهر، درويش.

قال القدوري رحمته الله عليه "واذا طلق الرجل الحرة تطليقة او تطليقتين وانقضت عدتها وتزوجه بزواج آخر فدخل بها ثم عادت الى الاول عادت بثلاث تطليقات" او كه چهري طلاقه كړه يو سړي ماینه چي حره وه په يوه طلاق او يا دوه طلاقه سره، او عده يې تېره سوه او دې بل مېړه وکړي او هغه هم وطي ورسره وکړي بيا ورسته دا اول مېړه ته راغله او اول مېړه په نکاح کړه يعني دوهم مېړه دا طلاقه کړه او عده يې تېره سوه، بيا يې د اول مېړه سره نکاح وکړه، نو حکم يې دادي چي اول مېړه ته دا په درې طلاقه راگرځي يعني هغه د مخه دوه يا يو طلاق د اول مېړه لغوه سوه اوس بيا اول مېړه د دروو طلاقو مالک دي، يعني داسي نه ده چي يو طلاق يې په نکاح قدیم کي ورکړي وو نو په دې نکاح کي چي دوه طلاقه نور ورکړي نو مغلظه گرځي. او يا يې دوه طلاقه په پخوانۍ نکاح کي ورکړي وه اوس چي يو طلاق بل ورکړي نو مغلظه گرځي، عنايه، دروېش.

قال القدوري رحمته الله عليه "ويهدم الزوج الثاني مادون الثلاث كما يهدم الثلاث عند ابي حنيفة وابي يوسف رحمهما الله تعالى وقال محمد رحمه الله لا يهدم الزوج الثاني مادون الثلاث" او نړوي يعني لغوه کوي دوهم مېړه کم تر درې طلاقه لکه چي لغوه کوي دري طلاقه په نهز د شېخينو رحمته الله عليه، دليل يې دادي چي درې طلاقه چي اغلظ طلاقه وه، په زوج ثاني لغوه سو، نو کم تر درې چي نسبتاً سپک طلاق دي بايد په طريق اولي په زوج ثاني لغوه سي، او امام محمد رحمته الله عليه وايي چي کم تر درې په زوج ثاني نه لغوه کېږي بلکه زوج اول په نکاح

ثاني کي مالڪ د مابقي من الطلقات دي، يعني که يي يورکري وود
دوو مالڪ دي او کي دوه ورکري وه د يوه مالڪ دي حتی که مجموع
درې ته ورسېده بنځه مغلظه سوه، والتفصيل فی فتح القدیر.

قال القدوري رحمته الله "واذا طلقها ثلثا فقالت قد انقضت
عدتي وتزوجت بزواج آخر ودخل بي الزوج الثاني وطلقني
وانقضت عدتي والمدة تحتمل ذالك جاز للزوج الاول ان
يصدقها اذا كان غالب ظنه انها صادقة" او که سري طلاقه کړه
ماينه په درې طلاقه سره څه مده وروسته هغه بنځه راغله اول مېړه ته يي
وويل، تاجي زه طلاقه کړم ماخپله عده تېره کړه او بيا مي بل مېړه
وکړي او هغه هم زما سره وطي وکړي او بيا هغه هم طلاقه کړم او د هغه
د طلاق عده مي هم تېره کړه مطلب يي دا وو چي اوس ستا سره نوې
نکاح کوم، ولي چي شرط د حلال والي وتاته پيدا سو، او دغه مده چي د
اول مېړه د طلاقه څخه تر اوسه بيان پوري د بنځي گنجائش ددې ټولو
ذکر سوي کارو پوري درلودي، نو روا ده زوج اول ته چي ددې تصديق
وکړي که يي غالب گمان د مېړه دا وو چي دا رشتيا وايي، يعني نوي
نکاح د هغې سره ورته روا ده، بخلاف ما اذا ذكرت مدة قليلة لا تحتمل
الامور المذكورة لان كذبها متيقن.

پوهه سه: چونکه ايلاء په وروسته کي طلاق بائن ځنډي جوړېږي لکه
چي بيان بې راسي ان شاء الله تعالي، لکه د طلاق رجعي چي پس د
مروره د عدې بائن پيدا کېږي، نو ځکه مصنف رحمته الله وروسته تر کتاب
الطلاق کتاب ايلاء راوړي، منج.

واوړه: چي ايلاء په لغت کي نفس قسم ته وايي نحو "اني يوبی ايلاء عنايه، او په شرحه شريفه کي قسم اخيستل دي د جماعو څخه د ماينې سره چي مده يي څلور مياشتي ده د حري د پاره او دوي مياشتي ده د مينځي ماينې د پاره، ملتقي. نو قدوري وايي.

کتاب الايلاء

دا کتاب دي په بيان کي د احکامو د ايلاء يعني په شريعت کي در. قال "اذا قال الرجل لامرئته والله لا اقربک اولا اقربک اربعة اشهر فهو مول" او که وويل يو سري يعني مېړه خپلي ماينې ته قسم واخلي، چي زما دي په خداي ﷻ قسم وي چي زه تاته نه نژدې کېږم يعني وطې نه درسره کوم، يعني مقيد په زمانه پوري يي نه کړه، چي دې ته ايلاء مطلق وايي، او يا يي داسي وويل حري ماينې ته چي زه نه درنژدې کېږم څلور مياشتي، چي دې ته ايلاء مقيد وايي نو دا سري شرعاً ايلاء کونکي دي.

پوهنه: چي د قربان معنا وطې ده، قال الله تعالى، ولا تقربوهن حتی يطهرن.

مسئله: او کي داسي قسم واخستي چي قسم په خداي ﷻ دي که زه تاته نژدې سم يعني وطې درسره وکړم چي ته په حيض کي يي داسي مولي نه دي، ولي دي خو په حال کي د حيض د وطې څخه بې قسمه ممنوع دي.

مسئله: که سري بېله قسمه ماينې ته وويل چي زه ستا سره وطې نه کوم مولي نه دي، در.

قال "فان وطئها في الاربعة اشهر حنث في يمينه ولزمته الكفارة" نو که ده وطي کړه ماینه په څلور میاشتو کې دننه حانث سو په قسم کې، او لازم سوه پر ده کفارہ یعنی د یمین.

وسقط الایلاء" او قسم ختم سو ولي چي قسم خو په حنث سره ختمېږي، قال الله تعالى (للذين یؤثون من نسائهم تربص اربعة اشهر الآتیه) وان لم یقربها حتی مضت اربعة اشهر بانث منه بتطليقة واحدة" او که ده وطي نه ورسره وکړې حتی چي څلور میاشتي تېري سوې، نو ماینه پر ده په یوه طلاق بائن سره طلاقه سوه معنا دا چي په رضا د بنځي نکاح جدید ورسره کولای سي.

پهوه ۵۵۵: چي بعض مړونه څلور میاشتي بلکه بالا تر هغه د ماینې سره وطي نه کوي، یا یې د لاسه نه کېږي، او یا پهلوان وي پهلوانۍ ته ځان تکره کوي، په دې کې پر ده طلاق نه لارمېږي او په صورت کې د ایلاء چي پر ده طلاق بائن لارمېږي په دې سبب چي ده ماینه ازار کړه په منع سره د حق د دې چي وطي دي په قول سره، نو شرعي شریفی وده ته جزاء ورکړه په زوال د نعمت د نکاح، په جوهره کې وایي چي دا مذهب دي د عثمان رضی الله عنه او د علي رضی الله عنه او د عبد الله بن عباس رضی الله عنه او د عبد الله بن مسعود رضی الله عنه او د عبد الله بن عمر رضی الله عنه، چي عبادله ثلاثه یې بولي، او مذهب دي د زید بن ثابت رضی الله عنه او نور، ج، د.

قال "فان كان حلف على اربعة اشهر فقد سقطت اليمين" نو که مېړه پر څلور میاشتي قسم اخستي وو نو قسم هم خلاص سو، ولي

چي په قسم چي سړی هانت سي هغه قسم ختمېږي بيرته په خپله نه راگرځي.

قال "وان كان قد حلف على الابد فاليمين باقية" او کي قسم د ابد د پاره واخستي يعني داسې وويل چي زه ستاسره ابداً وطي نه کوم، نو قسم پاته دي ولي خو ده ابد قيد ويلي دي نو فائده د پاتي والي يې داده چي مصنف رحمته الله عليه يې تشرېح کړې ده او وايي.

فان عاد فتزوجها عاد الايلاء فان وطئها لزمته الكفارة" پس که مېړه دې ته عود وکړي او په نکاح يې کړه يعني وروسته تر څلور مياشتو تېرېدو چي دا بائننه سوه، او عده يې هم تېره سوه، نو بېرته ايلاء راوگرځېده ولي خو يمين په سبب د تايد باقي دي، نو که يې په نکاح جديده کي وطي ورسره وکړي کفاره د يمين پر لارمه سوه.

قال "والا وقعت بمضى اربعة اشهر تطليقة اخرى" او که يې وطي نه ورسره وکړي بلکه څلور مياشتې بيا بې وطي پرېښول نو واقع سو پر بنځه بل طلاق، لان الايلاء مويد.

قال "فان تزوجها ثالثا عاد الايلاء ووقعت بمضى اربعة اشهر تطليقة اخرى" نو کي دريمه پلا بيا په نکاح کړه يعني پسله تېرېدو څخه د عدې ايلاء بېرته راوگرځېده لکونه مويد" دا عبارت دلته محذوف دي په قرينه د دمخه عبارت يعني په دريمه نکاح کي په څلور مياشتي کي دننه دننه وطي ورسره وکړي نو کفاره د يمين پر لارمه سوه ولي چي يمين خو د همېشه لپاره وو، او که يې په دريمه نکاح کي هم

څلور مياشتي پرېښوله نو پسله تېرېدو څخه د څلورو مياشتو پرېښخه درېم طلاق واقع سو.

فائدو:- نو درې طلاقه چي پرېښخه واقع سوه نو دا خو مغلظه طلاقه سوه، بېله زوج آخر او وطي د هغه او د طلاقه د هغه او د تېرېدو د عدې وده ته نه روا کېږي نو ځکه مصنف رحمۃ اللہ علیہ وايي.

قال "فان تزوجها بعد زوج آخر لم يقع بذلك الايلاء طلاق واليمين باقية فان وطئها كفر عن يمينه" نو که يي په نکاح کړه هغه ښځه څلورمه پلا پس له عدې څخه او پس له نکاح د زوج آخر يعني وروسته تر وطي د هغه او وروسته تر طلاق د هغه او وروسته تر عدې تېرېدو، نو نه واقع کېږي په ايلاء پخوانۍ سره طلاق، ولي طلاقونه د پخوانۍ ايلاء خو پوره سوه او ښځه يک لخته دده د ملکه ووته او ايلاء لکه طلاق بېله ملکه نه ده صحيح، مثلاً بېگانه ښځي ته سړي ووايي والله لا اقربك اربعة اشهر "دا ايلاء نه ده نو کي وروسته په نکاح هم کړي نو په هغې ايلاء سره طلاق پس له څلورو مياشتو نه واقع کېږي، او قسم يي باقي دي نو کي وطي ورسره وکړي کفار يمين به ورکوي او امام زفر رحمۃ اللہ علیہ وايي چي پسله څلورم وار نکاح ايلاء باقي ده په سبب د بقا د يمين ولنا ماقلنا آنفاً.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "فان حلف على اقل اربعة اشهر لم يكن مولياً" او که مېړه قسم پر عدم وطي د ماینې کم تر څلور مياشتو واخستي مثلاً داسي وويل والله لا اقربك شهراً "نو داسې مولى نه دي، او دا هم قول د ابن عباس رضي اللہ عنہ دي او امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ دمخه وويل چي دا سړي هم مولى دي لکن څه وخت چي فتوى د ابن عباس رضي اللہ عنہ و امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ.

ته ورسېدله خپل د اول قول څخه يې رجوع وکړه، کذا رمز. در

قال "وان حلف بحج" يعني پر مایې حج لارم که ماستا سره وطي وکړې، په جوهره کي وايي چي داغسي حکم دي کې وويل چي پر ما عمره لارم که ما ستا سره وطي وکړې "او بصوم" يعني که ما ستا سره وطي وکړې پر ما پنځه (۵) ورځي مثلاً نفلي روژه لارم ده.

او بصدقة" يعني که ما ستا سره وطي وکړې پر ما دونده اندازه مثلاً (۱۰۰) روپۍ خيرات لارم دي. او عتق" يعني داسې وويل که ما ستا سره وطي وکړې پر ما عتق د مري لارم دي. او بطلاق" يعني داسې وويل چي که ما ستا سره وطي وکړې پر ما ماینه طلاقه ده، يعني يا بله ماینه يا داغه ماینه. فهو مولى" نو داسې مولى دي معنا داده که مېړه په څلور میاشتو کي دننه وطي ورسره وکړې خو حج يا روژې يا خيرات يا آزاد والی يا طلاق پر لارم سو، او دغه تعلیق لکه قسم منحل او خلاص سو ولي چي د مخه تېره سوه چي یمین په حنث سره ختم کېږي فکذا ما هو فی حکم الیمین لکه دغه تعلیقات، او که یې څلور میاشتي وطي نه ورسره وکړې د کفارة الیمین څخه خلاص دي لکن ماینه یې په طلاق بائن سره طلاقه سوه کما مر من قبل من حکم الایلاء" دلیل د دغو ټولو مسئلو دادي چي ده الفاظ د شرط او جزاء ذکر کړه يعني که ما ستا سره وطي وکړې دا شرط دي، نو پر ما مثلاً حج لارم دي دا جزاء ده، لکه په حقیقت یمین کي مثلاً والله لا اقربک اربعة اشهر، نو ددې معنا هم شرط او جزاء ده يعني که ما وطي در سره وکړې نو پر ما کفاره لارم ده، نو د کفارې د تکلیف په سبب ده ځان د وطي څخه منع کړی، فکذا فی

هذه التعليقات، دی ځان منع کوي د وطي څخه په سبب د لزوم د تکلیف د حج ولي په حج کي غالباً تکلیف مالي او بدني وي او عمره لکه حج تکلیف مالي او بدني لري، وهكذا الصدقة والعق و الطلاق.

مسئله:- که يي په اعتکاف سره تعليق وکړي، يعني داسي يي وويل که ماستا سره وطي وکړي نو پر مادرې (۳) ورځي مثلاً اعتکاف لازم دي هغه سړی هم مولي دي ولي چي اعتکاف خو بې روژو نه دي روا.

مسئله:- که سړي تعليق په لمانځه وکړي يعني داسي يي وويل چي که ماستا سره وطي وکړي نو پر ما دوه (۲) رکعتي نفل لمونځ مثلاً لازم دي نو هغه سړی مولي نه دي په نهز د امام ابو حنيفه او امام ابو يوسف او امام محمد رحمهم الله، او د امام زفر او حسن بصري رحمهم الله په نهز مولي نه دي، و الدلائل للفريقين في المطولات، و شروح القدوري.

قال القدوري رحمهم الله "وان آلى من المطلقة الرجعية كان مولياً وان آلى من البائنة لم يكن مولياً" او که سړي ايلاء وکړه د هغي ماينې سره چي ده په طلاق رجعي سره طلاقه کړې وه يعني د مخه تر تېرېدو د عدې نو دی مولي گنړل کېږي، ولي د دوې تر مابین زوجيت قائم دي او وطي ومېړه ته روا دي نو منع د وطي راجع و ايلاء ته ده، او که يي ايلاء وکړه د مطلقې بائنې سره دی مولي نه گنړل کېږي ولي چي د دوي دوو تر مابین زوجيت زائل دي، او وطي يي بېله جديدي نکاح ورته نا روا دي، نو منع د وطي يي راجع وه قسم ته ايلاء نه دي.

مسئله:- که عده د مطلقة رجعية د مخه تر تېرېدو د مدت د ايلاء چي څلور مياشتي ده تېره سوه، ايلاء ساقطه سوه ولي د عدې په تېرېدو سره محل د ايلاء نه سو پاته ولي بنځه بائنه سوه، هدايه، دروېش، جوهره.

قال القدوري رحمه الله "وايلاء الامة شهران" او ايلاء د مينځي دوي مياشتي ده ولي په شرعه شريفه كي نعمت او قسمت د مينځي ماينې پر نمايي د حري ماينې ده ځكه په دوه طلاقه مغلظه طلاقېږي او عده يې هم دوي مياشتي ده.

وان كان المولى مريضا لا يقدر على الجماع او كانت المرأة مريضة" يعني داسي مريضه وه چي د جماع طاقت يې نه وو، او كانت رتقاء او صغيرة لا يجمع مثلها او كانت بينهما مسافة لا يقدر ان يصل اليها في مدة الايلاء ففئة ان يقول بلسانه فئت اليها فان قال ذلك سقط الايلاء وان صح في المدة بطل ذلك الفى وصار فيئته الجماع" او كه ايلاء كونكي مريض وو چي قدرت د جماعو يې نه درلودي او يا بنځه ناجوړې وه او يا بنځه رتقاء وه، يعني بېله بولو كولو يې كوس د غنې د ننوتلو ځاي نه درلودي، او يا يې ماينه د ونډه كوچنۍ وه چي د دغسي كوچنۍ سره وطي نه سوې كيدلاى، او يا په مابين كي د مېړه چي ايلاء يې كړې ده او د ده د ماينې دومره مسافت وو چي په مدت كي د ايلاء چي څلور مياشتي د مېړه ماينې ته نه سواى رسېدلای چي وطي يې ورسره كړي واى ځان يې حانت كړى واي، نو رجوع او فيئ د ده داده چي په ژبه ووايي مارجوع كړې ده ماينې ته نو كې داسي وويله ايلاء ساقطه سوه يعني ده گويا جماع وكړه او ځان يې په قسم كي حانت كړى نو كفاره د يمين به وركوي او بنځه نه ځنډي بائنه كېږي، او كه مېړه جوړ سو په مده كي د ايلاء يعني په دننه څلور مياشتو كي نو هغه دخولي رجوع يې باطله سوه او رجوع دده په

جماعو سره ده نو که يې جماعي ورسره وکړي نو حانث سو کفار ه د يمين پرسته او که يې وطي نه ورسره وکړي ماینه ورڅخه بائنه سوه، کماهو حکم الايلاء علی مامر، دروېش عاصی غفرله،

حاصل د کلام، **پسوه ۱۵۵۰**: چي فيئة په لغت کي رجوع او پښیمانی ته وایي نو چونکه د ایلاء په سبب مېړه د حق د ماینې مانع گرځېدلي وو چي وطي وې په مده کي د څلورو میاشتو، او دی بېرته پر خپل قسم پښېمانه سو او بېرته يې د ماینې وحق ته د وطي غاړه کښېښوله، نو که پر وطي قادر وو خو وطي په دننه کي د څلورو میاشتو کي ورسره وکي او د قسم کفار ه به ورکړي خبره خلاصه سوه، نو ځکه ودې کارته د مېړه فیئ وایي يعني ده رجوع وکړه د ترك څخه د وطي په سبب د ایلاء و وطي ته د ماینې، ا که سړی خو پښېمانه وو لکن په سبب د ناجوړي يې قدرت د جماعو نه درلودي يا په سبب د ناجوړي يا د رتقاء والي او يا د صغر د کبله ښځي قدرت پر وطي د مېړه نه درلودي، نو د دغه سي سړي د پاره فیئ قولې په ځاي کي د فیئ عملي چي وطي دي درېږي، قدوري رحمۃ الله علیه خو په فیئ قولې کي دا قدر وويله فئت اليها" او د امام اعظم رحمۃ الله علیه څخه روايت دي چي دغه سړی د شاهدانو په مخ کي ووايي "اشهدوا اني قد فئت الی امرئتي او راجعت زوجتی او ابطلت الايلاء" لیکن پوه سه چي د فیئ قولې د پاره خو شاهدان شرط نه دي لکن امام اعظم رحمۃ الله علیه د احتیاط د پاره اشهاد ويلي دي، ولي چي ممکنه ده چي څلور میاشتي بېله وطي پر دغه معذور سړي تېري سي او دی ماینې ته ووايي چي ماتاته رجوع قولې کړې وه په مدت کي دننه او ښځه يې تکذیب وکړي، نو دي به شاهدان تېر کړي او خپله خبره به ثابته کړي او ماینه به يې د

لاسه نه وځي ، ولله دره ما اداق نظره، او په نهېز د امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ رجوع د ايلاء څخه بېله وطي نه کېږي، مونږ دا وايو چي خداي پاک ﷻ وايي، لا يکلف الله نفسا الا وسعها" نو ځکه د گونگي په طلاق او نکاح او په بيع او شراء کي دده و اشاراتو ته اعتبار شريعت ورکړي دي، او سره ددې چي دا عقود مذکوره خو قولې شيان دي.

مسئله: که مېړه مجبوب او يا په داسي محبس کي بندي وو، او يا بنځه بندي وه چي قدرت پر جماعو ممکن نه وو او يا بنځه ناشزه وه يعني مېړه ته يې ځان نه ورکاوه، او په داسي ځاي کي چي د مېړه قدرت نه وو چي هغه ځاي ته ورسي نو په دې صورتو کي فيئ بالقول کافي دي کذا قال الکرخي رحمۃ اللہ علیہ.

مسئله: که د مېړه عجز د وطي څخه حساً خو نه وو لکن شرعاً يې د وطي قدرت نه درلودي، لکه سړي چي څلور مياشتي محرم وي، او يا يې څلور مياشتي روژه پر ځان نذر کړي وي، او يا بل څه دغسي وه، په نهېز زمونږ (احنافو) فيئ دده په وطي سره دي ولي چي د فيئ د پاره قدرت حسي شرط دي هغه خولري، او امام زفر رحمۃ اللہ علیہ وايي چي په مذکوره صورتو کي هم فيئ بالقول صحيح ده، دی وايي چي منع لحق الله لکه منع حسي ده، ج، در.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "واذا قال لامرئته انت على حرام سئل عن نيته فان قال اردت الكذب فهو كما قال وان قال اردت به الطلاق فهي تطليقة بائنة الا ان ينوى الثلاث وان قال اردت به الظهار فهو ظهار وان قال اردت به التحريم او لم ارد به

شيئا فہی یمین یصیر بہ مولیا" او کہ یو سړي وویل خپل ماینې ته چې ته پر ما حرامه یی، سوال دي وکړه سي د نیت په باره کي د سړي، یعنی چي ستا په دغه خبره کي څه قصد وو، نو که ده وویل چي زما ایراده درواغ ویل دي نو لکه دی چي وایي هغه اراده صحیح ده ولي ماینه خو حلاله ده نو انت حرام" داسي یو خبر دي چي د واقع سره نه دي برابر نو خود درواغ دي، عنایه" او بعض فقهاء رحمہم اللہ وایي چي که مرافعه وقاضي ته وکړل سي قاضي دده دغه نیت ته اعتبار نه ورکوي، ولي د عرف عمومي څخه خلاف که څه هم حقیقت د لفظ دي، او که ده وویل چي زما طلاق مرادوو نو یو طلاق بائن پر واقع کېږي ولي چي په رجعي طلاق کي خو حرمت نه سته، مگر که یي نیت د درو طلاکو کړي وویا درې طلاقه واقع کېږي، ولي چي درې طلاقه نوع غلیظ د حرمت ده، او که ده وویل چي زما ظهار غرض وو نو بیا ظهار دي لکن دا په نېزد شیخینو رحمہم اللہ او امام محمد رحمہم اللہ وایي چي ظهار نسي کیدای ولي چي په ظهار کي خو تشبیه بالمحارم غواړي لکه چي "انت علی کظهر امی او بطن امی الی غیر ذالک من المحارم، او په انت علی حرام کي خو تشبیه بالمحارم نسته، شیخان رحمہم اللہ وایي چي په ظهار اصلي کي خو تحریم سته دلته که څه هم ده مطلق حرمت ویلي دي لکن اراده مقید د مطلق څخه رواده په نېزد نیت د مقید، جوهره، دروېش، او که ده وویل چي زما فقط تحریم غرض وو او یا مي هیڅ شی غرض نه وو، نو داقسم دي په دې سره دی مولی گرځي ولي تحریم د حلال زمونږ په نېز قسم دي، ولي چي په حدیث کي د بخاري چي حدیث ډېر وږد دي علیه الصلوة والسلام غسل پر ځان حرام کړي وه، نو خدای پاک ﷻ داسي ورته

وويل (قد احل الله لكم متحلله ايمانكم) کذا في الهدايه نو چي قسم سي نو گویا ده د ماینې وطي په قسم سره ځان ته حرامي وگرځولې وهو المعنى الايلاء نو که يې په څلور میاشتي کي وطي ورسره وکړې کفار د یمین به ورکوي نوره خبره خلاصه سوه يعني په حنث سره یمین د مابین څخه ولاړی او که يې په څلورو میاشتو کي وطي نه ورسره وکړې نو ماینه يې ځنډي باینه سوه، کما هو حکم الايلاء علی ما مررا فتذکر.

کتاب الخلع

دا کتاب دي په بیان کي د مفهوم او احکامو د خلع. **پوهه :-** چي قانون د کتابو د عمومي فقهي شريفي دادي چي کتاب لفظ په هغو مسئلو کي عنوان گرځوي چي د انواعو مختلفه وو څخه وي چي مصنف رحمته الله عليه پخپله په کتاب الطهارات کي د دغسي مسائلو عنوان گرځولي دي، چي طهارت د اوداسه طهارت د غسل طهارت د ثوب طهارت د مکان ته شامل دي، اما په کتاب النکاح حصه کي يې د هغه مخالف طرز بيان مختار کړي دي يعني د يوې نوعي مسئلو ته يې کتاب عنوان گرځولي دي لکه "کتاب الايلاء، کتاب الخلع، کتاب الظهار وغيره" نو پکار خو دا وو چي دغه مباحث په عنوان د باب راوړي وای، لکه باب الرجعة البته کتاب الطلاق چي پر انواعو مختلفه وو مشتمل وو يعني د طلاق رجعي مسائل، د طلاق بائن مخفف مسائل، د طلاق مغلظ مسائل وغير ذالك د اصطلاح قديمي سره برابر وو، لکن لاجرح ولا مضايقه في ذالك لان المصنفين يتفنون في كتبهم حسب ما شاؤا.

فاته :- مصنف رحمته الله عليه خلع تر ايلاء ورسته کړه د دوو سببو په جهت

(۱) اول داچي په ايلاء کي چونکه مال نسته نو طلاق ته نيژدې ده تر خلع چي په هغې کي مال مشروط سته.

(۲) دوهم داچي د ايلاء سبب د نر د خوا څخه نافرمانۍ د حق څخه د ماینې چي وطي دي، او د خلع سبب غالباً نافرمانۍ د بنځي د خوا د مېړه د حقوقو څخه، نو د نر خوا يې د مخه کړه، عنايه.

پسوه ۵۵۵:- چي د خلع معنا په لغت کي زائلول دي د يو شي د بل شي څخه، لکن دا لفظ په معنا شرعي چي رابسي په دې سبب استعمال سو چي خداي ﷻ د مېړه او ماینې په باره کي وايي "هن" يعني ماینې "لباس لکم" يعني لکه ستاسي کالي چي ستاسي عیبونه په دوي خوندي دي "وانتم" يعني تاسي مړونه "لباس لهن" لکه کالي د ماینو چي د دوي عیبونه په تاسي سره پټ دي، نو چي مېړه او ماینه خلع سره وکړي گویا دواړو ځانونه بريند کړه، مجمع الانهر، او خلع په شريعت کي ازاله د ملک د زوجيت د مېړه په مال د ماینې دخوا، برجندي.

قال القدوري رحمه الله "واذا تشاق الزوجان وخافا ان لا يقيما حدود الله فلا باس ان تفتدي نفسها منه بمال يخلعها به فاذا فعل ذلك وقع الخلع تطليقة بائنة ولزمها المال" او که چېري مخالفت واقع سو په مابين د مېړه او ماینې خواه ملامت هر يو وي او دوي دواړه بهرېدل چي مونږ پر ځاي نه کړو احکام د خداي ﷻ يعني حقوق د مېړه والي او ماینې والي چي خداي ﷻ د دوي په زمه کي ټاکلي دي، ولي چي د شرعي شريفي د نکته نگاه څخه هر يو د مېړه او ماینې پر يو بل باندي حق نه بلکه حقوق لري، کما بينت فی موضوعه، او که چېري نشود نه وي د يوې خوا او خوف هم نه وي بلکه صرف بنځه بد

رنگه وي نو مېړه ته اخیسته د مال مکروه دي، هکذا فی الجوهره" نو پروا نه لري يعني گناه نسته نه پر ښځه چي روپۍ وغيره ورکوي د ځان د خلاصه ولو د پاره اونه پر مېړه د مال قبلولو په باره کي چي ښځه فديه ورکوي يعني مال نقود وغيره ورکوي د خپل ځان په باره کي يعني د ځان د خلاصولو په باره ومېړه ته په مال سره چي مېړه دا پرېږدي په دغه مال سره لقوله تعالیٰ "فلا جناح عليهما فيما فتدت به".

پوښتنه:- په آيت کریمه کي نفي د گناه د مېړه او ماينې دواړو څخه بيان سوه، او مصنف رحمته الله عليه يوازي وښځي ته نسبت وکړي يعني فی قوله "فلا باس ان تفتدی آه؟"

جواب:- هو گنا خو پر يوه هم نسته، لکن مصنف رحمته الله عليه چي نسبت وښځي ته وکړي ولي غالبا نشود او نافرمانی د ښځي د خوا راځي ولي چي نر تحمل صله او غیرت لري او ښځه پر عکس د نر ده، هم دا وجه ده چي د طلاق واگي او اختيار خداي جل جلاله و نر ته سپارلي دي، او ښځه يي ددې حقه څخه محرومه ساتلې ده نو چي مېړه داغسي وکړي نو پر ښځه بائن طلاق واقع سو او مال موعود پر دې لارم سو، دليل ددې چي طلاق بائن په واقع کېږي دادي چي ښځه چي مال ښندي د طلاق رجعي د پاره خويي نه ښندي، ولي چي ددې غرض خو ځان خلاصيده دي د مېړه څخه او په طلاق رجعي کي خو دا د مېړه څخه نه خلاصېږي، نو د مال ښندنه قرينه ده پر دې باندي چي ددې او د مېړه د دواړو طلاق بائن غرض دي، بلکه مشائخ وايي چي د مېړه نيت ته د طلاق بائن ضرورت هم نه نسته ولي لفظ د خلعي په سبب د غلبه الاستعمال په طلاق بائن کي لکه صريح لفظ د طلاق بائن دي، او په ظاهر الروايت کي چي لفظ د

"خالعتك على الف" مثلاً د كڼاياتو څخه دي نو نيت ته د مېړه ضرورت سته، الا ان الفتوى على ما قلنا سابقاً، او كه مېړه وويل چي زما طلاق نه وو غرض قاضي دې تصديق نه كوي لكونه خلاف الظاهر،
 كذا في مجمع الاثر، ودر

او پر ښځه مال په دې لازم دي چي دې د مال التزام كړي دي، او مېړه هم په خروج د بضعي دده د ملكه بېله ماله راضي نه دي.

قال "وان كان النشوز من جانبه كره له ان ياخذ منها عوضاً" او كه نافرماني او بد وضعتي د مېړه د خوا وه نو مكروه ده دته چي د ماينې څخه عوض اخلي لقوله تعالى "وان اردتم استبدال زوج مكان زوج الى ان قال فلا تاخذوا عنه شيئاً" اي عن المال المذكور، او بله خبره داده چي مېړه بايد دنده ظلم ونه كړي چي يوواري يې په طلاق ماينه خواډې كړه او بل واري يې د مال په اخستو سره ددې څخه.

قال القدوري رحمه الله "وان كان النشوز من قبلها كره ان ياخذ اكثر مما اعطاها فان فعل ذلك جاز في القضاء" او كه نشوز يعني نافرماني د ماينې د خوا څخه وه، نو مكروه ده مېړه ته چي ډېر نقود تر هغه مبلغ چي ده ودې ته په ولور كي وركړي دي ځنډي اخلي، او كه يې داغسي هم وكړه يعني بالا بود روپۍ يې ځنډي واخستلې په قضاء كي روا دي او د تقوى د لاري مكروه دي، په حديث شريف كي راغلي دي چي د ثابت بن قيس ماينه وعليه الصلوة والسلام ته راغله او داسي يې ورته وويل "يا رسول الله لا انا ولا ثابت" يعني نه سره جمع كېږو زه او ثابت نو عليه الصلوة والسلام ورته وويل "اتريدن عليه حديثه" آيا ته ثابت ته وركوي بېرته هغه باغچه چي ده په ولور كي تاته دركړې وه

بنځي وويل "نعم وزيادة" هو باغچه خويي ورکوم، او نوري روپۍ هم ورکوم عليه الصلوة والسلام ورته وويل "اما الزيادة فلا".

فائده:- په جامع صغير کي راغلي دي چي زيادتي پيسې هم بې کراهته مېړه ته روا دي ولي چي دا آيت مطلق راغلي دي، فلا جناح عليهما فيما فتدت به، جوړه.

دروېش وايي:- اگر چي آيت مذکوره مطلق دي لکن په حديث د ثابت بن قيس د زوجي جواز نه مقيد کېږي، لانه خبر واحد لکن لاقل من ان الحديث يفيد الكراهة والآية يفيد الجواز، فافهم مثل ذالك كثير.

قال "وان طلقها على مال فقبلت وقع الطلاق ولزمها المال وكان الطلاق بائناً" او که يي طلاقه کړه ماینه په عوض کي د مال يعني معين، او دې هم قبول کړي هغه مال په عوض کي د طلاق نو طلاق د مېړه د خوا پر واقع کېږي او پر ښځه مال لارمېږي او طلاق يي بائن دي.

فائده:- د خلع او طلاق علی مال فرق دادي چي خلع په لفظ د خالعتک علی کذا من المال او دا لفظ کنایه ده د طلاق څخه کما مر سابقا، او طلاق علی مال صریح طلاق دي.

فائده:- پر قبول د بنځي ولي موقوف دي، ددې سببه چي مېړه معلق کي طلاق ددي په وجوب پوري د مال پردې، نو خود ددې قبول غواړي لکه په نور عقود مالیه کي.

فائده:- طلاق ولي بائن دي د دې وجهي چي ښځه مال ښندي خو ځان ددې مېړه څخه خلاصه وي، نو په رجعي کي خو نسي خلاصېدای، ولي خو مېړه به بېرته رجوع ورته وکړي، د بنځي روپۍ عبث ولاړې.

قال "وان بطل العوض في الخلع مثل ان يخالع المرأة المسلمة على خمر او خنزير فلا شيء للزوج والفرقة بائنة" او که عوض د خلعي باطل سو لکه چي يو مېړه د مسلمانې ماینې سره خلع وکړي پر شرابو او يا پر سر کوزي، نو مېړه ته هيڅ شئ نسته او جلاوالي هم بائن دي، ددې مسئلې دليل دادي چي بنځه خو مېړه نه ده غلولې، ولي خو هغه خمر او خنزير عوض د خلعي پر دې کښېښو، او دادوه عوضه خو پر بنځه نه واجبېږي ولي خو بنځه مسلمانانه ده، او نه بل مال پر دې لازم دي ولي دې خو التزام د بل مال نه دي کړي، او طلاق بلا مال خو هم مشروع دي او طلاق بائن په دې دي ولي چي د خلعي حکم طلاق بائن دي کما مر.

قال القدوري رحمه الله "وان بطل العوض في الطلاق كان الطلاق رجعياً" يعني طلاق پر مال باندي لکه چي داغه دوه شئ ياد کړي په طلاق صريح على مال کي، او که باطل سو عوض په طلاق کي نو طلاق بي رجعي دي ولي طلاق صريح چي عوض و نه لري لکه مانحن فيه هغه حتماً رجعي دي بائن نسي کيدای، جوړه در.

قال "وما جاز ان يكون مهرًا في النكاح جاز ان يكون بدلاً في الخلع" او هغه شئ او مال که نفود وي او که متاع وي او که حيوان چي مهر کيدای سي په نکاح کي هم هغه شيان بدل د خلع کيدای سي.

بڼه ۱۰۰: چي بضع د بنځي په نکاح کي که څه هم جزء د انسان ده لکن متقوم د ضرورة بقاء النسل او په وقت د خروج د ملک څخه تقوم نه

لري، لعدم الضروة فى ازالة الملك عن جزء الآذنى" نو پس هغه مال چي د متقوم شي په عوض کي راسي يعني د نکاح په وقت کي هغه د غير متقوم شي عوض په طريق اولی کيدای سبي، در، جوهره.

قال " فان قالت خالعتنى على ما فى يدي فخالعتها ولم يكن فى يدها شئى فلا شئى عليها" او که ماینې مېړه ته وویل چي زما سره خلع وکړه پر هغه شئ چي زما په موته کي دي، مېړه خلع ورسره وکړه، نو دې موب ورته خلاص کړي، هېڅ شئ د ماله څخه د دې په لاس کي نه وو نو مېړه لره هېڅ شئ نسته پر دې باندي، ولي چي دې د مال نوم نه دي ورته اخستي او نه يي د شي نو خلع صحيح ده لکن رایگانہ.

وان قالت خالعتنى على ما فى يدي من مال فخالعتها ولم يكن فى يدها شئى ردت عليه مهرها" او که يې مېړه ته داسي وویل چي ته زما سره خلع وکړه پر هغه شي چي زما په موته کي دي د مال څخه نو مېړه هم خلع ورسره وکړه او ددې په لاس کي شي نه وو، بنځه په هغه مهر چي مېړه دې ته ورکړی دي هغه دي ورکړي بيرته،

دليل يي په هدايه کي داسي وايي چي دې مېړه په طمع کي د مال، نو دى بېله عوضه په زوال د ملك البضعى راضي نه دي، مال مسمي خو نسته نه يي قيمت د هغه ولي چي مسمي مجهول دي، او مهر مثل چي اصلي قيمت دي د بضع هم پر دې نسي لارمې دای، ولي چي بضع په وخت کي د خروج د ملك څخه قيمت نه لري، نو ددفعي د ضرر د مېړه څخه بايد هغه ولور چي ده ورکړي دي هغه ور رد کړي او بيرته يي ورکړي.

قال "وان قالت خالعتني على ما في يدي من دراهم او من الدراهم" فرق ددغو دوو لفظو د معرفې او نكړې دي.

ففعلم فلم يكن في يدها شيء فعليها ثلثة دراهم" او كه ماینې وویل چي ته زما سره خلع وکړه پر هغه شي چي زما په لاس کي دي د دراهمو څخه او مېړه هغه سي وکړه، نو نه وو په لاس کي ددې هېڅ شي، نو پر دې باندي درې درهمه لازم دي ولي د جمعي معرفې او نكړې اقل درجه درې دي.

قال "ولو قالت طلقني ثلاثا بالف فطلقها واحدة فعليها ثلث اللف" او كه ماینې وویل مېړه ته چي ما طلاقه کړه په درې طلاقه سره په زر (۱۰۰۰) روپۍ نو مېړه يو طلاق ورکړي، نو پر ماینه دریمه حصه د زرو روپو لارمه ده، دلیل هذا" چي کلمه د با په عقود کي د پاره د مقابلې ده، يعني درې طلاقه مقابل د زرو روپو وگرځېدله، نو مقابل د يوه طلاق بالضرورة دریمه د زرو روپو وگرځېدله.

فلهذا لزمها ثلث اللف"

مسئله:- هغه يو طلاق چي پر ښځه واقع سو هغه رجعي طلاق دي، ولي چي لفظ د خلع نه دي ذکر سوي چي مقتضی دي بائن طلاق سي بلکه لفظ د صريح طلاق يي ذکر کړي نو مېړه چي يو طلاق ورکړي نو يو طلاق صريح نه دي مگر رجعي.

فائدة:- كه دغه سړی تر دغي واقعي د مخه ښځي ته دوه طلاقه نور ورکړي وه نو دا پلا چي يو طلاق ورکړي ښځه په حرمت غليظه حرامه سوه، نو پر دې باندي زر روپۍ پوره لارمي دي، ولي د دې غرض د ذکر

خُخه د درې طلاقو حرمت غلیظه وو هغه حاصل سو، مجمع التهر، در
 قال" وان قالت طلقني ثلاثا على الف فطلقها واحدة فلا
 شيء عند ابي حنيفة رحمه الله تعالى وقالوا رحمهم الله
 تعالى، عليها ثلث الالف" او كه وويل بنخي مېړه ته چي ماته درې
 طلاقه راكړه په زر روپۍ، او هغه يو طلاق وركړي نو هيڅ شي نسته پر
 بنځه.

فائده:- او طلاق يې هم رجعي دي، او دا په نهز د امام اعظم رحمته الله عليه
 دي، دی مبارك وايي چي كلمه د علي د شرط د پاره ده گويا دې داسي
 ورته وويل "ان طلقني ثلاثا فلك الف" نو دې شرط د استحقاق د زرو
 روپو درې طلاقه وگرځوله او په شرط كي ددې فائده هم ده ولي چي د
 مېړه خخه په طلاق اغلظ خلاصه سي، نو چونكه مېړه شرط نه كي پر
 خاي نو حق د عوض پر بنځه هم نه لري، او ياران رحمته الله عليهم چي د امام
 شافعي رحمته الله عليه هم داغه قول دي چي پر بنځه دريمه حصه د زرو روپو لارمه
 ده كما في المسئلة الاولى، گويا د يارانو په نهز كلمه د علي هم د پاره
 د مقابلي ده، كالبا.

قال" ولو قال الزوج طلقى نفسك ثلاثا بالف او على الف
 فطلقت نفسها واحدة لم يقع شيء من الطلاق" او كه مېړه ماینې
 ته وويل چي ته ځان طلاق كړه په درې طلاقه يا په زر روپۍ او يا پر زر
 روپۍ او بنخي ځان ته يو طلاق وركړي، نو پر دې هيڅ نوع د طلاق نه
 واقع كېږي نه يو او نه درې، يعني مېړه هم پر دې د روپو حق نه لري.
 دليل ددې مسئلې دادي چي مېړه چي دا خبره وبنخي ته كوله معلومه

خبره ده چي دى نه دي راضي په جلا والي د ماینې مگر په پوره زر روپۍ، نو دي اجازه نه ورکوي ماینې ته د وقوع د طلاق په بعض د الف. **پوښتنه:-** که یو طلاق رجعي پر ښځه واقع وي د مېړه څه تاوان دي خو بېرته به رجوع ورته وکړي؟

جواب:- د مېړه تاوان په دې کي دي که څه هم دي رجوع وکړي خو د اینده د پاره دا طلاق پر ده حساب دي، حتی که یې په وروسته کي دوه طلاقه ورکړي پر ده حرامېږي په حرمت غلیظه.

قال "والمبارأة كالخلع" او لفظ د مبارئت چي باب د مفاعله دي او برائت چي معنا یې بهزاري ده او خلع چي معنا یې خالي والي د شي د شي څخه ده، نو د برائت او خلع معنا یو شي ده.

والخلع والمبارأة يسقطان كل حق لكل واحد من الزوجين على الآخر مما يتعلق بالنكاح عند ابي حنيفة رحمته الله عليه. او خلع او مبارئت ساقطه وي هر حق د هر یوه د مېړه او ماینې چي پر هغه بل طرف د اینده د پاره وي چي تعلق په نکاح پوري لري، په ښځه د امام اعظم رحمته الله عليه د قید د حق نکاح دا فائده ده که چېرې د مېړه پر ماینې پور باندي وي او بالعکس هغه نه ساقطېږي ولي هغه د حقوق څخه د نکاح نه دي، حتی که ماینې د مېړه څخه هیڅ ولور نه وو اخستي هغه ټوله ولور ساقط سو، او که مېړه ماینې ته څه روپۍ د ولور ورکړي وي پر ماینې رجوع نه سي کولای، چي هغه خو پاته حق د نکاح نه دي هغه خو تر خلع او مبارئت د مخه وو، او داغه رنگه مېړه حق د نفقه ماضیه پر ماینه نه لري يعني هغه نفقه بېرته راکړه.

پوښتنه:- د عدي د شپو نفقه او سکنې خو پر مېړه لارمه ده او سره ددې چې د اينده حقوقو څخه د نکاح ده؟
جواب:- هغه په نص صريح سره ثابته ده.

وقال ابو يوسف تسقط وقال محمد رحمهما الله لا تسقط الا ما سميا، اي الحقوق دون الخلع" او ابو يوسف رحمته الله وايي چې حقوق ساقطېږي او امام محمد رحمته الله وايي چې نه ساقطېږي مگر هغه وخت چې دوي دوه يي په نامه ياد کړي، او تفصيل د دلائلو د ائمه ثلاثه وو رحمته الله په لويو شرحو کې د قدوري مطالعه کړه "فانه لا يناسب حال المبتد.

کتاب الظهار

دا کتاب دي په بيان کې د ظهار.

پوهنه:- چې د خلع او ظهار تر مابین چونکه مناسبت وو ددې کبله چې هريو غالبا د نشوز څخه پيدا کېږي، نو ددې سببه مصنف رحمته الله يو ځاي سره راوړه، او فرق ددوي دوو په مابین کې دادي چې تشوز په خلع کې د بنځي د خوا وي، او په ظهار کې د نر د خوا.

فوائد:- خلع که څه هم د بنځي د خوا ده پر ظهار يي د مخه کړه ولي په خلع کې تحریم او قطع د نکاح راځي کما مر، او په ظهار کې قطع د نکاح نه راځي کما سيئاتي کذا قال الامام الطحاوی رحمته الله، او ظهار په لغت کې شا په شا کېدو ته وای، او په اصطلاح د فقهاء رحمته الله کې مشابه کول دي د ماینې کما سيئاتي امثلة الكل په داسې اندام سره چې کتل د سړي هغه اندام ته روا نه دي دده داسې بنځي ته چې وده ته يي نکاح

حرامه وي لکه مور، خور، وغيره حتی که څه هم درضاع د جهته وده نه حرامه وي لکه رضعي مور يا خور وغيره، کذا فی الملتقی.

فائده:- شرط د صحت دظهار دادي چي هغه ښځه به په نکاح کي د سړي وي په نکاح صحيحه سره نوظهار و مينځي ته نه دي صحيح ولي چي هغه خو ماینه نه ده، او داغه رنگهظهار نه دي روا وهغه ماینې ته چي د بائن طلاق ورکړی وي ولي هغه هم اوس بالفعل د ده ماینه نه ده، او داغه رنگه وداسي ښځه تهظهار نه دي صحيح چي په نکاح فاسده سره يي په نکاح کړې وي کما مرفی کتاب النکاح.

پوښتنه:- دا عقد ولي په نامه سره دظهار مسمی سو، او سره د دې چي سړی ماینې ته ووايي چي ته پر ما لکه زما د مور نس، يا د مور ورون داسي يي مثلاً دا همظهار دي کما سيئاتي؟

جواب:- چونکه په عربو کي د اول الامر څخه شائع دا وو چي ماینې ته يي وويل چي ته يي پر ما لکه د مور شا، او شا ته په عربي کي ظهر وايي نو ځکه دا عقد په دغه نامه مشهور سو، او په شرع کي که څه هم ذکر د ظهر نه وي پکښې بلکه د نورو اندامو پکښې وي هم دظهار په نامه مسمی سو، للعلة المشتركة.

قال القدوري رحمه الله "واذا قال الزوج لامرئته انت على كظهر امي حرمت عليه" او که وويل مېړه خپلې ماینې ته چي ته پر ما لکه زما د مور شا، نو ماینه ده ته حرامه سوه.

فائده:- که يي داسي وويل چي ستا سر يا لاس چي تعبير دکل څخه يي کېږي وشبیهه، او يا يي داسي ورته وويل چي ستا نیمې يا درېمه چي جزء شائع دي، او يا يي پر ځاي دظهر داسي وويل لکه فرج د مور

یا نس د مور، یا کوناته د مور وغیر ذالك، او یا یې د مور په ځای کې خور، یاعمه یا خاله یاده کړه وغیر ذالك من المحرمات الابدية.

فائدې:- که یې داسې ورته وویل چې ته پر ما داسې یې لکه ستا خور داظهار نه دي، ولي خوښینه خو ابدې حرامه نه ده. نو په دې ټولنو مذکوره صورتو کې ماینه ورته حرامه سوه. که دده نیت دظهار وي او که نه وي او که یې قسم غرض وي همظهار دي ولي دا الفاظ پهظهار کې صریح دي، او حرمت د ماینې په قرآن کریم او په احادیث نبویه ﷺ کې مفصلاً ذکر سوي قال الله تعالى، والذین یظاهرون من نساھم الی آخر الآية

قال "لا یحل له وطیها ولا مسها ولا تقبیلها حتی یکفر عن ظھاره" نو نه دي روا دغه مظاهر مېړه ته وطی د هغې ماینې سره او ده ته روا نه ده مسه کول د هغې او نه مچه اخیستل د هغې څخه تر هغه پورې چې کفار د ظهار یې نه وي ادا کړې.

پوهه سه:- چې د ظهار په باره کې په قرآن جید کې داسې راغلي دي "من قبل ان یتماسا" یعنې کفار د ظهار به ورکوي د مخه تر تماس د مېړه او ماینې، نو د مس حقیقت خو لمس دي لکن بعض اهل المذاهب د مس څخه معنا مجازي اخلي چې وطی دي، مونږ وایو چې څه ضرورت دي چې د مسه څخه معنا مجازي اخلي ولي قرآن پر خپل حقیقت محرم د لمس دي پر مظاهر باندي.

سوال:- نو حرمت د وطی د هغې ښځې په څه شي سره ثابتېږي؟
جواب:- وطی او دا غه رنگه مچه اخستل خو د افرادو څخه د مسي لغوي دي نو ټوله که وطی دي او که مچه او که مس دي حرمت یې په

نص د قرآن ثابت دي، هذا حاصل ما في فتح القدير وغيره من كتب الفقه الحنفي، په هدايه كي وايي چيظهار په جاهليت كي طلاق بائن وو، نو شرعي شريفي دظهار حكم و تحريم موقت ته راوگرځوي او اصل تحريم يي پر ځاي دي، او انتهاء د تحريم يي كفاره وگرځوله، قال الله تعالى، والذين يظاهرون من نسائهم ثم يعدون لما قالوا فتحرير رقبة من قبل ان يتماسا الى آخر الآية" نو ددې آيت مبارك څخه ثابته سوه چي تحريم دظهار په كفاره سره پورته كېږي، حكمت الهی په دې كي دادي چيظهار چونكه يو منكر او بد او درواغ قول دي، نو شرعه شريفه جزاء ومظاهر ته په تحريم موقت سره وركړه لكڼ چونكه الفاظ دظهار نه د طلاق بائن صريح الفاظ دي او نه كڼايي نو ځكه يي قائل ته د تحريم موبد جزاء ورنه كړه، هدايه، دروېش.

قال" فان وطئها قبل ان يكفر استغفر الله ولا شيء عليه غير الكفارة الاولى" او كه چېرې وطي كړه هغه ماینه د مخه تر كفاره وركولو، نو طلب د بخښني دي د خدای پاك ﷺ څخه وغواړي او نور پر ده هېڅ شي نسته بېله كفارة اولی یعنی نوره جریمه نه لري ولي چي په حديث شريف كي چي روايت يي ابن عباس ؓ كړي راغلي دي، چي يو سړي د ماینې سرهظهار كړي وو او كفاره يي نه وه وركړې، چي په سپوږمۍ داره شپه كي يي د ماینې په پښو كي پازیبونه ليدلي وه نو شیطان غلبه پر وکړه او جماع يي ورسره وکړه او سحار ونبي ﷺ ته راغلي، او ماجرا يي ټوله ورته بيان كړه عليه الصلوة والسلام ورته وويل "استغفر الله ولا تعد حتى تكفر" يعني طلب د بخښني د خدای ﷺ څخه وكړه او بيا وطي مه ورسره كوه تر څو چي دي كفاره نه وي وركړې، نو

بل شي يې پر ده نه کي لارم که لارم واي عليه السلام به يې بيان ورته کړی وای، کذا فی شروح القدوري.

قال "ولا يعاود حتى يكفر" او بله پلا دي وطي نه ورسره کوي تر څو چي يې کفاره نه وي ورکړې.

مسئله:- که سړي د ماينې سرهظهار وکړی، او بيا دی مرتد سو او بيرته يې اسلام راوړی او بيا يې هغه بنځه په نکاح کړه نو په نهز د امام اعظم رحمته الله عليه يېظهار پاته دي بحاله، او ياران رحمته الله عليهم وايي چي پسله ارتداد يې هغه د مخهظهار لغوه سو، نيا بيع.

قال "والعود الذي يجب به الكفارة هو ان يعزم على وطئها" او گرځېدل چي په قرآن مجيد کي ذکر سوي دي چي په هغه سره کفاره لارمېږي، هغه دا دي چي دی تينگک قصد لري چي د ماينې سره به وطي کوم، قال الله تعالى "ثم يعدون لما قالوا" حاصل د کلام د مصنف رحمته الله عليه چي پر هغه مظاهر کفاره سته چي دده قصد او عزم پس لهظهاره داوي چي د ماينې سره به وطي کومه، او که يې چېري قصد ددې وو چي پر ما حرامه سي او قصد د وطي يې هم نه وي بيا کفاره نسته باندي، او که يې بهرته قصد د وطي وکړی بيرته کفاره پر راگرځي، او که يې بيرته دوهم وار عزم د وطي فسخ کړی بيرته کفاره ساقطېږي، ثم وثم، کذا فی المجموعه.

قال "واذا قال انت على كبطن امي او كفخذها او كفرجها فهو مظاهر" او که مېړه ماينې ته داسي وويل، ته پر ما داسي يې لکه زما د مورنس، او يا زما د مور ورون، او يا زما د مور کوس، نو دي مظاهر دي، په هدايه کي وايي چي په اصلظهار کي خو تشبيه وه د ټول

مور سره او دلته تشبیه د هغه اندام سره د مور چي دده کتل وهغه اندام ته حرام دي.

قال "و کذا لک ان شبهها بمن لا یحل له النظر اليها علی سبیل التابید من محارمه مثل اخته او عمته او امه من الرضاعة" او داغه رنگه مظاهر دي که يي تشبیه د ماینې وکړه د هغه چاسره چي ناروا وه وهغې ته کتل، يعني د هغې مخصوصو اندامو ته مگر د همېشه د پاره نه موقت، د محرماتو څخه دده لکه خور، عمه، خاله، او يا رضعي مور، او يا رضعي خور وغیرها، وقد مر بعض التفصیل فيه.

قال "و کذا لک ان قال راسک علی کظهر امی او فرجک او وجهک او رقبته او نصفک او ثلثک" او داغه رنگه ظهار دي که مېړه و ماینې ته داسي وویل، چي ستا سر پر ما لکه د مور شا، او يا ستا کوس، او يا ستا مخ، او يا غاړه، او يا ستا نیمې، او يا ستا دریمه، دلیل ددې مسائلو دادي، چي د راس لفظ تعبیر د ټولنه ذاته څخه په عربي کي کېږي، او داغه رنگه لفظ د وجه په معنا ذات راغلي دي او رقبه هم په معنا د ټول ذات مستعمله ده، او لفظ د فرج په ښځه کي کنایه د ټوله ذات ددې تعبیر کیدای سي، نو په دې ټولو گویا ده داسي وویل، انت علی کظهر امی "او نصف او ثلث خو جزء شائع دي نو حکم د ظهار دده څخه وکل ذات ته ساري کېږي لکه څوک چي ماینې ته ووايي، نصفک او ثلثک طالق" نو ښځه طلاقېږي، نع، در.

قال" وان قال انت على مثل امي يرجع الى نيتته فان قال ارت به الكرامة فهو كما قال، وان قال اردت الظهار فهو ظهار وان قال اردت الطلاق فهو طلاق بائن وان لم يكن له نيه فليس بشيء" او كه سړي ماینې ته وویل چې ته پر ما باندي په مثل د مور یې، نو رجوع دي وکړه سي دده ونیت ته، یعنی ده ته دي وویل سي چې ستا په دغه خبره کي څه مطلب وو يعني مقصد دي څه وو، ولي ده يو کلام مبهم المعنى ووايه نو دی به کشف د خپل مراد کوي، نو که ده وویل چې زما مقصد عزت ورکول ماینې ته وه، نو لکه دی چې وايي هغسي ده، ولي عزت ورکول وچاته په تشبيه سره په عربو بلکه په ټوله اهل لسان کي شائع ده، لکه په پښتو کي يو سړی وبل ته ووايي ته داسي يې لکه زما سترگي، او که ده وویل چې زما غرض ظهار وو، نو ظهار دي ولي چې ده تشبيه د ماینې وکړه د ټولي مور سره نو په ټوله مور کي خوشا وغيره اجزاء د مور داخل دي لکن چونکه صراحة تشبيه په اندام سره د مور لکه د شا وغيره نسته نو ځکه نیت ته ضرورت سته کذا فی الهدايه، او که ده وویل چې زما اراده طلاق وو بيانو طلاق بائن دي، ولي چې د ده غرض تشبيه د مور سره په حرام والي کي مراد وه نو گویا ده داسي ورته وویل چې انت على حرام کامی" او حرمت بېله طلاق بائن نه راځي، ه، د، او که د لره هيڅ نیت نه وو نو هيڅ شي نسته.

سؤله ۱۵۰:- چې دا قول د امام اعظم رحمته الله عليه دي، او امام ابو يوسف رحمته الله عليه وايي چې دا قول دده ايلاء ده، او امام محمد رحمته الله عليه وايي چې دا قول ظهار دي، امام اعظم رحمته الله عليه وايي چې دا قول د سړي احتمال د تشبيه فی الكرامة لري، او احتمال د تشبيه فی التحريم لري چې طلاق بائن سي،

او احتمال د ظاهر يي هم سته او په يوه کي صريح نه دي، نو لازمه داده چي پر نيت دده اعتماد وکړه سي، لکه ټولي کناياتي چي موقوف پر نيت دي کما مر في الطلاق، نو چي دی هيڅ نيت نه لري نو پر هيڅ شي دلالت نه کوي، بخلاف انت طالق فانه صريح في الطلاق، وبخلاف انت على كظهر امي فانه صريح في الظهار، وبخلاف انت على حرام کامي، فانه صريح في الطلاق البائن، ولابي يوسف ومحمد رحمتهما الله دلائل مذکوره في الشروح اعرضنا عنها لكون الفتوى على قول الامام اعظم رحمته الله.
 قال القدوري "ولا يكون الظهار الا من زوجته فان كان ظاهر من امته لم يكن مظاهراً" او نه سي کيدلای ظاهر مگر د مایني سره نو که سړي د ظاهر لفظ مستعمل کي د مینځي سره هغه سړي مظاهر نه دي، اولاً لقوله، والذين يظاهرون من نسائهم الآية" نسائهم ماینوته د خلگو وایي، وثانياً ظاهر لکه د مخه چي تېره سوه د جاهليت د وخت د طلاق څخه رانقل سوي دي او مینځي ته طلاق نسته نو ظاهر هم نسته، وثالثاً چي حل د وطی په مینځه کي تابع د ملک د رقبې دي، او په منکوحه کي مقصود بالذات دي نو قیاس د مینځي پر منکوحه نه کول کېږي په باره کي د ظاهر، ه، د.

قال "ومن قال لنسائه انتن على كظهر امي كان مظاهراً من جماعتهن وعليه لكل واهدة منهن كفارة" که یو سړي وویل ودهرو ماینوته، یعنی دوی درې یا څلور، تاسي پر ما لکه د مور شایاست، نو دی مظاهر د ټولو ماینو دي او پر ده باندي د هري یوې په ځای کي کفاره سته، ولي چي ده نسبت د ظاهر وټولو ته وکړي.

قال "و كفارة الظهار عتق رقبة فان لم يجد فصيام شهرين متتابعين فمن لم يستطع فاطعام ستين مسكينا كل ذلك قبل المسيس" او كفاره د ظهار ازادول دي د مريي يعني اولاً او كه يي مريي نه وو يعني طاقت د رانيولو يي هم نه وو نو بيا دي دى روژې ونسي دوې مياشتي پر له پسې، او كه يي طاقت د روژو نيولو نه وو بيادي ډوډۍ وركړي شپېتو (۶۰) مسكينانو ته، او دا ټولي كفارې به مخته تر جماع وي، او المذكوره ترتيب په قرآن مبارك كي صراحة ذكر دي.

مسئله:- مريي چي ازادوي نيت د كفاره ظهار به ورسره يو ځاي كوي او كه يي نيت د كفارې وروسته وكړي، او يا يي نيت گرسره نه وو كړي كفاره يي نه صحيح كېږي، طحاوی جامع الرموز.

مسئله:- كه د مظاهر پلار مريي وو د يو چا مظاهر رانيوي وروسته يي نيت د كفارې وكي نو د كفارې غاړه يي نه په خلاصېږي ولي د سړي پلار چي مريي وي او زوي يي رانسي هغه خو پخپله ازادېږي، نو مظاهر دي په يوه ټك دوه نېسانه نه ولي، دروېش

فائدة:- پوه سه چي د عتق او دصوم د كفارې قبل المسيس ر'لي خو په نص د قرآن ثابت دي ولي چي په دواړو كي "من قبل ان يتماسا" راغلي دي، او د اطعام په باره كي كه څه هم دا قيد په قرآن كريم كي نسته لکن صاحب هدايه وايي چونكه كفاره ظهار پاي ته رسونكي د حرمت د وطي ده نو لازماً تر وطي تقديم غواړي.

قال "ويجزء في ذلك عتق الرقبة المسلمة والكافرة والذكر والانس والصغير والكبير" او كافي ده په كفاره دظهار آزادول د مسلمان مري او د كافر مري، او د نر او د بنځي، او د بالغ او كوچني مري. ولي رقبه چي په قرآن مجيد كي راغلي ده دا ټولو انواعونه شامله ده، او امام شافعي رحمه الله وايي د كافر مري ازادول په كفاره كي نه دي، روا په دليل د دې چي كفاره خو حق الله جل و علا دي نو څرنگه به صحيح وي صرف د حق الله و عدو الله ته چي كافر دي، لكه چي د زكوة وركول وكافر ته نه دي روا ددې جواب صاحب الجوهرة داسي وركړي دي چي رقبه دظهار خو په قرآن كريم كي مطلق ذكر سوې ده د قيد څخه د ايمان او قياس پر زكوة يې نه دي روا ولي چي شرط دقياس دا دي چي په مقيس كي به نص نه وي كما تقرر في الاصول او دلته خو په مقيس كي چي كفاره ظاهر د نص قرآني موجود دي.

دروېش وايي - چي په بعضي كفاراتو كي لكه كفاره د قتل خطا چي د كافر ازادول نه دي روا په هغو كي قرآن پاك داسي ويلي دي "فتحرير رقبة مومنة".

قال "ولا يجزى العمياء ولا مقطوعة اليدين والرجلين" او كفايت نه كوي په كفاره كي په دواړو سترگو پوند مري يا هغه مري چي دواړه لاسونه يې پرې وي او دواړه پښې يې هم پرې وي، ولي چي جنس منفعت چي په مري كي فوت دي هغه مري كالعدم دي، نو په رانده منفعت د ليدو فوت دي او چي لاسونه يې پرې وي او پښې يې هم پرې وي به هغه كي منفعت د تگ راتگ فوت دي، نو. دروېش

پوهه :- چي پښې د سړي دواړي پرې وي، لکن لاسونه يې دواړه روغ وي په هغه کي جنس منفعت د لاسو خو نه دي فوت کما هو الظاهر، او د پښو منفعت که څه دواړي پرې نه وي فوت والي چي دي په دواړو بغلو کي لکړي ونسي تګ راتګ کولای سي، او که يې لاسونه دواړه پرې وه فقط په هغه جنس منفعت د لاسو فوت دي، وهذا الاحتمال لم يذكره المصنف رحمه الله لظهوره فافهم.

قال "ويجوز الاصم" او په كفاره کي کون مريي روا دي لکن داسي کون چي په زوره نعره پر وکړه سي اوري يې او که چېري مورزاده کون وو چي گونگي به نو هم وي چي په عربي يې اخرص بولي هغه نه دي روا، لاه فائت جنس المنفعة، جوهره.

مسئله :- که يې غوږونه چا ځنډي پرېکړي وه هغه روا دي، لاه فائت الزينة لافائت المنفعة کما هو الظاهر.

مسئله :- او که يې پزه ځنډي پرې کړې وه هغه روا دي ولي چي د پزي په پرې کېدو سره بنائست د مخ ځي، منفعت يې باقي دي چي بويول د شي دي، او که يې ذکر ځنډي پرې کړي وو هغه روا دي، ولي چي ذکر گرسره نه لري لکه مينځه خورواډي نو چي پرې وي خو په طريق اولي روا دي.

قال المصنف رحمه الله "ويجوز مقطوع احدى اليدين واحد الرجلين من خلاف" او روا دي په كفاره د ظاهر کي هغه مريي چي يو يې لاس پرې وي او يوه يې پښه، لکن د مخالف جانب څخه يعني لاس د يوې خوا څخه او پښه د بلې خوا څخه، ولي چي داسي سړي نه د جنس منفعت څخه د لاس چي تينگول د شي دي محروم دي، او نه د پښو د

منفعت څخه چي تگ راتگ دي، ولي چي د پرې لاس په بغل کي لکه ونسي او پر هغه روغه پښه تلای سي کما هو المعلوم بالتجربة، او که يې لاس او پښه د يوه طرف څخه پرې وه بيا د جنس منفعت څخه د پښو محروم دي، که څه هم د منفعت د لاس يې چي بطش دي محروم نه دي کما يدل عليه التجربة.

فائده سيمه: پوه سه چي بحث او مسائل د مريانو په کفاراتو کي او يا کتاب الاعتاق، او يا کتاب المکاتب، يا کتاب المدبر، يا کتاب ام الولد، وغيرها من المسائل المتعلقة بالعبيد والاماء، چي د قديم الزمان الی يومنا پوري د فقهاء مجتهدينو او علماء نامدار رحمهم الله په کتابو کي د مذاهبو اربعة وو مسطور دي داده هغه وخت اوزمان سره سمون لري چي اهل اسلام په غزواتو مصروف وه د جهاد فی سبيل الله کارنامې جاري وي، او د کفارو بنديان نر او ښځي به غلامان او مينځنيان د مسلمانانو په لاس کي وه، او په اوسنۍ زمانه کي چي کفار غالبه سوه او د جهاد او غزا سلسله صرف د دفاع د پاره جاري ده، او د مريتوب او مينځني توب سلسله په ټوله اسلامي نړۍ کي قطعه سوه، نو ددغو مسائلو زده کړه په نننۍ زمانه کي صرف او صرف د پاره د تبرک په اشارو د مجتهدينو رحمهم الله جاري ده، او په اميد ددې چي امکان لري چي خداي جل جلاله به بيرته اسلام ته غلبه پر کفارو متنوعه ورکړي او بيرته به از سر نو سلسله د غلامۍ جاري سي، او فوق الذکر مسئلو ته به ضرورت پيدا سي.

قال "ولا يجوز مقطوع ابهامی الیدین" او نه ده روا په کفاره کي هغه مري او مينځه چي دوي بتي گوتي يې د دواړو لاسو پرې وي ولي

ټينګول د شي چي جنس منفعت د لاسو دي په بټو ګوتو پوري تعلق لري. قال "ولا يجوز المجنون الذي لا يعقل" او نه دي روا په كفاره كي هغه ليونئ چي هيڅ عقل نه لري، ولي د ټولو اعضاوو څخه نفع اخيستل موقوف پر عقل ده، نو ليوني فاقد د ټولو منافعو دي. قال "ولا يجوز عتق المدبر وام الولد" او نه دي روا عتق د مدبر او ام الولد په كفاره كي د ظاهر.

پښتو: چي مدبر هغه مريي دي چي بادار ورته ووايي چي زما د مرګه پس ته آزاد يې، او ام الولد هغه مينځه ده چي د سړي يعني د بادار څخه ولد لري چي هغه هم پسله مرګه د بادار پخپله ازادېږي نو چونکه دوي دوه مستحق د عتق دي، او همېشه توب د مريي توب او مينځي توب په دوي كي ممکن نه دي نورق ددوي ناقص دي، او رقبه د عتق ظاهر خو مطلق ذکر سوې ده او قانون دادي چي مطلق رجوع وفرد کامل ته کېږي، نو ددې وجهي د دغو دوو عتق په كفاره ظاهر كي نه دي روا، کذا في الهدايه والعنايه مع زياده من العبد العاصي محمد عبيد الله القندهاري الايوبي غفرله الباري.

قال القدوري "والمكاتب الذي ادى بعض المال فان اعتق مكاتباً لم تود شيئاً جاز" او داغه رنگه نه دي روا عتق د هغه مكاتب چي بعض مال يي مولى ته ورکړي وي او بعض مال پر پاته وي. **پښتو:** چي مكاتب هغه مريي ته وائي چي د بادار سره عقد وکړي چي زه به تاته مثلاً زر روپۍ درکړم په دوه کښته مثلاً ما ازاد کړه مولى دا عقد قبول کړي نو دغه مريي ته مكاتب وائي چي دى يداً حر دي

يعني خپل په لاسو به د خپل بدل الکتابت د پاره خواري کاږي، او رقبه مري دي ولي عليه السلام وايي چي، المکاتب عبد ما بقى عليه درهم اذا عرفت هذا" نو پوه سه چي هغه مکاتب چي يو کښت روپۍ يې بادر ته ورکړي وي، د هغه عتق په کفاره کي نه دي روا ولي چي عتق د کفاره بايد محضاً لله وي، او دلته خو مولی يو څه روپۍ هم اخيستي دي، نو خالص د پاره د خدای ﷻ نه سو عتق ددغه مکاتب، او هغه مکاتب چي هيڅ بدل الکتابه يې مولی ته نه وي ورکړي د هغه عتق محضاً لله دي نو په کفاره کي درېږي، ق، درويش

قال القدوري رحمه الله "فان اشترى اباه او ابنه وينوى بالشراء الكفارة جاز عنها" او که چا رانيوي پلار خپل يعني چي د يو چا مري وي، او يا زوي خپل او نيت يې وو په رانيولو کي د کفارې روا دي عتق ددوي د کفارې څخه.

پسوه ۱۰۰:- چي نيت کفارې به يې د شراء سره يو ځاي وي او که يې وروسته نيت وکړي بيا د کفارې غاړي نه په خلاصېږي کما مر من قبل. قال "وان اعتق نصف عبد مشترك من الكفارة وضمن قيمت باقية فاعتقه لم يجز عند ابي حنيفة رحمه الله" او که چا ازاده کړه نيمه حصه د مشترک مري د ده او د بل چا د کفارې څخه د ظهار او وروسته د هغې بلي حصې تاوان و شريک ته ورکړه او هغه حصه يې هم پسي ازاده کړه، د کفارې غاړي نه په خلاصېږي په نيز د امام اعظم رحمه الله ولي چي عتق تجزيه او تقسيم قبلوي په نهز د ده رحمه الله يعني چي د يوه مري نيمه حصه دی ازادوي او نيمه حصه مري وي، نو د نيمي حصې په ازادولو سره هغه بله حصه د شريک ناقصه سوله ولي

هغه شريك د همېشه لپاره خپله حصه مريي نه سي ساتلای بلكه يا به معتق شريك وده ته ضمان د ده د حصې ورکوي او پر هغه دا بله حصه هم ازادېږي که معتق غني وو، او يا به د مريي څخه طلب د سعي کوي چي په پيسو برابرولو سره ته خپله نيمه حصه زما څخه ازاده کړه، نو معتق چي مريي رانيوي هغه نقصان دده ملك ته رانقل سو نو چي ده دا حصه ازاده کړه نو ده پوره کامل مريي د كفارې څخه نه کي ازاد بلكه نصف کامل او نصف ناقص يي ازاد کړي، نو ځکه د كفارې څخه نه درېږي.

قال المصنف رحمته الله "وقال ابو يوسف ومحمد رحمهما الله تعالى يجزيه ان كان المعتق موسرا وان كان معسرا لم يجز" او امام ابو يوسف او امام محمد رحمتهما الله وايي چي د كفارې غاري په خلاصېږي که معتق غني وو، او که معتق مسكين وو د كفارې غاري يي نه په خلاصېږي، په دليل ددې چي غتق په نېز د يارانو رحمهم الله تجزيه نه قبلوي، نو چي معتق نيم مريي ازاد کړي نو ټوله مريي ازاد سو نو چي معتق غني وي او د هغې نيمي تاوان و شريك ته ورکړي نو ټوله مريي دده پر ملك بې نقصانه ازاد سو نو د كفاره څخه درېږي، او چي معتق مسكين وي هغه باقي حصه پر ده ازاده سوه بېله عوضه د ده د خوا ولي د هغې حيصې په ازادي کي مريي خپله سعي کوي، من. درويش

قال "وان اعتق نصف عبده عن كفارته ثم باقية عنها جاز" او که سړي ازاد کړي نيم مريي د كفارې څخه، وروسته يې هغه بل نيم هم ازاد کړي د كفارې څخه روا دي، يعني زمنوږ د ائمه وو ثلاثه وو په نېز رحمهم الله اما په نېز د يارانو خو لکه په مسئله سابقه کي معتق غني وي،

واما په نهز د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ که نقصان په حصه باقيه کي راغلي خود معتق پر ملک په سبب د اعتناق عن الکفرارة راغلي، ومثل هذا لا يضر الکفرارة بخلاف المسئلة السابقة فان النقصان قد حصل على ملک شریکه فافترقا، جوهره، درویش.

قال "وان اعتق نصف عبده عن کفارتہ ثم جامع التی ظاهر منها لم یجز عند ابي حنیفة رحمۃ اللہ علیہ" او که یی ازاد کړي مظاهرنیم مریي خپل د کفارې څخه او بیایي جماع وکړه د هغې بنځي سره چي ده ظاهر ورسره کړي وو، او وروسته یې هغه بله حصه هم ازاده کړه نه دي روابه نهز د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ ولي دی عتق ته تجزیه روا بولي کما مرنو دې سړي خو نیم مریي پسله جماعو ازاد کړي او سره ددې چي عتق به بعد المسیس وي په نص د قرآن مجید، او یاران وایي او ائمه ثلاثه رحمۃ اللہ علیہم هم چي د کفارې غاړه په خلاسي سوي ولي چي ددوي ټولو په مذهب کي عتق تجزیه نه قبلوي نو ده چي نیم مریي قبل المسیس ازاد کړي گویا گرده یی قبل المسیس ازاد کړي.

قال "فان ان لم یجد المظاهر ما یعتقه فکفارتہ صوم شهرین متتابعین لیس فیها شهر رمضان ولا یوم الفطر ولا یوم النحر ولا ایام التشریق" او که چېري مظاهر نه درلودي مریي چي ازادي کړي، نو کفاره د ظاهر دده دوې میاشتي روژې دي پرله پسې چي په هغو دوو میاشتو کي به د روژې میاشت نه وي او نه به د کوچني اختر ورځ او نه به د لوي اختر ورځ او نه به ایام د تشریق پکښې وي.

پښه سوه:- چي تتابع د دوو مياشتو خو په نص سره د قرآن ثابته ده او په مياشت کي د روژې جوړ مقيم سړي ته بله روژه لکه د کفارې نه ورسره ځانېږي، او د دوو اخترو ورځي او ايام تشریق کي روژه ممنوع ده نو کامل روژه چي د کفارې ده ددغو ورځو په روژه سره نه ادا کېږي، نو که مظاهر د دغو ورځو روژې په کفاره کي داخلي کړي نو تتابع د شهرينو فوت سوه، چي په نص د قرآن مشروط وه.

مسئله:- که د بنځي څخه په قصد روژه وخوړل سوه، او يا قتل خطاء ځنډي سوی وو، او دې کفاره د روژو دوې مياشتي چي په هغو کي هم تتابع شرط ده نیول يي، او حیض ورغلي هغه تتابع يې تاوان نه لري ولي چي دا دوې مياشتي متتابعين د حیض خالي نه سي پيدا کولای نو افطار ددې ضروري دي، الضرورات تبیح المحضورات قاعده کلیه.

مسئله:- که بنځي روژې د کفارة اليمين نیولې او حیض ورغلي نو روژې به د سره راگرځوي ولي چي مده د روژو د کفارة اليمين خو لږ ده، بېله حیضه هم پيدا کېږي.

مسئله:- که بنځي مثلاً د کفارة الظهار روژې نیولې نو دا لنگه سوه، نو چي د نفاس شپې يي تېري سوي بېرته به روژې د سره راگرځوي، او يا په مابین کي د روژو ناجوړې سوه چي روژه يې نه سوه نیولای نو چي جوړه سي هم به روژې د سره راگرځوي، ولي چي نفاس او ناجوړي په دوو مياشتو کي نادره پېښېږي او بناء د احکامو شرعيه وو پر نوادرو نه کېږي بلکه بناء يې پر اعم اغلب ده، تبين، ودرېش.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "فان جامع التی ظاهر منها فی خلال الشهرین" او که جماع وکړه مظاهر د هغه ماینې سره چي دې ته يي د

ظهار الفاظ ويلي وه، په مابين کي ددوو مياشتو روځو، په عنايه کي وايي چي د قيد د التی ظاهراً فائده داده چي که مظاهر د بلې مانيې سره جماعي وکړې، نو که داسي وطي وې چي تتابع د روځو يې باطله ول لکه جماع د ورځي په قصد سره نو د سره نيول د روځو لارم دي بالاتفاق، او که داسي وطي وې چي تتابع د روځو يې د مابين څخه نه وړه لکه وطي د ورځي لکن په هېره او يا وطي د شپې که په قصد وي که په هېره، نوچونکه تتابع د روځو نه قطع کېږي نو استيناف نسته بالاتفاق.

قال "ليلاً عامداً او نهاراً ناسياً" د شپې په قصد سره او د ورځي په هېره سره، په عنايه کي وايي چي د ورځي وطي يې ولي په هېره سره مقيد کړې؟ ولي که يې د ورځي په قصد سره وطي وکړې نوروځي د سره راگرځول بالاتفاق پر مظاهر لارم دي.

پسوه ۱۰۰۰: چي د شپې د قصد قيد اتفاقي دي، ولي چي د شپې وطي په عمد او نسيان کي فرق نه کوي ولي چي روځه نه په فاسدېږي نو تتابع نه قطع کېږي.

قال "يستانف عند أبي حنيفة ومحمد رحمهما الله" روځي به د سره راگرځوي په نېز د امام ابو حنيفه او امام محمد رحمهما الله، او قاضي ابو يوسف رحمهما الله وايي چي شرط د استيناف د روځو فساد د روځي دي نو که د شپې يا د ورځي ناسياً وطي وکړي استيناف لارم نه دي، وفي البحر الرائق، وحاشية الطحطاوى رحمهما الله على الدر المختار، چي صحيح قول د طرفينو رحمهما الله دي، ولي چي مامور به په قرآن مجيد کي روځي ددوو مياشتو پر له پسې چي د جماعو څخه به خالي وي، نو که مظاهر وطي وکړې په مابين کي د دغو دوو مياشتو نو کفارې قبل

المسيس نه سوه چي مامور به ده، او كه يې د ورځي روژه ماته كړه تتابع د روژو د مابين څخه ولاړه.

قال "فان افطر يوما بعذر او بغير عذر استأنف" نو كه يې روژه ماته كړه يوه ورځ يعني په قصد سره كه يه عذر سره وي لكه چي مريض سي، او كه بېله عذره وي نو روژه به د سره راگرځوي بفوات التتابع.

قال "وان الظاهر العبد لم يجز في كفارته الا الصوم فان اعتق المولى عنه او اطعم لم يجز" او كه مربي ظهار وكړي د ماينې سره، نو نه ده روا كفاره د هغه مگر روژې، ولي چي مېړه يې اهل د ملك نه دي كه يې بل سړي تمليك ورته وكړي هم دى يې ملك نه گرځي لان مايده للمولى، او كه مالك دده د خوا مربي ازاد كړي او يا ډوډۍ ورکړي هم دده غاړي نه په خلاصېږي ولي چي كفاره خو عبادت دي نو فعل د بل سړي فعل دده نه گرځي، مجمع النهر

قال "فان لم يستطع المظاهر الصيام اطعم ستين مسكيناً او يطعم كل مسكين نصف ساع من بر او صاماً من تمر او شعير او قيمتك ذالك" او طاقت نه درلودي مظاهر د روژو نو اطعام دي ورکړي شپېتو مسکينانو ته، لقوله تعالى "فان لم يستطع فاطعام ستين مسكيناً".

پوهه سه :- چي لفظ د اعطاء غالباً په تمليك کي مستعملېږي، يعني چي هر مسکين ته خپله نيمه کاسه د لاسه ورکړي، او لفظ د اطعام په تمليك او اباحه دواړو کي مستعملېږي اباحت معني دا ده چي مسکينان

مېلمانۀ کړي او ډوډۍ ورته کښېږدي چي وبخوري، نو مصنف چي لفظ د اطعام ووايي او اعطاء لفظ يې نه ووايي اشاره يې وکړه چي په کفاره کي تمليك او اباحۀ دواړه روا دي، برجندي، او لفظ د مسکين يې د د ډې لپاره ووايې چي غني ته يې اطعام په کفاراتو کي که تمليکا روا دي او نه اباحۀ، ولي چي په قرآن مجيد کي لفظ د "ستين مسکيناً" راغلي دي.

مسئله:- که چا مال خو درلودي لکن پورونه پر باندي وه هغه هم مسکين دي کفارات ورته روا دي، بدائع، او ورکوي به هر مسکين ته نيمه کاسه يعني دوه کيلو د غنمو يا اوږه د غنمو، او يا يوه کاسه د خرما، او يا يوه کاسه د اوربشو او يا قيمت د دغو مذکورۀ شيانو به مسکينانو ته ورکړي، قياساً على صدقة الفطر حيث يجوز فيها دفع القيمة.

قال المصنف رحمه الله: "فان غداهم وعشاهم جاز قليلاً كان ما اكلوا او كثيراً" او که يې غرمه ډوډۍ ورکړه وشپېتو (۶۰) مسکينانو ته او ماښام يې هم ورکړه رواده که لږ تر مقدار د نيمي کاسې دوي وخوري، او که ډېره وخوري.

پښو :- چي په بعضو نسخو کي د قدوري داسي راغلي دي "وعشاهم" هغه نسخه غلطه ده ولي تغديه بېله تعشيه وبالعکس د کفارې په ځاي کي نه درېږي، کذا في المبسوط، او د امام اعظم رحمته الله څخه داسي روايت هم راغلي دي که يې تغديه شپېتو مسکينانو ته ورکړه، او تعشيه يې نورو شپېتو مسکينانو ته ورکړه د کفارې غاړه يې نه په خلاصېږي.

فانده: - امام شافعي رحمته الله عليه وايي چي په كفاره كي تمليك لارم دي، او اباحه كافي نه دي، قياسا على الزكوة وصدقة الفطر، او بل دليل يې دادي چي په تمليك سره هر حاجت چي فقير لري په دفعه كېږي بخلاف الاباحه، په هدايه كي وايي چي قياس د كفاري پر زكوة او يا پر صدقة الفطر نه دي صحيح ولي چي په زكوة كي خو "اتو الزكوة" راغلي دي ايتاء تمليك ته وايي، او په صدقة الفطر كي اداء لفظ راغلي دي هغه هم تمليك ته وايي او په كفاره كي اطعام لفظ راغلي دي چي هغه عام دي اباحه او تمليك دواړو ته شامل دي بلكه ډېر استعمال يې په اباحه كي دي، آه مع زيادة.

قال "وان اطعم مسكينا واحدا ستين يوما اجزئه" او كه مظاهر اطعام وركړي يعني كه تمليكا يا اباحه وي ويوه مسكين ته شپېته ورځي رواده، يعني د كفاري غاړه په خلاصېږي، دا زمونږ مذهب دي، او امام شافعي رحمته الله عليه وايي چي ستين مسكينا په قرآن كريم كي نصاً راغلي دي، نو شپېته (۶۰) كسان لارم دي، مونږ وايو چي د مسكين د هري ورځي حاجت عليحده دي، نو دا يو مسكين په دوهمه ورځ كي لكه بل مسكين دي، نو بناء على هذا دا يو مسكين شپېته ورځي لكه شپېته مسكينان دي، نو په اعتبار ددې چي شپېته نفره منصوص دي مونږ يې دفعه ويوه مسكين ته د ټولي كفاري روا نه بولو كما سيئاتي گويا زمونږ په نهز د شپېتو مسكينانو څخه مراد عام دي كه حقيقه وي شپېته وي او كه حكما.

قال المصنف رحمته الله عليه "وان اعطاه في يوم واحد لم يجزه الا عن يومه" او كه يې وركړه و مسكين ته ټوله كفاره نه ده روا مگر د يوې

ورځي د ياره، ولي چي مظاهر خو مامور دي په رد د شپېتو وځو ولم
برجه.

قال "وان قرب التی ظاهر منها فی خلال الاطعام لم
يستانف" او که مظاهر نزدېکت وکي يعني وطي يې وکړې د هغه
نښي سره چي ده ظاهر کړي وو د هغې سره او دا جماعي په مابين د
اطعام وې نو اطعام د سره راگرځېدل نه غواړي، ولي چي د اطعام په
باره کي قرآن مطلق دي يعني "من قبل ان يتماسا" نسته پکښي.

سوال: نو ولي مونږ اطعام قبل المسيس واجب بولو؟

جواب: په سبب ددې چي شايد مظاهر به قادر سي پر اعتاق يا پر
روڅو، جمع التبر.

قال ومن وجب عليه كفارتا ظهار فاعتق رقبتين لاني
لاحدهما بينتها جاز عنهما وكذلك ان صام اربعة اشهر او
اطعم مائة وعشرين مسكينا جاز" او که پر سړي واجبې سوې دوې
کفاري د ظهار، يعني د دوو ماینو سره يې ظهار کړي وو، نو ده دوه
مريان آزاد کړه ددغو دوو کفارو د پاره مگر نیت د تعین د مريي يې ونه
کړي، يعني دا مريي د فلانی ماینې د ظهار د پاره، او دا مريي د فلانی
ماینې د ظهار د پاره دي، رواي د دواړو کفارو څخه، ولي چي جنس د
کفارو يو دي نو حاجت و تعین ته نسته، پر خلاف ددې چي يوه کفاره
ظهار پر لزم وي او بله کفاره د قتل خطاء پر لارمه وي او دی دوه مريان
آزاد کړي او نیت د تعین ونه کړه هغه نه دي روا، ولي جنس د کفارو
مختلف دي، فلا بد من نية التعین، او داغه رنگه روا دي که يې څلور

مياشتي روژې ونيولې او يا يې يوسل و شپېتو (۱۶۰) مسکينانو ته ډوډۍ ورکړه د دواړو کفارو په ځاي کي ده، والدليل مامر چي جنس د کفارو يو دي.

قال "وان اعتق رقبة واحدة عنهما او صام شهرين كان له ان يجعل ذالك عن ايتهما شاء" او که مظاهر د دوو ماینو يو مریي آزاد کړي د دواړو کفارو څخه، او يا يې دوې مياشتي روژې ونيولې يعني د دواړو څخه، نو د دواړو غاړي خو يې نه په خلاصېږي لکن دی اختيار لري چي وگرځوي دغه يوه کفاره د هري ماینې د ظهار څخه چي يې گرځوي، او امام زفر رحمته الله وايي چي دغه کفاره د يوې څخه نه صحيح کېږي، دی وايې چي دا يوه کفاره چي پر دواړو تقسيم کړي نيمه کفاره و هري يوې ته رسېږي، ا نيمه کفاره خو باطله ده، نو يوه کفاره هم د مېړه د زيمې څخه نه ساقطېږي، دی قياس پر هغه مسئله کوي چي يو سړی يو مریي د کفاره ظهار او د په قصد روژه ماتولو په باره کي نو خو د يوې کفارې غاړي نه په خلاصېږي، مونږ وايو چي دا قياس مع الفارق دي ولي په مانحن فيه کي خو جنس يو دي، او په مقيس عليه کي خو جنس مختلف دي فلا يقاس بينهما فافهم.

ايات متفرقه

بشنو ازني چون حکايت ميکند " از جدائيهها شکايت ميکند هر کسي که دور ماند از اصل خویش " باز جوید روزه گار وصل خویش،
مشري معنوي

احب الصالحين وليس منهم " لعل الله يرزقني صلاحا، محقق رباني

آه ته هم مثل ببليل سیر گلشن کرچله " دیکه مالی باغ اپنا هم تو اینر
گهر چله دنیا اور آخرت.

همت بلند دار که نزد خدا وخلق به باشد بقدر همت تو اعتبار تو،
مرزا غالب.

اگر بهر سرموي دو صد هزار باشد " هنر بکار نیاید که بخت بد باشد،
احوال معاصرین.

دا باران چي پر همه مخکو اوري " مشرف کي ذات د کيميا ولي، رحمان
عمر تهر سو په تقرير او په تحرير کي " خدای ﷻ به کله يادوم زه په ضمير
کي عاصي

چو بينم دين احمد در غربي " دلم سوزان از چشم خون جاري،
حميد مرحوم

کتاب لعان

دا کتاب په بيان کي د احکامو د لعان دي چي يوه شرعي مسئله ده
لکن په اوسنۍ زمانه کي لعان دغه مسئله هيڅ وجود نه لري، يعني که
سبب د وجوب د لعان لکه راچي به هم سي پيدا هم سي، لکن تر قضاء
پوري خلک نه رسوي.

پوښتنه:- په لعان کي (چي په دې کتاب کي به راسي عنقریب) چي په
دې مسئله کي لعان هم سته او غضب هم سته نو ولي يې يوازي لعان په
عنوان کي د کتاب ذکر کړي دي؟

خواب:- چونکه لعان د جانبہ څخه د نر دي، او شروع هم د نر څخه
کېږي او غضب د جانبہ څخه د بنځي دي او دهغي څخه وروسته پوښتنه
کېږي نو هر شي چي په وجود کي د مخه وي په ذکر کي هم بايد د مخه سي

سوال:- دواړه به يې ذکر کړي وای؟

جواب:- چونکه ددوي دوو تر مابین تلازم وو نو يې ځکه په يوه سره اکتفاء وکړه.

پوه سه:- چي لفظ د لعان مصدر دي معنا يې تر ټول او لېري کول دي، حتی چي معنا د لعنة الله على ابي جهل مثلاً "لېريوالی دي دده د رحمت عام څخه د خدای ﷻ نو ځکه پر مسلمان لعنت ویل ناروا دي. قال القدوري رحمه الله "اذا قذف الرجل امرئته بالزنا" که یو سړي خپل ماینې ته ښکښل وکړه په زنا سره، یعنی نسبت د زنا یې ورته وکړې چي زنا کاره یې، مراد یې د زنا څخه په پښتو کي چي مثلاً ته مرداره یې، یا رنډی یې، یا خلگو ته کوس ورکوي.

پوه سه:- چي په عوامو کي د پښتو دا الفاظ ډېر و ماینې ته مستعملېږي، لکن چونکه ماینه ددې طاقت نه لري چي مرافعه وقاضي ته وکړي، نو ځکه د لعان راتلونکي مسئلې اوس نسته، لکن دا الفاظ گناه کبیره ده نو پر سړي لږمه ده چي توبه پر وکاږي.

قال "وهما من اهل الشهادة والمرئة ممن يجد قاذفها" او مېړه او ماینه دواړه به اهل د شهادة وي یعنی اداء د شهادة به یې قاضي منظوره وي، نو ځکه قذف په مابین کي د مړي مېړه او د مینځي ماینې تر مابین نسته، او ښځه به داسي وي چي قاذف به یې په حد کېږي یعنی چي بېگانه سړی مذکوره الفاظ ودې ته ووايي.

تفريع:- که یو سړي ښځه په نکاح فاسد سره په نکاح کړې وه او دخول او وطی یې ورسره کړي وې وروسته یې مذکوره الفاظ ورته وویل قذف تر مابین نسته، او یا یو سړي کونډه ښځه په نکاح کړې وي او د هغې

سره زوي يا لور مجهول النسب ورسره وي نو د هغو تر مابين هم لعان نسته، حاصل عنايه.

مسئله:- وجوب د لعان پر مېړه موقوف دي پر مطالبه د ماينې، ولي چي دا نسبت د زنا ودې ته پېغور او رنگ بدتيا ددې ده نو دفعه يې پر مطالبه د دې موقوفه ده کما سيئاتي، نو ځکه دروېش وويل چي په پښتنو کي رواج د قذف پاته دي.

قال "او نفی نسب ولدها" يا يې نفی کړی نسب د عيال د ماينې د خپله ځانه څخه، يا يې داسي ورته وويل چي دا ستا عيال ولد الزنا دي چي په پښتنو کي يې ارمني بولي، او يا يې داسي ورته وويل چي دا ستا عيال زما څخه نه دي، ولي ده چي نفی د ولد ددې د ځان څخه وکړي نو قاذف سو ودې ته، او قذف سبب د لعان دي.

پوښتنه:- په نفی سره د ولد د ځان څخه خو دي قاذف بالزنا وماينې ته نه دي، ولي چي احتمال ددې سته چي دا ولد دي د بل چا وي، او دا دي زانیه نه وي لکه دا چي په شبه د ماينې بل چا وطی کړې وي؟

جواب:- دا احتمال خلاف المتبادر دي، ولي چي فقهاء رحمهم الله په اجماع سره وايي، چي که يو سړي وبل ته وويل چي ته د خپل پلار زوي نه يې، نو دی قاذف دي مع ان الاحتمال المذكور موجود فيه ايضاً.

پوه سه:- چي په بنايه کي وايې چي د غه نفی د ولد به د مخه تر اقرار په ولدیت سره وکړي او داغه رنگه د مخه تر مبارکۍ ورکولو نو د خلکو او دده د خوا قبلولو چي دا قبول د مبارکيو په حکم کي د اقرار بالنسب دي، ولي چي په دې دوو صورتو کي خبره دده يعني د ولد د ځان څخه نفی کول قذف موجب د لعان دي.

قال "وطالبتہ المرئۃ بموجب القذف فعليه اللعان" او چي طلب کي ښځي د حکم د قذف چي حد دي نو پر مېړه لعان لازم دي.

پوه ښه:- چي طلب د ښځي ددې لپار غواړي چي دا خو حق ددې چي پېغور د زنا د ځانه دفع کړي، نو چي دا يې طلب نه کوي نو پر مېړه لعان نسته، ط.

مسئله:- طلب د ښځي مشروط په دې دي چي په مجلس کي به د قاضي وي، بحر، بدانج.

مسئله:- فوراً طلب ددې شرط نه دي او ددې په سکوت سره ددې حق نه باطلېږي که څه دراز مده ساکت وي ولي چي ډېره مده تېرېده سره حد قذف او قصاص نه باطلوي، اس، منج.

قال "فان امتنع حبسه الحاكم حتى يلاعن او يكذب نفسه فيحد" او که چېرې مېړه وويله چي زه لعان نه کوم نو حاکم دې بندي کړي تر هغو چي يا لعان ته اماده کېږي، او يا ووايي چي ما پر ماینې درواغ ويله، نو که يې داسي اقرار وکړي نو قاضي دي ده ته حد قذف ورکړي، دليل د حبس دادي چي دا لعان د ښځي د خوا پر ده حق مستحق دي او دی يې هم پر دفعه قادر دي، نو تر هغو به بندي وي چي يا د ښځي د حق غاړه په لعان باسي او يا وحد قذف ته تيارېږي په اقرار د درواغو، حاصل جرمه.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "فان لاعن وجب عليها اللعان فان امتنعت حبسها الحاكم حتى تلاعن او تصدقه فتحد"

او که مېړه کلمات د لعان چي ژر به راسي ان شاء الله وويلې، نو بيا واجب ده پر بنځه کلمات د لعان او که دې منع وکړه د لعان څخه حاکم دي دا بندي کړي ولي چي پر دې باندي د مېړه حق باندي سو تر هغودي دا بندي وي چي يا دا لعان کوي، او يا ووايې چي زما مېړه رشتيا ويل يعني ما زنا کړې ده، نو به دې ته حد ورکړه سي يعني حد د زنا.

قال "وان كان الزوج عبداً او كافراً او محدوداً في قذف فقد امرته فعليه الحد" او که مېړه کافر وو، صورت يې دادي چي مېړه او ماینه دواړه کافران وه او بنځي اسلام راوړي، او مېړه ودې ته قذف وکړي يعني نسبت د زنا، د مخه تر دې چي پر ده اسلام عرضېږي، عنايه، نو پر مېړه يې حد قذف لارم دي يعنيلعان نسته، ولي چي کافر اهل د لعان نه دي چي اهل د شهادت نه دي نو موجب اصلي د قذف دي پر ده جاري سي چي حد دي، او داغه رنگه چي مېړه يې مري وي نوچونکه اهل د شهادت نه دي نو د لعان اهل هم نه دي نو اصلي حکم د قذف چي حد دي لگيږي، او يا داغه مېړه ته يو وار دمخه حد قذف ورکړه سوي وي نوچونکه دی اهل د شهادت نه دي ولي چي د محدودين في القذف په باره کي خداي ﷻ وايې "ولا تقبلوا لهم شهادة ابداً" نو اهل د شهادت نه دي چي په لعان کي شرط دي نو حکم اصلي د قذف چي حد دي پر ده دي جاري سي، والله اعلم بالصواب، دروېش.

قال القدوري رحمته الله "وان كان الزوج من اهل الشهادة وهي امة او كافرة او محدودة في قذف او كانت ممن لا يحد قاذفها فلا حد عليه في قذفها ولا لعان" او که مېړه اهل د

شهادت وو يعني مسلمان وو او مريي نه وو او محدود في القذف هم نه وو لکن مائنه يي مينڻه وه چي اهل د شهادت نه وه او يا كافره وه يعني د اهل ڪتاب ڇڻه او يا ٻنڻه محدود في القذف گرڇهڊلي وه د مخه او يا ٻنڻه داسي وه چي ددي قاذف په حد نه ڪهڊي يعني يا کوچني وه يا لهوني وه او يا مشهوره زانيه وه، نو پر مڀره نه حد سته نه لعان په قذف د مذڪوره ٻنڻو.

پوهه سه:- حد چي نه سي ڪيداي پر مڀره په دې سبب چي اصلي حڪم د قذف د مڀره په خوا لعان وو زمونڙ په نڀر نو حد ته هلته تڱ ڪهڙي چي لعان دده د خوا متعذر وي او په مذڪوره مسئلو کي خودده د خوا حد متعذر نه دي ولي چي دي اهل د شهادت دي، او لعان چي پر ده نسته ددي سببه چي جواب د لعان دده بايد ٻنڻه هم په لعان ورڪولاي سي او په مانحن فيہ من المسائل کي خو ٻنڻه اهل د لعان نه ده ڪذا في الهدايه، په مجمع الانهر کي وائي چي قاضي دي دغه قاذف مڀره ته تعذير ورکري ولي پر دغي مائني يي عيب ووايي او ددي رنگ، يي ورید ڪري.

قال "وصفة اللعان ان يبتدى القاضى بالزوج" ولي نص قرآني هم ابتداء په زوج ڪري ده او په فعل د الله هم ابتداء په زوج سره وه. فيشهد اربع مرات يقول في كل مرة اشهد بالله اني من الصادقين فيما رميتها من الزنا ثم يقول في الخامسة لعنة الله عليه ان كان من الكاذبين فيما رماها به من الزنا يشير اليها في جميع ذلك" او د لعان صفت او بيان دا دي چي قاضي دي

شروع وکړي په مېړه سره نو دی به د قاضي په مخ کې خلور واره شاهدي اداء کوي، او دی به وایي په هره پلا کې زه شاهدي اداء کوم چې په تحقیق زه د رشتیا ویونکو څخه یم په هغه خبره کې چې ما یې نسبت کړې وې ته چې زنا ده، او وروسته پنځم وار به داسې وایي لعنت خدای ﷻ دي وي پرده که به دي وي د درواغ ویونکو څخه په هغه خبره کې چې ما وې ته کړې ده یعنې زنا، او په هر وار کې به دی وځپلي ماینې ته اشاره کوي تا چې دا احتمال دفع سي چې دده په قصد او په زړه کې بله ښځه وي.

مسئله:- نر چې د لعان کلمې وایي په ولاړه به یې وایي، او ښځه به یې هم په ولاړه وایي، او امام کرخي رحمۃ اللہ علیہ وایي چې ولاړه شرط د لعان نه ده بلکه صرف د پاره د شهرت او د بل چا د عبرت د پاره په ولاړه به یې وایي.

قال "ثم تشهد المرأة اربع شهادات تقول في كل مرة اشهد بالله انه لمن الكاذبين فيما رمانى به من الزنا وتقول في الخامسة ان غضب الله عليها ان كان من الصادقين عليها فيمارمانى به من الزنا" او بیا دي ښځه خلور واره شاهدي اداي کړي او په هر وار کې به داسې وایي زه شاهدي د خدای ﷻ د پاره اداي کوم دغه زما مېړه د درواغ ویونکو څخه دي په هغه شي چې ده یې ماته نسبت کړې دي د زنا څخه، او پنځم وار به وایي چې غضب د خدای ﷻ دي وي پردې که به دی د صادقانو څخه وي په نصبت کې د زنا و ماته. **فائده:-** په هر وار به دا هم اشاره کوي ومېړه ته کما مر.

پوهه سه:- چي د نر تر څلورو شاهدیو وروسته لعنت الله ویل، او د ښځي د څلورو شاهدیو وروسته غضب الله ویل آه، وجه یې داده چي د ښځو په څلو کي د لعنت لفظ ډېر رائج دي نو دوي په هغه باق نه کوي، او د نرو په څلو کي د غضب لفظ ډېر رواج لري، لکه یو چا ته چي درد ورسې نو دی ورته وایي چي د خدای ﷻ په غضب اخته سي لکن اعتبار اکثر اغلب لره دي، نو دا سوال نه واردېږي چي بعض خره امیان لفظ د لعنت ډېر وایي.

قال القدروي رحمه الله عليه "واذا التعننا فرق القاضي بينهما" چي مېړه او ماینې د لعان الفاظ سره استعمال کړه نو قاضي دي دوي سره جلا کړي.

فائده:- امام زفر رحمه الله عليه وایي چي فرقت په لعان ویلو سره د دواړو واقع کېږي يعني د قاضي تفريق ته ضرورت نسته "وهو المشهور من مذهب مالك رحمه الله عليه او دا مذهب د امام احمد رحمه الله عليه او د ابن عباس ؓ هم دي، او امام شافعي رحمه الله عليه وایي چي د نر په لعان سره فرقت واقع کېږي ولي چي نر څلور واړه پر ماینې شادي اداء کړه په زنا سره او بیا یې لعنت پر خپل ځان هم ووايي نو عقل سلیم دا وایي چي ددوي تر مابین الفت وروسته نه دي ممکن نو په بقاء کي د نکاح فائده نسته او پر دې دلیل دا سوال واردېږي چي باید چي لعان ته د ماینې ضرورت نه وي، الا ان يقال انه لمراعات ظاهر النص، او زمونږ دلیل هغه حدیث دي چي بخاري او مسلم یې روایت کړي دي چي ابن عمر ؓ یې روایت کړي دي، چي یو سړي د ماینې لعان وکړي يعني په عصر نبوي ﷺ کي، ففرق

النبي ﷺ، او داسي په هيڅ روايت کي نه دي راغلي چي آنحضرت ﷺ وروسته تر لعان د نر سم دستي حکم د تفريق صادر کړي دي، کمال، جوهر، در. قال "وكانت الفرقة تطليقة بائنة عند ابي حنيفة ومحمد رحمهما الله وقال ابو يوسف رحمهما الله يكون تحريما موبدا" او دا جلا کول د قاضي دوي لره طلاق بائن دي په نېز د امام اعظم رحمهما الله او محمد رحمهما الله او امام ابو يوسف رحمهما الله وايي چي دوي دوه د ابد د پاره سره حرام سوه يعني پس د عدت نکاح جديد هم نسي ورسره کولای، دليل د قول د ابو يوسف رحمهما الله هغه حديث دي چي عليه الصلوة والسلام وويله، المتلاعيان لا يجتمعان ابدا والى هذا الحديث ذهب زفر رحمهما الله والحسن البصري رحمهما الله.

الجواب:- چي معنا د حديث مذکور داده چي متلاعنان چي پر صفت او حال د داغه تلاعن باقي وي نو نسي سره يو ځاي کيدلای، يعني پس له تلاعنه هم نر بنځه زانيه بولي او بنځه دی درواغ جن بولي، او د طرفينو رحمهما الله دليل دادي چي دا فرقت د مېړه د خوا پر نکاح عرضي پېښ سو يعني چي مېړه وماينې ته وويل چي ته زنا کړې ده، نو دا فرقت عارضې پر نکاح داسي دي لکه چي مېړه ماينې ته ووايې، انت طالق او د بائن والي وجه يې داده چي هر تفريق چي قاضي يې وکړي هغه طلاق بائن دي، کما تقرر فی کتب الفقه.

قال "وان كان القذف بولد نفى القاضي نسبه والحقه يامه" او که چېري ووقذف د مېړه په نفې سره د ولد د ماينې د ځانه څخه يعني داسي يې ورته وويل چي دغه عيال دي زما څخه نه دي، نو قاضي دي نفې کړي نسب د هغه ددغه لار څخه او د پلانی بنځي د عيال په

نامه دي يې خلگو ته معرفي کړي، ولي د مېړه غرض خو هم داغه وو چې دغه ولد د ځانه څخه نفې کړي حتی چې لعان ته يې ځان وسپاره نو قاضي پسله لعان دده دا غرض تسليم کړي، او بل دليل دا دي چې په حديث کي د ابن عباس رضي الله عنه داسي راغلي دي چې اللعنة تفريق وکړي په مابين کي د هلال بن اميه او دده د ماینې پس له لعان څخه او حکم يې وکړي چې اوس نو ولد د بنځي دي.

قال القدوري رحمته الله "فان عاد الزوج و اکذب نفسه، يعني وروسته تر لعان، حده القاضي" ولي ده اقرار وکړي پر وجوب د قذف پر ده، وحل له ان يتزوجها" او که مېړه راوگرځېدي د نسبت څخه د زنا چې ده ماینې ته کړي، او خپل ځان يې په هغه نسبت کي درواغجن کړي قاضي دي دې په حد کړي، او روا ده هغه ملاعن مېړه ته چې نوې نکاح وکړي د هغې قبلي ماینې سره ولي چې حکم د لعان چې عدم جواز د نکاح وو پورته سو په تکذيب سره دده د خپل ځان.

مسئله:- که ماینې وروسته تر لعان تصديق د مېړه وکړي په نسبت کي د زنا ودي ته يعني ويويل چې زما مېړه رشتيا ويل ما زنا کړې وه، قاضي به دا په حد کړي ولي چې اقرار په موجب د حد زنا يې وکړي، او بېرته يې نکاح سره روا ده، په جواز کي د نکاح په دواړو صورتو کي امام ابو يوسف رحمته الله او امام زفر رحمته الله او ائمه ثلاثه سره مخالف دي هغه وايي ابدا يې نکاح نه ده سره روا وقد مر دليله وجوابه عن قريب.

قال "و کذا لک، يعني نکاح يې سره روا ده، وان قذف غيرها فحد به" او داغه رنگه حکم دي که سړي بېگانه بنځي ته قذف يعني

نسبت د زنا وکړي او ده ته حد قذف ورکړه سو، بيا ده تکذيب د خپل ځان وکړي لکن پر دغه سړي حد قذف نسته لالتداخل بين الحدين.

او زنت فحدت" صورت ددې مسئلې دادي چي سړي و خپلې مايڼې ته قذف د زنا وکړي نو د مخه تر لعان دې ښځي د بل سړي سره زنا وکړه، نو بيا په اقرار د دې او يا په شاهدانو دې ته حد زنا ورکړه سوه نور هغه د مخه مېړه ته د دې نکاح رواده ولي چي د لعان حکم د دې د خوا مات سو ولي دا پسله زنا اهل د شاهدي نه ده نو اهل د لعان هم نه ده کما مر.

سوال:- چي ښځي اقرار په زنا وکړي يا په شاهدانو ثابته سي، او حال دادي چي ښځه خو مېړه داره ده حد خود دې رجم دي، بيا څنگه حکم د روا او ناروا جاري کېږي؟

جواب:- دادي چي معنا د حدوت جلدت دي صورت د مسئلې دادي چي لعان بعد النکاح قبل الدخول بيا دا ښځي زنا وکړي نو حد د ښځي په دغه صفت سره دره وهل دي نه رجم، ولي دا محصنه نه ده او د شروط څخه د احصان، الدخول بعد النکاح الصحيح ولم يوجد في، عنايه.

قال" وان قذف امرئته وهي صغيرة او مجنونة فلا لعان بينهما ولاحد" او که يو سړي قذف وکړي وماينې ته چي هغه بالغه نه وه، او يا ليونۍ وه نولعان ترمايښ ددوي نسته اونه پرمېړه حد قذف سته، په هدايه کي وايې چي د لعان شرط خو دادي چي دا ښځه يعني مايڼه د سړي به داسي ښځه وي که بېگانه سړي ودې ته قذف وکړي هغه په حد کېږي، او سره ددې چي صغېرې يا ليونۍ ته بېگانه قاذف خو نه په حد کېږي، نو د مېړه څخه يې حکم د لعان هم پورته سو ولي چي لعان

خود مېړه په باره کي قائم مقام د حد قذف دي، وکذا لو کان الزوج صغيرا او مجنونا آه، هدايه.

قال القدوري رحمته الله "وقذف الاخرس لا يتعلق به للعان" او د ګونګي نسبت د ماينې وزنا ته يعني په اشاره سره تعلق د لعان بينهما نه لارموي، ولي چي لعان خو لکه حد قذف په صريح الفاظو سره تعلق لري ولي چي په اشاراتو کي د ګونګي شبه سته والحدود تندري بالشبهات، وفيه خلاف الشافعي رحمته الله، هدايه.

قال "واذا قال الزوج هذا الحمل ليس مني فلا لعان" او که مېړه وويل وماينې ته چي دغه ستا موجوده حمل زما نه دي نو لعان نسته.

پسوه :- چي دا مذهب د ابي حنيفه رحمته الله او زفر رحمته الله دي، ولي دا متعين نه ده چي حمل سته او که يې داغسي نس پر سېدلي دي، فلا بصر قاذفا بالشك، او ياران وايې که دغه بنځه تر شپږ مياشتي کم لنگه سوه نو دی قاذف دي لعان به کوي للتيقن بوجود الحمل عند ما قال ذالك، او که پر شپږ مياشتي يا بالالنگه سوه بيا لعان نسته، لعدم التيقن بالحمل عند قول الزوج، د امام اعظم رحمته الله د خوا جواب دادې چي مېړه چي فی الحال قاذف دي نو دده قذف گويا په شرط سره متعلق سو، گويا مېړه داسي ورته وويل چي که به ستا حمل موجود وي هغه زما څخه نه دي او سره ددې چي تعليق د قذف په شرط پوري نه دي روا قال "وان قال زنيته وهذا الحمل من الزنا تلاعنا" او که مېړه ماينې ته داسي وويل چي تا زنا کړې ده او دا موجوده عمل په تا کي د

زنا څخه دي نو به لعان سره کوي، ولي دي د زنيټ په ويلو قاذف دي او وروسته خبره خو دده د پاره د نفې د ولد د ځان څخه ده.

قال "ولم ينف القاضى الحمل منه" او قاضي دي نه نفې کوي حمل د مېړه څخه، ولي چي د حمل حال خو معلوم نه دي چي وي به او که نه.

قال "واذا نفى الرجل ولد امرئته عقب الولادة او فى الحال التى تقبل التهنية فيها وتبتاع آله الولادة فيها صح نفيه ولاعن به" يعني نسب يې دده څخه نه ثابتېږي، او د ماينې سره به لعان کوي، او که نفې کي مېړه ولد د ماينې دده وروسته تر ولادته او يا په هغه حال کي چي خلگو به وده ته مبارك باد ويلاى، او رانيول کيدل به اسباب د ولادة لکه زانگو سيزنى د کوچني د پېچلو شيان او يا د هغه د اوارېدو شيان، نفې يې صحيح دي او لعان به هم کوي ولي چي ده نفې د ځان څخه وکړه نو دى قاذف سو ماينې ته په زنا سره.

قال "وان نفاه بعد ذالك لاعن ويثبت النسب" او که يې نفې د ولد وکړه او وروسته تر قبول د مبارك باد د خلگو او تر رانيولو د اسبابو د ولادت د لعان خو به د ماينې سره کوي ولي خو په نفې سره د ولد لږه نسبت د زنا وېښخي ته موجود سو نو دى قاذف سو نو مقتضى د قذف د ماينې چي لعان دي پر ځاي کوي به يې، او نسب يې په دې ثابت دي چي ده مبارك باد د خلگو قبول کړي او نور هم د نسب قبلولو کارونه يې وکړه کما مر.

قال "وقال ابو يوسف ومحمد رحمهما الله تعالى يصح نفيه في مدة النفاس" او امام ابو يوسف او امام محمد رحمهما الله وايې چي نفي د ولد په ټوله مده كي د نفاس صحيح دي، او امام شافعي رحمهما الله وايې كه يې بالفور نه كي نفي نسب يې ثابت دي، او په بل قول كي دده رحمهما الله تر درو ورځو پوري نفي صحيح دده وروسته تر درو ورځو نسبت ثابت دي، د ټولو مذهبو دلائل په شروح مفصله وو كي د قدوري دي مطالعه سي.

قال "وان ولدت ولدين في بطن واحد"

پوه سه:- چي بطن واحد دا بولي چي ددې دوو د څېړېدو تر مابین کم تر شپږ مياشتي وي.

فنفي الاول واعترف بالثاني ثبت نسبهما وحد الزوج" كه بنځي وڅېړول دوه كوچنيان په يوه نس چي په پښتو يې غبرگوليان بولي، نو مېړه ددې اول نفي وكړه يعني دا زما عيال نه دي، او اقرار يې وكړي په ثاني سره يعني چي زما د ابو څخه دي، نو نسب خود دواړو ثابت سو دده څخه ولي چي غبرگوليان خود يوه سړي د ابو څخه پېداكېږي، چي ده دوهم ومنی چي زما دي نو اول هم دده دي او مېړه ته دي يمین د قذف وركړي قاضي، ولي په نفي د اول خودي قاذف سو او په اقرار د دوهم ده ځان قاذف كړي نو حد قذف پر لازم دي.

وان اعترف بالاول ونفي الثاني ثبت نسبهما ولاعن" او كه ده اقرار وكړي په اول سره چي زما ولد دي او دوهم يې نفي كړي نسب خود دواړو ثابت سو لما مر چي غبرگوليان خود يوه سړي د ابو څخه پېدا كېږي او په نفي د ثاني دی قاذف سو نو د مايڼي سره به لعان كوي.

کتاب النکاح

دا کتاب دي په بيان کي د عدې د بنځي چي مختلف اقسام لري چونکه عده د مېړه او ماينې د جلاوالي په ټولو صورتو کي که طلاق وي او که موت د مېړه موجوده وه، نو ځکه مصنف رحمۃ اللہ علیہ تر طلاق او ظاهر او ايلاء او لعان وروسته راوړه.

پوه ۱۰۰:- چي عدت پر درې قسمه دي، گاهي په حیضو وي، او گاهي په میاشتو وي، او گاهي په وضع الحمل سره وي چي دا درې سره اقسام به په دې باب کي راسي ان شاء الله.

فائدې:- عده په لغت کي شمېرلو ته وايي، نو چونکه په عده شرعيه کي شمېرل د حیضو يا د میاشتو وغيره سته نو ځکه د عدت په نامه مسمی سوه، او په شریعت کي هغه مدت چي شرعا مقرر سوي د پاره د پېژندلو د رحم د بنځي چي خالي دی د اولاد څخه او دا په اعتبار د اصل وضع فلايرد سوال بالصغيرة ولایسه.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "واذا طلق الرجل امرئته طلاقاً بائناً او رجعياً او وقعت الفرقة بينهما بغير طلاق" که طلاقه کړه سړي ماینه خپله په طلاق بائن سره او يا په طلاق رجعي سره لکه د مخه چي تېره سوه او يا جلاوالي د دوي تر مابین بې طلاقه راغلي لکه ماینه چي مدخول بها وي او وروسته دا د بونځي سره وطي وکړي نو پر مېړه بېله طلاقه حرامه سوه.

قال "وهی حرة ممن تحيض فعدتها ثلثة اقراء" او دا بنځه حره وي نو که مسلمانې وي او که کتابیه وي، د حري قيد ددې لاره دي چي د

مینځي ماینې عدت دوه حیضه دي، او دې ښځې ته حیض ورځي، اعتراض دي د صغیرې او آیسې څخه نو عدت ددوې درې اقراء ده.

والاقراء الحیض" او اقراء حیضو ته وایې زمونږ په مذهب، او بعض فقهاء رحمۃ اللہ علیہ د نورو مذہبو وایې چې عده ددغه ښځې درې طهره ده، ودلائل المذاهب والجواب عنها فی الشروح المطولة.

قال" وان كانت لاتحیض من صغرا او کبر فعدتها ثلثة اشهر" او که ښځې ته حیض نه ورتلي په سبب د کوچنیوالي او یا د کلان سالی په سبب چې آیسه یې بولي نو عده ددې درې میاشتي ده چې، قال الله تعالیٰ "والاتی یسنن من الحیض من نسائکم ان ترتبتم فعدتهن ثلثة اشهر.

قال" وان كانت حاملا فعدتها ان تضع حملها" او که چېرې دا مطلقه ښځه حامله وه نو عده ددې دا ده چې حمل کښېږدي یعنې لنګه سي حتی که څه هم لږ وخت تر طلاق وروسته لنګه سي، لقوله تعالیٰ "واولات الاحمال ان یضعن حملهن" او هغه ښځې چې درلودونکې وي د حمل عده یې دا چې حمل کښېږدي.

وان كانت امة فعدتها حیضتان وان كانت لاتحیض فعدتها شهر ونصف" ولي چې میاشت خو تنصیف قبلوي، او که چېرې دا مطلقه ښځه مینځه وه نو عده ددې دوه حیضه دي دا په سبب د دې چې حیض خو نه نیمې کېږي، ورنه باید عده ددې باید پر نصف د عدي د حري وایې یعنې یو نیم حیض، قال علیه الصلوٰة والسلام طلاق الامة تطليقتان وعدتها حیضتان" یعنې هغه طلاق چې مینځه مغلظه په

طلاقه دي دوه طلاقه دي لکه د حري چي درې دي ولي طلاق هم تنصيف نه قبلوي.

قال "واذا مات الرجل من امرئته الحرة فعدتها اربعة اشهر وعشرة ايام" او که مړ سو سړی د خپلي ماینې څخه يعني دی مړ سو ماینه یې پاته سوه نو عده د ماینې څلور میاشتي او لس ورځي ده. وان کانت امة فعدتها شهران وخمسة ايام" او که چېرې مېړه مړ سو او ماینه یې مینځه وه د بل چا نو عده یې دوې میاشتي او پنځه ورځ ي ده، خدای پاک ﷺ په قدآن مبارک کي وایې "والذين يتوفون منکم ویذرون ازواجاً یتربصن بانفسهن اربعة اشهر وعشرا" او هغه کسان چي وفات سي د تاسي څخه او پرېږدي ماینې نو دوي به انتظار کوي څلور میاشتي او لس ورځي يعني بل مېړه به نه کوي.

پوهنه: چي په دغه عده کي مدخول بها او غیر مدخول بها ماینه سره برابر دي، ولي آیت شریف مطلق دي د مدخول بها او غیر مدخول بها فرق یې نه دي کړي، لکه صرف یې د مېړه مرګ سبب ددغي عدي ګرځولي دي.

فائده: په مذکوره احکامو کي د عدي مینځه او مکاتبه او مدبره سره برابر دي،

قال القدوري رحمه الله "واذا ورثت المطلقة فی المرض، اي مرض الموت، فعدتها ابعدا الاجلين عند ابي حنيفة ومحمد رحمهما الله" او که میراث یوړي هغي ماینې چي مېړه طلاق ورکړي وو

په مرض موت کي نو عده ددې هغه لهرې مده د دوو عدو چي يوه عده درې حيضه ده او بله عده څلور مياشتي او لس ورځي ده.

سوال:- څلور مياشتي او لس ورځي خو تر دروو حيضو معلوم داره لهرې مده ده ولي چي ښځي ته په هره مياشت کي يو وار حيض ورځي نو خو په درې مياشتي کي درې حيضه پوره کېږي ما معنی ابعاد الاجلين؟

جواب:- دا لازمه نه ده چي هرې ښځي ته به په مياشت کي حيض ورځي ولي بعض ښځي ممتدة الطهره وي، دوې درې بلکه بالاتر هغه پاكي گرځي وروسته بيا حيض ورځي، نو په داسي ښځه کي ابعاد الاجلين درې حيضه دي کما لا يخفي.

فائدہ:- بعض مړونه د ماینو څخه یې بد راځي نو چي دی په مرض الموت ناجوړی سي دده په خیال نو ماینې ته طلاق ورکړي فراراً عن میراثها، ودې ښځي ته امرئۃ الفار وایې، نو ددې ښځي په باره کي د شریعت پاک فیصله داده چي دا په عده کي وي او مېړه یې مړ سي نو دا میراث وړلای سي په اتفاق زمونږ د مذهب د امامانو رح، خو طلاق یې یو بائن ورکړي وي او یا درې طلاقه لکن په عده کي اختلاف سته مذهب د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ خو هغه دي چي په متن کي ذکر سو، او امام محمد رحمۃ اللہ علیہ هم د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ سره متفق دي، او امام ابو یوسف رحمۃ اللہ علیہ وایې چي عده ددې ښځي درې حیضه ده، دی وایې چي د عدې لزوم خو پر دې په سبب د طلاق دي، وقد مران عدة طلاق ذات الحیض ثلث حیض، او په میراث کي دې ته برخه ورکول خو په سبب ددې دي چي مېړه یې متهم دي چي په طلاق سره دی ددې د میراث څخه تښتي نو دا په عدې پوري څه کار لري، او امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ او امام محمد رحمۃ اللہ علیہ وایې

چي دغه ښځه چي طلاقه سوه په حال کي د مرض الموت په حکم کي د هغي ښځي وگرځيده چي مېړه ځنډي مړ سي بيله طلاقه په باره کي د ميراث نو په باب کي د عدې په طريق اولی لکه هغه ښځه ده ولي چي ميراث په شک سره نه ثابتېږي او عده خو احتياطا ثابتېږي نو چونکه دغه ښځه ذات الوجهين ده يعني هم مطلقه ده او هم متوفی عنها زوجها ده نو احتياطا دي د ابعدا الاجلين عده تېره کړي.

قال المصنف رحمه الله "وان اعتقت الامة فى عدتها من طلاق رجعى انتقلت عدتها الى عدة الحرائر" او که آزاده سوه د مالک د خوا مينځه چي ماینه د يو چا وي په عده کي د طلاق رجعي نقل کېږي عده ددي وعدې ته د حرو ښځو، په دې سبب چي ملک د مېړه په دې کي قائم دي من کل وجه.

قال "وان اعتقت وهى مبتوتة او متوفى عنها زوجها لم تنتقل عدتها الى عدة الحرائر" او که مينځه ماینه د سړي آزاده کړه سوه او دا په عده کي وه د طلاق بتي يعني قطعي طلاق چي يا يوبائن طلاق دي او يا درې طلاقه دي او د عدې په ورځو کي مېړه مړ سو نو نه نقل کېږي عده ددي وعدې ته د حرو ښځو ولي چي ملک نکاح ددي ښځي خو زائل سوي دي په طلاق بائن سره، او يا دمېړه په مرګ سره.

قال "وان كانت آيسة فاعتدت بالشهور ثم رئت الدم انتقض ما مضى من عدتها وكان عليها ان تستأنف العدة بالحيض" او که ښځه يعني مطلقه ناامیده وه د حيض څخه نو دې عده په مياشتو تېروله، نو عده د مياشتويې لته وه پوره چي دې وينې وليدلې يعني د

حيض نو ماته سوه هغه عده د مياشتو ددې او پر دې لارمه ده چي عده به د سره راگرځوي په حيض سره.

قال "والمنكوحه نکاحا فاسدا والموطوءة بشبهة عدتهما

الحيض فی الفرقة والموت" او هغه ښځه چي په نکاح فاسده سره په نکاح سوي وي، لکه نکاح بېله شاهدانو، يا د يوې خور په عده کي د هغې د بلي خور سره نکاح کول، او يا نکاح کول د پينځمي ماينې په عده کي د څلورمي ماينې، او يا وطي سوې وي په شېبه سره لکه ښځي چي ورولي ښځه وغير ته د مېړه هغه يې وطي کړي په دې شېبه دي چي واي زما ماينه ده، عده ددواړو په حيض سره ده که يې طلاقه کړي او که يې مېړه مړسي.

پوښتنه:- چي د موت په صورت کي هلته پر دې عده د حيض سته چي هغه مې مېړه ددې سره وطي کړي وي او که يې وطي نه وې ورسره کړي نو بيا هيڅ عده نسته، جوهره، بنايه، در.

سوال:- عده د موت خو څلور مياشتي او لس ورځي ده نو ولي دلته

عده په حيض سره ده؟

جواب:- عده مذکوره د موت خو د پاره د حرمت د نکاح او احترام د نعمت د نکاح وه چي په مرګ سره زائله سوه، او نکاح فاسده او وطي بالشېبه خو هيڅ احترام نه لري صرف دا عده د پاره د طلب د پاکي د رحم د ښځي ده د ولد څخه نو موت او فرقت دواړه پکښي برابر دي.

فائده:- د استبراء رحم د پاره يو حيض کافي دي ولي که دا ښځه

حامله واي حيض نه ورتلي.

قال "واذا مات مولی ام الولد عنها او اعتقها فعدتها ثلث حیض" او که مړ سو بادار د هغې مینځي څخه چي د بادار څخه لنګه سوې وه، او یا دغه ام ولد بادار ازاده کړه نو عده ددې په دواړو صورتو کي درې حیضه دي ولي ددې نعمت د فراش د بادار څخه زائل سو نو مشابه د عدة النکاح سره ده، قال صاحب الهدایة ثم امامنا فيه عمر رحمته الله فانه قال عدة ام لولد ثلث حیض.

قال المصنف رحمته الله "واذا مات الصغير عن امرئته وبها جبل فعدتها ان تضع حملها فان حدث الحبل بعد الموت فعدتها اربعة اشهر وعشرة ايام" او که چېري مړ سو کوچنی د ماینې څخه يعني ماینه یې پاته سوه او ماینه یې حمل داره وه نو عده یې داده چي لنګه سي، دا مذهب د امام اعظم رحمته الله دي او امام محمد رحمته الله په دلیل ددې قول د خدای تعالی جل جلاله "اولات الاحمال اجلهن ان يضعن حملهن" او امام ابو یوسف رحمته الله وایي چي عده یې څلور میاشتي او لس ورځي ده ولي دا حمل خو د ثابت النسب کوچني څخه نه دي ولي چي کوچني اهل د احبال نه دي، او که چېري وروسته تر مرګ د کوچني حمل پیدا سو نو عده ددغي ښځي څلور میاشتي او لس ورځي ده، ولي دا حمل خو یقینا عند الموت نه وو نو عده د وضع الحمل پر دې نسته بلکه عده د میړه د مرګ پر دې سته.

قال "واذا طلق الرجل امرئته فی حالة الحيض لم تعدد بالحيضة التي وقع فيها الطلاق" او که یو سړي طلاقه کړه ماینه په حیض کي نو اعتبار نسته دغه حیض لره چي په هغه کي طلاق واقع

سوي دي يعني دا حیض په عده کي نه شمېرل کېږي ولي طلاق خو درې حیضه کامل غواړي په نص د قرآن، ددې موجوده حیض خوڅه وخت تېر سوي دي نو کامل حیض نه دي.

قال المصنف رحمه الله عليه "واذا وطئت المعتدة بشبهة" پوه ښه: چې مراد عده د طلاق بائن ده ولي چې که طلاق رجعي وو خو دغه وطی رجوع ده او مراد د شبهې څخه دادې چې مېړه ووايي چې زما خیال دا وو چې ددې وطی ماته روا دي، يعني که وطی کړه سوه ښځه چې په عده کي د طلاق وه.

فعليها عدة اخري وتدخلت العدتان فيكون ماتراه من الحيض محتسبا منهما جميعا واذا انقضت الاولى ولم تكمل الثانية فعليها اتمام الثانية" نو پر دې باندي بله عده سته ولي وطی چې سبب د عدي وو پیدا سو او دا دوې عدي تداخل خوري يعني یوه په بل کي داخلېږي حتی چې وروسته دا یو حیض وويني د دواړو عده څخه حسابل کېږي او که اوله عده تېره سوه او دوهمه عده نه وه پوره سوي نو پر دې لازم دي چې دوهمه عده به هم پوره کوي،

صورت د دې مسئلې داداي چې یوه ښځه مېړه په طلاق بائن طلاقه کړه، نو دې عده پوره کول مثلا یو حیض یې تېر کړی وو چې بیا مېړه وطی ورسره وکړې، نو پر دې خو بله نوې عده په سبب د وطی لارمه سوه ولي چې طلاق خو باقي دي، نو د هرې عدي د پاره خو درې حیضه غواړي لکن دا درې حیضه تداخل سره کوي يعني یو حیض ددواړو عده څخه حسابل کېږي نو چونکه دې خو یو حیض تېر کړي دي نو دا چې دوه حیضه نور تېر کړي اوله عده خو پوره سوه او د دوهمي عدي یو

حيض پاته دي نو پر دې واجبه ده چي يو حيض به بل تېروي چي دوهمه عده هم ختمه سي، او امام شافعي رحمته الله عليه وايي چي دوې عدي تداخل نه قبلوي که دواړي عدي د يوه جنس څخه وي يعني دواړي په حيضو سره وي او يا دواړي په مياشتو سره وي، او يا ددوو جنسو څخه وي يعني يوه په حيضو سره وي او دوهمه په مياشتو سره وي، وعلیک بالتامل فی استخراج تلك الصور الثلاثة فتكون على بصيرة، نو د ده په نېز دا به اول عده پوره کوي او بيا دي شروع په دوهمه عده کوي دی وايي چي دواړي حقان واجبان دي فلا يتداخلان کسائر الواجبات، مونږ وايو چي عده په مذکوره صورتو کي د پاره د برائت د رحم مشروع دي نو په صورت کي د تداخل هم هغه غرض پر ځاي کېږي.

قال "وابتداء العدة في الطلاق عقيب الطلاق وفي الوفاة عقيب الوفاة فان لم تعلم بالطلاق والوفاة حتى مضت مدة العدة فقد انقضت بها" او که ښځه نه وه خبره په طلاق د مېړه دې لره، او يا نه وه خبره د مېړه په مرګ لکن په اندازه د عدي د طلاق او يا د عدي د وفات تربص يي وکړي نو په دواړو صورتو کښي يې عده تېره سوه، او حضرت علي عليه السلام وايي چي ابتداء د وفات د عدي د هغه وخت څخه ده چي ښځه د مېړه په وفات خبره سي که څه هم ډېري مياشتي وروسته خبره سي، مونږ وايو چي عده خو مضی ته د زمانې معهودي وايي، وذلك موجود وان لم تعلم به، او انقضاء د عدي ددې پر فعل توقف هم نه لري ولي چي دا خبره هم وي لکن دا پرهېز نه کوي چي پر معتدي هغه پرهېز لارم دي لکه ترك د زينت، بيا هم چي هغه وخت پوره کي عده تېره سوه.

قال القدوري رحمه الله "والعدة في النكاح الفاسد عقيب التفريق بينهما او عزم الواطى على ترك الوطها" او عده په نکاح فاسده کي يعني هغه صورتونه چي مونږ بيان کړه وروسته تر تفريق د حاکم په مابين کي د مېړه او ماينې يعني چي حاکم حکم د تفريق صادر کړي عده د ښځي شروع سوه، او د هغه وخت څخه شروع کېږي چي مېړه قصد وکړي پر ترک د وطى ددې.

پوه ۱۰۰: چي مطلق عزم قلبي د مېړه نه دي کافي لکه د ظاهر څخه د متن چي فهمېږي ولي چي عزم د زړه مبطن او پټ شى دي ښځه څه په خبره ده بلکه په خوله به اظهار د عزم کوي يعني داسي به وايي مثلاً ترک وطیها او عزمت على عدم وطیها فیما بعد وامثال ذالك، کما فى المجموعه. قال القدوري رحمه الله "وعلى البتوتة" او پر هغه ښځه باندي چي نکاح يې بيخي قطعه سوې وي يعني مېړه حق د رجوع نه لري، چي هغه درې قسمه ده (۱) اول هغه ښځه ده چي د مېړه سره خلع وکړي (۲) او دوهمه هغه ښځه ده چي مېړه درې طلاقه ورکړي وي (۳) دريمه هغه ښځه ده چي مېړه يې يو طلاق بائن ورکړي وي، ع.

والمتوفى عنها زوجها" او هغه ښځه چي مېړه يې ځنډي مړ سوي وي "قال عليه الصلوة والسلام لايجل لامرئة تومن بالله واليوم الآخران تحد على ميت فوق ثلاثة ايام الا على زوجها اربعة اشهر وعشرا" **ترجمه:** نه ده روا هيڅ ښځي ته چي ايمان يې پر خداي ځای او پر ورځ د آخرت راوړي وي، چي احداث به کوي يعني ترک د زينت کوي پر هيڅ مړي باندي يعني که يې پلار وي او که يې زوي وغيره وي مگر احداث به

کوي پر مېړه باندي څلور مياشتي او لس ورځي، ۱۰ در.

اذا كانت بالغة مسلمة الاحداد "نو پر کوچنۍ نجلی چي مېړه یې مړ سي احداد نسته ولي چي دا په نعمت د نکاح نه ده پوهېدلې چي پر زوال یې غم وکړي، د مسلماني قید یې ځکه ولگوي چي که ماینه کافره وي يعني د اهل کتابو څخه وي احداد نسته باندي ولي چي دا په فروع د اسلام نه ده مکلف، نو پر دغو دوو بنځو چي مسلمانان وي او بالغه وي احداد لازم دي.

والاحداد ان تترك الطيب والزينة والدهن" او احداد پرېښول دي د خوشبويې هر قسم چي وي او د زينت يعني ټولنه هغه شيان چي ښځي ځان په ښائسته کوي لکه سرخي و سفیده لاسونه سره کول ښکړي په لاس کول گوتمی په گوتو کول غوړوالي په غوړو پوري څړول او خوشبويه جامه وغيره، قاضي خان، او داغه رنگه د غوړولو څخه د سر او مخ د زيتون وغيره په تېلو سره که څه هم خوشبويه نه وي.

پوه ۱۱۱۱:- چي د احداد د لزوم يوه وجه داده چي د تاسف او غم او خوابدي ښکاره کړي پر زوال د نعمت د نکاح په مرگ د مېړه او بل داده چي دا شيان چي ذکر سوه د خلکو رغبت جلبوي ددې و نکاح ته او دا خو په عده کي ممنوع ده د نکاح، نو دواعي د نکاح اشياء مذکوره ده هم دي یې نه کوي چي آخر په زنا اخته نه سي، او په صحيح حديث کي راغلي دي چي عليه السلام منع کړه معتده د سترگو د تورولو څخه، او غوړول د سر خو زينت د وېښتيانو دي.

پوه ۱۱۱۲:- چي په هدايه کي وايې چي سترگي تورول يا بله دوا د جهت د عذر نه ده زينت دا رواده.

مسئله:- که چېرې د ښځې د سر غوړول عادت وه او دې ته په تجربه معلومه وه چې سر نه کي غوړ د سر درد ورته پيدا کېدې، نو د عدې په شپو کي هم سر غوړول ورته روا دي، کذا فی الهدايه، د شرعي شريفي خلاف رواج د خلکو خصوصاً د پښتنو.

پوهه :- چې په ډېرو پښتنو کي دا رواج دي چې د چا پلار يا لوي زوي ځوان يا ورو وغيره مړسي د فاتحه خوانۍ وروسته د هر اختر ورځ چې راغله يعني ددغو اقرباوو مرګ څلور پنځه مياشتي مثلاً د مخه تر اختر واقع سوي وي، نو ددغه مړي د کور که يې نړ وي که يې ښځي وي په دغه اول اختر نه نوي کالي اغوندي او نه بل د اختر خوشالۍ مناسبت کوي، بلکه خيرن کالي يې اغوستي وي او په دي غم پر هغه مړي کوي او په دغه اول اختر اقربا او شناخته گان د مړي ټوله د هغه زارې مړي د فاتحه خوانۍ د پاره راځي او تر درو ورځو پوري دا فاتحه خواني دوام لري، او د مړي د کوره حسب الطاق و دغو فاتحه خوانانو ته ډوډۍ غورمې وغيره ورکول کېږي، دا فعل سخته گناه او ډېر ناجائز کار دي، هغه حديث نبوي ﷺ لايحل لامرئة آه، عن قريب تېر سو دليل پر ناروا والي ددغه رواج نور خلګ پوهېږي.

قال" والكحل الا من عذر" او په رنجو دي سترګي نه توروې مګر د عذر د لاري يعني چې سترګي يې خوږېږي.
ولا تختضب بالخناء او لاسونه يا پښې دي نه سره کوي په نکزو ولي چې نکري هم زينت دي او هم طيب په اول الوهلت کي.
ولا تلبس ثوبا مصبوغا بوردس ولا بزعفران " او نه به اغوندي هغه جامه چې په گل ورس او يا په زعفران رنگ سوي وي.

پوښتنه:- په پخوا زمانه کي خو سپينو کالو ته عارضې رنگه ښځو ورکاوه، اوس خو رنگونه د کالو د ښځو کارخانه يې پاڅه رنگونه دي آيا اوس هم رنگه جامې ومعتدي ته روا نه دي؟

ځواب:- د اوس رنگه جامې د ښځو فرق سره لري يو داسې رنگه جامه ده چي د هيڅ زينت د پاره يې ښځي نه اغوندي بلکې د کور د استعمال د پاره، ولي د ښځو سپين کالي په اوسنۍ زمانه کي ښځي نا رواجه دي، نو دغه سي رنگه داره جامې ومعتدي ته روا دي، او يو هغه رنگه داره جامې دي چي ښځي يې د زينت د پاره اغوندي ياد مېړه د پاره يا په واده وغيره کې اغوندي د هغو اغوستل ورته ناروا دي، ويدل علی ماقلنا هغه قول د مجمع الانهر چي د ورس او زعفران د رنگه کړو جامو تر عنوان لاندې ليکلي دي اذ يوضح منها رائحة الطيب، وروسته وايي چي دا منعه هلته ده چي جامه نوې وي چي زينت پکښي راځي او که جامه زړه وه زينت نه پکښي پيدا کېږي، فلا باس بلبسه، انتهى.

قال القدوري رحمه الله "ولا احداث على كفرة ولا صغيرة وعلى الامة الاحداث" او احداث نسته پر کافري ماینې چي مېړه يې مړ سي "لما مرمنا وجهه" او نه احداث سته پر صغيرې ماینې ولي خطاب د احکامو الهیه وو ددې څخه پورته دی، لمامر منا" او پر مینځه احداث سته یعني چي مېړه يې مړ سي احداث به کوي ولي چي دا مکلف ده، او په حقوق د خدای ﷻ مخاطب ده.

قال المصنف رحمه الله "وليس في عدة النكاح الفاسد ولا في عدة ام الولد احداث"

او نسته په عده د نکاح فاسدې او نه په عده کي د ام الولد احدات، ولي چي نکاح فاسده خو نعمت نه وه چي بنځه تاسف پر وکړي، او ام الولد خود سره په نکاح کي نه وه بلکه مولی په ملک یمین وطي ورسره کولي او شرعاً احدات د پاره د تاسف پر زوال د عقد د نکاح صحیح دي.

ولاینبغی ان تخطب المعتدة: او نه بنایي چي څوک مرکه وکړي وه معتدې ته، ولي چي مرکه خو دپاره دنکاح وي او معتده خود نکاح څخه ممنوع ده.

ولباس للتعريض فی الخطبة" او پروا نسته په تعريض سره مرکه کول ومعتدې ته.

پوهه ۱۱۱۱:- چي تعريض په لغت کي ميل الکلام الی العرض، او په اصطلاح کي دادي چي يوه خبره وکړي او غرض اصلي بله خبره وي، په مانحن فيه تعريض ومعتدې ته دادي چي هغې ته سړی داسي ووايي چي ته ډېره بنائسته يې او يا داسي ورته ووايي چي ډیر خلق ستا شوقيان دي او يا داسي ورته ووايي چي زه هم د نکاح اراده لرم، وامثال ذالك، او دا ورته ووايي، قد سمعت ما قلت او تصريح نه ده ورته روا چي داسي ورته ووايي چي زما اراده ده چي تا په نکاح کړم.

پوهه ۱۱۱۱:- چي مصنف رحمته الله عليه تعريض و مطلقې معتدې ته روا بللي دي يعني که معتد د وفات وي او که د طلاق وي، لکن په ډېرو متنو او شروحو او فتاواو کي يې جواز د تعريض په معتدې د وفات سره مقيد کړي دي په تنوير الابصار کي وايي، وصح التعريض فی معتدة الوفات آه، او په درمختار کي وايي، لا المطلقة اجماعاً، ولي دا تعريض سبب گرځي د عداوت د ده او د طلاق ورکونکي،

ومثل هذا في مجمع الانهر وجامع الرموز ورد لمختار وغيرها من الشروح والفتاوى.

قال رحمه الله: "ولا يجوز للمطلقة الرجعية والمبتوتة الخروج من بيتها ليلاً ونهاراً" او نه دي روا وه ومطلقې ښځې ته که په رجعي طلاق وي يعني يا يو يا دوه طلاقه يې ورکړي وي او يا په طلاق قطعي سره طلاقه وي يعني يا واحد بائن طلاق وي او يا درې طلاقه وي، وتل د کور څخه ددې نه ده ورځي او نه د شپې لقلوله تعالیٰ په باره کي د مطلقات، ولاخرجوهن" تاسي اې مړو مه باسي مطلقات د کورو څخه ولايخرجن" او نه دي وځي پر خپل سر د کور څخه الا ان ياتين بفاحشة" مگر نه دوي راتگ وکړي په فاحشه سره.

پوهه: - چي عبدالله بن مسعود ؓ تفسير د فاحشې په زنا سره کړی دي يعني که دې زنا وکړه نو د پاره د حد ورکولو دې د کوره وباسي دليل د عدم جواز د خروج دادي چي نفقه د مطلقې ښځې خو پر مېړه ده نودا وتلو ته څه ضرورت لری.

فانده: - او که نابالغه وه هغې ته خروج روا دي، لعدم کونها مکلفة بالاحکام الشریعة، او که طلاقه سوې ماینه د بل چا مینځه وه هغې ته هم خروج روا دي ولي په سبب ددې چي پردې باندي خدمت د بادار لازم دي نو دا وه خروج ته د کور څخه د مېړه مجبوره ده او که مطلقه ماینه ذمیه وه پر هغې هم اوسېدل په کور کي د مېړه واجب نه دي ولي چي اهل زمه په احکامو شرعيه وو مخا طب نه دي.

فانده: - هغه ښځه چي مېړه يې وفات سوي وي چونکه دا نفقه نه لري نو دي ته وتل د پاره د نفقې روا دي د ورځي، مگر شپه به بل ځای نه

تېروي الاضرورة لکه دغه کونده ښځه چې داسي ناجوري ورپېښه سي چې اېرېشن ته ضرورت وي نو دا د پاره د اېرېشن شپې او ورځي په هسپتال کي تېرولای سي ولهدا.

قال المصنف رحمته الله عليه "والمتوفى عنها زوجها تخرج نهارا وبعض الليل ولا تبیت فی غیر منزلها" او هغه معتده چې ددې څخه مېړه وفات سوي وي هغه د ورځي وتلای سي يعني په طلب د نفقې او يا د کور د بلي سودا د پاره او بعض د شپې د ولي چې گاهي دا تر لمر لوېدو پوري په نفقه پيدا کولو سره مشغوله وي او شپه به نه تېره وي په غېر کي د خپل کور ولاتنس الاستثناء الذي ذکرناه.

قال القدوري رحمته الله عليه "وعلى المعتدة ان تعتد فی المنزل الذى يضاف اليها بالسكنى حال وقوع الفرقة" او لارمه ده پر معتدې ښځي يعني که معتده د طلاق وي او که معتده د وفات الزوج وي چې عده به يې تېره وي په هغه کور کي چې دې ته يې نسبت د اوسېدو کيږي په حال کي د وقوع د جلاوالي ددې او د مېړه تر مابین يعني که جلاوالي په طلاق وي او که جلاوالي په مرګ د مېړه وي، اما معتدة الطلاق فلما مر قوله تعالى ولا تخرجوهن من بيوتهن الاية" او شک نسته چې بيت مضاف وښځه ته هغه کور دي چې دا پکښي اوسيږي.

فهرته:- که ښځه د پلار کره مثلاً تللې وه او مېړه طلاق ورکړې پردې واجب ده چې د مېړه کور ته به راځي او عده به هورې تېره وي، کذا قال فقهاء رحمته الله عليهم مذهبنما.

قال "فان كان نصيبها من دار الميت لا يكفيها واخرجها الورثة من نصيبهم انتقلت" او که وه برخه د بنځي چي مېړه يې مړ سو په سراي کي د مړي ددې نه بسېده يعني کوچني عيالونه يې درلوده او ورته وو دا وشرل د خپلو برخو څخه د سراي د مړي، نو دې ته روا دي چي نقل مکان وکړي يعني د پلار يا ورنړو مثلاً کور ته ولاړه سي او هورې عده تېره کړي ولي چي دا نقلي مکان په عذر سره د مجبوري دي والضرورات تبيح المحذورات، او په عباداتو الهيه وو کي مجبوري ډېر رول لري، په هدايه کي وايي چي که معتده په منزل منسوب کي دغلو څخه بېرېدله او يا ددې څخه چي خونه به راباندي ونړېږي، او يا يې مېړه په هغه سراي کي په کرايه پروت وو، او دې د کرايې طاقت نه درلودي، نو د هغه سراي څخه ودې ته وتل روا دي، يعني که معتده د طلاق وي او که معتده د وفات الزوج وي، مع، در.

قال رحمه الله "ولايجوز ان يسافر الرجل بالمطلقة الرجعية" او نه ده روا چي مېړه سفر کوي په مطلقه رجعيه سره، او امام زفر رحمه الله وايي روا دي، دی وايي چي سفر لکه مچه داسي دي نو رجعت دي، مونږ وايو چي سفر خو په نکاح پوري کار نه لري ولي چي سفر خو سپري په مور او خور وغيره سره هم کولای سي نو حکم د مچي به څرنگه ولري.

قال القدوري رحمه الله "واذا طلق الرجل امرئته طلاقاً بائناً" د بائن قيد د پاره ددې دي که يې په رجعي طلاق طلاقه کړې وي او په عده کي په نکاح کړې خو داغه دده رجوع ده، بيا چي قبل الدخول په نکاح کړې هيڅ ولور پرده نسته ولي چي ولور خو يې ورکړی دي او دا

بنځه خو په هغه نكاح سابق كي پاته ده او په دې بنځه صرف اتمام د عدي لازمه ده بالاتفاق.

قال المصنف رحمته الله عليه "ثم تزوجها في العدة" ولي كه چېري وروسته تر عدي په نكاح كړه نو كې وطي ورسره وكړې او بيا يې طلاق كړه نو هم پوره ولور پر لارم دي او هم نوې عده پر بنځه لازمه ده، او كې دخول نه وو په كړي او طلاق يې كړه نو نيم ولور پر لارم دي او عده هيڅ نه لري.

وطلقها قبل ان يدخل بها فعليه مهر كامل وعليها عدة مستقبله وقال محمد رحمته الله عليه نصف المهر وعليها تمام العدة الاولى "او كه چېري طلاقه كړه تر خپله ماينه په طلاق بائن سره او بيا يې په نكاح كړه په عده كي او بهرته يې طلاقه كړه د مخه تر وطي كولو ددې نو پر تر پوره ولور سته او پر دې بنځه بله عده تېرول لارم دي او امام محمد رحمته الله عليه وايي چي پر ده نيم ولور دي، او پر بنځه پوره كول د اولي عدي لارم دي.

پوهنه: چي بنځه چي په عده كي وي په هغه د مخه نكاح كي وطي داسي دي لكه په وروسته نكاح كي امام اعظم رحمته الله عليه او ابو يوسف رحمته الله عليه وايي چي نعم، نو دغه بنځه چي مېړه په عده كي په نكاح كړه كه يې څه هم په دوهم نكاح كي وطي نه وي ورسره كړي داده اول نكاح په وطي سره مدخول بها ده، او د مدخول بها خو مهر كامل پر مېړه لارم دي او چي بيا يې طلاقه كړه د مدخول بها پوره عده تېرول لارم دي، نو هغه د مخني عده كان لم يكن وگرځيده، او امام محمد رحمته الله عليه وايي چي د هغې مخكي نكاح وطي ددې نوي نكاح نه كنړل كيږي نو چونكه قبل الوطي

په نوي نکاح کي ده طلاقه کړه نو د قبل الوطي طلاق خو نيم ولور کېږي او چونکه په نوي نکاح کي دا غير مدخول بها ده نو عده پر دې نسته البته هغه زړه عده به پوره کوي، عنايه، ودر.

قال القدوري رحمته الله عليه "ويثبت نسب ولد المطلقة الرجعية اذا جاءت به لسنتين" يعنى د وقته څخه د طلاق، او اکثر مالم تصر بانقضاء عدتها" او ثابتېږي نسب د عيال د مطلقه رجعيه بنځي يعنى د مېړه څخه يې نسب دي که چېري دا راوړي دا عيال پر دوه کاله او يا بالتر دوه کاله لنگه سي، تر هغو چي دې اقرار نه وي کړي دمخه تر لنگول چي زما عده تېره سوله يعنى په حيضو سره ولي چي دا اقرار اقرار په تېرېدو د عدې وکړي خو دا د مېړه څخه بائن سوه نو حمل ددې تر بينونت وروسته دي نو ځکه يې نسب د مېړه څخه نه ثابتېږي **پسوه ۱۵۵۰:-** چي کومه مده د حمل شپږ مياشتي ده او اکثر مده يې دوه کاله زموږ په نېز.

پوښتنه:- د دغی مطلقې چي په وخت کي د طلاق يې حمل نه وو نو د دې عده خو په حيضو ده نو درې حيضه خو په درو مياشتو کي پوره کېږي نو څرنگه ددې ولد چي د وقت څخه طلاق بالتر دوه کاله تير سي ثابت النسب دي ددې د مېړه څخه کيداي سي چي دوه کاله اکثره مده د حمل ده؟

جواب:- نه شرعا نه عادة دا لازمه ده چي هري بنځي ته د په مياشت کی يو حيض ورځي بلکه داسي بنځي ډېري دي چي ممتدة الطهره وي بعض په (۶) مياشتي کي يو حيض ورځي او بعض داسي بنځي هم سته چي په کال کي يو حيض ورځي نو چونکه دي اقرار په تېرېدو د عدې نه

دي کړي نو دا ممتدة الطهر ده او چونکه طلاق رجعي دي نو مېړه ته خو بې وطي روا دي نو مېړه په اثناء کي د عدې ددې سره وطي کړي، او دې به حمل اخستي وي چي تر دوه کاله وروسته وضع حمل وسو نو مېړه په دغه وطي سره رجوع ودې ته کړي ده نو ځکه نسب د ولد د ده څخه ثابت دی.

قال رحمۃ اللہ علیہ "وان جائت به لاقل من سنتين بانت من زوجها" او نسب د ولد د ده څخه دي ولي چي امکان لري چي دې به په نکاح کي حمل اخستي وي او يا په عده کي د طلاق رجعي، او بائن په دې سوه چي عده په وضع الحمل سره تيره سوه.

سوال:- مېړه د دې مراجع بولل کيږي؟

جواب:- ولي خو دا احتمال سته چي حمل دي د نکاح په وخت اخستي وي، او دا هم احتمال سته چي د عدې په وخت کي دې اخستي وي، والرجوع لا يثبت بالشک قاله صاحب الهداية.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "وان جائت به لاكثر من سنتين يثبت نسبه و كانت رجعة" صاحب هدايه وايي چي دې راتگ وکي په ولد سره بالاتر دوه کاله نو نسب يې په دې ثابت دي ده مېړه څخه چي مېړه به يې پسله طلاقه په عده کي وطي ورسره کړي وي ولي لنگون ددې تر اکثر مدې د حمل چي دوه کاله وه بالاسوه نو په سبب د حسن ظن پر مسلماننه بنځه چي دې زنا نه ده کړې، نو وطي په عده کي خو رجوع د مېړه ده، انتهى مع زياده.

قال رحمه الله "والمبتوتة يثبت نسب ولدها اذا جائت به لاقل من سنتين" او د مبتوتې يعني په طلاق بت قطعي طلاقه سوې وي يعني يا درې طلاقه يا طلاقه واحد بائن سره ثابتېږي نسب د عيال د دې د مېړه څخه چي ددې لنگون کم تر دوه کاله وي تاچي موږ مېړه واطي وبولو په نکاح کي ولي چي په عده کي د ته وطي روا نه دي.

قال القدوري رحمه الله "واذا جائت به لتمام السنتين من يوم الفرقه لم يثبت نسبه الا ان يدعيه الزوج" او که راتگ وکړي ښځي په ولد سره پر پوره والي د دوو کلو د ورځي څخه د جلاوالي د مېړه څخه د دغي مبتوتې، نو نسب د ولد خو يې نه ثابتېږي ولي چي مېړه ته وطي د مبتوتې خو په عده کي نه دی روا، او په نکاح سابق کي هم علوق او حمل نسي کيدای ولي د فرقت د وخته څخه دوه کاله پوره سوه، مگر هلته نسب ثابتېږي چي مېړه دعوه د نسب وکړي.

قال صاحب الهدايه رحمه الله، لانه يحتمل ان يكون الولد قائما وقت الطلاق فلا يتيقن بزوال الفراش قبل العلوق فيثبت النسب احتياطا.

دروېش وايي:- چي دا احتمال چي صاحب هدايه پېش کړی دي ډېر نادر دي، لما قلنا آنفا لکن د جهت د احتياط په نسب کي او د مېړه د نسب د دعوي اعتبار ورکړه سو.

قال القدوري رحمه الله "ويثبت نسب ولد المتوفى عنها زوجها ما بين الوفاة وبين سنتين" او ثابتېږي نسب د ولد د هغي ښځي چي مېړه يې مړ وي په ما بين کي د زمانې د وفات او د دوو کلو لکن دا حکم هلته دي چي دغه ښځه په زمانه کي د وفات د مېړه صغیره نه وي.

قال رحمۃ اللہ علیہ "واذا اعترفت المعتدة بانقضاء عدتها ثم جئت بولد لاقل من ستة أشهر ثبت نسبه" او که چہری اقرار و کړې معتده ښځې په دې سره چې زما عده تېره سوه او بیا راوړې ولد کم تر شپږ میاشتي ددې د اقرار څخه نو نسب یې د مېړه څخه ثابت دي ولي چې موږ یقینا پوه سوو چې هغه اقرار ددې درواغ وه ولي چی اقل مدد د حمل شپږ میاشتي ده په اجماع سره، بلکه زموږ یقین دي چې دا په وخت کي د اقرار حامله وه.

قال رحمۃ اللہ علیہ "وان جاءت به لستة أشهر لم يثبت نسبه" او که راتګ وکړې معتدې په ولد سره پر شپږ میاشتي نسب د ولد یې د مېړه څخه نه ثابتېږي ولي چې موږ یقینا د دې هغه اقرار درواغ نه سو گنړلای ولي چې احتمال لري چې په وخت کي د اقرار ددې په تېرېدو د عدي دا حمل نه وو، او وروسته دا حمل پیدا سوی د زنا څخه، حاصل مافی الهدایه.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "واذا ولدت المعتدة ولدا" خواه معتده د طلاق رجعي وي او یا د طلاق بائن وي او یا د وفات د مېړه وي. لم يثبت نسبه عند أبي حنيفة رحمه الله الا ان يشهد بولادتها رجلان او رجل وامرئتان الا ان يكون هناك حبل ظاهر او اعتراف من قبل الزوج فيثبت النسب من غير شهادة" او که راتګ وکړې معتدې په ولد سره، نه ثابتېږي نسب د هغه د مېړه څخه د معتدې مګر هغه وخت چې شاهدي ادا کړي دوه نور او یا یو نور او دوې ښځې په لنگېدو سره د دې او یا حامله توب یې ښکاره وي چې تر

شپږو میشتاتو د مخه لنگه سي د طلاق او یا د وفات د وخت څخه، او یا په صورت کي د طلاق مېړه اقرار وکړي په لنگواله ددې نو په دې ټولو صورتو کي بیا نسب د هغه ثابتیږي.

وقال ابو یوسف ومحمد رحمهما الله تعالى یثبت فی الجميع شهادة امرئة واحدة.

دروېش وايي: -- چي چونکه دلائل د دواړو مذهبو اوږده وه او دقیق الفهم وه نو ځکه ما صرف نظر وکړی د راوړو څخه د هغو که د تفصیل شوق څوک لري نو شروحاتو ته د قدوري دي رجوع وکړي.

قال المصنف رحمته الله "واذا تزوج الرجل امرئة فجاءت بولد لاقل من ستة اشهر منذ يوم تزوجها لم یثبت نسبه" او که په نکاح کړه یو سړي یوه ښځه هغې راوړی ولد په کمه مده کي تر شپږو میاشتو د هغه وخت څخه چي ده دا په نکاح کړې وه نسب یې نه ثابتیږي ولي چي یقینا دا معلومه سوه چي ددې ښځي حمل تر نکاح د مخه دي چي تر اقل مدته د مخه خو د حمل وجود او زېږېدل اجماعاً نه کیږي.

قال القدوري رحمته الله "وان جاءت به لستة اشهر فصاعدا یثبت نسبه ان اعترف به الزوج او سکت وان جحد الولادة یثبت بشهادة امرئة واحدة تشهد بالولادة" او که ښځي راتگ وکړي په ولد سره پر پوره شپږ میاشتې یا بالاتر شپږ میاشتې نو نسب یې ثابتیږي د مېړه څخه که ده اقرار وکړي په نسب سره او یا پټه خوله وو، ولي خو نکاح قائمه او مده د حمل هم پوره ده او که مېړه د لنگیدو څخه

د ماینې یکلخته منکره وو بیا لنگواله د هغې په شاهدي سره د یوې
بنځي ثابتېږي چې هغه شاهدي ادا کړي په لنگواله سره ولي چې نسب
خو په فراش قائم سره د یوې بنځي ثابتېږي ولي د سړي خو ماینه ده او
نفس لنگول په شاهدي د یوې بنځي په اجماع ثابتېږي.

قال القدوری رحمته الله "واکثر مدة الحمل سنتان واصله ستة
اشهر" او اکثره مده د حمل چې د بنځي په رحم کې پاتېدای سي دوه
کاله ده او کمه مده د حمل چې تام الاعضاء ولد پیدا کېږي هغه شپږ
میاشتي ده.

پوه ۱۰۰۰:- چې غالبه لنگول د بنځو (۹) میاشتي دي.

فائده:- دا مذهب چې په متن کې ذکر سو زموږ حنیفیانو رحمته الله دي،
او د آئمه ثلثه وو رحمته الله مذهب دادي چې اکثر مده د حمل په رحم کې د
مور د پاته کیدو څلور کاله ده، او د عباد رحمته الله چې داغسي یو روایت د
امام مالک رحمته الله څخه هم راغلي دي وایې چې اکثره مده د حمل پنځه
کاله ده او امام ربیع رحمته الله وایې چې اکثره مده د حمل اوه کاله ده، او د
امام زهري رحمته الله څخه روایت دي چې اکثره مده د حمل شپږ کاله ده.

پوه ۱۰۰۰:- چې د مذکوره مذهبو دلائل صرف حکایات دي لکه چې
وایې چې عبدالعزیز الماجشوني د مور څخه پر څلور کاله وزېږېدي، او
دوي وایې چې د ماجشون د قبیلې د بنځو دا عادت دي چې پر څلورم
کال لنگېږي، او دوي وایې چې ضحاک د مور څخه پر څلور کاله پوره
وزېږېدي چې د مخ غاښونه یې ښکاره سوي وه او ده خندله نو ځکه
ضحاک نوم پر کښېښو، زموږ دلیل هغه حدیث د سیدنا عائشة رضي
الله تعالی عنها دی چې دې وویل چې عیال د مور په رحم کې بالتر دوه

کاله نسي پاته کېدای، ولو بظل المغزل" که څه هم په قدر د ګرځېدو د سایه د څرخ لږګي وي چي ښځي ورته پر پېچي، وفی رواية بفلکة المغزل يعني په قدر د ګرځېدو د هغه لږګي، او دا يو مثال دي د لږې زمانې ولي چي د څرخ د لږګي سایه بېخي ژر ژر ګرځي.

سوال:- دا خو د عائشة رض خپله رایه وه حدیث د عليه الصلوة والسلام خو نه دي.

جواب:- صحابه کرام رضي الله عنهم که نروي او که ښځي وې مقدار ونه د شرعي شيانو په عقل سره نه بیا نه وی بلکه ټوله محمول پر سماع دي د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه کما ثبت فی اصول الفقه، او حکایات احتمال د غلطیا لري او بل سبب د دغو حکایاتو دا هم کیدای سي چي ښځي هغه وخت خپل ځان حمل داره بولي چي حیض یې قطع سي او شک نسته چي قطعه والي د حیض خو په حمل لکه چي کیدای سي دغه رنگه د بعضي ناجوړي په سبب هم کیدای سي نو امکان لري چي د یوې ښځي حیض دي د ناجوړي په سبب دوه کاله بند وي او وروسته دا حامله سي، او دوه کاله وروسته لنگه سي نو د دې په خیال دا پر څلور کاله لنگه سوه، مجمع الانهر، ودروش.

قال القدوري رحمته الله عليه "واذا طلق الذمی الزمیة فلاعدة علیها" که طلاقه کړه زمي نر زمیه ښځه، زمي هغه بولي چي په دار اسلاک کي یې زمه يعني تبعیت قبول کړي وي "نو عده پر هغې زمیه نسته دا مذهب دي د امام اعظم رحمته الله عليه لکن دا حکم هلته دي چي د دې په دین کي د طلاق عده نه وي.

مسئله:- که د زمينې ښځې مېړه مړ شي پر دې باندې عده د وفات نسته که د دوي په دين کې داغسې وه. او امام ابو يوسف او امام محمد رحمتهما الله وايي چې په دواړو صورتو کې پر ښځه عده نسته ولي چې دا په دار اسلام کې اوسېږي نو بايد د اسلامي اصولو سره مضيق رفتار وکړي. امام اعظم رحمته الله وايي چې عده خو حق الله او حق الزوج ده اوزمې په حقوق الله مخاطب نه دي لکه لمونځ روژه وغيره، کذا فی الجوهري.

قال رحمته الله "وان تزوجت الحامل من الزنا جاز النكاح ولا يطاها حتى تضع حملها" او که نکاح وکړه يوې ښځې چې حمل داره وه د زنا څخه يعنې د يو سړي سره، نکاح خو يې روا ده لکن مېړه به وطي نه ورسره کوي تر هغو پوري چې لنگېږي، عليه الصلوة والسلام وايي چې نه دي وطي کوي حامله د زنا تر هغو چې حمل اړدي يعنې لنگېږي.

مسئله:- که ناکح هغه زانې وو بيا وطي ورته روا دي ولي چې دی خپل کښت او بوي بخلاف غير الزانې، ولي هغه خو د زانې کښت او بوي او دا په شريعت کې ناروا ده، کما جاء فی الحديث النبوی ص.

کتاب النفقات

دا کتاب په بيان کې د نفقود احکامو او اقسامو دي.

پوه سه:- چې مصنف رحمته الله چې د نکاح او طلاق د احکامو او اقسامو د بيان څخه فارغ سو نو شروع يې په بيان کې د احکامو د نفقو وکړه.

فانده:- چونکه نفقې ډېر اقسام لري لکه نفقه د مطلقي، او نفقه د ماینې، او نفقه د ذوي الارحام، او نفقه د مریانو چې دا دوه اخير اقسام

يې په نکاح او طلاق پوري هيڅ علاقه نه لري نو ځکه مصنف رحمۃ اللہ علیہ عليحده کتاب ورته وضع کړي.

پوهه سه:- چي نفقه هغه طعام ته وايي چي يو څوک يې وبل چاته ورکړي او يا په حکم د طعام وي لکه کالي جامې وغيره او چونکه اسباب د نفقې درې دي، (۱) زوجيت او متعلق د زوجيت چي طلاق يا وفات دی (۲) قرابت او دريم (۳) ملک دي نو مصنف رحمۃ اللہ علیہ شروع د اول سبب څخه وکړه چي ډېر مناسب وو د زوجيت او طلاق او عدت سره نوبې داسي وويل.

النفقة واجبة للزوجة على زوجها "دليل يې کتاب الله دي، لينفق ذو سعة من سعة، ولقوله تعالى وعلى المولود له رزقهن وكسوتهن بالمعروف، ولقوله تعالى اسكنوهن من حيث سكنتم من وجدكم" د اول آيت ترجمه "حتمابه انفاق کوي خاوند د قدرت برابر د قدرت سره يعني بعض مړونه مسکينان وي د مسکنت د طاقت سره به برابر انفاق کوي، او بعض به اغنيا وي هغه به د غنا پر طاقت برابر انفاق کوي معنی دا چي پر مسکين باندي نه ده لارمه چي نفقه د غنيانو به مایني ته ورکوي او غني سړی دي هم دومره گنجوسي نه کوي چي مایني ته نفقه د فقراء ورکوي، او داغه رنگه په اوږده حديث کي د جابر رضي الله عنه چي روايت يې مسلم او ابو داود رحمۃ اللہ علیہ کړي دي راغلي دي، ان لهن، ای لزوجات، عليكم، ای الازواج، نفقتهن وكسوتهن بالمعروف، ای المعلوم فی الشرع وهو ما يكون بقدر طاقة الأزواج" او عقلا هم باید د مایني نفقه پر مېړه واجبه وي ولي چي ماینه بندي په کور کي د پاره د خدمت د زوج او د اولادو ده او نورو ضروریاتو د کور وي، نو هر څوک چي بندي وي د

يو چا د پاره نو نفقه به يې هم هغه سړی ورکوي، يعنی نفقه واجب ده پر مېړه د زوجې که دا فقيره وي او که غني وي ولي چي د دې غنا خو حق د دی پر چا نه ساقطه وي، لکه د يوه غني سړي چي پر بل پور باندي وي، کي وطي کړي او که نه، منح.

پوه سه: مېړه که مسکين وي او که غني که حاضر وي او که غائب د مایني نفقه پر واجب ده.

قال القدوري رحمه الله "مسلمة كانت او كافرة اذا اسلمت نفسها في منزله فعليه نفقتها وكسوتها وسكنائها" نو که يې ماینه مسلمانان وي او یا کافره وي يعني د اهل کتابو څخه، ولي چي د مشر کي بنځي نکاح و مسلمان ته نه ده روا هغه وخت چي بنځه ځان وسپاري ومېړه ته د مېړه په کور کي، يعني د پلاره په کور کي چي وي که څه هم مېړه يو شپه شپه د جماعو د پاره د خسر کور ته ورځي خو نفقه د ماینې نه ده پر لارمه، بلکه چي د ده کورته راغله چي په اصطلاح يې واده بولي نو پر مېړه نفقه او کالي او خونه د اوسېدو واجب ده، لکن په نهايه کي وايي چي شرط د نقل د مېړه کور ته نه دي لارم په ظاهر الرواية کي، په مبسوط کي وايي چي وروسته تر صحت د عقد نفقه د بنځي لارمه ده که څه هم د پلار په کور کي وي او د مېړه کور ته واده سوې نه وي، وهو ظاهر الرواية كذا في العناية.

دروېش وايي: حکم په کبیره ماینه کي دي چي د پلار په کور کي ناسته وي، نه په صغیره کي لکه امام شافعي رحمه الله چي وايي چي نفقه د بنځي لارمه ده که څه هم په زانگو کي وي.

مسئله:- که صغیره بنسخه یعنی نابالغه د مېړه کور ته واده سوه نو که قابله د وطي وه چي بعض فقهاوو رحمۃ اللہ علیہ یې تقدیر په نهه (۹) کاله سره کړي او بعض فقهاء وايي چي تقدیر نه دی صحیح ولي هغه په بدن پوري د بنخي اړه لري حتی چي بعض نابالغه نجوني چي په صورت ډېري چاغي وي پر (۸) اته کاله مثلاً دا قابل د وطي وي، او که چېري داسي صغیره وه نو نفقه یې واجبه ده، او که داسي صغیره وه چي قابل د وطي خو نه وه لکن مشتتهاته وه چي مېړه بيله کوسه په کوناتهو وغيره کي نفع پر اخستای سوه نو د هغې نفقه هم واجب ده، کذا فی الذخیره.

او که دومره صغیره وه چي داغه قدر نفع هم مېړه نه سوای پر اخستای نو نفقه یې نه ده واجبه که څه هم په کور کي د مېړه وي، کذا فی کمال الدرایه

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "يعتبر ذالك بحالهما موسرا كان الزوج او معسر" اعتبار د نفقې په حال پوري د مېړه او مایني دواړو اړه لري کي مېړه غني او که مسکین وي د دې مسئلې خصاف رحمۃ اللہ علیہ داسي تفصیل کړي دي که چېري مېړه غني وو او ماینه هم غني وه نو پر مېړه د اغنياو نفقه واجبه ده، او که مېړه مسکین وو او بنسخه هم مسکینه وه نو پر مېړه نفقه د مسکینانو لارمه ده، او که مېړه غني وو او بنسخه مسکینه وه نو پر مېړه تر غني بنخي کښته او تر مسکیني بنخي بالا نفقه واجبه ده، او که مېړه مسکین وو او ماینه یې غني وه نو د مسکیني بنخي تر نفقې لږ لوړه او د غني بنخي تر نفقې لږ کښته نفقه واجبه ده، او شیخ ابوالحسن الکرخي رحمۃ اللہ علیہ وايي چي اعتبار په غني او مسکنت کی حال لره د مېړه دي، وهو قول الشافعي رحمۃ اللہ علیہ ایضا ویدل علی مذهبه قوله

تعالی، لینفق ذوسعة من سعته ومن قدر علیه لذقه فلینفق مما آتاه الله" فالله عز وجل اعتبر حال الزوج فی الایسار والاعسار.

درویش وايي:- چي تحقیق د دي مسئلې اختلافیه دي، په ردالمحتار او شرحو کي د قدوري دي مطالعه سي.

قال القدوری رحمته الله "فان امتنعت من تسليم نفسها حتى يعطيها مهرها فلها النفقة" او که ماینې منع وکړه د تسلیم د خپل ځان ومېړه ته یعنی کور ته د مېړه نه ورتله، تر هغو پوري چي زما ولور راکوي نو دې لره نفقه سته یعنی ناشزه نه گنړل کیږي ولي دا خپل حق غواړي، ظلم د مېړه په خوا کی دی.

قال "وان نشزت فلا نفقة لها حتى تعود إلى منزله" او که ماینه د مېړه د کوره ووتل نو نفقه یې نسته څو بېرته راځي د مېړه کورته ولي د مېړه د خوا چي پر دې باندي بندیز وو هغه دې ختم کړي او نفقه څو جزاء د احتباس وه، او چي بېرته د مېړه کور ته راسي احتباس دې راوگرځاوه نو نفقه یې حق دي.

مسئله:- که ماینې د مېړه په کور کي خو وه لکن کوس یې نه ورکاوه نفقه یې واجبه ده، ولي احتباس څو باقي دي او پاته کوس نه ورکول هغه خود مېړه د وسه پوره ده په زور دي کار او وطی ورسره وکړي، کذا فی الهدایه.

قال القدوري رحمته الله "وان كانت صغيرة لا يستمع بها فلا نفقة لها وان سلمت اليه نفسها" او که چېري ماینه بېخي کوچنۍ وي چي په هېڅ وجه د دې څخه مېړه نفع نه سي اخستلای نه په جماعو او نه د کنایو د انزال په واسطه نو د نفقې حق نه لري ولي مانع د نفع اخستولو

د دې د خوا دي چي د دې صغر دي، لکن ولور يې حق دي که څه هم دا وسپاري خپل ځان ومېره ته، او که چېرې مېره د ساتېري د پاره او يا د کور د خدمت د پاره دا په کور کي ساتلې وه بيا يې نفقه واجبه ده جوړه.

قال رحمته الله عليه "وان كان الزوج صغيرا لا يقدر على الوطى والمرئة كبيرة فلها النفقة من ماله" او که مېره کوچنۍ وو د ماينۍ د وطي قدرت يې نه درلود او ماينه يې لو وه نو نفقه يې حق ده د مېره د مال څخه ولي چي عجز د جماعو څخه خود مېره د خوا دي د دې د خوا نه دي، او که دواړه کوچنيان وه د وطي قابل يو هم نه وو نو بيا يې نفقه نه ده واجب حتی چي حد ته د استمتاع رسېږي، جوړه.

قال القدوري رحمته الله عليه "واذا طلق الرجل امرئته فلها النفقة والسكنى رجباً كان او بئناً" او که طلاقه کړه يو سړي ماينه خپله نو دې لره نفقه سته او د اوسيدو ځای هم که رجعي طلاق وي او که بائن او امام شافعي رحمته الله عليه وايي چي په بائن طلاق سره طلاقي سوي ښځي لره نفقه نسته مگر که حامله وه نو په سببه د حمل چي د نر ولد دي نفقه د مور يې واجب ده. والد لامل للفريقين طويلاً الا يزال والتفصيل في الشروع وبحر الرائق والشامى وفتح القدير وغيره.

قال القدوري رحمته الله عليه "ولا نفقة للمتوفى عنها زوجها" او نفقه نسته هغي ښځي لره چي مېره ځنډي مروي يعني نفقه د عدي د مياشتو نه لري ولي داچي په کور کي بندي ده د حق الزوج په سبب نه ده، بلکه عدت د وفات حق الله دي، او دا اوسېده د دې د مېره په کور کي عبادت موجب دي د ثواب د دې د پاره او په دې عده برائت د رحم د دې هم نه

دې مقصود، که هغه وای نو عده به په حیض وایې او بله خبره دا ده چې نفقه د عدې د ورځو خو کرار کرار پر مېړه لارمېږي، مېړه چې مړ سو نو خو دی هېڅ ملک نه لري، هدايه در.

قال القدوري رحمه الله "وكل فرقة جاءت من قبل المرأة بمعصية فلا نفقة لها" او هر جلاوالي د مېړه او د ماینې چې د ماینې د خوا راسي په یوه گناه سره لکه بنځه چې د مېړه د بلي ماینې د زویه سره زنا وکړي، او یا مرته سې نو د نفقې حق نه لري ولي خو دې بغیر حقه ځان د مېړه څخه بند کړي، کذا فی الهدایه.

مسئله:- اوسېده په کور کي د مېړه مستحق او واجب دي نو د دې په معصیت سره نه ساقطېږي، عنايه.

قال المصنف رحمه الله "وان طلقها ثم ارتدت سقطت نفقتها" او که مېړه ماینه طلاقه کړه يعني دا مسلمانان وه وروسته تر طلاق دا مرته سوه نفقه يې ساقطه سوه ولي حق د مېړه چې عده ده او یا رجوع ورته کول که طلاق رجعي وای د دې د معصیت په سبب ساقط سو، نو حق د دې چې نفقه وه هم دې په لغته ووهله، او که د مخه تر طلاق مرته سوه هم نفقه يې نسته بلکه په طريق اولی.

قال المصنف رحمه الله "وان امكنت ابن زوجها من نفسها فان كان بعد الطلاق فلها النفقة وان قبل الطلاق فلا نفقة لها" او که قدرت ورکي بنځي د مېړه و زوي ته پر خپل ځان يعني وطي يې ورسره وکړي نو که دغه وطي که وروسته تر طلاق وې نو دي لره نفقه سته او د مخه تر طلاق وطي ورسره وکړې بیا نفقه دې لره نسته ولي په اول

صورت کي تر فرقت وروسته دې زنانه وکړه او په دوهم صورت تر فرقت د مخه دي د تمکين الزوج گناه وکړه نو دې خپل حق د نفقې په خپله د لاسه ورکړي.

قال "ولو حبثت بدين" او که بندي سوه بنځه يعني ماینه د سړي په پور کي چي پر دې باندي وو.

پسوه :- چي په مبسوط او په جامع کي وايي که بنځه ظلما بندي سوې وه يعني بېله پوره، د هغې هم دغه حکم دي.

او غصبها رجل کرها فذهب بها" او يا غصب کړې وه دا بنځه يو سړي نو يې بېولې وه د کوره څخه.

پسوه :- چي ذهب بها تفسير د غصب دي ولي چي د کور يې نه بوزي هغه خو غصب نه دي.

او حجت مع محرم" او يا حجت ته تللې وه سره د محرم سړي.

فلا نفقة لها" نو په درو سره صورتو کي دې لره نفقه نسته، ولي چي احتباس د مېړه فوت سو لکن دا مذهب دي د امام اعظم رحمته الله عليه او د امام محمد رحمته الله عليه، او صحيح هم دغه مذهب دي او امام ابو يوسف رحمته الله عليه وايي که بنځي چي په پور کي بندي سوه، او دې قدرت پر آدا کولو د پور نه درلو دي او يا ظلما بندي وه نفقه يې حق ده، لکن په مجمع الانهر کي وايي که مېړه وه بندي خانې ته رسېدي او د دي سره يې وطي کولای سواي نو نفقه يې واجب ده.

قال المصنف رحمته الله عليه "واذا مرضت في منزل الزوج فلها النفقة" او که بنځه ناجوړې سوه په کور کي د مېړه نو دې لره نفقه سته

ولي دې خو خپل ځان مېړه ته سپارلي دي، او احتباس د دې هم موجود دي او ناجوړي خو د طرف څخه د خداي پاک ﷻ ده، او مېړه که وطي نه سي ورسره کولای په سبب ددې د ناجوړي لکن بيا هم خويي په دې د کور دروازه خلاص ده، او د وحشت د يوازي والي خو مېړه په دې سره سره د ناجوړي خلاص دي نو دا ناجوړي لکه حيض داسي ده، نو دا ناجوړي مانع د حق د دې چي نفقه ده نه ده لکه حيض چي که څه هم مانع ده وطي دي لکه نفقه يې واجب ده.

مسئله:- که ښځه د پلار يا ورور په کور کي ناجوړې سوه بيا نفقه يې نسته، ولي احتباس د مېړه د خوا فوت سو او نفقه خو کما مر جزا د احتباس ده.

قال رحمه الله "وتفرض على الزوج نفقة خادمها اذا كان موسرا ولايفرض لاکثر من خادم واحد" او فرض ده پر مېړه نفقه د خادم د ماینې يعني که ماینې د کور يو خادم ښځه پيدا کړي وه د هغې نفقه هم پر مېړه واجب ده لکن چي مېړه د ښځي غني وي، او که مسکين وو فلا يکلف نفسا الاوسعها، دليل د لزوم د نفقي د خادم دادي، چي هغه شيان چي ماینه په کور کي احتياج ورته لري هغه پر مېړه دي نو خادم هم د ما محتاج اليه څخه دي، او نه ده فرض نفقه د بالاتر يوه خادم ولي چي ضرورت ورته نسته.

قال رحمه الله "وعليه ان يسكنها في دار مفردة ليس فيها احد من اهليه الا ان تختار ذالك" او فرض ده پر مېړه باندي چي ماینه به اوسوي په جلا سراي کي چي په هغه سراي کي هيڅوک د قريبانو څخه دد نه وي ولي ډېر ځله ښځه د قريبانو څخه د مېړه تنگيږي يعني په

سرځي وو سپيده د مېړه سره ازاده گوزاره نه سي کولای بلکه د خسر او خوانبي او د خوندو د مېړه غالبا په جنگ او جدل به اخته وي، کماهو المجرب فی زماننا، مگر که دې ماینې خوا بده کړه چي زه ستاد قریبانو سره اوسېږم نو بیا علیحده سرای پر مېړه فرض نه دي لکن، دروېش وايي، چي دا به ډېره نادره ښځه وي.

واقعہ:- زموږ کور ته یو وخت ښځي راغلي وې زموږ د ښځو سره یې مجلس کاوه زه پخپله خونه کي ناست وم او دوي د باندي، نویوې ښځي ويلي ته چي هغې بلي ښځي لور چاته ورکړې وه دې ښځې ورته وویل چي، تاچي لور ورکړې ده زوم دي ټکټر او ټېله درلوده؟

هغې ورته وویلله هو درلوده یې نو هغې بلي ښځي ورته وویل چي نو دي ولي لور ورکول ظالمي، زه ودې خبري ته حیران سوم چي ټکټر او ټېله په نکاح پوري څه اړه لري وروسته چي هغه ښځي ولاړې ما د خپلو ښځو څخه پوښتنه وکړه چي دا ټکټر او ټېله دې ښځو څه شي بولي هغو راته وویل چي د ټکټر څخه مراد خسر وو او د ټېلې څخه مراد خوانبي وه.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "وللزوج ان يمنع والديها وولدها من غیره واهلها من الدخول علیها" او مېړه دا حق لري چي منع کړي مور او پلار د ماینې او زوی د ماینې چي د بل مېړه څخه وي او نور قریبان د دې لکه وروڼه او خوندي د دې چي سرای ته د مېړه د ننه د ملاقات دده د ماینې د پاره ورځي ولي چي کور خو خاص ملک د ده دي نو دي حق لري چي بل څوک ځنډي منع کړي.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "ولا یمنعہم من النظر الیہا ولا من کلامہم معہا فی ای وقت اختاروا" اونه دي منع کوي مېړه مور او پلار يعني او نور محرمان د ماینې د کتلو څخه ودې ته، اونه دي منع کوي د خبرو څخه ددې سره يعني د سرای په دروازه کي. ولي په داسي منع کي خو قطعه د وصلي رحمي د دې او د قربانو تر مابین راځي، او دا قطعه حرام ده او د مېړه په دې کي ضرر هم نسته ولي چي داخل ته د سرای د ده نه ورځي نو دا ملاقات هروخت چي د قربانو زړه وغواړي که د شپې او که د ورځي، هدایه.

دروېش وايي: - که د قربانو په دخول وه سرای ته د دوي مېړه ضرر لیدي نو په منع کولو کي کراحت هم نسته، او که یې صرف دوي په دغه منع سره زهېروله نو بیا یې منع کول مکروه دي.

قال المصنف رحمۃ اللہ علیہ "ومن اعسر بنفقة امرئته لم یفرق بینہا" او که مېړه مسکین وو په ورکه کي د نفقې د ماینې يعني د طاقت یې نه وه پوره جلاوالي دي نه کیږي په مابین کي د دوي يعني قاضي دې حکم په جلاوالي نه کوي ولي چي تفریق خو خالص ضرر د مېړه دي او تاخیر د نفقې خو ډېر ضرر د ماینې نه دي ولي خو دابه استدانت وکړي پر مېړه کما سیئاتی، او امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ وايي چي فورا دې سره جلا کړي، دی قیاسه وي پر محبوب او پر هغه غني مېړه چي نفقه ماینې ته نه ورکوي موږ وایو چي دا قیاس مع الفارق دي، کما لایخفی.

ویقال لها استدانی علیه" او د قاضي د خوا دي وویل سي ښځي ته چي ته طلب د پور کوه د خلکو څخه پر زمه د مېړه يعني د خلکو څخه

په قدر د نفقې د دې او کوچنيانو د دې چې زما مېړه يې بيا درکوي د قاضي په امر د استدانت، فائده داده چې ښځه بل وخت د پوره وړو حواله په امر د قاضي پر مېړه کولای سي.

قال القدوري رحمه الله "واذا غاب الزوج وله مال في يد رجل يعترف به وبالزوجية فرض القاضي في ذلك المال نفقة زوجة الغائب واولاده الصغار ووالديه ويامنها كفيلا بها ولا يقضي بنفقة في مال الغائب الا لهؤلاء" او که مېړه د ښځې غائب وو او ده مال درلودی په لاس کې د يو سړي يعني که يې پور پر باندي وي او که يې امانت ورته ايښي وي او هغه سړي هم اقرار کاوه په مال د غائب چې زما سره سته او په دې يې هم اقرار کاوه چې دغه غائب د دې ښځې مېړه دي يعني که هغه سړي يا خو اقرار په مال د غائب د ده سره نه کاوه، بلکه منکر وو، او يا يې اقرار په مال د غائب خو کاوه مگر د دې څخه چې دغه ښځه د هغه ماینه د منکر وو، نو بيا قاضي پر دغه سړي د غائب د ماینې او د عيال د هغه نه سي فرضولای، او چې دا دوه شرط پيدا وي نو دي قاضي مقرره کړي نفقه دي ښځې او د کوچنيانو د دې او د مور او پلار د مېړه، يعني چې دوی محتاجه وي، په هغه مال کې د غائب يعني په قدر د کفايت او قاضي دي ضامن واخلي د ښځې څخه چې ماته دومره نفقه رسېدلې ده تاچي بله ورځ انکار ونکړي او قاضي دي حکم نه کوي په مال کې د غائب په نفقې سره د ماسوی د دغو مذکوره کسانو.

قال القدوري رحمه الله: "واذا قضى القاضى لها بنفقة الاعسار ثم ايسر فخاصمته تتم لها نفقة الموسر" او كه قاضي حكم وكري پر مېړه د ماينې د پاره په نفقه د مسكنت يعني چي مېړه مسكين وو او وروسته مېړه غني سو او ماينې يې دعوه د نفقه ايسار وكړه نو قاضي دي وريوره كړي ودي ته نفقه د موسر او غني مېړه يعني پر مېړه دي حكم وكړي چي نفقه د غني وركوه.

قال "واذا مضت مدة ولم ينفق الزوج عليها وطالبت به وبذلك فلا شيء لها الا ان يكون القاضى فرض لها نفقة او صالحت الزوج على مقدارها فيقضى لها بنفقة ماضى" او كه يوه مده تېره سوه او مېړه نفقه نه وه وركړې ماينې ته، وروسته ماينې طلب وكړي د تېرو سوو مياشتو مثلاً د نفقې نو دې لره د ماضى د نفقې حق نسته ولي چي نفقه د ماينې شرعا صله رحمي ده د مېړه د خوا، ولائملك الصلة الا بالقبض" مگر هغه وخت د ماضى نفقه د دې حق دي كه قاضي ودي ته نفقه ايښې وه ولي حكم د قاضي نافذ دي پر هرچا، او يا مېړه او ماينې د مخه لاپر اندازه مقدار د نفقې صلح سره كړې وه نو بيا هم ښځه مطالبه د ماضى د نفقې كولای سي ولي چي د دوي ولايت پر خپلو ځانو بالادي تر ولايت د قاضي پر دوي باندي.

دروېش وايي: چي په دې مسئله كي امام شافعي رحمه الله مخالف دي ومزيد التفصيل والدلائل يطلب من الشروح.

فيقضى لها بنفقة ماضى" نو حكم دي وكړه سي په نفقه د تېري زمانې د ښځي د پاره په دواړو صورتو كي.

قال "فان مات الزوج بعد ما قضى عليه بالنفقة ومضت شهور سقطت النفقة" او که مړ سو مېړه پسله دې څخه چي پرده باندي قضاء او حکم د نفقې سوي وو او څو مياشتي تېري سوې نفقه ساقطه سوه، په مجمع الانهر کي وايي که ماينې پور کړي وو په امر د قاضي نو هغه نفقه نه په مرگ اونه په طلاق ساقطېږي، وهو الصحيح ولي چي قاضي ولايت همه جانبه لري، نو پور کول د ښځي په امر د قاضي لکه پور پخپله د مېړه د نفقې د ماينې د پاره او هغه په مرگ د مېړه نه ساقطېږي نو د قاضي په امر پور هم په موت د زوج نه ساقطېږي يعني ورته به يې د ده د ماله څخه ورکوي، دليل د سقوط د نفقې چي په متن کي ذکر سو هغه خبره ده چي موږ قبلا ذکر کړه چي نفقه شرعا صله رحمي د مېړه د خوا او صلاحيت قطعه سو ولي په مرگ سره مال د وارثانو حق دي، په مرگ قبل القبض ساقطېږي لکه هبه قبل القبض، کذا في الهدايه ودر.

قال المصنف رحمته الله عليه "وان اسلفها نفقة سنة ثم مات لم يسترجع منها بشئ" او که پېشکي ورکړې وه مېړه ماينې ته نفقه د يوه کال او مېړه مړ سو يعني تر کال تېرېدو د مخه نو طلب د بېرته ورکولو د ماينې څخه نسي کيدای يعني ورته د ميت دا دعوه نه سي کولای ولي چي موږ وويله چي نفقه لکه هبه ده او هغه بعد القبض، وموت الواهب ورته حق د بېرته اخستو نه لري، فكذا النفقة.

وقال محمد رحمته الله عليه يحتسب لها نفقة ماضى وما بقى للزوج" او امام محمد رحمته الله عليه وايي چي ښځي ته دي په حساب د تېرو

سوو میاشتو نفقه ورپرېږ دي او پاته نفقه د مېړه ده، یعنې ورته د مېړه دي د ښځې څخه بهرته واخلي، وهذا مذهب الشافعی رحمته الله علیه ایضا والدلائل فی المبسوطات.

قال المصنف رحمته الله علیه واذا تزوج العبد حرة فنفقتها دين عليه يباع فيها" او که چیرې په نکاح کړه مریې حره ښځه نو د هغې نفقه پور دي پر ده چي مریې پکښې خرڅېږي. تفصیل المقام. که مریې ماینه وکړه بېله اجازې د بادار نو نکاح یې نه ده صحیح، نو نفقه هم حق نه لري که څه هم وطې ورسره وکړي نو مریې د هغې په نفقه کې نه خرڅېږي، او دغه رنگه په ولور کې د هغې پر بادار نه ده لازمه چي مریې به خرڅوي، ولي چي مریې خو د نکاح په باره کې ممنوع وو، نو وجوب د مهر یې د بادار پر ذمه نسته البته چي مریې ازاد سي بیا به یې ماینه مطالبه د مهر ځنډي کوي او مولي کولای سي چي د طرف د ده څخ فديه د ولور ورکړي او که مریې مړ سو بیا ولور ساقط سو، او د حري د قيد فائده داده که مریې مینځه د بل سړي په نکاح کړه نو هغه مستحق د نفقې نه ده چي بادار د ښځې دوي دوه یوځای شپې تېرولو ته پرې نږدي، او که یې حره ښځه په اجازه د مولي په نکاح کړه نو نفقه د هغې او دغه رنگه ولور د هغې پور دي په زمه کې د مریې نو چونکه نکاح په اجازه د بادار ده نو دا پور نقل کېږي ورقيبته د مریې چي ملک د مولي ده نو ځکه مریې پکښې خرڅېږي چي مولي یې برداشت د پور نه لري، لکه چي پر عبد ماذون فی التجارة پور باندي سي، نو مریې په هغه پور کې خرڅېږي، فكذا فی نفقة الحرة ومهر.

قال المصنف رحمته الله عليه "واذا تزوج الرجل امة فبوئها مولاها معه منزلا فعليه النفقة وان لم يبوئها فلا نفقة لها عليه" او که یو سړي په نکاح کړه مینځه یعنی د بل سړي نو بادار د مینځي دوي دوه سره اله کړه په یوه کور کي نو پر مېړه نفقه د هغې مینځي ماینې واجبه د ولي چي احتباس د مېړه د خوا پر دې راغلي او جزاء د احتباس نفقه ده، او که مولي پسله یوځای کېدو څخه د مینځي او مېړه د مینځي څخه د کور د خدمت طلب وکړي نفقه د مېړه څخه ساقطه سوه ولي چي مینځه د ده د احتباس څخه ووتله، او که بادار خود دې څخه طلب د خدمت نه کاوه لکن دې گاهي گاهي د بادار د کور خدمت ورکاوه بیا نفقه پر مېړه لازمه ده، او که بادار خپله مینځه د مېړه سره نه کړه یوځای بیا حق د نفقې نه لري.

قال القدوري رحمته الله عليه "ونفقة الاولاد الصغار على الاب لا يشاركه فيها احد كما لا يشاركه في نفقة الزوجة احد" او نفقه د کوچنیانو اولادو پر پلار ده په لزوم کي د نفقې د دوي هیڅوک نه دي ورسره شریک، یعنی نه لویان ورونه نه اکاگان وغیرهم لکه په نفقه کي د ماینې د سړي چي هیڅوک یې په نفقه کي ورسره شریک نه دي، قال الله تعالى وعلى المولود له رزقهن، او مولودله پلار ته وایي.

قال "فان كان الصغير رضعيا فليس على امه ان ترضعه ويستاجر الاب من ترضعه عندها" او که کوچنی شیر خوره وو نو پر مور یې لازمه نه ده یعنی شرعا چي ودې خپل زوي ته تی ورکوي، ولي چي نفقه د کوچني خو پر پلار ده او رضاع خود د کوچني نفقه ده، او مور

به يې شايد د تي ورکولو څخه عاجزه وي، او دليل د عجز د دي امتناع
رضاع څخه ورنه کوچنی خو پر مور تر پلار گران وي، قال الله تعالى
"لائتضار والدۃ بولدها" يعني ضرر دي نه رسول کهږي ومور ته په سبب
ددې د کوچني، يعني سره د عجزه پلار دا مجبوره کوي پر رضاع
باندي، او سره ددې فقهاء رحمۃ الله عليه وايې چي د جهت د تقوي دي مور امر
سي چي تي ورکوه، نو دا رضاع داسي ده لکه د ښځي جارو کول د کور
ډوډۍ او دېگ پخول د کور کالي د مېړه پرېول، که څه هم قاضي يې نه
سي مجبوره کولای پر دغو کالو لکن ديانۍ پر دې واجب دي، او پلار به د
کوچني د پاره بله ښځه شيدې ورکونکې پيدا کوي چي هغه به هم
کوچني ته شدي ورکوي د مور په حضور کي.

مسئله:- که د کوچني پلار ته مرضعه نه پيدا کېده او يا کوچني د
بلي ښځي تي نه رودي نو بيا دې مور مجبوره کهږي پر رضاع باندي ولي
چي کوچني ضائع نسي، او دې مذهب ته قدوري رحمۃ الله عليه او شمس الامه
السرخسي رحمۃ الله عليه تللي دي، او په ظاهر الرواية کي وايې چي په دغه
صورت کي دي هم مور نه مجبوره کوي پر رضاع ولي چي کوچنی نه
ضائع کېږي په غړو يا بارتنگو يا په تورو چايو هم ژوند کولای سي، وفي
المجتبي الاصح انها تجبر في تلك الحالة وبه جزم في الهدايه، والخانيه
وعلى هذا الفتوى، وفي فتح القدير هو الاصح، ولي چي کوچنی بېله
شيدو د ښځي ناجوړی کېږي.

دروېش وايې:- چي دا فتوى په پخوا زمانې پوري مبني ده چي کوچني
ته به يې د مور د شيدو پر ځاي يا غوړي يا بارتنگ ورکوله او يقينا په
هغه سره کوچني مريض کيږي او دائمي ژوند يې نه سواي په کولای،

واما اليوم والزمان الحاضر فالفتوى عندى على ظاهر الرايه، ولي به
 ااكثري نصاب كي د هر عمر كوچنيانو لپاره خارجي د عيبه پاكي
 شيدې يعني پوډر راځي چي په هغو شيدو سره په بعض اوقاتو د مور تر
 شيدو بالا كوچني وده او پرورش كوي، كما هو المعلوم بالتجربة، اللهم
 الان يقال ان الفتوى على خلاف ظاهر الرواية كما صدر عن هؤلاء
 العلماء الكرام عليه السلام انما هو في الصحارى البعيدة عن البلاد التي لا
 تصل الى تحصيل اللبن المذكور والفتوى تختلف باختلاف الارمنة
 والامكنة ولها امثلة كثيرة في كتب الفقه فافهم ولا تسرع في الرد
 والقبول والله اعلم بالصواب.

قال القدوري رحمته الله "فان استاجرها وهي زوجته او معتدته
 لترضيع ولدها لم يجز" او كه سړي مور د كوچني مزدوره كړه چي
 خپل كوچني ته دي تې وركوه، او دا ښځه د سړي فالحال هم ماینه وه، او
 په عده كي د طلاق رجعي وه اجماعا ودې ته دا مزدوري اخستل نه دي
 روا، او كه په عده كي د طلاق بائن وه نو بيا ومور ته مزدوري اخستل
 روا دي، ولي د مېړه ملك په طلاق بائن سره زائل سو نوددې او اجنبیه
 ښځي فرق نسته يعني اجنبیه ته خو مزدوري اخستل روا وه ودې مطلقې
 ته كه څه هم په عده د طلاق بائن وي مزدوري اخستل روا دي، وهو
 الصحيح، جوهره، در.

او دليل د عدم جواز د مزدوري اخستلو په صورت كي د ماينې او يا
 د عده د طلاق رجعي دادي چي خداي پاك ﷻ وايي "والوالدات يرضعن
 اولادهن حولين كاملين الآية" كه څه هم عبارت قرآني جمله خبریه ده لکن

دلته په معنا د امر ده يعني مندي به لزوما شدي ورکوي و خپلو عيالو ته پوره دوه کاله.

سوال:- چي امر الهي موجود دي نو مېړه ولي ښځه نسي مجبوره کولای پر ارضاع د کوچني کما مرفی متن السابق؟

جواب:- عدم جبر خو په دې سبب وو چي مونږ وايو چي شايد مور به معذوره وي د ارضاع څخه لکن اوس چي دې اقدام وکړي پر ارضاع د مزدورۍ په سبب نو مونږ ته دا معلومه سوه چي دا د ارضاع څخه عاجزه نه ده، مجمع، در.

قال القدوري رحمته الله "وان انقضت عدتها فاستاجرها على ارضاعه جاز" او که د ښځي عده تېره سوه او بيا ددې مېړه دا مزدوره کړه پر رضاع ددې ولد هغه روا ده، ولي چي نکاح په تېرېدو د عدي بالکل د مابين څخه ولاړه او دا بېگانه ښځه سوه، هدايه.

قال "وان قال الاب لاستاجرها وجاء بغيرها فرضيت الام بمثل اجرة الاجنبية كانت الام احق به وان التمسست زيادة لم يجبر الزوج عليها" او که مېړه وويل چي زه دا مطلقه چي عده يې تېره سوي ده، د ولد د رضاع د پاره نه مزدوروم بلکه بېگانه ښځه مرضعه يې پيدا کړه، نو هغه مور د کوچني راضي سوه د هغې بېگانه ښځي په مقدار د مزدورۍ يعني د مخه يې ډېر مقدار مزدوري غوښته لکن اوس راضي سوه، نو مور حقداره ده تر بېگانه ښځي ولي د مور شفقت ډېر دي، او د خپل ولد ښه پالنه کوي تر بېگانه ښځي کما ليخفي، دروېش.

قال القدوري رحمته الله "ونفقة الصغير واجبة على ابيه وان خالفه في دينه كما وجبت نفقة الزوجة على الزوج وان خالفته في دينه" او نفقه د نا بالغه اولاد واجبه ده پر پلار يعني که کوچني مال نه درلودي، يعني چي يوچا وصغير ته مثلاً هبة رويي نه وې ورکړي که څه هم صغير مخالف وي په دين کي د پلار څخه مثلاً پلار يې يهودي يا نصراني وي او کوچنی که څه هم نا بالغه وي لکن عاقل وي او دين د اسلام يې قبول کړي وي، نو که يې پلار غني وي او که مسکين نفقه د زوي پر واجبه ده، لکه چي واجبه ده نفقه د ماينې پر مېړه که څه هم زوجه په دين کي مخالفه وي، مثلاً مېړه يې مسلمان وي او ماينه نصرانيه وي، وجه د وجوب د نفقې د ماينې داده چي دا نفقه لکه ولور د بنځي په عقد کي د نکاح واجبه ده، او هر هغه مال چي په سبب د عقد لازم سي او عقد صحيح هم وي کما مثلنا هغه په اختلاف سره د دين کار نه لري لکه ثمن د مبيعې، او دليل د نفقې د صغيرانو پر پلار هغه حديث دي چي هنده چي ماينه د ابي سفيان رضي الله عنه وه وعليه السلام ته يې وويل چي ابو سفيان ډېر بخيل سړي دي، ماته او زما اولاد ته د ونده شي نفقه نه راکوي چي زما او د عيال بس سي نو عليه السلام ورته وويل چي "خذی من ماله ما يكفيك وولدك بالمعروف" يعني په پټه دده د ماله څخه دومره شی اخله چي ستا او د عيال بس سي لکن بالمعروف يعني بېله اسرافه بالکه معتاده نفقه اخله، بخاري، قطع، دروېش.

زېږي

اسانه فقه پښتو چي پر مسائل دينيه وو مشتمله ده ډېر ژر به چاپ شي.

کتاب المصنفه

کتاب ثابت دي په بيان کي د روزني د کوچنيانو، يعني چي د مېړه او ماينې تر مابين جلاوالي راسي په سبب د طلاق د عيال د روزني حق د چا دي.

قال "واذا وقعت الفرقة بين الزوجين فالام احق بالولد، وان لم تكن الام فام الام اولی من ام لاب فان لم تكن ام الام فام الاب اولی من الاخوات فان لم يجد جدة فالاخوات اولی من العمات والخلات" او که جلا والي راغلي په مابين کي د مېړه او ماينې، فالام يعني مور د کوچني ډېره حق داره ده يعني تر ټولو قريبانو د کوچني، په صحيح حديث کي راغلي دي چي يوه ښځه و عليه الصلوة والسلام ته راغله او داسي يې ورته وويل چي زما زوي زما نس يعني زما رحم دده د پاره ظرف وو، او زما غېږ دده د پاره ځاي وو، او زما ټي دده د پاره مشکوله وه، او اوس يې پلار زما څخه گرځوي، نو عليه الصلوة والسلام ورته وويل چي ته حق داره يې تر پلار د کوچني چي تا مېړه نه وي کړي، او بله خبره داده چي مور اشفق ده پر ولد تر پلار او په تربيه د کوچني ښه پوهېږي تر پلار، او په حديث آخر کي راغلي دي چي څه فرقت واقع سو په مابين کي د عمر رضي الله عنه او دده د ماينې او عمر رضي الله عنه غوښتنه د اولاد کوله، نو ابو بکر صديق رضي الله عنه په لويه مجمعه کي د صحابه وو رضي الله عنهم حضرت عمر رضي الله عنه ته داسي وويل، چي د مور نارې ستا تر عسلو ډېرې فائده مندي دي کوچني ته، نو حضرت عمر رضي الله عنه هم راضي سو او صحابه رضي الله عنهم وو هيڅ چا نرديد د رايي د حضرت ابو بکر رضي الله عنه ونه کړي فکان اجماعا منهم،

دروېش ناقلان من المواضع المختلفة، او که چېرې د کوچني مور نه وه
يعني يا مېړه وه او يا يې بل مېړه کړې وو نو هغه لکه مېړه دا سي ده ولي
چي د موجوده مېړه د زارې مېړه د اولاده څخه عموماً بد راځي، نو بيا د
مور مور ده چي د کوچني انا کېږي د مور د خوا اولی په حضانه د
کوچني ولي چي مذکوره انا په شفقت کي لکه مور د کوچني دا سي دي
کما يدل عليه التجربة، تر ام الاب، او که ام الام نه وه يعني مېړه وه بيا نو
ام الاب اولی ده په حضانه کي د کوچني تر خوندو، ولي چي هغه انا په
جمله کي د مندو ده او شفقت يې تر خوندو ډېر دي، او که چېرې انا نه
وه نه د مور د خوا نه د پلار د خوا بيا نو خوندي د کوچني اولی دي تر
عمه گانو او خاله گانو دده په سبب د قرب قرابت تر عمه او خاله.

پسوه ۱۳۵۰ - چي بعض فقهاء وايي چي خاله تر خوندو اولی ده، يقول
عليه الصلوة والسلام الخالة والدة، اي مثل الوالدة والتجربة يشهد
بذلك.

قال القدوري رحمه الله "وتقدم الاخت من الاب والام ثم الاخت لام
ثم الاخت لاب" او د مخه ده خور د کوچني چي په مور او پلار دواړو يې
خور وي، ولي چي دوه قرابت والا بهتره ده تر يوه قرابت والا، ثم او
وروسته د مخه ده هغه خور چي د مور د خوا د کوچني خور وي، ولي
چي د مور طرف ترجيح لري د پلار پر طرف، او وروسته نو خور د پلار د
خوا يعني تر عمه گانو او خاله گانو ترجيح لري، او که دا ټولي نه وي بيا
نو حضانت د عمه گانو او خاله گانو دي.

قال "وينزلن كما نزلت الاخوات ثم العمات ينزلن كذلك"
او ترتيب لري خاله گانې لکه ترتيب د خوندو، يعني ذات قرابتين اولی

دي تر ذات قرابة واحده وروسته ذات قرابة الام اولی ده تر ذات قرابة الاب، او عمه گمانی هم پر دغه ترتیب دي.

قال "وكل من تزوجت من هؤلاء سقط حقها في الحضانة الا الجدة اذا كان زوجها الجد" او هري ښځه ددغو مذکوراتو څخه که یې مېړه وکړي د هغې حق په حضانت کې ساقط سو، مگر نه انا د کوچني چي مېړه د هغې د کوچني نیکه وي، که د مور د خوا نیکه وي که د پلار د خوا، په حدیث شریف کې راغلي دي چي یوه ښځه یعنې چي دا او ددې مېړه سره جلا سوي وه، په باره کې یې د خپل ولد د الکفر څخه پوښتنه وکړه نو الکفر ورته وویل چي ته حقداره یې د ولد چي مېړه دي نه وي کړي، او وجه ددې خبرې داده چي مونږ مخ کې وویل چي د ښځې د نوی مېړه د زارې مېړه و عیال ته په ډېر ذلت گوري او بد یې اسېږي. او په دې کې معلومداره ضرر د کوچني دي، نو ځکه حق د حضانت ددغو ښځو ساقطېږي.

قال القدوري رحمته الله "فان لم تكن للصبي امرأة من اهله فاختصم فيه الرجال فاولاهم به اقربهم تعصيبا" او که نه وه د کوچني د قربانو څخه ښځه چي ذکر یې تېر سو په ترتیب سره، نو په کوچني دعوه وسوه د نرو قربانو یعنې د صبي په حضانت کې، نو اولی د نرو هغه قریب دي چي اقرب ددوي وي په عصوبت کې.

پوهنه: چي د عصباتو بعد او قرب دي په سراجي کې په باب کې د عصباتو مطالعه سي اجمالا بیان یې دادي چي پلار تر ټولو اولی دي، او بیا نیکه تر ټولو مقدم دي او تر هغه وروسته ورور د کوچني چي لاب او ام وي، وروسته زامن دي ددوي په ترتیب سره وروسته بیا اکا د کوچني

دي او بيا زامن د اکا دي اصل ددې حضانت مېراث دي، او ولايت د نکاح دي، قطع، در، مجمع، په هدايه کي وايي چي صغيړه نجلی دي داسي نر ته په حضانت نه ورکوي چي هغه يې محرم نه وي لکه د اکا زوي تحرزاً عن الفتنة آه.

قال "والام والجدّة احق بالغلام حتّى ياكل وحده ويشرب وحده ويلبس وحده ويستنجى وحده" مور او انا حقداره دي په نر کوچني سره يعني تر پلار هغه وخته پوري چي ډوډۍ که وچه وي او که لنډه يوازي خوړلای سي، يعني بېله دې چي بل څوک يې په خوله ورکوي، او اوبه چنبڼلای سي پخپله يعني بېله کهمک د مور او د انا، او کالي قميص او پرتوگ وغيره اغوستلای سي يوازي، او استنجاء وهلاي سي خپله يعني پرتوگانښ پخپله خلاصولای سي، او بولي او غول خپله کولای سي، او استنجای هم خپله وهلاي سي او بيا خپل پرتوگانښ خپله يوازي ترلای سي، او امام خصاف رحمۃ الله عليه اوه (۷) کاله سن ورته ايښي دي، للغالب فی هذه الامور، بلکه مذکور فی المتن او د خصاف مذهب تقريباً سره يوشي دي، ولي چي عليه اسلام وايي چي تاسي امر کوي خپل کوچنيان په لمانځه سره چي اوه کاله ته ورسېږي، او دا ښکاره خبره ده چي لمونځ بېله اوداسه او استنجاء نه دي روا، او ابوبکر الرازي رحمۃ الله عليه نهه (۹) کاله سن ورته ايښي دي، دی وايي چي په عادت کي کوچنی پر امور مذکوه وو قدرت نسي پيدا کولای تر نهه کاله په کم عمر کي، لکن فتوی پر قول د خصاف رحمۃ الله عليه ده.

فانده: - مراد د استنجاء څخه ټوله اودس دي، او وروسته تر دغي اندازې يې بيا پلار د مور څخه جلا کولای سي، تا چي پلار يې عادات

او آداب د نرو وروښوي، او په بيع او شرا يې اموخته کړې. او مور يا انا د ونډه قدرت نه لري چي کوچني ته دي آداب او اخلاق د نرو ورزده کړي قال "وبالجارية حتى تحيض" يعني مور او انا حقداره دي په حضانت د ښځي کوچنۍ تر هغه وخته پورې چي دې ته حيض ورځي. ولي ښځه که څه هم د نرو مذکوره مرتبې ته ورسېږي، خو بيا هم دا محتاجه ده د ښځو د آدابو زده کېدو ته، او محتاجه ده د ډوډۍ پخېدو طريقوته او د کتوي وپخېدو ته، او د کاليو رغېدو ته، وغير ذالك بما يحتاج اليه النساء في بيت الزوج، او مور او انا دا مذکوره کارونه ډېر ښه وروښولای سي تر پلار، وروسته تر دې کارو زده کړي او وروسته تر حيض دا محتاجه ده ومېړه ته او پلار په دې باره کي ښه تجربه او قدرت لري تر مور وغيره او کفو وغير کفو سره پېژني، او ښه او بد خلک سره جلا کولای سي، ولي پېغله ښځه چي د ښځو په اختيار کي وي لويه بېره د زينا پر سته، او نر خو غيرت مند دي څوک ددوي پر پېغلو لنډو ناوړه اقدام نسي کولای، نو ځکه دي دا نجلي وپلار ته وسپارل سي، او په نوادرو رواياتو کي د هشام عن محمد رضي الله عنه داسي روايت راغلي دي چي نجلي چي حد ته د شهوت ورسېږي نو پلار ته دي وسپارل سي، وهذا صحيح وبه يفتي في زماننا زمان الفتن وحب الشهوات في النساء المراحقه وكثرت الضاق، نو چي نجلي يولس (۱۱) کاله ته ورسېږي دا يې حد د شهوت دي او فقيه ابو الليث رضي الله عنه نهه کاله وحد ته د شهوت مقرر کړي دي.

د دروېش خپله ذاتي فيصله داده: چي د صحرا او د ښارو بايد فرق وکړل سي، ولي چي په صحراء کي يا په يوه محدوده قريه کي څو

کوروڻه وي ښه او بد نران پکښي معلوم وي، او نر که څه هم د زنا شوقي وي خو بيا هم د بهري پر نا بالغه نجلی د بل چا تعرض نسي کولای، او بل د صحراء نجوني په خيرونو جامو کي وي او سپهره مخان يې وي، نو د چا شهوت هم نه ورته کېږي، او د صحراء نجوني ساده لوحه وي، د زنا او کوس ورکولو په قصه کي هم نه وي نو د صحراء په نجونو کي بايد فتویٰ په قول د هشام عن محمد رحمۃ اللہ علیہ چي يولس کاله دي ورکړه سي، او په ښارو کي چونکه ښځي او نجوني نر او هلکان د زنا په کار ډېر ښه پوهېږي، او د کور ښځي چي خپلي لنډي بازار يا دکان ته د سودا د پاره استوي شونډان يې ورسره کي او په بارخو گانو سرخي وروموي او سپېده په وکي، نو که نجلی څه هم بدرنگه وي په سرخي او سپېدې او په سرو شونډانو ښائسته معلومېږي، او په ښارو کي ډېر بد هلکان سته چي تر احاطه لاندې نسي راتلای، نو ځکه په ښارو کي دي فتویٰ په قول د فقيه ابو الليث چي نهه کاله يې د نجلی د پاره ټاکلي دي ورکړل سي.

فائدو:- دا ټوله بيان چي دروېش وکړي دا د تجربې څخه وايي، وللاس فيما يعشقون مذاهب" شايد چي ملا کندل او ملا خوشدل به وايي چي ته څوک يې چي فتویٰ ورکوي.

دروېش وايي:- چي ورور د بل په عيبو پسي مه گرځه و خپل عيبو ته متوجه سه، عذر من صنف قد استهدف.

قال المصنف رحمۃ اللہ علیہ "ومن سوى الام، والجدة احق بالجارية حتى تبلغ حدا تشتهي" او ماسوا د مور څخه انا حقداره ده د حضانت د نجلی تر هغه وخته پوري چي نجلی وحد ته د اشتها رسېږي،

يعني چي د نر اشتها ورته کيږي، ولي د ماسوا د مور او انا څخه پر
نجونو کنټرول کم دي نو د فتنې بېره سته:

قال المصنف رحمته عليه "والامة اذا اعتقها مولاهما وام الولد اذا
اعتقت فهي في الولد كالحرّة" او مينځه چي بادار يې ازاده کړي او
داغه رنگه ام الولد چي په مرگ د بادار ازاده سي نو هره يوه ددوي لکه
حرة بنځه ده په باره کي د ولد ددوي، يعني بادار يا ورثا د مړي حق د
خصومت په حضانت کي نه ورسره لري مخروجهما عن ملکه.

قال "وليس لامة وام الولد قبل العتق حق في الولد" او نسته
مينځي او ام الولد لره د مخه تر عتق حق د حضانت په عيال کي ددوي
ولي چي دوي د حضانت څخه عاجزه دي ولي چي دوي مشغوله په
خدمت د مولی د کور دي سائر اليوم.

قال "والذمية احق بولدها مالم يعقل للاديان او يخاف عليه
ان يالف الكفر" او ذميه بنځه لکه نصرانيه مثلاً چي د مسلمان ماینه
وي، حقداره په حضانت د ولد ده تر پلار تر هغو پوري چي کوچنی د کفر
او اسلام په فرق نه وي پوهېدلي، او يا بېره ددې نه وي چي د کفر سره به
يې الفت پيدا سي.

قال "واذا ارادت المطلقة ان يخرج بولدها من المصر فليس
لها ذلك الا ان تخرجه الى وطنها وقد كان الزوج تزوجها فيه"
او که مطلقې بنځي اراده وکړه چي دا اوباسي خپل ولد د ښار څخه
يعني هغه ښار چي پلار يې په هغه ښار کي وي، نو دې لره دا حق نسته
ولي چي په دې کي د پلار ضرر دي چي گاهي گاهي بې خپل عيال ليدي

او ښځه يې دده څخه غائبه وي، مگر که ښځي ولد خپل اصلي وطن ته وړي نو بيا حق لري، لکن په دې شرط چي مېړه دا په هغه وطن اصلي کي ددې په نکاح کړې وي، لکن که په دار حرب کي دوي نکاح سره کړې وي، نو ښځه يې دار حرب ته نه سي بېولای للخطر فی ذالك کما لا يخفى، مجمع، در.

قال "وعلى الرجل ان ينفق على ابويه واجداده وجداته اذا كانوا فقراء وان خالفوه فى دينه" او پر تر يعني نه پر ښځي واجبه نه ده چي نفقه به ورکوي مور او پلار او نيکه گانو ته چي دوي مسکينان وي، که څه هم دوي دده څخه په دين کي مخالف وي، يعني دى مسلمان وي او هغه کافران، په هر نوع کافر چي وي، د پلار او مور د نفقې دليل دا قول د خداي پاک ﷻ دي چي په باره کي د مور او پلار نازل سوي دي، چي مور او پلار دواړه کافران هم وي "صاحبهما فى الدنيا معروفا" يعني ته گذاره کوه د مور او پلار سره د معروف او احسان پر طريقه، او دا به معروف نه وي چي زوي ورچي او غوښي او د خداي ﷻ نور نعمتونه خوري او مور او پلار يې د لوږي مري او د نيکه گانو او اناگانو نفقه چي پر لمسي واجبه ده ددې سببه چي دوي هم په جم کي د ابا او امهاتو دي، نو هم دا سبب دي چي پلار د مري نه وي نيکه يې د ميراث برخه وړي، او مصنف رحمه الله ددوي فقر شرط کي ولي که دوي اغنيا وي نو نفقه ددوي په خپل مال اولی ده.

قال القدوري رحمه الله "ولا تجب النفقة مع اختلاف الدين الا لزوجه والابوين والاجداد والجدات والولد وولد الولد" او نه ده واجبه نفقه سره د اختلاف ددين مگر نه مايني لره، ولي چي په عقد د

نکاح د مېړه سره دا بندي ده وقد مر من قبل، نو چونکه نفقه د بنځي عوض د احتباس ده نو ددې سببه که دی غني هم وي نفقه يې پر مېړه واجبه ده، نو احتباس په يو والي پوري د ملت اړه نه لري او د مور او پلار او نيکه گانو او انا گانو بيان دمخه تېر سو، او د اولاد صغار او کبار چي فقراء وي او داغه رنگه ولد الولد که څه هم کافران وي ددې سببه واجب ده چي اولاد لکه د سړي جزء داسي دي نو لکه د خپل ځان نفقه، ځان چي په کفر پوري اړه نه لري نو جزء هم په کفر پوري اړه نه لري.

مسئله:- که دغه کسان په دار حرب کي که څه هم مسکينان وي نفقه يې پر مسلمان زوي لزمه نه ده، لثا نهينا عن البر حق من يقا تلونا فی الدين، هدايه، منح، در.

قال "ولا يشارك الولد في نفقة ابويه احد" او نه دي شريك د زوي سره په نفقه کي د مور او پلار دده هيڅ څوک يعني ورونه او خوندي او اکاگان وغيرهم، ولي چي مال د زوي لکه د پلار مال دي کما جاء في الحديث النبوي ﷺ "انت ومالك لابيك" نو گويا پلار په مال د زوي غني دي، او د غني نفقه خو پر چا نه ده واجبه.

قال المصنف رحمه الله "والنفقة واجبة لكل ذي رحم محرم اذا كان صغيرا فقيرا او كانت امرئة بالغة فقيرة او كان ذكرا زمنا او اعطى فقيرا يجب ذالك علي مقدار الميراث" او نفقه واجبه ده پر سړي د هر چا چي قريب وي د ده يعني په نسب کي او محرم يعني نکاح يې سره ناروا وي يعني يو نر فرض کړي او بله بنځه نکاح يې سره ناروا وي، نو په نسب کي قريب وو او محرم نه وو لکه د اکا زوي او يا

محرم خو وو لکن د نسب قریب یې نه وو لکه رضعي ورور، نو نفقه پر سړي نه ده واجبه، بنایه بحذف، چي هغه کوچنی وي او فقیر وي ولي چي کوچنی فقیر خو د کار او کسب څخه عاجزه دي او د غني نفقه خو د خپله ماله څخه ده، او یا ښځه وه بالغه فقیره يعني چي مېړه نه لري، او یا نر وي لکن شل او یا پوند وي فقیر نو دا نفقه په اندازه د میراث د سړۍ.

دروېش وايي:- چي ترتيب او تفصيل د میراث د عصباتو په دې کتاب کي ډېر گران او بې فائدي دي، ولي چي متعلیمان ددې شرحي به هيڅ فائده پروا نه خلي ولي چي سراجي چي وضع یې د میراث د ویشلو د پاره ده، هورې دغه تقسیم د میراث د زوي الفروض او عصباتو ډېر مشکل دي، نو ځکه ما دا تفصيل صرف نظر کړي او که د تفصيل شوق لري نو دي سراجي مطالعه کړي او یا لوي شرحي د قدوري وه گوري او انشاء الله العزيز بعض تفاصيل د میراث به په دوهم جلد کي د دې شرحي د قدوري راسي، نو تر هغو انتظار وکړۍ چي دروېش د دوهم ټوک د نکاح د قدوري و هغه ځای ته ورسېږي، ومن الله التوفيق.

قال القدوري رحمه الله "و تجب نفقه الابنة البالغة والابن البالغ الزمن على ابويه اثلاثا على الاب الثلثان وعلى الام الثلث" او نفقه د بالغ زوی چي شل وي او د لور چي بالغه وي، يعني چي مېړه نه لري پر پلار او پر مور ده، پر پلار باندي دوې حصې او پر مور باندي يوه حصه يعني په اندازه د میراث د دوی.

پوه سه:- چي دا روايت د خصاف رحمه الله دي او په ظاهر الرواية کي ټوله نفقه پر پلار ده، وينبغی ان يفتی بظاهر الروية.

قال رحمۃ اللہ علیہ "ولا نفقة واجبة على الفقير" او نفقه د هېڅ قریب پر فقیر سړي واجبه نه ده، یعنی بېله ماینې ولي چي د فقیر په خپله نفقه پر اقرباو لازمه ده، نو پر ده څرنگه د قریب نفقه واجب سي.

قال "وان كان لابن الغائب مال قضی علیه بنفقة ابويه وان باع ابواه متاعه فی نفقتهم جاز عند ابی حنیفة رحمۃ اللہ علیہ" او که چېري وو غائب زوی لره مال، قاضي دي حکم پر مال د غائب په نفقه د پلار او مور وکي یعنی چي فقیران وي، او که پلار او مور خرڅ کړي مال او سامان د مسلمان غائب زوي په نفقه کي خپل روا دي په نېز د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ، او یاران رحمۃ اللہ علیہ وایي چي د غائب د مال که منقول وي او که غیر منقول وي مور او پلار ته نه ده روا خرڅول یې، و هو القیاس فی مال الغائب" او امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ وایي چي ابوين لره حق د تملك سته په مال کي د زوي، او منقول مال چونکه حفاظت غواړي نو په انفاق د مور او پلار کي خرڅول د حفاظت یو قسم دي، او غیر منقول لکه مخکه او باغ هغه خو په خپله محفوظ دي نو ځکه مصنف رحمۃ اللہ علیہ وویل.

قال "وان باع العقار لم یجز وان كان لابن الغائب مال فی ید ابويه فانفقامنه لم یضمنا" او که چېري وو ابن غائب لره مال په لاس کي د ابوينو نو دي په نفقه کي مصرف کي عند الاحتیاج نو پر دوي ضمان د زوي د خوا نسته ولي خو دوی خپل حق واخستی ولي چي نفقه د دوی واجبه ده په وخت کي د فقر پر زوی باندي.

قال المصنف هدایه رحمۃ اللہ علیہ "واذا كان له مال فی ید اجنبی فانفق علیهما بغير اذن القاضی ضمن" او که ابن غائب لره مال

وو په لاس کی د بېگانه او هغه بېگانه سړي دا مال مصرف کی په نفقه کې د ابوینو د غائب لکن بېله اجازې د قاضي نو دغه اجنبی ضامن دي وه ابن غائب ته چي هغه مال به ورکوي، او که دغه سړي د قاضي اجازه اخستې وه نو بیا ضمان پر ده نسته، ولي چي په اول صورت کې خودی د حفظ المال د پاره غائب مختار کړی وو، او په دوهم صورت کې خو قاضي لره ولایت قائمه سته.

قال القدوري رحمته الله عليه "واذا قضى القاضى للولد والوالدين ولذى الارحام بالنفقة فمضت مدة سقطت" او که قاضي حکم وکړی پر یو سړي يعني چي غني وو د ولد، مور و پلار او د نور اهل قرابت د ده په نفقه سره نو څو میاشتي مثلاً تېري سوې يعني مذکوره کسانو طلب د نفقې نه وکړی، نو د هغو تېرو میاشتو نفقه یې ساقط سوه ولي نفقه د پاره د حاجت او مسکنت وه ځکه د غني نفقه پر سړي لارمه نه ده، نو دوی چي داڅو میاشتي طلب د نفقې نه کاوه نو معلومه داده چي د دوی گزاره کېدله، او د دې څخه مخالف دي نفقه د ماینې چي قاضي حکم په وکړي او دې یې څو میاشتي طلب وه نه کړي پر مېړه د مامضی من الشهور نفقه هم واجبه ده، ولي ماینه که څه هم غني وي نفقه یې پر مېړه د بخلاف هو لاء المزکورین، هدایه، ودر.

قال المصنف رحمته الله عليه "الا ان يقضى القاضى بالاستدانة عليه" مگر هغه وخت د مامضی نفقه هم پر سړي لارمه ده که قاضي ودغو کسانو ته حکم ورکړی وو چي تاسي پور کوي د ده پر زمه.

قال "وعلى المولى ان ينفق على عبده وامته" ولي چي په حديث شريف کي راغلي دي چي آنحضرت ﷺ وفرمايله د مريانو په باره کي، انهم اخوانکم جعلهم الله تحت ايديکم فاطعموهم مما تاء کلون والبسوهم مما تلبسون ولا تعذلوا عبادالله.

فما ۵:- ظاهر د حديث شريف خو پر دې دلالت کوي که سړي په کور کي ورچي او غوښي او چرګان خوړله او هغه کالي يې اغوستل چي گز يې مثلاً په سل کالداري وو مړي ته به هم هغه خواړه ورکوي او هم هغسي کالي ورکوي، لکن فقها رحمهم الله وايي چي ښه کار خو هم داغه دي يعني حديث پر استجاب محمول دي، لکن هر چي وجوب دي هغه مطلقي نفقه د مړي پر بادار واجبه ده، کذا فی حواشي البخاري

قال المصنف رحمهم الله "فان امتنع من ذالك وكان لهما كسب اکتسبا وانفقامنه" او که منع وکړه بادار د نفقې څخه د مړي او مينځي، او د دوي کسب زده وو نو خپل کسب دي کوي او د هغه څخه دي د خپل ځان نفقه برابروي.

وان لم يكن لهما كسب اجبر المولى على بيعهما" او که د مړي او مينځي هيڅ کسب نه ووزده چي ډوډۍ په برابر کړي او مولى خو نو هم ډوډۍ نه ورکوله، نو دې قاضي بادار مجبور کړي دا مړي او منځه خرڅه کړه تادوي د مرګ څخه د لوژي خلاص سي. صورت د عدم قدرت د مړي پر کسب دادي چي شل وي مثلاً او د مينځي دادي چي ډېره سپين سرې وي څوک مزدوري نه ورکوي، او يا ډېره مردار خوره وي څوک يې نه مزدوره وي، او وجه د اجبار پر خرڅلو

داده چي دوي خو حق د نفقې پر بادار درلودي نو چي بادرا يې حق نه ورکوي نو چي خرڅ يې کړي هم به د دوي حق پر ځاي سي يعني پر بل مهربانه بادار به پېښ سي چي هغه به نفقه ورکوي، او د بادار په بيع کي ضرر هم نسته ولي خو ثمن به لاس ته ورسې، هدايه.

کتاب العتاق

دا کتاب دي په بيان کي د آزادولو د مريانو او يا منځيانو او د اقسام او احکامو د عتاق.

بېمانه فائده:- چونکه په اوسنۍ زمانه کي په ټوله نړۍ کي د مسلمانانو په ديارو کي مريان او منځيانې نسته په قرار د معلوماتو د دروېش نو د هغو د احوال تحقيق او بيان د عتاق د اقسامو تفصيل په دې مختصره شرحه کي مناسب نه دي خصوصاً و مبتديانو ته د پښتنو، چي د دوي په وطنو کي نوم د مريي خو سته لکن مصداق يې نسته نو ځکه دروېش په دغو مباحثو کي ډېر تفصيل نه کوي.

سوال:- ولي دا کتابونه او بابونه چي د عتق په متعلق کي دي نه حذف کوي؟

جواب:- د تبرک په اشارو سره د مذاهب اربعه وو رحمۃ الله عليهم نه حذف کوم، اما په علت مذکوره د تفصيل څخه ډډه کوم لکه صرف او صرف ترجمه لفظي د عربي الفاظو بيانوم.

پوښتنه:- که خداوند متعال جل جلاله وه مسلمانانو ته قدرت پر کفارو ورته په برخه کړې او بهرته مريان او منځيانې و عالم وجود ته راغلې بيا به نو د دوي د احوالو بيان داغسي مهمل پاته سي؟

ځواب:- هرگز نه ولي زمانه د علماو څخه د دين نه خالي کېږي، او کتابونه او شروحي د هغو او د فتاواو کتابونه د مريانو او مينځيانو په احوالو سره ډک دي د هغو څخه به استفاده وکړه سي.

پوښتنه:- عربي کتابونه د قدماو رحمۃ الله عليهم او د متاخرينو علماو رحمۃ الله عليهم په تفصيل واره بيان د عقائدو د اهل سنة والجماعة رحمۃ الله عليهم او په بيان د فرائضو او د واجباتو او د سننو وغيرها ډک وه نو ماته شمه مجبوري و چې پر نور ظلم دي شرح وکړه او پر ابو المنتهي دي تفصيلي شرح وکړه او پر شروط الصلوة او د قدوري پر حصه د عباداتو او پر حصه د نکاح دي شرحي وکړې په پښتو ژبه او دا هم اراده لرې ان شاء الله تعالی چې د جناياتو څخه نيولې تر پايه پوري هم په پښتو شرح وکړې او پر نور الايضاح دي په درې (۳) غټو جلدو سره هم په پښتو شرحه کړې ده؟

ځواب:- ماڅو واره پخپلو پښتو کتابو کي ويلي دي چې زما مقصد صرف او صرف د پاره د رضا د جل و علا د خپل پښتون قوم خدمت دي هغه قوم چې پښتو خط ويلای سي او د عربي د ترجمې څخه عاجزه وي که نروي او که ښځي، او زما مقصد دا دي چې دې قوم ته په خپلو کورو کي په خپل مورنۍ ژبه استادان پيدا کړم او انشاء الله تعالی په دې مقصد کي زه سل په سل کي کاميابه يم، البته حاسدان به هرڅه وايي لکن د هغو په خبرو زما پروا نسته ولي دنيا په حسد کي روانه ده.

واقع:- د يوه ملا چې څه ناڅه زما سره يې حسد درلودي او زما نوشته به يې د نالاتق کار په نظر کتله، نو دغه مولوي صاحب يوه شپه خوب ليدلي وو، او يو بل عالم ته يې دا خوب ويلي وو چې ډېر خلک ناست وه او مانخود په وېشله او في نفر مي يو يو موټ ورکوله، او په

دې ماين کي مولوی عبیدالله راغلي او هغه في نفر يوه يوه لمن ډکه وېشله نو د هغه بل عالم ته ويل چی زما زړه دده سره د حسد څخه پاک سو، او زه بيا وایم چي دا خوب لیدونکې عالم که یې زما غیبت کړی وي او که یې پر مابهتان ویلي وي، او که یې زما سره څه کړي وي ما ټوله د ته بخښلي په سبب د دغه بشارت آمیزه خوب دده په حق کي د عاصي.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "العتق يقع من الحر العاقل البالغ في ملكه" آزادول د مریي یا مینځي واقع کیدای سي د حر سړي چي عاقل او بالغ وي په خپل ملک کي.

فاذا قال لعبده او امته انت حر او معتق او عتيق او محرر او حررتك او اعتقتك فقد عتق نوى العتق او لم ينو" که مالک وویل وه مریي ته یا وه مینځي ته چي ته حر یې، او یا آزاد شده یې، او یا عتیق یعنی آزاد سوې، او محررا یې، او یا ماته ازاد کړی یې او یا ماته عتق درکړي دي نو هغه آزاد سو که د ده نیت د عتق وي او که نه وي.

قال "وكذلك اذا قال راسك حر او رقبتك او بدنك" او دغه رنگه ازادهېي که یې وویل ستا سر حر دي، او یا ستا غاړه حره ده، او یا ستا بدن حر دي. او قال الامته فرجك حر" او یا یې مینځي ته وویل چي ستا کوس حر دي.

وان قال لا ملک لی علیک ونوی بذالک الحرية عتق وان لم یمنو لم یعتق" او که یې وویل چي زه پر تا ملک نه لرم او قصد یې حریت وو، نو ازادیږي او که یې نیت نه وو نه آزادېږي. وکذالك جميع کنايات العتق" او داغسي حکم دي د ټولو کناياتو د عتق.

وان قال لاسلطان لی علیک ونوی به العتق لم یعتق" او که یې وویل چي بادشاهی نه لرم پر تا باندي او نیت یې هم د عتق وو، نه ازادیږي.

واذا قال هذا ابني وثبت علی ذالك او قال هذا مولای او یا یا مولای عتق" او که یې وویل چي دا مریي زما زوي دي او پردغه خبره هم ټینگ وو، او یا یې وویل چي دا زما بادر دي، او یا یې نعره وروکړه اې زما باداره، آزاد سو. وان قال یا ابني او یا اخی لم یعتق" او که یې نعره مریي ته وکړه چي اې زويه او یا اې وروره نه ازادیږي.

قال" وان قال لغلام لایولد مثله لمثله هذا ابني عتق علیه عند ابی حنیفة رضی الله عنه وعند هما لایعتق" او که مالک وویل وداسي مریي ته چي د دونه عمر سړی وي چي د دوند عمر سړی بادر دي نه سواي زېږولای، داسي وویل چي دا زما زوي دي، نو په نهز د امام اعظم رضی الله عنه پر ده آزاد سو، او یاران وایي نه ازادیږي.

ولو قال لامته انت طائق" او که یې وویل وه مینځي ته چي ته پر ما طلاقه یې. ونوی به الحرية لم تعتق" او د ده نیت په دې وینا کي

حریت وو، نه ازاديږي. وان قال لعبده انت مثل الحرية لم يعتق" او که يې مريي ته وويل چي ته لکه حره بنځه يې نه ازاديږي. وان قال ما انت الا حر عتق" او که يې مريي ته وويل چي ته نه يې مگر حر ازاد سو.

فال القدوري رحمته الله عليه "واذا ملك الرجل ذارحم محرم منه عتق عليه" او که يو سړي مالک سو د داسي چا چي خاوند د قرابت نسبي وو، او محرم هم وو يعني نکاح يې هم سره حرامه وه نو پرده بېله اختياره ازاد سو.

واذا اعتق المولى بعض عبده عتق عليه ذالك البعض ويسعى في بقيته قيمته لمولاه عند ابي حنيفة رحمته الله عليه وقال يعتق كله" او که يو بادار آزاده کړه يوه حصه د خپل مريي يا نصف ياثلاث مثلاً نو پر مولي هغه قدر حصه آزاده ده، او مريي به کوشش کوي په مزدوري وغيره سره چي د باقي حصې قيمت ومولی ته اداء کړي، دا په نېز د امام اعظم رحمته الله عليه او ياران رحمته الله عليه وايي چي ټوله مريي ازاد سو.

قال المصنف رحمته الله عليه "واذا كان العبد بين شريكين فعتق احدهما نصيبه فان كان موسرا فشريكه بالخيار ان شاء اعتق وان شاء ضمن شريكه قيمة نصيبه وان شاء استسعى العبد" او که يو مريي وو په مابين کي د دوو شريکانو، نو يوه شريک حصه خپله آزاده کړه نو که دغه معتق غني وو نو هغه بل شريک ته يې اختيار دي که دی هم خپله حصه مفته آزاده وي او که يې خوښه وي ضمان ده

شریکه څخه واخلي د قیمت د خپلي حصې او که یې خوښه وي طلب د سعي دي مريي څخه وکړي.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "وان کان المعتقد معسرا فالشریک بالخيار ان شاء اعتق نصيبه وان شاء استسعى العبد وهذا عند ابي حنیفته رحمه الله" او که آزادونکی شریک مسکین وو نو هغه بل شریک اختیار لری که دی هم خپله حصه آزاده وي او که طلب د سعي د مريي څخه کوي او دا مذهب دي د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ.

وقال ابو يوسف ومحمد رحمهما الله ليس له الا الضمان مع اليسار والسعاية مع الاعسار" او ويلي دي امام ابو يوسف رحمۃ اللہ علیہ او امام محمد رحمۃ اللہ علیہ چي نسته هغه بل شریک لره بېله ضمانه سره د غنا د متعق اولی، او سعایه د مريي څخه په وخت د مسکنت د معتق.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "وكذلك اذا ورثاه والشریک بالخيار ان اعتق نصيبه وان استسعى العبد" او دغه حکم دي که دوو کسانو ته یو مريي په میراث پاته سو، او پریوه آزاد سو نو دا بل شریک لره اختیار دي که خپله برخه آزاده وي او که د مريي څخه سعایه غواړي د دې مسئلې صورت دادي چي یوې ښځې د مېړه زوي یعني چي د بلي ماینې څخه یې وو رانیوی او دا مېړه سوه یو یې ورور پاته سو او یو یې مېړه نو نیمه حصه خو د مريي ددې ښځه د مېړه ده، لکن چونکه دا خو زوي دي پر ده خو آزاد سو کما مر، اوس نو بل شریک د مريي چي د ښځې ورور دي اختیار د عتق او سعایه لري.

قال القدوري رحمته الله عليه "واذا شهد كل واحد من الشريكين على الآخر بالحرية سعى العبد لكل واحد منهما في نصيبه موسرين كانا او معسرين عند ابي حنيفة رحمه الله" او که شاهدي ادا کړه هر يوه د دوو شريکانو د مريي پر هغه بل شريک د حریت د مريي، يعني هر يوه دا وويل چي تا خو خپله حصه آزاده کړې ده، يعني هغه بل شريک د دې څخه منکر وو نو مريي دي د دواړو مالکانو د هغه حصې قيمت ور برابر کړي، که دا دواړه مالکان غنيان وي او که مسکينان وي په نهز د ابو حنيفة رحمته الله عليه.

وقالان كانا معسرين سعى لهما وان كان احدهما موسرا والآخر معسرا سعى للموسر ولم يسع للمعسر" او ياران رحمته الله عليه وايي چي په صورت مذکوره که دواړه مالکان مسکينان وه نو مريي دي د هر يوه په نصيبه کي کوبښن وکړي، او که يوه غني وو او بل مسکين وو د غني د حصې قيمت دي مريي ور برابر کړي او د مسکين لپاره دي سعي نه کوي.

قال القدوري رحمته الله عليه "ومن عتق عبده لوجه الله تعالى او للشيطان او للصنم عتق" او که چا مريي آزاد کړي لپاره د رضا د خدای جل جلاله او يا د شيطان لپاره او يا د بت لپاره نو مريي آزاد سو. قال المصنف رحمته الله عليه "وعتق المکره والسكران واقع" او آزادول د مجبوره کړي سړي او د مست نشه سړي واقع دي.

واذا اضاف العتق في ملك او شرط صح كما يصح في الطلاق" او که يې نسبت وکړي د عتق و ملک ته يعني د بل چا مريي ته يې وويل که زه ستا مالک سوم پر ما آزاديږم، او يايې و شرط ته نسبت وکړي يعني خپل مريي ته يې وويل که تا پلاني کار وکړی پر ما آزاد يې صحيح دي يعني مريي آزادېږي د ملک په وخت کي، او يا د وقوع الشرط په وخت کي لکه چي نسبت د طلاق و ملک يا و شرط ته صحيح دي.

واذا خرج عبد الحربى من دار الحرب اليها مسلماً عتق" او که راووتی د يو حربي کافر مريي د دار الحرب څخه زموږ دارالاسلام ته نو هغه مريي آزاد دي.

واذا اعتق جارية حاملاً عتقت وعتق حملها، واذا عتق الحمل خاصة عتق ولم يعتق الام" که سړي ازاده کړه مينځه چي حمل داره وه، دا ازاده سوه او حمل د نس يې هم آزاد سو، او که يې آزاد کړی يوازي حمل هغه حمل خو آزاد سو، او مور يې نه ده ازاده.

واذا اعتق عبده على مال فقبل العبد عتق فاذا قبل صار حراً ولزمه المال" او که بادار آزاد کړی پر يو مال باندي يعني هر مال چي وي، او مريي قبول کړي آزاد سو يعني دستي او چي قبول يې وکړي آزاد خو سو او هغه مسمی مال پر لازم دي.

ولو قال ان اديت الى الفافانت حرص ولزمه المال" او که يې ورته وويل که تا ماته زر روپۍ را کړې نو ته حري يې عقد صحيح او پر مريي مال لازم دي.

قال المصنف رحمته الله عليه "وصار ماذونا فان احضر المال اجبر الحاكم ولمولي علي قبضه وعتق العبد" او وه گرځېدي مريي د بادار مجاز، يعني که مزدوري کوي که سوال وغيره، نو چي مريي هغه مشروط مال حاضر کړي او مولي نه اخستي نو حاکم د وخت دي مولي مجبور کړي پر اخستو د هغه مال او مريي آزاد سو.

قال القدوري رحمته الله عليه "وولد الامة من مولاها حر وولدها من زوجها مملوك لسيدها وولد الحرة من العبد حر" او عيال د مينځي د بادار د خو آزاد دي، او ولد د دې د مېړه د خوا مريي دي د مولي د دې، او ولد د حري بنځي د مريي څخه آزاد دي.

باب التبرير

باب ثابت دي په بيان کي د تدبير.

پوه س: چي تدبير په لغت کي و آخر ته د کار کتل دي او په شريعت کي هغه دي چي په کتاب کي به راسي.

قال القدوري رحمته الله عليه "اذا قال لمملوكه اذا مت فانت حر او انت حر عن دبر مني او انت مدبر او قد دبرتک فقد صار مدبرا" او که بادار و مملوک ته خپل که نروي او که بنځه وويل چي هر وخت چي زه مړ سوم نو ته آزاد يي، او يا يې داسي ورته وويله چي ته آزاد يي د شاگرځولو څخه زما يعني وروسته ترما، او يا يې ورته وويل چي ته مدبر يې، او يا داسي په تحقيق ماته مدبر کړي يې، نو په ټولو الفاظو سره مريي مدبر سو چي دا ټوله صريح الفاظ دي.

قال المصنف رحمته عليه "لا يجوز بيعه ولا هبته وللمولى ان يستخدمه ولواجره" نونه ده روا مولي ته خرڅول د مكاتب او نه وچاته هبه كول د ده، او بادار ته روادي چي طلب د خدمت ځندي وكړي او يا يې د يو چا مزدور كړي.

وان كانت امة فله ان يطاؤها وله ان يزوجهها" او مولي ته روا ده چي وطې وكړي ددې سره كه مدبره ښځه وه او يا يې بل سړي ته په نكاح وركړي.

قال "واذا مات المولى عتق المدبر من ثلث ماله ان خرج من الثلث" او چي بادار مړ سي نو آزادېږي مدبر د دريمي حصه څخه د مال د ده چي په ثلث كې دده قيمت گنجائش وي.

فان لم يكن له مال غيره يسعى فى ثلثى قيمته" او كه مولي نور مال بېله دغه مدبر نه درلودي نو به مربي كوشش كوي چي دوه ثلثه د قيمت كې خپل ورته ووت ته د مولي برابر كړي.

وان كان على المولى دين يسعى فى جميع قيمته لغرمائه" او كه پر مولي پور باندي وو يعني په اندازه د قيمت د مدبر نوبه مدبر كوشش كوي چي ټوله خپل قيمت وه پوره وپوته د مولي برابر كړي.
قال "وولد المدبرة مدبر" او ولد د مدبري مينځي هم تبعاً مدبر دي.

قال المصنف رحمته عليه "وان علق المولى موته على صفة مثل ان يقول ان مت من مرضى هذا او فى سفرى هذا او من مرض

کذا فليس بمدير ويجوز بيعه وان مات المولى على الصفة التي ذكرها عتق كما يعتق المدير المطلق" او که معلق کي يعني پيوند کي يو بادار مرګ خپل پر يوه صفت باندي مثلاً داسي ووايي که زه مړ سوم ددغه موجوده مرض څخه، او يا مړ سوم په دې سفر کي او يا زه په فلاني مرض مړ سوم، نو دا مړي مدير نه دي او خرڅېده يې روا دي او که مولى مړ سو پر هغه صفت او مال چي ده ذکر کړی وو، مړي آزاد سو لکه چي آزادېري مدير مطلق، يعني چي بېله قيده مدير وي.

فائده مهمه:- د مخه تېره سوه چي بيع د مدير ناروا ده، او په حديث کي د بخاري وغيره داسي راغلي دي چي عليه السلام د يوه صحابي رضي الله عنه مدير مړي خرڅ کړی، نو د هغه حديث مبارك محل هم دغه مدير مقيد دي کذا ذکره شامي الحديث.

بَابُ اسْتِيلَادِ

باب ثابت دي په بيان کي د استيلاد.

پوهنه:- چي استيلاد طلب ته د ولد وايي لکن په عرف کي د فقهاو رحمۃ الله عليهم طلب دي د ولد د مينځي څخه.

قال القدوري رحمۃ الله عليه "واذا ولدت الامة من مولاها فقد صارت ام ولد له لايجوز له بيعها ولا تملكها وله وطئها واستخدامها واجارتها وتزويجها" او که وزېږوي مينځي د باداره څخه ولد که نر وي او که ښځه نو دغه مينځه ام الولد د بادار ګرځي چي حکم يې دادي

چي نه دي روا بادر ته يې خرڅول، او په ملك كي وچاته وركول يعني بېله خرڅولو لكه په هبه مثلا، او روا دي بادر ته يې وطي كول او خدمت په كول او د چا مزدورول او په نكاح وچا ته وركول.

قال القدوري رحمته الله عليه "ولا يثبت نسبه اى نسب ولد الامة منه الا ان يعترف به المولى فان جائت بولد بعد ذلك ثبت نسبه منه بغير اقرار فان نفاه انتفى بقوله" او نه ثابتېږي نسب د ولد د مينځي يعني د مولي څخه مگر هغه وخت چي بادر اقرار په وكي چي دا زما ولد دي، او كه مينځي پسله اقراره په اول ولد سره بل ولد يې راوړي د هغه نسب د بادر څخه دي بېله نوي اقراره، او كه مولي ولد ثاني د ځان څخه نفي كړي نو دده په قول نفي سو.

وان زوجها وجائت بولد فهو فى حكم امه" او كه بادر خپله مينځه وه يوه چاته په نكاح وركړه او دي د هغه مېړه څخه ولد راوړي نو ولد يې هم په حكم ددې دي يعني مړيې د مور د بادر.

واذا مات المولى عتقت من جميع المال ولا تلزمها السقاية وللغرماء ان كان على المولى دين" او چي بادر د ام الولد مړ سي نو دا آزاد ده د ټوله مال څخه د بادر او پر دې نه ده لازمه سعايه د پوره وړو د پاره كه يې پر بادر پور باندي وو.

قال المصنف رحمته الله عليه "واذا وطى الرجل امة غيره بنكاح فولدت منه ثم ملكها صارت ام ولودله" او كه چا وطي وكړې د مينځي سره د بل چا په نكاح سره يعني مولي ودې سړي ته خپل مينځه

په نکاح ورکړې وه، بیا مېړه مړسو د هغې مینځي يعني په هره طريقه چي وي نو هغه مینځه د ده ام ولد وگرځېده.

واذا وطى الاب وجارية ابنه فجاءت بولد فادعاه يثبت نسبه منه وصارت ام ولد له وعليه قيمتها" او که وطي کړه پلار مینځه د زوي د ده، نو هغه د مینځي عيال پيدا سو، نو پلار دعوه وکړه چي دا عيال يې د ما څخه دي نو نسب يې د پلاره څخه خو ثابتېږي او دا مینځه ام الولد د پلار وگرځېده، او پر پلار لازم دي چي قيمت د مینځي به زوی ته ورکوي.

قال المصنف رحمه الله عليه "وليس عليه عقرها ولاقيمة ولدها" او نسته پر واطي پلار باندي ولور د مینځي، او نه قيمت د ولد ددې. قال وان وطى اب الاب مع بقاء الاب لم يثبت النسب منه وان كان الاب ميتا يثبت النسب من الاب" او که وطي کړه نيکه مینځه د لمسي سره د پلار د ژونده نو نسب يې نه ثابتېږي د نيکه يعني که يې څه هم دي دعوه وکړي، او که پلار د لمسي مړ وو بيا يې نسب د نيکه څخه ثابتېږي لکه چي ثابتېږي نسب د پلار څخه.

قال المصنف رحمه الله عليه "وان كانت الجارية بين شريكين فجاءت بولد فادعاه احدهما ثبت نسبه منه وصارت ام ولد له وعليه نصف عقرها ونصف قيمتها وليس عليه شى من قيمة ولدها" او که وه مینځه په مابين کي د دوو شريکانو، نو دې راتگ وکړي په ولد سره يعنى لنگه سوه نو دعوه د هغه ولد يوه شريك وکړه نو نسب د هغه ولد خود هغه څخه ثابت سو، او مینځه ام ولد د هغه شريك وه گرځېده

او پر دغه شريك لارم دي نيم ولور د مينځي او نيمايي قيمت د دې، او نسته پر ده باندي هيڅ شى د قيمت څخه د ولد ددې.

قال القدوري رحمته الله "فان ادعياء معا ثبت نسبه منهما وكانت الامة ام ولد لهما وعلي كل واحد منهما نصف العقر تقاصى بماله على الآخر ويرث الابن من كل منهما ميراث ابن كامل وهما يرثان منه ميراث اب واحد.

او که چېري دعوه وکړه دواړو شريکانو يوځای په دغه ولد يوه ويله زما ولد دي بل ويل زما دي، نو نسب دده د دواړو شريکانو څخه ثابتېږي او مينځه ام الولد د دواړو ده، او پر هر يوه نيمى ولور د مينځي لارم دي چي هغه سره مجرا کړي يو د بله سره، او ميراث وړي زوي د هر يوه ميراث د کامل زوي، او دوي دوه د زوي ميراث دواړه د يوه پلار ميراث وړي.

قال "واذا وطى المولى جارية مكاتبه فجاءت بولد فادعاه فان صدقه المكاتب ثبت نسبه منه وكان عليه عقرها وقيمة ولدها ولا تصير ام ولد له وان كذبه المكاتب فى النسب لم يثبت نسبه منه" او که وطى کړه مولي د مريي مينځه يعنې چي ده مکاتب کړي وو نو هغه لنگه سوه او ولد يې پيدا سو، نو بادار د مريي دعوه وکړه چي دا ولد زما څخه دي نو يې مکاتب تصديق وکړي، نو نسب يې د مولي څخه د مکاتب ثابتېږي او پر مولي يې ولور سته، او قيمت د ولد هم پر سته، او دا مينځه ام ولد د هغه نه گرځي، او که

مکاتب د مولی تکذیب وکړي په نسب کي نو نسب یې نه ثابتېږي د مولی څخه.

کتاب المکاتب

دا کتاب دي په بیان کي د مکاتب.

پوهه سه: چي د مکاتب صیغه د اسم مفعول ده د کتابه څخه نسق ده د کتابت ډېري معناوي په لعنت کي راغلي دي مناسب معنا دلته لیکل دي ولي په دې عقد کي هم د بادار او مکاتب قرار داد د دوي تر مابین نوشته کېږي تاچي د بلي ورځي د پاره وثیقه وي.

قال القدوري رحمته الله "واذا كاتب المولى عبده او امته على مال شرطه عليه وقبل العبد ذالك العقد صار مكاتباً" او که عقد د کتابت وکي یو بادار د خپل مړي سره، او یا د مینځي سره پر مال باندي هر قسم مال چي وي لکن جنس د مال او مقدار د هغه به معلوم وي، او بادار د دغه مال ورکړه پر مړي شرط وگرځوله یعنی د حر والي د پاره او مړي هم دا عقد قبول کړي نو دی مکاتب سو.

قال المصنف رحمته الله "ويجوز ان يشترط المال حالا ويجوز موجلا ومنجزاً" او روا دي چي مولی دا شرط کړي چي مال فی الحال به راکوي، او دا هم روا دي چي مال مشروط په مدت وي یعنی درې میاشتي وروسته مثلاً دا مال راکوي، او دا هم روا دي چي په قسطو به یې راکوي مثلاً هره میاشت به سل روپی راکوي.

قال القدوري رحمه الله " ويجوز كتابة العبد الصغير اذا كان يعقل الشراء والبيع " او روا دي مكاتب جوڙول د کوچني مربي يعني چي بالغ نه وي که دي داسي وو چي په شراء او بيع پوهېدي.
 قال " واذا صحت الكتابه خرج المكاتب عن يد المولى " او چي کتابت صحيح سو نو ووتي مکاتب د لاس څخه د مولي يعني يدا حرسو.

ولم يخرج عن ملكه " او د ملکه څخه يې نه دي وتلي يعني رقبة مربي دي.

فيجوز له البيع والشراء والسفر " نو روا ده ورته رانيول د مينځي او خرڅول د مينځي او سفر کول ويو خوا ته.
 ولايجوز له التزوج الا ان ياء ذن له المولى " او نه ده روا وده ته نکاح کول مگر نه که بادار اجازه ورته کړې وه.

ولا يهب ولا يتصدق الا بالشيء اليسر " او نه به هبه کوي مکاتب او نه به خيرات کوي، مگر نه په يولړه شی سره چي په عرف کي رواج وي. ولا يتكفل " او نه به مکاتب د چا د پور ضامن کېږي.

فان ولد له ولد من امة له دخل في كتابته وكان حكمه مثل حكم ابیه وکسبه له " نو که وزېږېدي ده لره ولد يعني مکاتب چي کوزده يې په اجازه د مولي کړې وه لکن ولد د مينځي څخه وو نو هغه ولد هم په کتابت کي د مولي داخل سو، او حکم د ولد لکه حکم د پلار دده دي او کسب د ولد دده د پلار دي.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "فلو زوج المولی عبده من امته ثم کاتبهما فولدت منه ولد دخل فی کتابتها وکان کسبه لهما" او که چہری پہ نکاح ورکړه بادار و مریي ته خپل مینځه، او وروسته یې دواړه مکاتب کړه نو د مینځي د مریي مېړه څخه ولد پیدا سو، نو هغه ولد د مور په کتابت کي داخل دي او کسب د زوی د مور دي.

قال المصنف رحمۃ اللہ علیہ "ولو وطئ المولی مکاتبته لزمه العقر وان جنی علیها او علی ولدها لزمته لجناية ولو تلف مال لهما غرمه" او که وطی کړه بادار خپله مکاتبه مینځه نو پرده لازم دي ولور، او که یې کوم جنایت وکړي پر دې یا پر ولد د دې پرده لازم دي تاوان د جنایت، او که یې تلف کي مال د دې نو تاوان یې ورکوي.

قال "واذا اشتری المکاتب اباه او ابنه دخل فی کتابته" او که رانیوي مکاتب مریي خپل پلار یا زوي یعنی هغه بیا د بل چا مریان وه د ده سره په مکاتب والي کي داخل سوه.

وان اشتری ام ولده مع ولدها دخل ولدها فی الکتابه ولم یجزله بیعها" او که یې چہری رانیول دغه مکاتب مور د ولد د ده، سره د ولد د دې، نو ولدیې په کتابت کي داخل دي، او مکاتب ته نه ده روا چي دغه مینځه څرخه کړي ولي د ده ام الولده.

قال القدوری رحمۃ اللہ علیہ "وان اشتری ذا رحم محرم منه لا ولادله لم یدخل فی کتابته عند ابی حنیفة رحمۃ اللہ علیہ" او که رانیوي مکاتب خپل قریب نسبي چي محرم یې هم وو لکه ورور، خور، وغیرهما مگر د

ولاد علاقه نه وه د دوي ترمايین، يعنی نه يې پلار وو او نه يې زوي، نه داخلېږي هغه په کتابت کي د مکاتب په نهز د امام اعظم رحمته الله.

قال القدوري رحمته الله "واذا عجز المكاتب عن نجم نظر الحاكم في حاله فان كان له دين يقبضه او مال يقدم عليه لم يعجل بتعجيزه و التظره عليه اليومين او الثلاثة وان لم يكن له وجه وطلب المولى تعجيزه عجزه الحاكم ونسخ الكتابة، وقال ابو يوسف رحمته الله لا يعجزه حتى يتوالى عليه نجمان" او که چېرې عاجزه سو مکاتب د يوه کښته څخه نو فکر دي وکړي حاکم په حال کي دده، نو که د مکاتب پر يو چا پور باندي وو چي د ځنډي اخستي، او يا يو مال د مکاتب را روان وو، نو تلوار دي نه کوي حاکم په حکم کي د عجز د هغه، او انتظار دي ورته وکړي دوې ورځي يا درې ورځي، او که و مکاتب لره هيڅ وجه د روپو د لاري نه وه، او بادار يې د حاکم څخه طلب د حکم د تعجيز وکړي نو حاکم دي حکم په عجز د ده صادر کړي، او کتابت دي ورفسخ کړي، او امام ابو يوسف رحمته الله وايي چي حاکم دي تر هغو حکم د عجز نه صادره وي چي پرده دوه نجم او کښته پوره نسي.

قال القدوري رحمته الله "واذا عجز المكاتب عاد الى حكم الرق وكان مافي يده من الاكتساب لمولاه" او که چېرې مکاتب عاجزه سو د اداء څخه د مال کتابت نو بېرته راگرځي وه حکم ته د رق او مريي توب، يعني يدا او رقبه دواړه مريي سو، او هغه شي چي دده په لاس کي وي د گټلي مال څخه هغه د مولي دي.

قال "فان مات المكاتب ولم له مال لم تنفسخ الكتابة وقضى ما عليه من اكتسابه وحكم بعثقه في آخر جزء من اجزاء حياته وما بقي فهو ميراث لورثته ويعتق اولاده" او که مړ سو مکاتب او ده لره مال وو، يعني کافي دده د کتابت يا بالتر هغه نو کتابت يې نه فسخ کېږي بلکه ادا دي کړه سي هغه پور د مولې چي پر ده باندي دي د گټلي مال څخه د ده، او حکم دي وکړه سي د حاکم د خوا په آزادي د دغه مکاتب په آخري جز کي د ژوند د ده، او هغه پاته روپۍ د مکاتب ميراث دي د ورته وو د پاره، او آزاد سوه هغه اولاد د ده چي په کتابت کي د ده سره داخل وه.

قال المصنف رحمته الله عليه "وان لم يترك وفاء وترك ولدا مولودا في الكتابة يسعى في كتابت ابيه على نجومه فاذا ادى حکمنا بعثق ابيه قبل موته وعثق الولد" او که مکاتب دونده مال نه وو پرې ايښي يعني چي اداء د کتابت د ده دي په وکړه سي او پاته وو يو عيال چي د پلار د کابت په وخت کي زوکړي وو نو هغه ولد دي کوشش وکړي په اداء کي د کتابت د پلار پر کښتو د پلار پس چي هغه ولد ادا کړي پور د پلار د کتابت نو موږ حکم کوو په عثق سره د پلار د ده د مخه تر مرگ او حکم کوو په عثق سره يعني چي د پلار سره په کتابت کي داخل وو.

قال القدوري رحمته الله عليه "وان ترك ولدا مشترى في الكتابة قيل له اما ان تودي مال والكتابة حالا والارددت في الرق" او که مکاتب مړ سو او دده يو ولد پاته سو چي ده په وخت کي د کتابت

رانيولي وو، نو دي د هغه زوی ته وويل سي چي يا به ته مال د کتابت د پلار دستي تحويلوې او که يې نه کې تحويل ته مريې توب ته ورگرځي. وازا کاتب المسلم عبده علي خمر او خنزير او علي قيمته نفسه فالكتابة فاسدة" او که يې مکاتب کړي مسلمان خپل مريې پر يو مقدار د شرابو او يا سرکوزي، او يا پر قيمت د ده، نو کتابت يې فاسد دي، ولي چي شراب او سرکوزي خو مال نه دي په حق کي د مسلمان او قيمت د مريې خو مجهول دي.

فان ادى الخمر والخنزير عتق ولزمه ان يسعى فى قيمة نفسه ولاينقص عن المسمى ويراد عليه" نو هغه مکاتب وده ته راوپه شراب او يا سرکوزي، نو مکاتب خو آزاد سو او پر ده لارمه ده چي مسمى به کوي په قيمت کي د ځان، او تر مسمى دي نه کموي او تر مسمى زياتېږي.

وان كاتبه على حيوان غير موصوف فالكتابة وجائزة وان كاتبه على ثوب لم يسم جنسه لم يجز وان اداه لم يثق" او که يې مکاتب کي مريې پر يو حيوان يعني يا آس يا خر يا غويي مثلاً نو کتابت يې روا دي کي څه هم صفت د حيوان نه وي بيان کړي، او که يې مکاتب کړي مريې پر يوه جامه چي جنس يې نه کړي معلوم چي يا په تترون او يا پاچ وغيرها نو کتابت يې نه دي روا، او که يې نفس ثوب يعني ټوکر، ورته راوپري مريې نه آزادېږي.

قال المصنف رحمته الله عليه "وان كاتب عبديه كتابة واحدة بالف درهم فان اديا اعتقا وان عجز رد الى الرق وان كاتبهما على

ان ڪل واحد منهما ضامن عن الآخر جازت الكتابة وايهما
 ادى عتقا ويرجع على شريكه بنصف ما ادى" او ڪه يو مولی
 مكاتب ڪړه دوه مريان په يوه عقد د کتابت په زر روپۍ نو ڪه دواړو ادا
 ڪړي هغه مبلغ دواړه آزاد سوه، او ڪه دواړه عاجزه سوه دواړه و مري
 توب ته ګرځي، او ڪه يې داسي عقد ورسره ڪړي وو چي هر يو ضامن
 دي د هغه بل روا دي کتابت يې نو هر يوه چي هغه زر روپۍ ادا ڪړي
 دواړه آزاد سوه او هغه ادا ڪوونکی به رجوع کوي پر شريك باندي چي
 هغه بل مري دي په نيمې د زرو روپو چي ۵۰۰ روپۍ دي.

قال القدوري رحمته الله "واذا عتق المولى مكاتبه عتق بعته
 وسقط عنه مال الكتابة" او ڪه پس له کتابته بادار آزاد ڪړي مري
 چي مكاتب وو يعني مفت يې آزاد ڪړي نو هغه مكاتب آزاد ٻري د مولی
 په ازادولو سره، ولي چي ملك د مولی خو پرده سته، او ساقطه سوه د
 مكاتبه څخه هغه مال چي مولی په کتابت کي پر ده شرط ڪړی وو، ولي
 خودی په عتق سره حر سو.

قال القدوري رحمته الله "واذا مات مولا المكاتب لم تنسخ
 الكتابة وقيل له اد المال الى ورثة المولى على نجومه فان
 اعتقه احد الورثة لم ينفذ عتقه وان اعتقوه جميعا عتق
 وسقط عنه مال الكتابة" او ڪه مړ سو مولی د مكاتب، کتابت يې نه
 فسخ ڪېږي، او مكاتب ته دي وويل سي چي ور ڪړه بدلي د کتابت و
 ورته وو ته د مولی، او ڪه هغه آزاد ڪړي يوه د ورته وو څخه نه چلېږي

عتق د هغه، او که ټوله ورثه وو جميعاً آزاد کړي نومکاتب آزاد سو او مال د کتابت ځنډي ساقط سو.

قال المصنف رحمته الله "واذا كاتب المولى ام ولده جاز وان مات المولى سقط عنها مال الكتابة" او که مکاتبه کړه مولى ام الولد خپله کتابت يې روا دي، او که مولى مړ سو نو ساقط سو د دې څخه مال د کتابت ولي خوا ام الولد په مرگ د مولى ازاده سوه.

وان ولدت مكاتبته منه فهى بالخيار ان شئت مضت على الكتابة وان شئت عجزت نفسها وصارت ام ولد له" او که لنگه سوه مكاتبه مينځه يعنې چي د مولى سره يې عقد د کتابت کړې وو، د باداره څخه لنگه سوه نو دا مينځه اختيار لري که يې خوښه وي پر هغه کتابت دي ولاړه سي يعنې بدل د کتابت دي ادا کړي او ځان دي آزاد کړي، او که يې خوښه وي ځان دي عاجزه کړي، نو به دا ام لولد د بادار وگرځي يعنې وروسته تر مرگ د بادار به ازاده سي.

قال "وان كاتب مدبرته جاز" که مولى مکاتب کړه هغه مينځه چي ده د مخه مدبره کړې وه يعنې ورته ويلي يې وه چي پس له مرگه زما ته ازاده يې نو دا عقد د کتابت روا دي.

فان مات المولى ولا مال له وغيرها، کانت بالخيار بين ان تسعى فى تلثى قيمتها او جميع مال الكتابة" که بادار مړ سو نو دې لره اختيار دي که په دوه ثلثه قيمت کي خپل سعي کوي د ورثه وو د پاره، او که په ټول مال کي د کتابت، نو په اول صورت کي به په تدبير ازاده سي او په دوهم صورت کي به په کتابت ازاده سي.

قال "وان دبر مكاتبه صح التدبير ولها الخيار ان شئت مضت على الكتابة وان شئت عجزت نفسها وصارت مدبرة" او كه مولى مدبره كړه هغه مينځه چي ده د مخه د دې سره عقد د كتابت كړي وو، نو دا تدبير صحيح دي نو د دې اختيار دي كه يې خوښه وي د كتابت پر لار دي ولاړه سي، او كه يې خوښه وي ځان دي عاجزه كړي، او دا به د مولى مدبره مينځه وگرځي،

وان مضت على كتابتها فمات المولى ولامال له فهى بالخيار ان شئت سعت فى ثلثى مال الكتابة او ثلثى قيمتها عند ابي حنيفة رحمته الله عليه. نو كه دا پر لار د كتابت باندي روانه سوه نو په دې مابين كي يې مولى مړ سو، او مال يې نه درلودي يعني بېله دغي مينځي نو دا بيا اختيار لري كه يې خوښه وي سعي دي وكړي په دوو حصو كي د مال د كتابت او يا په دوه ثلث كي د قيمت خپل يعني د پاره د ورته وو په نېز د امام اعظم رحمته الله عليه.

قال القدوري رحمته الله عليه "وان مات المولى عتق مدبروه وامهات اولاده و ولائهم له" او كه مولى مړ سو ازاد سوه ټوله مدبر مريان د ده، او ټولي ميندي د اولادو مينځيانې، او ميراث يې د ټولو د مولى دي يعني اولاثم ينتقل الى ورثة المولى.

ومن ملك ذارحم محرم منه عتق عليه وولائه له" او كه څوك مالك سو د داسي مربي چي نسبي قرابت يې درلودي او نكاح يې هم حرامه وه نو پرده ازاد سو، او ميراث يې هم د ده دي.

قال رحمۃ اللہ علیہ "واذا تزوج عبد رجل امة الاخر فاعتق مولی الامة وهی حامل من العبد عتقت وعتق حملها و ولاء الحمل لمولی الام لاينتقل عنه ابدا" او که په نکاح کړه مریې د یو سړي مینځه د بل سړي یعنی په اجازة د مالکانو، وروسته ازاده کړه مینځه خپل بادار، مینځه خو ازاده سوه او حمل یې هم آزاد سو یعنی په تبع د مور او میراث د مولی د حمل څخه د مور دي، او نه نقل کېږي د ده څخه ابدا لکن دا حکم هلته دي چي تر عتق د مینځي وروسته تر شپږ میاشتي کم پیدا سي.

قال "فان ولدت بعد عتقها لاكثر من ستة اشهر ولدا فولائه لمولی الام فان اعتق الاب جر ولاء ابنه وانتقل من مولی الام الی مولی الاب" او که چیري دغه مینځه پسله عتقه پر اکثر تر شپږ میاشتي یې ولد راوړي نو که ازاد کړه سو پلار د ولد یعنی مولی الاب دا خپل مریې هم ازاد کړي نو دغه پلار چي ازاد سو کش یې کي میراث د زوي او نقل یې کړي دغه میراث د مولی څخه د مور و مولی ته د اب.

قال القدوري رحمۃ اللہ علیہ "ومن تزوج من العجم بمعتقة العرب فولدت له اولادا فولاء ولدها لمواليها عند ابي حنيفة ومحمد رحمهما الله وقال ابو يوسف رحمۃ اللہ علیہ يكون ولاء اولادها لابيهم لان النسب الی الابا" او که په نکاح کړه یوه حر عجمي، عجم ماسوی ته د عربو وایي "یوه مینځه چي هغه معتقه د یو عربي وه، نو دي بنځي وزیربول ډېر اولادونه د هغه عجمي څخه نو میراث د دې مینځي د اولادو هغه چالره دي چي دا مینځه یې ازاده کړې ده، یعنی د هغه عرب مالک

په مذهب کي د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ او امام محمد رحمۃ اللہ علیہ، او امام ابو یوسف رحمۃ اللہ علیہ وایي چي میراث د اولادو د دې بنځي د پلار دي ولي چي نسب خو د پلار و خواته دي.

قال "واذا عتق المكاتب عبده على مال لم يجز واذا وهب على عوض لم يصح" او که چېري ازاد کي عبد مکاتب يو مريي چي ده په وخت د کتابت رانيولي وو په مال باندي، نو دا عقد نه دي صحيح او که يې چاته و بڅني په شرط د عوض دا هبه نه ده صحيح. وان کاتب عبده جاز" که مکاتب مريي خپل مريي مکاتب کي روا ده فان ادى الثانى قبل ان يعتق الاول فولائه للمولى الاول" او که ادا کړي يعني بدل د کتابت دوهم مريي د مخه تر دې چي آزاد سوى وو اول مريي يعني پر هغه اول مريي بدل کتابت د مولى باندي وو، نو میراث د دوهم مريي اول مولى لره دي. وان ادى الثانى بعد عتق المكاتب الاول فولائه له" او که چېري ادا کي بدل الكتابت دوهم مکاتب وروسته تر عتق د مکاتب اول نو میراث د ثاني مکاتب د هغه اول مکاتب دي.

کتاب الاولاد

دا کتاب دي په بيان کي د احکامو د ولاء.

پوه سه:- چي د ولاء لفظ په زور د واو دي، او مصدر يې ولایت هم په زور د واو دي، د ولایت معنی په لغت کي کهمک او محبت ده لو په شرعه شریفه کي هغه میراث ته وایي چي د طرف څخه د مريي پسله

مرگه د ده وه بادار ته د ده ورکړه کېږي چي بيان به يې په متن کي راسي که خدای ﷻ کوله.

قال "اذا اعتق الرجل مملوكه فولائه له وكذا لك المراءة تعتق" که يو نر ازاد کړي مريي خپل که، مريي نر او که مينځه وي که يې عتق په مال سره وي او که بېله ماله نو ميراث د هغه مريي معتق لره دي (لقوله عليه السلام الولاء لمن اعتق) په هغو شرطو چي په علم ميراث کي يې بيان مجود دي او دغه رنگه حکم دي د ښځي چي مريي ازاد کړي.

قال القدوري رحمته الله "فان شرط انه سائبة فالشرط باطل والولاء لمن اعتق" او که مريي دا شرط کي چي زه به سائب يم، يعني ميراث زما تاته نسته نو دا شرط باطل دي، ولاء او ميراث د هغه چا دي چي مريي ازاد کړي وي يعني مولی، ولي دا شرط معارض د هغه حديث دي چي (الولاء لمن اعتق).

قال "واذا ادى المكاتب عتق وولائه لمولاه وكذا لك ان اعتق بعد المولى فولائه لورثة المولى" او که مكاتب ادا کي يعني بدل الكتابت نو آزاد سو، او ميراث يې د بادار دي، او داغه رنگه که مريي آزاد سو پسله مرگه د مولی يعني کتابت يې وروسته ادا کړي نو ميراث يې د ورته وو د مولی دي.

قال القدوري رحمته الله "ولاء العتاقة تعصب" او ميراث د عتاقه گرځول دي د بېگانه سړي چي مولی عتاقه دي قريب د مريي لکه عصبه نسبي.

فان كان للمعتق عصبه من النسب فهو أولى منه" نو که چيري وه مريي لره عصبه د نسب د خوا څخه نو هغه عصبه نسبي اولی دي تر مولی العتاقه.

پوه ۱۴۰۰:- چي عصبه هغه څوک دي چي د اصحاب الفرائض د خوا يعني چي معيني حصې په قرآن او حديث کي لري، که څه ميراث پاته سو نو و عصبه ته ورکول کيږي، او يا اصحاب الفرائض بيخي نه وه نو ميراث عصبه ته ورکړه کيږي، او عصبه دوه قسمه دي عصبه نسبي لکه اکا د اکازوي وغيره، او عصبه سببي چي مولی عتاقه، نو که مريي چي معتق د يو چا وو مړ سو يو اکا يې پاته سو او بل يې مولی العتاقه پاته سو نو ميراث يې ټوله د اکا دي، او که اکا وغيره عصبات نسبي نه وه نو ميراث يې د هغه بادار دي چي دي يې ازاد کړي وو.

پوه ۱۴۰۱:- چي مباحث د ميراث او د زوی الفروض او د عصبات نسبي او سببي بلکه نوري مسائلې د ميراث به د قدوري په اخير کي راسي او د دې شرحي د دوهم ټوک په آخر کي به راسي انشاء الله تعالى، ولي د دې ټوک اختتام به پر کتاب الجنایات باندي وسي انشاء الله، او د کتاب الجنایات څخه به دوهم ټوک د نکاح قدري شروع سي که د خدای ﷻ رضا وه.

قال "فان لم تكن له عصبته من النسب فميراثه للمعتق" او که نه وه معتق لره چي مړ سو عصبه نسبي نو ميراث د ده مولی عتاقه لره دي.

قال المصنف رحمه الله عليه " فان مات المولى ثم مات المعتق فميراثه لبنى معتقه دون بناته " او که مړ وو مولى عتاقه وروسته معتق مړي مړ سو يعني چي اصحاب الفرائض او عصبه نسبي نه وي، نو ميراث يې د معتق زامنو لره د مولى عتاقه دي، او لونړي يې حق نه پکښي لري.

قال " وليس للنساء من الولاء الا ما اعتقن او اعتق من اعتقن او کاتبين او کاتب من کاتبين او دبرن او دبر من دبرن " او نسته ښځو لره د ميراثه څخه د مړي يا مينځي حيسه، مگر د هغه مړي چي دوي په خپله آزاد کړي وي، او يا هغه چا آزاد کړي وي چي ښځو يا هغه آزاد کړي وي مثلاً ښځي يو مړي آزاد کړي او هغه بيا يو مړي رانيوي او بيایي آزاد کي او د ښځي آزاد کړي مړي مړ سو وروسته يې هغه بل مړي مړ سو او نسبي قربان يې نه درلوده نو ميراث يې هغي ښځي لره دي، او يا دوي په خپله مکاتب کړي وي، يا هغه چا چي دوي مکاتب کړي هغه مکاتب کړي وي او يا ښځو مدبر کړي وي، او يا د ښځو مدبر مدبر کړي وي.

سوال:- د مدبري ښځي د مدبر ميراث ودې ته رسېده څرنگه ممکنه به وي ولي چي مدبر مړي خو هغه مړي بولي چي د مولى تر مرګ وروسته آزاديږي نو مينځه چي مړي لري او هغه دا مړي مدبر کړي نو دا مړي خو هلته آزاديږي چي باداره ښځه مړه سي، نو اوس دغه مدبر چي بل مړي رانسي او هغه هم خپل مړي مدبر کي نو چي دوهم مولى مړ سي خو دده مړي آزاديږي نو دې دوهم مدبر لره چي عصبه نسبي نه وي

نو هغې ښځې ته يې څرنگه ميراث رسيږي ولي هغه خو د وخته مړه ده؟

ځواب:- د دې مسئلې صورت دا دي چې يوې ښځې خپل مربي مدبر کړي وروسته دا مرتده سوه او دار حرب ته ولاړه، او قاضي په سبب سره د لحاق ددې په دار حرب سره حکم د مړينې د دې جاري کي نو هغه د دې مدبر خو ازاد سو، وروسته دا ښځه بيرته مسلماننه سوه او دار اسلام ته راغله نو هغه مربي چې د دې د لحاق په وخت کي ازاد سوي وو هغه يو مربي رانيولي وو او هغه يې مدبر کړي اخر د ښځې اصلي مدبر مړ سو نو د هغې مدبر خو د مخه لا ازاد سوي وو، اخر دا دوهم مدبر هم مړ سو او اقربا يې نسبي نه درلوده نو ميراث د دغه مربي هغې اولي ښځې لره دي، کذا في جميع كتب الفقه والميراث.

قال المصنف رحمته الله "او جر ولاء معتقهن او معتق معتقهن" او يا راکش کړی ښځې ميراث د معتق خپل او يا د معتق د معتق د دوي، و قد مر صورة جر الولاية فعلیها قياس هذا.

قال المصنف رحمته الله "واذا ترک المولى ابنا و اولاد ابن آخر فميراث المعتق للابن دون بنی الابن لان للكبير اولى" او که پرېښول مولى يعنې مولى چې مړ سو يو يې زوي پرېښو، او نور اولاد وه د بل زوي يعنې لمسيان، چې هغه زوي هم مړ وو، نو ميراث د مربي معتق د ده د زوي دي، نسته ميراث زامنو لره د هغه بل زوي ولي ولاء خو مشر لره ده ولي هغه مړ مولى ته نژدې دي، علی قياس العصبات النسبيه كما سيأتی ان شاء الله تعالى.

قال القدوري رحمته الله عليه "واذا اسلم رجل على يد رجل و والاه على ان يرثه ويعقل اذا جنى، او اسلم على يد غيره وولاه فالولاء صحيح" او که اسلام راوړي يو سړي چي کافر وو پر لاس ده يوه بل مسلمان سړي يعنی د مسلمان په نصيحت او کوشش سره هغه کافر مسلمان سو، او بيا يې داسي عقد ورسره وکړي چي نو مسلم وه هغه بل مسلمان ته وويله چي زما ميراث به ستا وي يعني که زه مړ سوم او زما ديت او تاوات به ته ورکوي که ما يو جنايت وکړي، او يا اسلام پر لاسه د يوه سړي راوړي وو، او عقد مولات يې د بل سړي سره وکړي، فالولاء صحيح يعني دا عقد صحيح دي، او په نېزد د نرو امامانو رحمته الله عليهم عقد مولات نه دي صحيح او هيڅ شئ نه دي، او که دغه نوي مسلم مړ سي او هيڅ قريب د ذوی الفروض او عصباتو څخه نه لري نو مال دې په بيت المال کي کښېږدي او مولی مولات ته دې نه ورکوي و دلائل فی الکتب المبسوطة.

قال المصنف رحمته الله عليه "وعقله على مولا فان مات ولا وارث له فميراثه للمولى وان كان له وارث فهو اولى منه" او ديت، که ده څوک په خطا کي مړ کړي، او داغه رنگه د جناياتو نور تاوان يې پر مولی د مولات دي، او دغه نو مسلم که مړ سو او وارث يې نه درلو دي نو ميراث يې د مولی د مولات دي، او که نو مسلم لره وارث وو د ذوی الفروض څخه او يا د عصباتو څخه نو هغه وارث اولی دي تر مولی مولات کما قال فهو اولی منه.

قال المصنف رحمته الله "وللمولى ان ينتقل عنه بولائه الى غيره ما لم يعقل عنه فاذا عقل عنه لم يكن له ان يتحول بولائه عنه الى غيره، وليس لمولى العتاقة ان يوالى احدا" او رواه نو مسلم مولى لره چي نقل کړي خپل موالات د هغه اول مولى څخه و بل چا ته يعنى د بل چا سره عقد د موالات وکړي تر هغو پوري چي اول مولى د ده يو تاوان د جنايت د ده نه وي ورکړي، او که مولى اول د ده د بعضو جناياتو تاوان ورکړي وو بيانو نو مسلم د بل چا عقد د موالات نسي کولای، او نسي کولای چي مريي چي چا ازاد کړي وي چي دي دي ولاء د عتاق و بل چا ته نقل کړي هر څوک چي وي.

دروېش وايي:- چي په لوی توفيق د خداي ﷻ اوله حصه د قدوري چي د کتاب النکاح څخه شروع سوې وه پر کتاب الجنایات باندي ختم سوه په ورځ د چهار شنبې شهر المبارک رمضان (۱۴۲۳ ه ق) د کوتي په ښار کي قلله الحمد والثناء والتوفيق الحسن، او دوهمه حصه د کتاب الجنایات څخه شروع کيږي تر آخر پوري د قدروي ان شا الله عزوجل، او د عباداتو حصه ډير د مخه دروېش شرح پر کړی وه.

او که جل مجده توفيق را کړي د کتاب البيوع د حصې او د کتاب الشفع د حصې په دوه جلد کي به شرح و شائقينو ته وړاندي سي چي مجموع قدوري به په پنځه جلد کي شرحه سي ان شاء العزيز وما ذالك على الله بعزیز والحمد لله اولاً وثانياً والصلوة والسلام على نبی محمد وعلى آله وصحبه ابدًا وسرمدًا.

اعلان

چون که قاري فضل الحق صاحب خوش نويس عزيز په نوشته کي ددې حصې ډيره عرق ريزي کړې ده او مصرف مالي يې هم پکښي کړي دي لهذا دروېش د دې حصې د طباعت او کتابت ټوله حقوق و قاري صاحب مذکور ته هبه کړي دي، هيڅ کتاب فروش ته حق د کتابت او طباعت د دې حصې نسته البته په تجارتي مراعات هرڅو عدده چي مطلوب وي د نامبرده د مکتبې څخه دي يې خريداري کوي، وما علينا الالبلاغ.

محمد عبيدالله نقشبندي کډه ماري ايوبی غفرله الباري.

مهم زېری

د مفسر العصر حضرت ايوبی مد ظله العالی تفسیر
تفسیر ايوبی پر پنځلسو (۱۵) جلدو مشتمل ډېر ژر به د علم
 تفسیر تشنه گانو ته وړاندي سي انشاء الله العزيز

الناشر :- مكتبة القراءات والتجوید

نمبر	مضمون	مخ
شمار	د نکاح قدوري د ضرورت په اړه	۳
۱	بښهانه فائده	۵
۲	مقدمه	۷
۳	کتاب النکاح	۱۲
۴	تبصره	۱۶
۵	واقعہ	۱۹
۶	تنبيه	۲۸
۷	احتياط	۲۹
۸	دروېش وايي	۳۳
۹	دروېش وايي	۳۶
۱۰	فائده	۳۹
۱۱	فائده	۴۱
۱۲	فائده	۴۵
۱۳	دروېش وايي	۵۶
۱۴	پوښتنه او ځواب	۶۰
۱۵	دروېش وايي	۶۲
۱۶	مسئله	۶۶
۱۷	سوال ځواب	۷۰
۱۸	پوه سه	۷۶
۱۹	تجربه	۷۸
۲۰	دروېش وايي	۸۲
۲۱	پوه سه	۸۹
۲۲	سوال ځواب	۹۵
۲۳	تنبيه	۹۸

نمبر	مضمون	مخ
۲۵	ڪتاب الرضاع	۱۰۲
۲۶	حكايت	۱۱۵
۲۷	ڪتاب الطلاق	۱۱۸
۲۸	فائده سنه	۱۲۵
۲۹	فائده دروېش وايي	۱۳۱
۳۰	سوال خواب	۱۳۴
۳۱	فائده مهمه	۱۴۴
۲۳	المصد الاول	۱۶۱
۳۳	المقصد الثاني	۱۶۲
۳۴	المقصد الثالث	۱۶۲
۳۵	فائده سنه	۱۶۶
۳۶	فرعه	۱۶۷
۳۷	باب الرجعة	۱۶۸
۳۸	ڪتاب الايلاء	۱۸۳
۳۹	ڪتاب الخلع	۱۹۳
۴۰	ڪتاب الظهار	۲۰۳
۴۱	فائده سنه	۲۱۴
۴۲	سوال خواب	۲۲۴
۴۳	ابيات متفرقه	۲۲۵
۴۴	ڪتاب اللعان	۲۲۶
۴۵	تفريع	۲۲۷
۴۶	ڪتاب العدة	۲۴۰
۴۷	فرعه	۲۵۵

پښتو جلد ۲	۳۳۲	نکاح قدوري
مخ	مضمون	نمبر
۲۵۹	سوال ځواب	۴۸
۲۶۵	کتاب النفقات	۴۹
۲۸۳	سوال ځواب	۵۰
۲۸۵	کتاب الحضانه	۵۱
۲۸۹	د دروېش ذاتي فيصله	۵۲
۲۹۸	کتاب العتاق	۵۳
۲۹۹	واقعہ	۵۴
۳۰۶	باب التدبير	۵۵
۳۰۸	فائده مهمه	۵۶
۳۰۸	باب الاستيلاذ	۵۷
۳۱۲	کتاب المكاتب	۵۸
۳۲۴	کتاب الولاء	۵۹
۳۲۹	اعلان	۶۰

د علم تجوید او قراءت مشہور و اومعتبر و کتابوں لوہ ادارہ

د مکتبہ القراءت لوی مطبوعات

پښتو/ و فارسی مع تشریحات جدیدہ	جمال القرآن
پښتو/ و فارسی مع تشریحات جدیدہ	فتاویٰ مکیہ
پښتو/ و فارسی مع تشریحات جدیدہ	مقدمہ الجزریہ
پښتو مع الحواشی جدیدہ	القول السدید
پښتو مع الحواشی و تشریحات جدیدہ	ہدایہ المستفید
پښتو/ و فارسی مع تشریحات جدیدہ	مفتاح التجوید
پښتو مع تشریحات جدیدہ	خلاصہ التجوید
پښتو مع تشریحات جدیدہ	تسهيل التجوید
پښتو (زیر طبع) مع تشریحات جدیدہ	تیسیر التجوید
پښتو مع تشریحات جدیدہ	تجوید محمدی
پښتو مع رسم قرآن مجید	معارف التجوید
پښتو/ زیر طبع مع تشریحات جدیدہ	مقدمہ التجوید
پښتو دو جلد مکملہ شجر (زیر طبع)	امانیتہ شاطبیہ
پښتو سرہ د حق النفع جدیدہ	تنشيط الطبع
	فایزہ السبع

زمونر پنکلی اوسنی مطبوعات

○ آسانہ فقہ پښتو ○ مَطَوَّل نوى کتابت

○ فوائد مکيه پښتو ○ نورالايضاح جلد ۳

○ إرشاد الصرڤ فارسي ○ قدوری صلوة

○ تعلیم العقائد پښتو ○ قدوری نکاح

○ تعلیم الاسلام پښتو ○ شَرْطُ الصَّلَاةِ

○ نماز پښتو خور وکلا ○ تَسِيرُ التَّجْوِيدِ

○ إيساغوجي عربي ○ تجويدونه

○ مير ايساغوجي عربي ○ په هره ژبه سره

نوى کتابت
د تجويد و نومرکز

مَكْتَبَةُ الْقِرَاءَةِ وَالتَّجْوِيدِ کانسى روڈ
شالدره

اسانہ فقہ

دامام ابو حنیفہ رحمہ اللہ مذہب
یومعتمد کتاب

تالیف

مولانا شفیق الرحمن ندوی

پنتوز بارہ

قاری فضل الحق حقانی